ANNE DELBÉE

BİR KADIN

Soyadı: **CLAUDEL**
Adı: **CAMILLE**
HEYKELTRAŞ
Doğum Yılı: **8 Aralık 1864**
Göz Rengi: **Lacivert**
Kardeşi: **Paul Claudel**
Sevgilisi: **Auguste Rodin**
Arkadaşı: **Debussy**
Yaratıcılıkta Otuz Yıl
Akıl Hastahanesinde Otuz Yıl

AFA
Kadın

2. BASKI

BİR KADIN ANNE DELBEE

AFA

Aslen tiyatro yönetmeni olan yazar Anne Delbée Go Tiyatrosunun kurucusu ve yöneticisidir; Angers Ulusal Drama Merkezinde önemli görevlerde bulunmaktadır. Anne Delbée'nin Camille Claudel'i konu alan ve önce Cartoucherie'de sonra Jean-Louis Barrault/Rond-Point Tiyatrosunda sahneye koyduğu bir de tiyatro eseri vardır.

AFA– Kadın: 9
AFA– Yayınları: 85

ISBN 975–414–024–3

1. Baskı: Temmuz 1989
2. Baskı: Ocak 1990

© Presses de la Renaissance, 1986
ONK Ajans

© *Une Femme*
adlı Fransızca orijinalinden çevrilen bu kitabın Türkçe çeviri hakları AFA Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Gülen Ofset
Kapak: Reyo Basımevi

AFA Yayıncılık A.Ş., Sıhhiye Apt. 19/8 Cağaloğlu–İSTANBUL
☎526 39 80

Anne Delbée

BİR KADIN

Çeviren:

Ayşe Kurşunlu Ortaç

AFA
YAYINLARI

Pierre B.'ye

Ten ve Ruh

Bir gün, *L'oeil écoute*'u (Göz Dinliyor) aldım elime.

Güzel bir baskıydı, resimli. Harika yazılar vardı içinde: "Avril en Hollande" (Hollanda'da Nisan), "Jan Steen", "Nicolas Maes".

Rembrandt'la ilgili daha önce hiç okumadığım türden yorumlar, Rembrandt'm üç tablosu.

Paul Claudel İspanyol resim sanatmm bir cephesini tasvir ederken gene kendine özgü bir yol bulmuştu.

"Ruhsal ten" denmişti buna. Büyülenmiştim. Sergilenen büyük şehvet en hararetli mistisizmle birleşiyordu.

Ve sonra, kitabm ta sonunda, gözden kaçabilecek bir yazı: "Camille Claudel." Herhangi biri, siz ya da ben, o gün, daha önce ya da daha sonra, kitabm bu sayfasını açmış olabilirdi.

Kimdi o? O sevilen, çok fazla sevilen kızkardeş?

Her satırda kendini gösteriyordu, yüreğinizi kaplıyordu. Yazıdaki ilk haykırışı hâlâ duyar gibi oluyorum. Duyuyorum, onu.

"Benim küçük Paul'üm!"

O günden beri hep yankılanıyor kulaklarımda.

Kimdi o? Paul'ün gençlik yılları üzerinde "çoğu zaman acımasızca etkili, güzelliğin ve dehanm görkemli parlaklığmdaki bu olağanüstü genç kız"?

Kimdi o?

"Çok güzel bir alm, harika gözler, lacivert, şehvetten çok kibir taşıyan o büyük ağız, beline kadar inen kızıl kestane gür saçlar."

Erkek kardeşi aracılığıyla ansızm bana seslenen bu genç kız kimdi?

Auguste Rodin'ni delice sevmişti. Temmuz 1913! "Dışarda ambulans bekliyordu. Ve işte otuz yıl için!"

Okuyor, tekrar tekrar okuyordum. Olacak iş değildi. 1943'te ölmüştü. Akıl hastanesinde otuz yıl. Ölüler ülkesinin uzun gecesi. Hayır.

Claudel yazısını bitiriyordu. Dokuz sayfa! Dokuz sayfa! Oracıkta elimin altında. Yüreğimin içinde.

"Gerisi sessizlik."

Brangues, Haziran 1951.

Hayır! Kitabı kapatmayacağım. Öylece kalakalmıştım, sözcükleri, Hamlet'in ölümünü noktalayan o güzel cümleyi tekrarlıyordum.

Ama o, dört asırdır oynanmıyordu o. Geri kalan her şey sessizlik olmayacaktı. Zira onun en dikkat çekici yanı, Paul'ün kızkardeşi, Auguste Rodin'nin sevgilisi olması, güzelliği, "deliliği" değildi.

Hayır, orada sivrilen, kitabı kapamamı engelleyen şey, onun HEYKELTRAŞ olmasıydı.

19. yüzyılda dahi bir heykeltraş! Paul Claudel olağandışı figürleri anlatıyordu, sonuncusuna, *Persée*'ye dek, bakmadan öldüren...

Koyu mavi harika gözleri olan, uzun boylu güzel genç kız.

"Cesareti, açıkyürekliliği, kendini beğenmişliği ve neşesiyle etkileyici. Her şeyden fazlasıyla nasibini almış biri."

Bunun üzerine, bir aşamasını da bu kitabın oluşturduğu araştırma başlar. Bundan yıllar önce. Zira Camille Claudel'le ilgili her şeyin söylenmiş olduğunu bugün kim iddia edebilir?

Bu kitap, orada hapsedilmiş seslenen ona doğru bir adım daha, açılan bir kilit daha. İşte orada o, işaret ediyor, topraklı iki güzel eliyle gülümsüyor.

İşte burada, eşsiz biçimler yaratan Dişi heykeltraş.

Ona götüren labirente dalıyorum, zaman zaman yanılmak pahasına da olsa.

O orada, bekliyor, kaybedilecek bir saniye bile yok artık, gecenin içinde haykıran, yarısı gömülü o yüz.

Bir Kadın

Angers, 1982
Gece.

Saat Gelip Çattı

"Çanın üç melankolik notası."

PAUL CLAUDEL, *Journal*

Yalnız.

Küçücük, miniminnacık kadın, ayağını beyaz mermer döşemeye bastı ve işte o an tüm sayfa titredi.

Yastık. Kumaşın ucunu duyuyor. Ama kumaşı seçmekte zorlanıyor. Uzak mı? Hayır. Yalnızca gözünün hemen yanındaki şu küçük boşluk. Yüzünü kaşındıran yastık kılıfı. Kumaşın buruşukluğunu duyuyor. Başka şey mi? Hayır. Vücudu kefenlenmiş gibi. Ne de çabuk! Ona bırakılan bu ara çok kısa. Birkaç saniye daha, ne olur! Belki.

Başını oynattı. Yavaşça. Ne büyük çaba. Başını oynattığım sandı. Hafif bir soluk yalnızca. Hastane yastığında bir kadın yanağını saklıyor. Yavaşça onlardan uzaklaşıyor. Dünyadan uzak. Tokatlanmalardan uzak. Kaçıyor. Kimse farketmiyor.

Küçük elini onların büyük pençelerinden çekiyor. O iki güzelim el pis çarşafların üzerinde son kez çırpınıyor.

Kadın ölürken, o an, yanında kimse yok.

Hastane.

Yalnız.

Sefere çıkıyor. Gitmeyi o kadar bekledi ki! Rıhtım titriyor. Paul onu Çin'e götürecekti!

İki kez umutlanmış, çok umutlanmıştı. Karar veriyor. Yalnız başına. Hep onların iyi niyetini beklemek neden? İyi niyetli

insanlar!

Güzel, mağrur, biraz çatlamış solgun dudaklarda bir kez daha o narin gülümseme beliriyor.

Şuracıkta açık renk yastığın üzerinde.

Suyun tüm yüzeyi kırışıyor. Camille iskeleleri kaldırıyor. Acelesi var. Gemi yavaşça sallanıyor. Küreklere sarılıyor Camille. Büyük kadırga, geniş yelkenlerini açıyor, iri beyaz kanatlar puslu güneşin ısıttığı sıcak denize vuruyor.

Şu çarşaf. Elinin altındaki pütürüklü çarşafı hissediyor şimdi. Tırmalıyor, saatler...

Mermeri parlatmakla geçen saatler. Sessizlik! Çalışıyor! Dört küçük ihtiyar orada, durmadan gevezelik ediyor. Denizin dibinde. Deniz dipleri yemyeşil. Camille onların cıvıldaşmalarını duyuyor. Susun deli karılar!

Ağzının kenarı. Biraz tükürük. Küçük bir köpük.

Yeşil sular Camille'in altından hızla akıp gidiyor. Işık sisli denizi delip geçiyor. Camille teknenin baş tarafında. Geri çekilmiş. Yansıyor. Tebelleş bir müzik Camille'i çağırıyor, oraya doğru çekiyor. Tekneyi kullanan yok.

Ne gariptir ki bu müziği tanıyor. Yeşil oniksin üzerindeki küçük denizkızı. Elinde parlak metal flüt, üflüyor. Okyanusun ortasında kaybolmuş. Orada. Ta oradan Camille'i yüreklendiriyor.

Yastığın üzerinde. Yüzünün rengi fildişi, dudakları ıslık çalıyor.

Camille ezgiye yaklaşıyor. Yaklaşıyor. Daha çok yaklaşıyor... Müzisyen gitmiş. Işık göz kamaştırıcı. Camille bir kayanın üzerinde terkedilmiş küçük metal flütü görüyor. Almak istiyor. Körleşip parlayan çalgıyı yerine bırakıyor.

Soluk yüzünün üzerine bir rahibe eğilmiş. Elinde küçük bir ayna tutuyor. Aynayı yavaşça kaplayan güçsüz sise bakıyor. Birazdan geri gelecek.

Camille mağrur mermere doğru ilerliyor. Diğer ayağını da bastı. Kayıyor, duru enginliklere doğru kayıyor. Ayakları buz tabakasının üzerinde hışırtılı sesler çıkartıyor, buz ayaklarını ısıtıyor. Salon ışıl ışıl, kristal lambalar, Camille ışığa boğulmuş vals yapıyor, dönüyor. Muhteşem kollarını uzatıyor. Tül elbisesi bedenini sarmış, boynu gösterişli dantel yakasına yaslanmış.

Müzisyeni kendisine sarılmaya çağırıyor. Kulağına: "Yorum yok, Mösyö Debussy!" diye fısıldıyor. Adam ona doğru eğilmiş, açık renk şapkası yana yatık, gülümsüyor. Camille ona sımsıkı sarılıyor ama vücudunu hissetmiyor. Giderek saydamlaşıyor, sonunda da Camille'in elinde ay rengi bir ceket kalıyor yalnızca. Mösyö Rodin de griler içinde burada. Onunla konuşuyor. Sağır gibi. Sakalını çekiyor, hızla. Çok çekiyor. O da kayboldu. Camille yalnızca onun elinin ağırlığını duyuyor, kalbinin üzerine kapanan elinin. Kenetlenip sıkıştıran parmakları açmaya çalışıyor. Camille boğuluyor. Dansçılar çevresini sarmış. Onlara duymadıkları sözler söylüyor. Soluk alamıyor.

Yatakta. Hafif bedeni azıcık yer kaplıyor. Duru beyaz yüzünde belli belirsiz bir hareket. Elleri atılıyor.

Tüm bu siyah giysiler. Şu yaylı siyah şapkalar, tıpkı kurşun gibi takırdayan. Yaklaşıyorlar. İtiyor. Tırmalıyor. Onları bıçaklamak istiyor. Vücutlar unufak oluyor. Parçalar yaralı ellerinde kalıyor. Bunun üzerine koşmaya başlıyor. Taşlar huysuzluk ediyor. O kaçıyor. Onüç yaşının olanca gücüyle tırmanarak kayan toprağa hakim olup vücuduna yapıştırıyor. Hırs, kin ve istek içinde ilerliyor.

Başdöndürücü tepeye doğru yorulmak bilmeden tırmanıyor. Gün ağarmadan çocukluk yalıyarlarına hakim oluyor.

Beyaz kumsal genç ayaklarının altında uçuşuyor. Şafak savaşın çıkışı gibi gözükmeyi bekliyor. Süvariler çember kurdular. Yüzlerini inciden kaskların ardına gizliyorlar. Zırhları da opalden. Sedef kalkanları tertemiz. Hareketsizlikleri ürkünç. Lekesiz sancakları boş havada çarpıyor. Sessizce.

Dikleniyor devasa güçlü ordu. Büyük yaratık ateş püskürüyor, sıkı ilmekli giysisinin korumasında.

Taştan Géyn canavarca uyanıyor.

Ayaklarının dibinde kavruk bir küçük kız onu bekliyor. Gözlerini kocaman kocaman açmış. Onun ağır uykusundan uyanmasını sabırla bekledi.

Şimdi ona saldırabilir.

Elleri çıplak.

Yalnız.

Buz gibi hastane odasında kimse yok. 19 Ekim 1943'de. Montdevergues Hastanesinde o gün başka hastalar var.

Bir kadın. Yetmişdokuz yaşında.

Ayın Çocukları

"Dinle! Buraya yakın bir yerde çok güzel bir kadın var...
Buraya yakın bir yerde bir kadın uyuyor,
Ve tam bu anda, başı koluna yaslı,
Vahşi bir acıyla bedenini ve güzel yüzünü sunuyor,
Ayın beyaz ışığına,
Adı: Galaxaure.
PAUL CLAUDEL, *L'endormie*

Ansızın başını kaldırdı.

"Cam–i–i–i–lle."

Oğlanın sesi uzaktan geliyor! Camille gülmekten katılıyor. Onüç yaşındaki bir kız çocuğu için sert bir gülüş. Kötü bir kız değil, yalnız kalmak istiyor o kadar. Tardenois Ormanına ilk giren, Champagne vadisine dolu dizgin inen rüzgarı ilk soluyan, prensleri, taşları ilk bulan o olmak istiyor.

"Cam–i–i–i–i–lle."

Erkek kardeşinin sesi orada. Bir an tereddüt ediyor. "Benim küçük Paul'üm", sevecenlikle gülümsüyor, küçük kardeşine üzülüyor. Paul kulağı tırmalayan, insanın yüreğini sıkan, yarı kız yarı erkek karışımı tiz bir sesle bağırıyor. Hassas bir çocuk hep vardır. Paul, Dambrune babanın tarlalarından geçip yanına gelmeye çalışıyor olmalı. Ormanın sınırına vardı bile. Büyük erkek adımlarıyla, derdi annesi –annesi! Camille öfkesinden ıslak toprağa bir tekme indiriyor, toprak binlerce siyah zerreciğe bölünüyor. Yeniden hızlı hızlı yürümeye başlıyor. Tahta tabanlı ayakkabıları ağırlaşıp nemli, yapışkan toprağa gömülüyor. Camille dizginsiz, genç, nobran bir kısrak gibi adımlarıyla o koca toprağı çiğniyor,

kızıl kumral yelesi çelimsiz omuzlarına yavaş yavaş dökülüyor. Toprağı avuçlama isteği ansızın beliriyor. Toprağın yanık sert kokusu. Toprak ellerine bulaşıp onu sıkıştırıyor. Genç kız toprağı koklayıp yüzüne sıvıyor. Rüzgar çıktı, fırtına Reims'in öbür yakasında patladı, acı toprak, Jacquin babanın atlarının ardında bıraktıkları fışkı gibi dumanlı. Bağırmaya başlıyor, sınırsız haykırma isteği, sonsuz bir arzunun dışavurumu, ele avuca sığmamak, uygunsuzluk. Chinchy tepesine vuruyor. Dörtnala.

Yukarıya ilk çıkan insan o olmak istiyor, Géyn'nin ta tepesine. Dev'e ilk kez o hakim olmak istiyor, Paris'e dek uzanan ufka bakmak. Köyde şöyle söylüyorlar: "Düşünseniz, Paris ile Villeneuve'ün arası yalnızca üç saat." Zaten çok iri olan gözlerini koca koca açmasına rağmen, kenti bir türlü seçemiyor.

Boraların öfkelendirdiği bu yörenin tek hakimi o, ondokuzuncu yüzyılın ortasında tek başına.

"Cam–i–i–i–lle.

Ardındaki çocuk, alacakaranlıkta yarı yarıya kaybolmuş. Şimdi sesi cılızlaşıyor. Camille tereddüt ediyor –biraz daha, biraz daha– öylesine güzel saatler ki, yakalanması da bir o kadar tehlikeli. "Akşam alacasında karanlıkla" buluşmak istiyor, kimse onu rahatsız etmeden, ürkütmeden.

Bir gece önce, dar ve soğuk yatağında kendi kendisinden bile gizleyerek verdiği bir tür buluşma sözü. Herkes uyuyordu. Sessizlik ve o, uykuyu uzak tutuyordu –uyku umurunda mıydı– uykuyu dizginleyebiliyor, dilediği gibi hızlandırıp yavaşlatabiliyordu. Yataktaki en iyi yoldaşıydı uyku, ama kendini onun kollarına bırakmaya gene kendi karar veriyordu. İşte dün gece de uykuyu istememişti.

Burada, yalnızca rüzgarın, ayaklarının altında çıtırdayan ilk çam dikenlerinin sesi duyuluyor. Kardeşi Paul çok uzakta şimdi. Diğerleri çoktan kaynamış çorbayı kaşıklamaya hazırlanıyordur. Köydeki herkesin imalı bir biçimde –övgüden mi nefretten mi belli değil– söylediği gibi: "Claudel'

ler!" Camille onların bu türden konuşmalarına sık sık rastlamıştı.

"Çok içedönük yaşıyorlar. Çocuklar için sağlıksız."

"Bir de ardı arkası kesilmeyen tartışmalar..."

"Amcaları köyün papazıydı. Pek makbul biri değildi."

Neyse ki orman var, her tatil döneminde kavuştuğu büyük parlak toprak. Ve sonra taşlar. Camille dün yatağının ve uykunun çukurunda terkedilmiş bir sevgili gibi taşlarla konuşuyordu.

Kibirli ve dokunulmaz taşlar. Geleceği bilirler. Yüzlerce yıllık taşlar, her akşam kendilerini sorgulayana cevap verirler. Camille telaşlı, şimdi koşuyor; Dikenli ağaçlara aldırmıyor, yolu biliyor ve atılgan ayaklarının altındaki kumlu zemin kayıyor.

Paul ona yetişecektir. Onu nerede bulacağını bilir. Evden ilk kez kaçtıklarında Paul yedi yaşındaydı, Camille de onbirinde var yoktu. Yarı temkinli, yarı da yalancı pehlivan edasıyla el ele, kimin kimi loş ormana doğru sürüklediğini bilmeden papazevinden tepeye kadar süren üç kilometrelik yolu aşmışlardı.

Aradan iki yıl geçti, Camille o eski aşısız fidan değil artık. Bu akşam da ev çok uzaklarda ama içi rahat. Kimi zaman onlardan tamamen uzaklaşmak istiyor. Yukardan onları küçük, küçücük, daha da küçük görecek: Küçük meydandaki, küçük kiliseye bitişik küçük eve, mezarlığın küçücük bir köşesine bakıyor. Küçük mezarlar. Ölüm.

Orada. Karanlıkta büzülmüş. İlk o hepsinin önünde. Antik kavisler, genç kibirli tanrıçalar, kimi zaman kırık, can çekişen, doğurganlıkları unutulmuş, biçimlendirilmiş genç insanlar, erkekler.

İhtiyar kadın iki büklüm, sanki boru çalar gibi yanakları şişkin, gövdesi yüce görevi yerine getirmek üzere kasılmış. Camille ona bakıp babasıyla çıktıkları avı hatırlıyor. Kısırılan geyik, geyik güzel başını kaldırmış, ela gözlerin içinde

orman son kez ürpermişti. Tam karşısındaki şişman adam zafer borusunu öttürmüştü. Babası Camille'e zafer borusunu, öldürmeyi anlatmıştı. Önce şişman adamın borusuyla desteklediği kırmızı karnına, sonra da hayvanın soyluluğu her halinden belli göğsüne bakmıştı. Sonra da koşup kollarını geyiğin terli ve buğulu boynuna dolamıştı. Babası "Camille" diye bağırmıştı. Köpekler Camille'in üzerine her an atılmaya hazır, hırlamışlardı. Avcılar susuyordu. Geyik bir an Camille'in omzuna yaslanıp dinlenmişti. Camille hayvanın yerinden fırlayacakmış gibi atan kalbini hâlâ duyuyordu. Biri onu çekip götürmüştü. Kendinde değildi artık. Ölüm ve zafer çığlıkları... Uzaktan gelen bir çağrı gibi kendi kendine bunu sık sık tekrarlayacaktı.

İhtiyar kadın ona bakıyor. Camille soluklanmak için bir an durdu. Şişman yanaklarına rağmen ihtiyar öylesine ufak tefek, öylesine yitik ki. Camille onun buruşuk alnını okşamayı seviyor. Kadın ne kadar zamandır ormanın girişinde bekliyor?

Sonsuzluğun bekçisi, çocukluk düşlerinin Mélusine'i, Camille kimi zaman durup onunla sohbet ediyor.

Ama bu akşam ona bir öpücük bile gönderecek zamam yok. Paul mutlaka peşinden geliyordur. Yol bir sağa bir sola kıvrılıyor.

Karşı karşıyalar, biri sinmiş, büzüşmüş, kendi kabuğuna çekilmiş; diğeri tam tersine bir hortuma kapılmışçasına yükseliyor.

İhtiyar korkunç bir sır saklar gibi. Kimi zaman kendisini bırakan, giden, terkeden çocuğu hatırlıyor. İyice yaşlanıyor şimdi, sonsuza dek taşlaşıyor. Güneş ışığı bazen onu aydınlatıyor. O zaman küçük pembe kollar sanki ona gene uzanıyormuş gibi gülümsediğini farkediyor. Belki bir çılgınlık anında öldürdü onu. Camille kış geceleri, şöminenin önünde, ihtiyar hizmetçi Victoire'ın anlattığı korkunç hikayeyi hatırlıyor. Ama hayır!

Tam karşısında, mutlu, sarmaşdolaş sevgililer. Ortasın-

dan yarık taş, sarılı gibi. Camille kendine sık sık soruyor: Buluşuyorlar mı, yoksa ayrılıyorlar mı? Hareket tam bu anda durdurulduğu zaman, öpüşme başlıyor mu bitiyor mu, aradaki farkı kim bilebilir? Sanki dansediyorlar, belki de alabora oldular, neredeyse ayrıldılar bile.

Taşlar. Kavuşulan bu ormanın gerçeği. Taşlar ona bakıyor. Daha hızlı koşmaya başlıyor. Géyn'e doğru. Hep daha telaşlı.

Yolun yarısında işte karşısındalar. Camille onlara şu ismi taktı: Gevezeler. Onlarla birlikte oturmayı seviyor. Üç kışiler, üç kadın. Köyün son dedikodularından haberleri var sanki, ama kimi zaman Camille onları birbirlerine bin yıllık efsaneler anlatırken yakalıyor.

Eğilmiş, kamburlaşmış, konuşuyorlar, konuşmaları sınırsız, yankısız. Oysa bu gece uyukluyorlar ve Camille'in fazla zamanı yok.

Daha yükseklere çıkıyor. Yağmur yağmaya başladı. Kız hiçbir şey duymuyor. Yoldaşlarının ortasında ilerliyor. Yol giderek kayganlaşıyor. Camille duyarsız, ilerliyor. Biri ona sesleniyor, Géyn'in haykırışı. Rüzgar hızla çarpıyor. Mor gökyüzü yer yer parçalanıyor. Yol ayağının altından kaçıyor ama Camille kayan toprağın ağırlığını bilir. Koyu tenli, incè, pürtüklü ağaçlar ona yardımcı.

Bu noktada sapıyor. Az ilerde boğuk bir sesle kırılan saçlarını bir bir yitiren yaşlı ağacın yanından dönüyor. Gene orada birbirine girmiş küçük bir kök tepeciğini adımlıyor, gri cüceler –onlara "gnom"* adını takmış– gelişmemiş, küçük keskin kollarıyla Camille'i yolundan alıkoymaya çalışıyorlar. Pürtüklü dizleri Camille'i yaralayıp dengesini kaybettiriyor. Bu akşam onları eziyor, harika, çünkü o burada.

Kocaman, beyaz, sanki vadiyi ezecekmiş gibi biraz eğilmiş, geriye kalan her şeye ve bu bildik siluetlere ve gölge kalabalığına hakim, beyaz geniş kaftanına sarmalanmış dev,

*Gnom: Kabalistlere göre yeraltını bekleyen küçük cinlere verilen isim.

Camille'e bakıyor. Dev, Camille'in karşısında. İkisi de ışıltılı, ay ansızın bu anlatılmaz buluşmayı aydınlatıyor. Bu düelloda kimin kimi taşlaştıracağını soruyor insan kendine: Küçük kız mı devi, yoksa dev taş mı küçük kızı? Kızın koyu mavi, kimi zaman siyah kehribar taneleri gibi yanan gözleri parıldıyor. Camille hakim olmayı, bu eserin ustası olmayı isterdi, bu eseri kendi elleriyle yaratmış olmayı isterdi. Bu kızın gözlerinde vahşi, neredeyse acımasız bir kararlılık okunuyor. Ansızın yaklaştığında, dikili taş ilerleyen ölümü duyan yaşlı erkek gibi gözlerini ondan ayırmıyor. Camille onun yanında, burnunu yaratığın burun deliklerine yaklaştırıp ona yaslanıyor, yavaşça, sabırla, uzun uzun okşuyor. Sırtında ağır mantosu, başını eğmiş, yürürken bir an durup hatırlayan bir yolcu gibi –tüm geçmiş ve gelecek zamanların içinde Dev ne kadar süredir burada? Küçük kız ölümsüz taşa bakıyor, küçük kız Géyn'e bakıyor. Camille dimdik, pürüzsüz, onüç yaşı alacakaranhğı çınlatıyor; Dev ise sağır, gizemli, anlaşılmaz, Camille Tanrıya meydan okuyor. Anlamak istiyor. Bu güzellik, bu güç, içini saran bu mutluluk nereden kaynaklanıyor? Gökyüzüne bile kafa tutan bu Dev'in önünde öylesine küçük ki...

Yalın gövde, gökgürültüsü gibi patlayan ani ölüm, onu ölesiye kıskanıyor. Kimi zaman cesaretle ona vurduğu oluyor. Bunun üzerine gövde yüzlerce küçük güneş parçacığına bölünüp onunla acımasızca alay ediyor, o ölümlüyle. Camille anlıyor. Seçiyor. Ne aramaya geldiğini biliyor artık. Cevabı burada. Camille bekleyen olmayacak.

Yağmur yağmaya başladı, daha sert, daha kötü. Kız hiçbir şey duymuyor. Pastaların üstünü süsleyen şekeri andıran tepenin üzerindeki kumlarda ilerliyor. Rüzgar çevresindeki kumları savuruyor. Rüzgar muzipçe esiyor. Camille öylesine zarif ki, bu garip kıyıya vurmuş bir denizkızı sanki. Anlatılanlara bakılırsa, eskiden, çok eskiden deniz buralara kadar uzanırmış. Burada unutulmuş beyaz kumsal, ay manzarası.

Camille yalıyarın en uç noktasma kadar gidiyor, Camille vadiye hakim, Camille tüm yöreye hakim. Oralarda geleceği görüyor. Kendi geleceğini.

Rüzgar ansızm kurdeleyi çözüyor, saçları tıpkı yüzlerce altın yılan gibi yüzünü sarmalıyor.

Akan çamurdan siyahlaşan yüzü, kararan gökyüzünün altında seçilmiyor. Fırtına davul çalıyor. Gökyüzü akkor. Camille ısınıyor, bu çılgın koşudan ısınıyor, tıpkı bekleyen bir sevgili gibi sımsıcak.

Deniz hâlâ burada olsaydı, suya dalmak için giysilerini fırlatıp atardı. Üzerindekini yırtarcasma çıkartıyor, yeğeninden çaldığı ceket bu; ve gömleğinin önünü açıyor. Suya dalacakmış gibi ayakkabılarını çıkartıyor, yağmurdan nemlenen toprağa ayaklarım daldırıyor, gene yeğeninden aldığı ona çok büyük gelen pantolonu tozluk gibi bacaklarına yapışıyor. Annesi böyle sokağa çıktığını görseydi... Neyse ki pelerin her şeyi saklıyordu. Tanrım, pelerin! Bir yerde düşmüş olmalı. Camille birkaç saniye telaşlanıp sonra çılgınca gülmeye başhyor. Jüponunu, etekliğini, buluzunu yeğeninin ambarında bıraktığı aklma geliyor, gülüyor. Tamam pelerini de orada. Camille çok mutlu –ezgi yavaş yavaş boğazından çıkıyor– garip, boğuk bir ezgi, bir çocuk şarkısı...

Voulez–vous manger des cesses...
Quand irons–nous à Liesse.

Tekdüze şarkı, bir duaya dönüşüyor... Ansızm, kendini kurutmaya çalışan bir kedi gibi kumlarda yuvarlanıyor. Antik Çağ savaşçısı, saçları kum, yüzü çamur içinde, doğruluyor.

"Camille!"

Paul onu karşısında böyle görünce bir çığlık atıyor. Camille boğuk, kalm kahkahasını atıp Paul'e kollarını uzatıyor.

"Benim küçük Paul'üm."

"Annem bu halini görse, masallardaki ejderha gibisin."

"Ne gibi?"

"*Ejderha.* Bakışları insanı öldüren o yılan gibi."

Camille onu yumrukluyor. Altalta üstüste yuvarlanıyorlar –çocukça oyunlar gene başladı. Kum uçuşuyor, Camille onu güçlü kollarıyla sıkıyor. Boyu ondan daha uzun ama kardeşi yapılı ve sert. Tekme atıyor öfkeyle. Camille iki elini yere yapıştırıp esirinin üzerine yatıyor. Paul çaresiz. Bu yabancı sıcak duygu da ne?... Genç kızın bluzunun önü açık. Camille vargücüyle eziyor onu, burnu kumlarda. Çocuk yanağının yakınındaki sıcak memeyi duyuyor. Canı hiçbir şey istemiyor. Neden kendini böylesine yenik hissediyor? Ablası onu nasıl yendi? Dövüşmek istemiyor artık, ürperiyor.

"Üşüdün mü?" Camille onu tokatlayıp ısınması için ovalıyor. Sımsıkı sarılıyor. Ceketini alıp üzerlerine örtüyor.

Ay gökyüzünde biraz daha yüksekte. Ayın aydınlattığı iki çocuk yüzü. İki çift mavi göz, bir çifti daha koyu, diğeri açık, çok açık mavi.

"Bana bir hikaye anlat."

Camille susup danseden rüzgarı ve ağaçları dinlemeyi yeğlerdi.

Taşla Eşeğin Hikayesi

Alabildiğine sık otların ve kırık dalların örttüğü çakıl çukul bir yolda, alacakaranlıkta bir eşek, dalgın, oraya buraya çarpa çarpa, yeşil yaprakları kopartıp yiye yiye kendisini bekleyen havucun hayaliyle ilerliyordu. Bekleyen, bekleyen... Ama nereye gidiyordu ve onu bekleyen hangi havuçtu? Bunu bilen yoktu, en başta da kendisi tabii.

Yolun sapağında, parlak, güneşten ısınmış bir taş, eşeğin geldiğini gördü. Kaygan ve beyaz, lekesiz bir taştı bu. Eşek upuzun burnunu yanından geçen güzel bir kızböceğine doğru uzatırken sevimli toynağını da bu taşın birkaç adım ötesine basıverdi. Taş, şakacı kızböceği eşeğin burnunun sağ

kanadına konduğu anda, ayağının ucunu yakalayıverdi. Eşek şaşırdı, bu kadar sevimli bir kızböceği onu nasıl olur da böyle ipnotize ederdi. Şaşkınlıktan uzun kirpiklerini üç kez kırpıştırdı ve kızböceği uçup gitti. Oysa büyü etkisini hâlâ sürdürüyordu. Ayağı kapana kısılmış gibiydi. Dört ayağının üzerinde zıplamaya çalıştı; bir sağa çifte bir sola çifte. Hiçbiri işe yaramadı, ürküntüyle anırırken dengesini yitirip arka ayaklarının üzerine oturdu. Eşek bunun üzerinde düşünmeye başladı. Ön ayağına ne olmuştu? Kirpiklerini üç kez kırpıştırıp uzun ayağına baktı. Bir şey yoktu. Yeniden kirpiklerine başvurdu, bu da işe yaramadı. Ayağını çekti ama nafile. Ayağı direniyordu. Güzel kafasını eğdi, uzun kulaklarını yatırıp bir kez daha düşünmeyi denedi.

–Hadi ama, cici ayak, kıpırda biraz.

Hiçbir şey olmadığı gibi sanki biri toynağını okşuyormuş gibi geldi eşeğe.

Evet, ne hoştu, çok hoş, çok çok hoş. Bunun üzerine eşek, öbür ayağını da uzattı, usulca karnını toprağa dayadı ve dudaklarının ucunu da iki toynağının arasına bıraktı.

O da ne? Beyaz bir havuç? Eşek, burun kanatlarının altındaki taşı farketti, güzel, gömülü taş, ayağına tıpatıp uyuyordu." "Ne kadar parlıyorsun, güzel taş!" dedi eşek okyanus gözlerini yarı yarıya yumarak. "Ayağımı sen mi tuttun? Hayır beni bırakma. Al, işte eğer istiyorsan sana öbür ayağımı da veririm."

– Merhaba ey güzel eşek! Oradan oraya gidiyordun, senden bir öpücük istemek için yolunu kestim.

– İşte öpücüğüm senin, güzel güneş. Senin yanında kalmama izin verir misin? O kadar aydınlık ki ve tenin de öylesine kaygan ki!

– Dudakların çok yumuşak, gitme, ama kendini koru. Ben değişmem, laftan anlamam, bana karşı konulamaz. Benim taş gibi sert olduğumu söylerler, gövdem sivri de olsa yüreğim güneş gibi çarpar. Ama isteyerek düşürürüm.

– Ey taş, sen de kendine dikkat et. İzimi bıraktığım yere

kimse basamaz çünkü bir daha oradan kıpırdamam. Bana eşek gibi inatçı derler.

Ve sarmaş dolaş olup bir daha hiç ayrılmadılar. Ve güneş battı, kendini kapıp koyuveren bir beden gibi.

Gece oldu. Taş üşüyordu ama eşek onu ısıttı. Eşek korkuyordu ama taş onu sımsıkı tutuyordu.

Sonra tan ağardı. İnsanlar sabah kente inen yolun köşesine gelince şaşkınlıktan bağırdılar. Ve büyülenmiş gibi gözlerini kapatıp önlüklerini kafalarına örttüler.

Taşın yerinde akça pakça, kehribar bakışlı bir kız duruyordu. Eşeğin yerinde safir gözlü bir delikanlı.

Çıplaktılar ve parmakları birbirine kenetlenmişti. Taş kadar sağlam, eşek kadar inatçıydı aşkları.

"Ama sen yalnızca bir eşeksin. Hayır ibiksiz bir horoz!"

Camille, Paul'ü itti. İşte yokuş aşağı yuvarlanıyorlar. Dallar onları durdurunca, çocuk dikildi. Öfkeli ve her an tırmalamaya hazır. Camille Paul'e baktı. Abla küçük erkek kardeşine bakıyor. Gülümsüyor. Camille gözleri kendisininki gibi olan, biraz daha açığı, çocuğa bakıyor. Ağzı yavaşça kıvrılıyor:

"Küçük Paul'üm kızma." Yavaşça onun elini tutuyor. Etraf karanlık. Yalnızca onlar ışıldıyor. Ay aydmlatıyor ikisini. İki çocuk.

"Dinle, sana sırrımı açıklıyorum. Şey olmak istiyorum... Heykel yapmak istiyorum! Bir kitap gördüm, heykeller, benim topraktan yaptıklarım gibi biliyorsun ya... Biliyorum artık. Ben büyük bir heykeltraş olmak istiyorum!"

Çocuk ona bakıyor, büyülenmiş gibi. Ayın altında gözleri parlıyor –bir vahşi. Ömründe hiç bu kadar güzel göz görmedi. Köyde herkes öyle söylüyor, yeğenler, komşular, ortakçı... Koyu mavi, kimi zaman mor veya yeşil, tıpkı gökle değişen su gibi, insam gönlünden yaralayan o derin renk.

Ablası gerçekten çok güzel. Diğer insanların gözleri öl-

müş. O, bakıyor. Bütün insanları, her nesneyi daha parlak kılan bir bakışı var.

"Neyin var Paul? Paul?"

Bu bakışıyla onu korkuttu, ansızın, Paul kaçıyor, koşuyor.

"Paul, beni beklesene canım." Şimdi seslenen o. Uzun sürmedi. Camille omuz silkeliyor. Hem zaten bu gece onun. Hangi saatte giderse gitsin annesi onunla konuşmuyor ki! Yok, bazen azarlıyor. Hem endişelenmesine ne gerek var? Her zaman yalmz geziyor.

Akşam olurken, köydeki kendi yaşıtı bütün erkek çocuklarından daha güçlü. Yeğenleriyle oynarken oyunu hep Camille yönetir. Sonra küçük bıçağı da var. Her zaman yanında taşır. Bir meyveyi soymayı, bir nesneyi kazımayı, kilin unufak oluşunu, kabuğun soyulmasını görmeyi sever. Çekirdeğe kadar inip meyveyi yeniden eski haline getirmeyi sever.

Aşağıya inmeye başlıyor, sakin. Aile ocağında kendisini sıkışmış hissediyor. O akşam hissettiklerini yalnızca babası anlayabilir. Ama sırrım ona açmaya cesaret edemiyor. Ya o da anlamazsa, tüm şansını yitirir o zaman.

Babası. Babasının gülümseyişi. Ona her baktığında şaşırır, ama karşılıklı birbirlerini anlarlar. Yalnızca onüç yaşında. Babası ellibir yaşına basacak. İnce, gözlerini daha güzelleştiren ince çizgiler. Annesiyle aralarında onsekiz yaşa yakın bir fark var. Bu çok ince yüzü beğeniyor ve gölgeden fırlamış gibi duran o sakalı, Rembrandt'ın resimlediği o altuni gözleri... Gözlerinin altın rengi olduğundan emin. Camille yolda durdu. Annesiyle babası nasıl birlikte yaşayabiliyorlar? Evlilik! İçi bulanıyor birden: Büyük yatağı düşünüyor, anlayamıyor. Ve işte bu insanlardan doğdu – o kalın, ağır, kapalı anneden. Babası... Onu öpmeye gelirdi kısa süre öncesine kadar, pürtüklü dudaklarım yavaşça alnına dayardı...

Camille saati unuttu. Gözlerini geceye dikmiş. Camille çevresinde genişleyen büyük dehlizi izliyor. Çerçevelerini

yokluyor. Veri? Çizgilerin dilini biliyor, eğriler, noktalar. Gerçeği yalmzca onlar açığa çıkartıyor, canlıların olduğu kadar cansızların sakladıklarını. Hiçbir zaman yanılmaz.

"Sen benim küçük cadımsın," diye fısıldıyor babası kulağına. Babasına kedi Crapitoche'un, rehber Uhry'nin, gündelikçi Pailette'in huylarını anlatmıştı. Bakmak yeterli! Ruhlarının kalıbını önceden çıkartıyor. Gölgeler ve ışıklar. Her şey buradaydı.

Küçük bir cadı ve onun sevecen babası, Camille ona doğru gitmek istiyor. Bir tek o endişelenmiştir, çünkü Paul bir şey söylememiştir. Eve döndüğü zaman ya bir köşede sessiz sedasız oturur ya da eşyalarına dokunulmuşsa çok sinirlenir, hiçbir zaman da sorulara cevap vermez. Tam tersine. Ona "Camille'i gördün mü?" diye soruldukça daha çok susar.

Pelerinini aldı. "Kurdelem!" Çok geç artık. Yukarda kumsalda kaldı herhalde. Geceyi yaran yoldan korkmuyor. Chinchy ya da Hottée du Diable Tepesi.

Gece olduğunda oraya gitmemek gerektiğini söylüyor köylüler, ama Camille şeytandan korkar mı? Hele şeytandan hiç! Köylüler dağda çok oyalananları torbasına koyduğunu anlatıyorlar. Onu görebilmek için arkasına dönüp bakıyor. Onu görmeyi öyle çok isterdi ki! İnsan görünümünde olduğunu biliyor, sıradan bile sayılabilir, bu da onu daha tehlikeli kılıyor, çünkü herkes şekilsiz ve çirkin oluşundan çekiniyor. Hayır, sıradan olmalı, her yerde rastlanılır türden. Bunun üzerine onu çağırıyor, sessizliği karşısında da nanik yapıyor.

"Dilediğin kadar saklambaç oyna. Ben de oynamasını bilirim. Kim kimi tutarsa!"

Annesi bu canavardan müthiş korkuyor, canavarın onu farketmemesi için durmadan dua ediyor. Oysa hiç ayine gitmez, hiçbiri ayine gitmez. Pazar sabahları telaşla ayine koşan ihtiyarlarla babası alay eder ama papaz amcaları yemeğe geldiği zaman kimse şaka yapmaz. Camille elleri pan-

tolonunun cebinde hızlı hızlı yürüyor. Artık sımsıcak değil. Yemeklerini bitirdikleri kesin. Yok ziyam, bir parça peynir ve ekmek yeter. Belki ısınsın diye babası biraz elma rakısı verir. Çünkü artık üşüyor. Sırılsıklam olan giysileri üstüne yapıştı. Bu ailenin içinde olmak istemiyor, o kızkardeşi Louise gibi değil. Louise ondan iki yaş küçük olmasına rağmen daha şimdiden evlenmek istiyor. Camille gitmek istiyor, o bir sanatçı olmak istiyor, ama nasıl söylemeli, nasıl yapmalı? Ansızın gelecek, önünde bir dipsiz kuyu gibi beliriyor –bulantı, boşluk. Küçük kız koşmaya başlıyor, dörtnala, kalbi atıyor –yalmzca onüç yaşında– Paris'in düşünü kurmak için daha çok erken!

Köyün sokakları ayakkabılarının altında çınlıyor. Kendi kendini korkutmayı oynadığı mezarlıkla, ürkütücü kilise; karanlık yer var önünde. İşte küçük ışık... Biraz sonra ısınacak. Mutfak. Sakinleşip dikleşiyor. Dövüşmeyi sever, düşmanı, yalnızca az önceki boşluktan korktu. Biraz önce şeytanı görebilseydi korkmazdı. O da tıpkı köyün oğlanları gibi alçağın teki tabii. Grup halindeyken, kabarıp, dikleşip kurumlanırlar. Horozlar! Şıklık budalaları! Camille onlara bağırır: "Avcılar!" Saldırırlar... Frambrune'lerin oğlunu görüyor. Dar yolda tek başına. Yanından geçmişti... Küçük piliç! Süngüsü düşmüş! Kalabalık değiller ya! Öyle olsalar bile kısık gözlerine, berbat suratlarına dik dik bakmak yeterli. Zaten o ejderha değil mi!...

Camille kapıyı itiyor. Anne başını kaldırıp ulumaya başlıyor. Herkes başını kaldırıyor. Victoire, Paul, Louise, amca... Bunun üzerine Camille bağırıyor: "Şeytam gördüm."

Gülmekten katılıyor. Çamurla kaplı kapıya yaslamyor, saçlarım örmüş. Yarı geyik yarı at mitoloji kahramanı gibi onları küçümsüyor. Onları ve haşlak mutfaklarım. Yusyuvarlak oturan onları. Doyumlular. Caka satıyor, karar verdi: Onlardan uzaklara gidecek. Kaşık sesleri. "Kapıyı kapat." "Ama ben..."

Topalladığım unuttu. Topallıyor, tik–tak, tik–tak, tik–tak. Babası evde yok.

Akıl Hastanesinden Mektup

"...En büyük düşüm bir an önce Villeneuve'e dönmek ve oradan kıpırdamamak, Villeneuve'deki bir tahıl ambarını bile buradaki birinci sınıf odaya yeğlerim...

Paralarını akıl hastanesine yatırışını üzüntüyle gözlüyorum. Bu paralarla güzel şeyler üretip zevkle yaşayabilirim! Ne büyük mutsuzluk! Ağlayabilirim! Villeneuve'e dönebilsem ne kadar mutlu olurdum. Dünyada eşi benzeri olmayan o güzel Villeneuve!..."

"Villeneuve'e yolculuk. Hareket 26'sı. 27, 28, 29 Temmuz Villeneuve. İki ihtiyar yalnız, yaşlı hizmetçiyle birlikte eski evde ve mutfakta küllerin içinde cırcırböceği. Görünüşe bakılırsa, hâlâ 'overwhelmed by pathetic', duygulara garkolmuşum..."

PAUL CLAUDEL, *Journal*

Kapatılmış. Kapatılmış. Ne kadar zamandır? Belki yetmişyedi yaşında. Bilemiyor. Sonsuz tekrarlanan sabahlar, akşamlar ve geceler...

Her yılı, her günü, her saniyeyi tamı tamına saymaya çalıştı. Onlara armağan etmemek için. Kimi zaman, ay akıl hastanesinin üzerinden geçerken, toprağı kokluyor. Bir nefes, ansızın onu sarhoş eden. Villeneuve'ün toprağı. Bunun üzerine işkencelerin en uzunu başlıyor. Hemen yerinden kalkmak –demir karyoladan fırlamak, jüponunu, etekliğini giymek, yün çoraplarını geçirmek, tahta tabanlı ayakkabılar elde... Merdivenleri inmek ve soluk almak. Ayaklarının altında uzanan toprağı solumak –sabahın erken saatlerinde özgürce koşan Villeneuve toprağı. Acelesi var! Tüh! Pelerin! Aşk pelerinini askıdan kurtarmak ve aile ocağından dışarıya sızmak. Ayakta, yürüyor ve dönüp dolaşıp aynı şeyleri düşünüyor. Kötü kokular onu boğuyor, gövdelerden taşıp içini kaplıyor. Pisler. Hâlâ uyuyorlar. Çabuk jüponunu, etekliğini geçir üzerine... ve başlıyor, yeniden başlıyor, sonsuza kadar yeniden başlıyor. Asla. Çabucak kaçmak.

Yeniden yatıyor. Sinirli. Kimi zaman sinirli olduğunu söylüyorlar. Şimdi kaç yaşında?

Paul kaç yaşında? Yetmişdört mü? "Benim küçük Paul'üm." Ve işte Villeneuve'ü bulamıyor. Ev tamamen değişmiş.

"Bağlantım kalmadı. Yılgınlık ve umutsuzluk."

Of! Tatmin edilmemiz öylesine zor ki!

Paul paslı rüzgargülünü dinliyor ve Camille yok. Ormanlarda Galaxaure'u, "kuşkusuz orman perilerinin en güzeli" beyaz Galaxaure'u izleyen küçük şair oracıkta oturmuş –kız onu terketti. Çok zaman oldu... tam hatırlamıyor, altmış yıl belki.

Şairin tüm eserlerini, adım adım ele alıyorum. Sayfaları açıklamadan, kendime açıklamaksızın. Çünkü beni hep gecenin ışığına çağırıyor.

Ona bakın diz çökmüş, ışığa gömülü bu kadının acısı,
Çünkü L'Endormie'*nin küçük şairi,*
Burada hesaplı adımlarla ciddi ciddi yürüyor, kaldırıp bacaklarını
Sanki ayaklarını ayın yüzeyinde temizlemek ister gibi.
Külün içinde cırcırböceği.
Ayın altında iki ihtiyar.
Ve o topraktaki iki güzel eliyle kapıyı tırmalıyor.
Koparılmış.
Villeneuve toprağı.

Evdeki Şeytan

"Bir çift gözü var kedi gözü gibi parlayan"

Le soulier de satin
1. gün, Sahne 2

Villeneuve'ün beyaz şafaklarını severdi. Evdeki herkes uyuyordu. Bazen yavaşça, hiç ses çıkarmadan aşağıya inerdi.

Camille pencereden bakıyor, örtüyü üzerine çekmiş. Sonbahar habercisi sislere ve soğuğa rağmen her zamanki gibi pencereyi açık tutuyor. Yakında dönmek gerekecek. Annesiyle babası neden Villeneuve'de kalmadılar? Bu köyü, meydanını çok seviyor. Adım başı ıhlamurlar. Çınlayan kilise ve eğik çan kulesi. Bir tür köşegende zaman sanki bir an için durmuş gibi. Düşmeden önceki an. Kalkmadan önceki an. Susan bir dünyanın etkilemesi çevresinde, oradaki taşlar az sonra uyanacaklar, doğan güneşle ısınacaklar. Yavaşça kalkıyor, çoraplarını giyiyor, ayakkabıları elinde. Tamam, hazır. Mutfak hâlâ uykulu. Ekmek, peynir, kahve, hepsi elinin altında.

Oturup bu yalnızlığın tadını çıkarıyor. Aile saatlerinin dışında kalmayı seviyor. Sükunetten, saatten yararlanmak; sanki tüm nesneler onunla konuşuyor. Sislerin şafağı, gözlerin şafağı. Birden o geldi.

"Camille." Bu, oldukça boğuk ses. Kendi sesini ondan almış. Uzun ve ince, parlayan gözleri.

"Benimle gel. Biraz dolaşalım." Ona büyük bir fincan kahve uzatıyor. "Hayır, bekle." Camille'in kolunu tuttu. "Bir dakika otur." Kaçmak istiyor. Açıklama yapmayı sevmiyor. Anlamalı. "Eski toprağımızın üzerine durmadan resim yapıp onu şekillendiriyorsun. Alfred Boucher'nin söylediklerine

gerçekten inandın mı?"

Camille ansızın başını kaldırdı. Bakışları karşılaşıyor.

"Heykeltraş olmak istiyorum!" Ayağa kalktı. Onüç yaşında olmasına rağmen epey gelişmiş. Derin bir sevgiyle adam da ayağa kalkıyor ve kızına sarılıyor. "Kızım, kızım, benim." Kadın habercisi bu bedeni hissediyor. Küçük başı iki elinin arasına alıyor. "Ne güzel bir kadın olacaksın." Horlayıcı kocaman ağza bakıyor. Yanaklar alev alev. Mutfakta sessizlik hakim. İkisi de birbirlerine bakıyor. Kızı babasının göğsüne geliyor. Baba kendine tıpatıp benzeyen bu kadın parçasını öğütmek istiyor, taranmamış yelesiyle, hiç taranmayan. Titreyen elini saçlarının arasına sokup kızını alnından öpüyor, yavaşça, tıpkı iyi yolculuklar diler gibi.

"Sana yardım edeceğim. Heykeltraş olacaksın."

Kızı kollarına atıldı. "Haydi gel, annen uyanmadan, tarlaya kadar uzanalım."

"Camille nerede? Bu kız beni delirtecek."

"İşte anne, ikisi de geliyor. Babaaa...

"Sus." Louise susuyor, bir köşede suratını asmış, ekmeğini süte batırıyor. Paul sallanıyor. Aptal mavi gözleriyle durmadan onu izleyen bu çocuk Louise'in sinirine dokunuyor.

Anne bir şey söylemiyor. Ortalığı toparlayıp temizliyor. Prosper-Louis'nin yapacaklarının ne önemi var. İkisinin de karşılıklı pek lafları kalmamış. Oysa onu sevebilirdi, ama o öfkesi, bir de şu ortalıkta sürünen kitapları... Hem sonra onun kendisini küçümsediğini de hissediyor. Uzun boylu, narin bir kadın değil. Camille gibi değil! Louise de öyle... Gülüşünün güzelleştirdiği bu sıradan kıza sevgiyle bakıyor. Dünyanın tüm tatsızlıkları. Louise de sabah erkenden babasıyla birlikte gitmek isterdi, ama her seferinde üşütüyor. Her seferinde ya bir yanını acıtıyor ya da hastalanıyor.

"Haydi çocuklar, ortalığı boşaltın." Kırıntılar, kaşıklar,

kahve ya da süt lekeleri, süpürge. Ne kadar çok iş var, Louis-Prosper neden orada oturup kaldı? Rahatsız ediyor.

"Dinle, ben Camille'in bir sanatçı olduğunu düşünüyorum."

"Ne?"

"Camille'in dahi bir heykeltraş olacağını düşünüyorum."

Kadın kulaklarına inanamıyor. "Bu söylediğin korkunç bir şey. Seni de etkilemiş... Balçıklarıyla, topraklarıyla hayatımızı mahvediyor. Victoire geçen gün kırmızı çamura bulanmıştı. Camille'nin üstü başı her an vıcık vıcık, ama bundan bir meslek edineceği sonucunu çıkartmak! Meslek... Onu bir süprüntü yapmak istiyorsun sen!"

"Sana Camille heykeltraş olacak," diyorum.

Tartışma sertleşiyor. Çocuklar yukarda, susuyorlar, mutsuzlar. Camille öfkeyle yerinden kalkıyor. Sırtına bir şey alıp merdivenlerden iniyor. Kaçmak, kaçmak, bu bağrışmalardan mümkün olduğunca uzaklaşmak. Kardeşi Paul arkasından koşuyor. Louise de onu tutmaya çalışıyor. "Benimle kal, Paul." Paul çekiyor, Louise çekiyor, Camille arkasına dönüp nanik yapıyor, öfkelenen Paul, Louise'e bir tekme yapıştırıyor, o da Paul'ü bırakınca çocuk merdivenlerden uçuyor. Bağırış çağırış. Anne çıkıyor, merdivenlerin dibindeki Camille'e bakıyor.

"Bu kız şeytanın ta kendisi."

Paul ayağa kalkıp annesini itiyor ve koşarak çoktan kaçan Camille'e yetişmeye çalışıyor. Tatilin son günleri, yeşil yapraklar. Hepsi yarın Nogent'da olacak. Nogent'ı sevmiyor. "Camille, Camille." Paul'ü bekliyor. "Canın yanmadı ya?"

Çocuk başım sallıyor ama dizi kan içinde. "Haydi gel!" Paul'ü pınara götürüyor. Çocuk ona bakıp basıyor kahkahayı. "Cacha-Diablo. Sana Cacha-Diablo diyeceğim." Camille omuz silkiyor, kan durdu. "Gel şimdi, taş ocağına. Önce kim varacak?"

Geçtiklerini gören Madam Berthier kafa sallıyor: "Bu

ikisi ne zaman uslanacak? Sürtüp duruyorlar. Lüle saçlarıyla o sevimli, sakin Louise nerede, bunlar nerede? O her zaman temizdir. Bu saçı başı dağınık kızın sonu kötü olacak!"

Camille ile Paul uzaklaştılar. Oradaki yol, derin patika, küçük orman... Güneş ansızın yükseldi, hava güzel, toprak sıcak. "Toprağı neye koysak?" Telaşla çıkarken, yanlarına bir şey almayı unuttular. Camille toprağı pelerinine sarıyor. Uçlarını bağlayınca bohça gibi oluyor. Ağır. En az yirmi kilo var toprak. Çocuklar ağır yükün altında tökezliyor. Küçük Paul tükendi. Ansızın her şeyi bırakıp gülmeye başlıyorlar. Bohçanın bir ucu çözüldü, toprak akıyor. "İnsan vücudu gibi."

"Sus!"

"Pelerinin içinde kırmızı toprak – bir kolu kırık."

"Sus!"

"Ama bak Paul, ne güzel, toprak tıpkı insan gibi. Bak!" Diğer ucu da çözüp yoğurmaya başlıyor. Fırtınadan bu yana nemli kalan toprak şekilleniyor. Yavaş yavaş bir büst beliriyor, sert, ağır. Paul oturup sessizce bakıyor. Camille'in de saçları kırmızı toprak. Toplamak için parmaklarını defalarca saçlarının arasına soktu.

"İnkalara benziyorsun," diyor Paul. Yüzündeki birkaç kırmızı iz antik yaralar gibi. Bir tekmede yaptığım bozuyor Camille, çığlıyor.

"Bu değil, bu değil!"

"Camille dur!"

"Sus ve bana yardım et."

"Kızgın mısın?"

Ağır yüklerini sırtlayıp bata çıka eve dönüyorlar.

"Mamzel Camille! Yoo hayır! Bugün olmaz! Yarın dönüyorsunuz!" Victoire mahvoldu. Zavallı ihtiyar Victoire, daha yeni her yam ovup parlatmış, halıları toplamıştı. Düzen, düzen! Camille beyaz örtülerin altında cesetleri andıran bu eşyalardan nefret ediyor. Hayatı öyle çok seviyor ki. Victoire'a bakıp dudak büzüyor.

"Haydi Victoire!"

"Burada olmaz... Atölyede."

"Kulübede."

"Atölyede, dedim. Oranın adı böyle."

"Oo, bakın!"

"Şeytanın ayak izleri."

Camille'in ayak izleri dört bir tarafı kırmızı lekelerle kapladı. Paul gülmek istiyor, biraz kenarda duruyor. "Orada öyle bön bön durma, bana yardım et." Ve üçü birden gidiyorlar. Victoire duruyor, piyanonun sesi...

"Ne güzel!" Camille de piyanonun tuşlarında parmaklarını dolaştırmayı öyle çok isterdi ki; ama annesi kesinlikle yasakladı. "Piyano uslu küçük kızlar için. Sen her şeyi kirletiyorsun, incelikten yoksunsun. Bu yüzden dışarda yalnızken, Camille avaz avaz şarkı söyler. Hem zaten heykellerle uğraşmaktan zamam kalmıyor ki! İnsan kendini tümüyle vermeli. Hem Louise iyi çalıyor. Camille bir an duruyor. Victoire Camille'e bakıyor. Bu çocuk ne olacak? Uzun boylu, alımlı. Ama gözleri korkutuyor, hiçbir şeyin kıramayacağı çelik gibi bir iradesi var. Ölüme götürseler, fikrini değiştirmez. "Haydi Victoire çabuk ol." Üçlü bahçeyi aşıp atölyeye gidiyor. "Gel buraya otur." Küçük kıza bakıyor Victoire. "Haydi Paul bana su kovasını getir, sallanma, uyuyor musun?"

"Sana yardım etmekten bıktım.

"Sen sus, ufaklık!"

Paul ablasının kafasına kırmızı toprak atıyor. Camille soğukkanlılıkla devam ediyor. "Kıpırdama Victoire!"

"Ama gözüme güneş geliyor."

Camille cevap vermiyor. Güneş gerçekten de Victoire'ın profiline bir bıçak gibi saplanıp yüz hatlarını olduğu gibi ortaya çıkarıyor. Camille toprağı topladı... "Bugün başlamayacaksınız değil mi, ne işe yarayacak?"

"Yanımda götürürüm."

"Ne?" Victoire yerinden sıçrıyor. Bir an, toprağı karşı-

sında görünce Madam Louise'in göstereceği tepkiyi düşünüyor. Ama Camille vazgeçmez, direnir. Onu tanıyor.

İhtiyar hizmetçi kıpırdamadan durmakta güçlük çekiyor. Kız için önemi yok: Bencilleşip neredeyse kötü biri olup çıkıyor. Çalışmaya başlar başlamaz her şeyi unutur. Yalnızca modeli kavrama isteği –bakış, özellikle bir bakış.

Victoire, önlüğünün cebine koyduğu cevizleri gizlice çıkartmaya çalışıyor –taze cevizler– bir yandan da çakısını ararken Camille bağırmaya başlıyor: "Victoire durmadan kıpırdarsan seni nasıl yapabilirim?" Genç kız içten gülümseyişlerinden birini savuruyor. "Peki tamam biraz daha poz vereyim. Cevize bayılırım da."

Camille, Victoire'ın ayaklarının dibine çömeliyor. "Anlatsana bana Victoire. Amcam Paul'e ne oldu? Hani şu köprünün yanında bulunan boğulmuş gençadama ne oldu?"

"Hayır, şimdi sırası değil."

"Söylesene bana, annemle babam neden hiç konuşmaz oldular? Annemi daha önce tanır mıydın?"

"Biliyor musun ona kızmamak lazım. Güleç, genç bir kızdı. Baban başka bir yerden geldi, parlak, akıllı biriydi. Annen onu kendince sevdi sanırım, ama ne yaptığım biliyor muydu? Doktor olan babasının gölgesinde yaşamıştı. Annesi de küçükken ölmüştü. Ve en önemlisi Charles–Henri'nin başına gelen o hazin olay...

Camille uzaklara bakıyor. Victoire devam edip etmemekte endişeli. Bu zavallı çocuk, sık sık Charles–Henri'nin yerini almakla suçlandı. Annesi kızdığı zaman "zorba" diye bağırırdı sık sık.

"Zavallı Camille senin hiç suçun yok. O çocuk yaşayamazdı. Onbeş günlüktü. Annen aklını kaçırıyordu. Baban akşam saatlerinde tek başına gider, ölümü içinde taşıdığım unutmak için saatlerce yürürdü. Annen ona çok kızıyordu. Bilirsin, böyle şeylere buralarda sık sık rastlanır. İlk çocuk yaşamaz derler... Bunun üzerine kavga etmeye başladılar. Annen korkuyordu. Baban katılaşıyordu. Sonra sen doğ-

dun... Muhteşemdin, vahşiydin, gürbüzdün. Baban sevinçten çılgına dönmüş, seni herkese gösteriyordu. 6 Aralık 1864'de Camille Rosalie Claudel dünyaya geldi. Seni bugün gibi hatırlıyorum. Üşümeyesin diye atkıma sarmıştım. Odanın kepenkleri kapalıydı. Annen erkek çocuk istiyordu. Seni kabullenmek istemedi. Amcan çanları çaldırdı. Ding-dong, Camille Rosalie -bir gül- doğdu, sana bakıyordum..."

Annen başım çevirip birkaç saat konuşmadı. Ağlıyordu yalmzca. Tanrıya bile şükretmiyordu. Seni şeytana adamıştı sanki."

Camille güldü, buruk, acı bir gülüşle.

"Biliyor musun, bu sabah Paul bana Cacha-Diablo adım taktı.

Victoire genç kızın saçlarım okşayıp: "Benim küçük Cacha-Diablom, dedi.

Yarın Nogent'a dönülecek. Camille Nogent'ı hiç sevmiyor.

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Onları burnuma kadar inen eski bir Samariten şapkası, yıpranmış eski bir mantoyla ve topallayarak karşıladım. Bendim gerçekten. Akıl hastası ihtiyar halalarını hatırlayacaklar. İşte anılarında böyle belireceğim –gelecek asırda..."

Villeneuve'de şöminenin yanında olmayı öyle çok isterdim ki! Ama ne yazık ki olamayacak. Montdevergues'den hiç çıkamayacağım bu gidişle. İşler iyi gitmiyor..."

Pazar, 4 Nisan 1932

Fère-en-Tardenois bucağı. Resmi kayıtlar 1861-1866

Doğum:
Claudel Charles-Henri, 1 Ağustos 1863. Doğum yeri Fère.
Doğum tamğı Alphonse de Massary; mesleği: Noter; yaşı: 39, Fère'de oturur.

Ölüm:
Claudel Charles-Henri, gömülme tarihi: 16 Ağustos 1863; yaşı: 16 günlük.

Doğum:
Claudel Camille, doğum yeri ve tarihi: Fère, 3 Aralık 1864. Ölüm yeri ve tarihi: Avignon (Montfavet bölgesi) 19 Ekim 1943. Saat 14:00.

Resmi kayıt belgesi. Zavallı çarpık görüntü. İki parmağımın arasından bakıyorum, sağa sola, sağa sola, dansediyor. İnce kağıt, ufak bir meltemin bile salladığı, küçücük bir rüzgarın bile yırtabileceği.
Bu çağ seni böyle mi hatırlayacak? Doğru.

Ölmek çok zamamın alıyor. İki duba arasında sallanan hayatın: 1864-1943, 1943-1864! Sonra üzerine atılan bu bir avuç toprak. Ufalanan toprak... Hepsi bu.

Ve benim soracak hiçbir şeyim yok.
Tanrı olarak kalsın ve "o" hiçliğimizi bize bırakmasın...
O kendi yerinde, biz kendi yerimizde
Sonsuza dek!

Hayır olamaz! Ona bakıyorum. Ellerini görüyorum. Bir şey söylemek istiyor. Daha yakın. Gene de yaklaşmak lazım. Altmışsekiz yaşında. Elleri artık biraz titriyor. Büyük şapkanın altında, bir şeyler mırıldanıyor. Gitmelerini seyrediyor, anlamadılar. Onlara kim öğretecek? Kim anlatacak? O yalnızca akıl hastası bir hala değil! Değil! Bundan çok daha fazla!

Ayakkabıların tabanından koparılan bir parça toprak. Mutfak zeminini lekeleyen küllü adımlar. Orada Villeneuve'de.

Heykelleri aramalı. Dünyanın bir yerinde heykelleri olmalı.

Hiç yalan söylemeyen cimri toprak.

Bize sonsuza dek bıraktığı yalnızca bu.

Hücreye geri dönüyor. Bitimsiz koridorda kayboluşunu seyrediyorum. Titrek küçük *serseri*, küçük, daha da küçük. Dönüyor.

Şapka oyunu. Palyaçonun göz kırpışı. Mavi "Cacha–Diablo." İhtiyar şair seni mi düşünüyordu? Camille, Maure, Renégat, ele geçirilmez "okşanmayı seven gülümseme"si Cacha–Diablo'nun! Ne önemi var?

CAMILLE CLAUDEL. HEYKELTRAŞ. Çağlar boyu uzanan. Amin.

David ile Goliath

"Sen bu Filistinlinin üstüne gidemezsin – çünkü sen yalnızca bir çocuksun ve o ise gençliğinden beri bir savaşçı..."

SAMUEL'in ilk kitabı'ndan,
III, 1, 33

Bitkin, çok yorgun. Yirmi kiloluk toprağını yalmz başına taşıdı. Neredeyse kendi ağırlığında. Ama eğer bir şey söyleseydi, annesi yaptığımn farkına varırdı. Denkler, valizler, oltalar. Anne bir şey söylemedi. Babası elinden geldiğince yardım ediyor, tabii elinden geldiğince. İşte Mösyö Favet'nin kötü arabasına yükleniyor her şey. Ama bu da ne? Annesi bağırmak için eve dönmelerini bekledi. Çuvalı açtı. "Tanrım! Kırmızı toprak, çocuğum sen delirdin mi?" Babası hâlâ Mösyö Favet ile konuşmakla meşgul.

"Şunu hemen at." Camille kapamyor. Paul korkuyor. Topal ayağım yere vurmaya başlayıp sırtını kamburlaştırdığı zaman Camille'in ne hal aldığım biliyor. Annesinin dokunmaya cesaret ettiği çuval yüzünden Camille avaz avaz bağırıyor. Annesi son am bile bile bekledi. İnsanlar dönüyor. İnsanlar bakıyor. Korkup tedirgin olan Louise, Paul'e sokuluyor. Paul susuyor. Yetişkinlerin kararım bekliyor. Camille'in fikrinden dönmeyeceğini biliyor. Kıpkırmızı. Bağırıyor. "Çuvallarımı asla bırakmam! Oturuyorum. Buradan kıpırdamam. Burada yatarım!"

Annesi iki tokat aşkediyor. Camille yerinden kıpırdamıyor. Ağlamıyor. Dayamyor. Saçlarının arkasına gizlenmiş. Neyse ki Louis–Prosper geliyor. İlk bakışta olup biteni anladı. "Haydi arabaya binelim. Bu çuvallar çok ağır. Birini alalım, diğerini de yarın gelip alırız." "İsterseniz ben alırım, diye atılıyor Mösyö Colin. Camille gülümseyip onun boynuna

sarılıyor.

"Size bakıyordum," diyor, "Camille düşmanlarının üzerine atılan Malquiant'a benziyor! 'Üzeri altın işlemelerle kaplı, güneşe karşı, parıldıyor...'."

Camille mutlu. Annesi çok kötü bakıyor. Bir kez daha Camille bir müttefik buldu. Nasıl beceriyor bunu? Hiç ödün vermeden. Canının istediğini yapıyor. Ve bu enerjisi çevresinde sevgi uyandırıyor. İnsanlar ona yardım etmek için çevresinde pervane oluyorlar.

Camille Mösyö Colin'e dönüyor: "Sizinle birlikte gelebilir miyim?" – "Camille burada kal!" Fakat aile arabasında olmaktansa Mösyö Colin'in yanına binmeyi tercih ediyor. Hava güzel. Ağır bir kadife elbise gibi, sıcak sonbahar öğleden sonrası. Kırmızı.

"Bırakın lütfen, bu çocuk beni hiç mi hiç rahatsız etmiyor." Camille kazanıyor. Diğer çuvalı yerden alıyor. Paul yanına gelmesin yeter ki. "Ben de gidebilir miyim?" – "Hayır Paul sen bizimle kal lütfen, yardım edersin." Paul surat asıyor.

Mösyö Colin gazeteci, kimi zaman da öğretmenlik yapıyor. Çocuklara öğretmenlikle görevlendirilmiş, Camille ile ikisi çok iyi anlaşıyorlar. Akıllı, biraz da bohem biri, Camille onun giyinme tarzını çok seviyor. Villeneuve'de bu konu hemen söylentilere yol açmıştı. Bir de üstüne üstlük cumhuriyetçi Colin!

Araba sarsılıyor. Adam kırk yaşlarında. Beyitler mırıldanıyor, Camille onunla birlikte tekrarlıyor.

Kont Roland, Samson'un ölüsünü görüyor, bundan ne kadar acı duyduğunu düşünün. Atını mahmuzlayıp putperestin yanına koşturuyor. Durandal'i yakalaması, ödülden de önemli. Burada bir Afrika Afrikalısı var. Malquiant, Malu Kralının oğlu. Giysileri altın işlemeli, güneşe karşı, hepsinin arasından parıltısıyla seçiliyor. Saut–Perdu adını verdiği bir

ata biniyor.

Arabada Camille ayağa kalktı. "Onu yarışta geçebilecek hayvan yoktur." Colin eğleniyor. Atı kamçılıyor. İşte dörtnala gidiyorlar. Köşede Camille gülüyor: "Haydi Mösyö Colin! Batsın Hristiyanlar, yaşasın putperestler! Bu Roland da aptalın teki. Temkinli davranmalıydı."

Colin küçük kıza bakıyor. Genç kıza daha doğrusu... Bütün bu kahramanlardan ona sözetmekle iyi yapıyor mu? Colin ona *La Chanson de Roland*'nı, *Quatre-vingt-treize*'i, *La Roman de Renart*'ı okudu. Küçük kardeşi de dinliyor, sesini çıkarmadan. Samrsınız değerlendirmeler yapıp pay çıkartıyor. Camille öfkeleniyor. Colin bıraksa, başka yerde olurdu, dizginleri ele alıp kendini Kont Roland'mn savaş alanında bile sanabilirdi...

Colin, Nogent'lıların yanlarından dolu dizgin geçseler, nasıl şaşıracaklarını düşünüp gülümsüyor. Camille eline geçen her şeyi okuyor, ama inceleme yeteneğinden yoksun. Hemen taraf tutuyor. Roland'na karşı Malquaint olup çıkıveriyor. Ysengrin'in evine süzülen Renart da olabilir. Neden en çok bu bölümü sevdi acaba? Colin onun çocuk parmaklarından çıkan sayısız resmi hatırlıyor. Renart'ın da resmini yapmıştı. Renart "Ysengrin'i öperken, işerken, Ysengrin'nin çocuklarımn üzerine pislik atarken." İlginç çocuk!

Fakat neden gülüyor böyle?... Ansızın düş dünyasından kurtulan Colin, Saint-Epoingt Sokağındaki evi geçtiklerini farkediyor.

"Beni kaçırdımz Mösyö Colin!" Arabayı çevirmek lazım. At yoruldu. Claudel'lerden epey sonra varacaklar. "Yeni bir fikrim var Mösyö Colin. *David ile Goliath*'ı canlandıracağım. Bana hikayelerini siz anlatmıştımz."

nç kızda içten bir taklit yeteneği var. Kimse onun yanın-ayken sıkılmaz. İşte geldiler. Büyük merdivenler... Denkler girişe konmuş bile. Herkes işe koyuluyor, Louis-Prosper

ortadan kaybolmuş.

"Gelin!" diye fısıldıyor Camille kulağına. Koridoru aşıp arka bahçeye varıyorlar. Colin torbaları taşıyor. Camille olağandışı bir edayla hammalım küçümsüyor. Sundurmayı açıyor. Oh neyse geldiler. Kumaşlara sarılı Bismark, kundaklanmış Napolyon'a bakıyor. Biraz çatlasalar da tatile dayanmışlar. Genç kız hemen işe koyulup toprağı ıslatıyor ve başlıyor.

"Bekleyin Mösyö Colin, David'i buraya yerleştireceğim hemen ona yapışık Goliath'ı, başı kesik. Kafa kesmeye bayılıyorum."

"Tamam, ben gidiyorum, yoksa ben de kellemi kaybedeceğim sizin yüzünüzden." Camille dalmış, ona eliye bir işaret yapıyor. İşine gömülmüş bile. Kahramanlarla kuşatılmış, küçüklerin büyükleri nasıl yendiklerini ispatlamaya hazır. Bu geçen sabah aklına geldi. Géyn'nin taşlarından biri, miniminnacık palyaço...

"Bana bir masal anlatsana!" Bu büyük ormanda kaybolmuş, ne yapıyormuş oradan oraya dolaşan sarhoş küçük kız!

Bir zamanlar, hayatın büyük pabuçlarım gizlice ayağına geçiren bir palyaço varmış. Ama pabuçları ters giymiş. Sağ ayağım sol pabuca, sol ayağını da sağ pabuca sokmuş.

Başı eğik giderken burnunun üzerine çakılıvermiş. Ama gönlü pabuçlardan daha genişmiş: İnsan iki ayağım da buraya sokabilirmiş. İnsanlar da bunu yapıyormuş. Onun gönlünü giyip diledikleri gibi çiğniyorlarmış.

Burnunun ötesinden başka bir şey göremeyen küçük palyaço hayat pabuçlarını eline geçirip ayaklarını gönlüne sokmuş. Sonra da başlamış koşmaya: Ama ayaklarım bastığı yerde kalbi eziliyormuş, kollarım açtığı zaman da pabuçları kaybediyormuş.

Düşünmüş taşınmış, gözlerini kocaman kocaman açmış ve burnunu kaybetmiş.

Kız orada duruyordu, "Konuşkan Kadınlar"dan sonra, unutulmuş, büyük bir sirkin komik palyaçosu gibiydi. Mantosu ayaklarına kadar dökülüyordu, Camille ona derin bir şefkat duydu... Géyn kalktı ve küçücük kıza kalbinde bir yer verdi... Büyükler, önemliler, Camille savaşmalı, şefkatin gücü her zaman kolayca yenemeyeceğini göstermeli; büyük ayaklar hayal gücüne karşı. Camille palyaçoların büyük pabuçlarını düşünüyor. Kafasının içinde çığlıklar, elleri uğulduyor. "Bir zamanlar bir palyaço varmış..." Ona şu güçlü ve gülünç görünümü vermek istiyor. "Camille çabuk ol!" Tanrım yemek saati. Zamanın nasıl geçtiğini farketmemiş bile. Geri çekiliyor. David devin iri gövdesine saldırmış bile, dev de kendini korumak için bir hamle yapıyor. Başı yok, David az önce kesmiş. Başı sonra yapacak Camille. Tek başına bir kafa, vücutsuz. Vücutsuz kafalar.

"Camille!" Gelen babası, kapının önünde gölgede duruyor. "Camille çabuk gel..." Elini tutup onu bu karanlık ve rutubetli atölyeden kopartıyor. "Bu kadar çok çalışma. Alfred Boucher'ye damşacağım. Bir haftaya kadar dönecekmiş."

"Şu kıza bak Louis, gene elbisesini lekelemiş." Camille felaketi görmek için bakışlarını eğiyor. Gerçekten elbisesinin her yanında büyük kırmızı çiçekler var. Bir anlamda güzel olmuş. Bütün gözler ona çevrili. "Yemeğe oturmadan önce bari ellerini yıka, üstünü de değiş." Camille acele ediyor, –annesi bir şey demedi– odasına çıkıp karanlıkta su tasını bulup parmaklarını çalkalıyor. Ansızın annesine karşı sevecenlik duyuyor, bu sert, çetin kadın onu belki de kendine göre seviyordur. Artık otuzdört yaşında, ama hantallaşmış bile, iri gözleri dalıp gidiyor sık sık. Bu gözler çerçeveleri kırık ne düşler gördü kimbilir!

Onsekiz yaşında evlenmiş. İlk çocuğunun ölümünü nasıl yaşamış? Kim bu kadın aslında, aralarındaki bu önüne geçilmez nefret neden? Sanki günün birinde biri diğerini öldürecek... Anne, kardeş, aile, evlilik... Camille onüç yaşında, ama bütün bunlar onu boğuyor. *Başkasına göre* nasıl

olunur, bunu bir türlü anlayamıyor.

Çabucak aşağıya iniyor. Herkes masada. Annesi ona hüzünlü bir bakış fırlatıyor. Camille kendini çok bitkin hissediyor. Yardım istemek için bağırmak istiyor sanki, ona yardım edilmesi gerektiğini ifade edecek bir şeyler yapmak istiyor. Ama onüç yaşında bir çocuğun yardım isteğine kim inanır ki? "Rahat dur, ilginç olmaya çalışma" diyeceklerdir mutlaka. Oysa nasıl bir bulantı sardı içini, tıpkı gizli bir hastalık içini kemiriyormuş gibi, sanki bu masada ölecekmiş gibi... Yutacak hali yok, kusmak istiyor. "Yesene Camille." Onların hoşuna gitmek istiyor, ama sanki her yanı tutuldu. Büyük bir haykırma gibi, boraya tutulmuş bir ağaç gibi, Camille hareketsiz onlara bakıyor. Onları uzaktan duyar gibi, sanki kulaklarında pamuk tıkalı. İmdat, yardım edin! Annesi, babası, kız ve erkek kardeşi çiğnemeye devam ediyorlar. Yalnızca kısa bacağını düşünüyor. Yavaşlama. Kendisiyle ilgilenilmesini isterken, bir yandan da yalnız kalmak, kendi kendine olmak istiyor. "Kuklalar, kuklalar," diye bağırmaya başlıyor. "Camille." Yerde. Hareketsiz, cansız... "Bu çocuk bütün gün bir şey yemedi. Bir de bütün gün o lanet torbaları taşımak için harcadığı güç...

Camille dört duvar arasında. Acı, keskin ve sert. Kalbi buran acı. Camille duvarlara vuruyor, aynalara onun ismini bağırıyor, sanki sevdiğini vereceklermiş gibi, beklediği ışığı, vermek istediği savaşı... Bezginlik ve sıçrayış, reddediş, yenildiğini ne zaman kendine itiraf edecek... Oysa tüm dünyanın gözünde sevdiğinin hüzünlü yansıması olarak kalacağını biliyor...

O

"Şarlatanlıklarınıza kadın silahlarıyla cevap verilecek gün gelip çattı..."

Enéide, 11. Kitap.
CAMILLE, Volsques'lar Gecesi.

Güneş bu sabah erken doğdu. Camille Villeneuve alışkanlıklarını sürdürüyor. Ama burada gezinti yapmak mümkün değil. Sütçü süt güğümlerini dağıtıyor. Güğümler büyük çatlak çanlar gibi çalıyor. Camille bir anda Bresse'deki şişman inekleri hatırlıyor. Üzerindeki ağır yorgan, gövdesini iri bir karın gibi kabartıyor. Gerilip tekmeliyor. Camille bir elini bacağının üzerinde dolaştırıyor. Kendi vücudunun hatlarını denetlemeyi seviyor. Elini dizinin hemen üzerindeki bölgede dolaştırıyor. Biraz eğilince, ayağına bile dokunabiliyor, gıdıklıyor: Bacak boyunca yukarlara çıkıyor, oyluklarının kaygan yüzeyinde küçük daireler çizerek ilerliyor. Geceliğini biraz kaldırıp açıyor. İşte bir kıç. Tutup çevresini anlamaya çalışıyor, sonra yeniden dizine dönüyor, yukarı çıkıp elini yavaşça kasık oyuğuna kaydırıyor. Geçen sabah böyle bir temasın ne denli büyük bir zevk verdiğini keşfetti.

Bakmadan, geceliğini biraz daha yukarıya kaldırıyor. Gözleri tavanda, oluşmaya başlayan göğüslerini hissediyor. Burayı garip bir üstü kapalılıkla geçiyor. Bir gün çıplak insan vücudu yapmayı istiyor. Ama kim ona modellik eder ki! Kendi vücuduna bakmaya cesareti yok. Parmaklarının arasında kıpırdayan kemikleri, eti, eklemleri, bütün bu vücut parçalarına dokunmayı seviyor, günün birinde ezbere yaratacak. Yataktan uzamp pamuklu gömleğini ve yün kazağım çekiyor. Bu sabah hava soğuk. Kış yaklaşıyor. Yakında günler iyice kısalacak. Lamba ışığında çizmesi gerekecek. Bahçenin dibindeki sundurma yalmzca birkaç saat aydınlık kalacak, hava giderek soğuyacak ve yavaş yavaş donan toprağın

düşmanlığı artacak. Parmakları soğuktan uyuşacak. Camille kışın bu uzun uykularım, şekillerin, ışıkların ölmesini sevmiyor. Hemen yerinden kalkıp yün çoraplarını, jüponunu, yün elbisesini, kısa mantosunu ve şalını alıyor. Ayakkabılarını eline alıp yavaşça merdivenlerden iniyor. Annesiyle babasının oda kapıları kapalı. Günün birinde yalnız uyanmaktan mahrum kalacağı düşüncesi midesini bulandırıyor. Bir hayat boyunca insan, her gün nasıl birinin yanında uyanabilir? Önemli olan tek şey, insanın gözlerini açarken duyduğu yalnızlıktır...

Camille mutfakta, sessizce süt şişelerini içeriye alıp büyük bir kaseye süt koyuyor. Dışarıya çıkıyor. Şalı boynuna dolamış. Süt susuzluğunu gideriyor, ama üşüyor, yavaş yavaş vücudu gevşiyor. Camille bahçenin havasını usulca soluyor. Doğa da onunla birlikte yavaş yavaş ısınıyor. Alçakgönüllü toprağın kanını hiçbir zaman unutmayacak. Yavaşça bahçeyi aşıp sundurmanın kapısını açıyor. Bitirmek üzere olduğu *David ile Goliath* heykelini ilk ışıklar yandan aydınlatıyor. Sonuçlanan savaşı bozmamak için durup bakıyor. David, Goliath'ın başını uçuran hareketini bitirmek üzere. Teri nasıl göstermeli? Belki malzemeyle, bir parlaklıkla, bir şeyle, fildişiyle belki; hayatı yaratmak, hayattan da öteyi! Kendisini oluşturan kapsamsız sert malzeme... Bir grup heykelini gerçekleştirmekten çok mutlu.

Artık bunu yapabileceğini biliyor. Yontmaya ara vermeyecek. Güneş eserini giderek kızartıyor. Camille daha hiçbir şey bilmiyor –öğrenmeye susamış. Alfred Boucher, onu dün öğleden sonraki haliyle hatırlıyor. Yemekten sonra gelmişti. Kahve, likör, genç kızın dayanacak gücü kalmamıştı. Zamanını kibarlıkla harcayan bu adamdan nefret ediyordu. Onu hemen bahçedeki sundurmanın altına götürmeyi isterdi. Ama gelmesine babası karar vermişti, babası konuşup tartışıyordu şimdi. Babası salonun bahçeye bakan tarafındaki Voltaire koltuğuna kurulmuş, annesi siyahlar içinde, hep ayakta, misafir ağırlıyor... Ve sonra Louise'in piyano gösterisi. Paul ortalıktan kaybolmuştu o sıra. Camille'in öfkeli hali-

ni biliyordu, uzman olan Alfred Boucher'nin düşüncesinin olumsuz olmasından çekiniyordu. Ve sonra korkuyordu. Camille gene ne patlatacaktı?

Paul, Nogent'lı heykeltraş Mösyö Alfred Boucher'den hoşlanmamıştı. Ablası gibi sanatçı olsaydı, onun yargısına değer verirdi. Camille ayakta, büfeye dayanmış duruyordu. Yetişkin olmasına rağmen, elinden oyuncağı alınmış çocuklar gibi davranıyordu. Babası başkent haberlerini soruyordu. Ama atölyeye ne zaman gidecekler? Sundurmasına!

"Ayağa kalk!" diye mırıldanıyor Camille ona duyurmadan. "Yalvarırım! Bu an Paris bile beni ilgilendirmiyor. Gel heykelime bak..." Ama dinliyor Camille...

August Rodin adında bir yabancı skandallar yaratıyormuş. Belçika'dan gelmiş. İki yıl önce 1877 Sergisinde "*L'âge d'airain*"i (Tunç Çağı) sergilemiş. İlk büyük heykel. Otuzyedi yaşındaymış. Heykel öylesine kusursuzmuş ki, jüri kalıp çalışması diye kuşkulanmış. Babası soruyor, Alfred Boucher açıklıyor: "Bu çok yaygın, heykeltraşlar artık canlı modelin kalıbını alıyorlar. İş çabuklaşıyor." – "Ama bu sahtekarlık!" diye haykırıyor Camille. Haykırdığım sanıyor çünkü dudakları kıpırdamadı bile. İnsan böyle yöntemler kullanıp nasıl heykeltraşım diye ortalara çıkar! Pasta yapmak kadar kolay iş! Daha önce çizilmiş bir kalıba hamuru akıtmak. Bekleyin ve işte! Forma tabakta. Ama gerçek ölçü, toprak taslak! Camille hiç pasta yapmayacak. Hem sonra o yaşlı! Otuzyedi yaşında. Onların kaybedecek zamanı çok. Oysa Camille sabırsızlıkla ondört yaşını bekliyor. "Neyse," diyor Boucher, "bazı çevreler epey çalkalanıyor. Sınırları malum. Heykel o kadar az insanı ilgilendiriyor ki..." Ve işte yeniden başkent havadisleri: "Madam Edmond Adam *La nouvelle revue*'yü kurdu... Herkes onun salonuna girebilmeyi düşlüyor. Léon Gambetta tek yemek bile kaçırmadı..." Ve konuşuyor, konuşuyorlar. "Komün mü?... Biliyorsunuz sekiz yıl önce... Hem bu hangi çevre olduğuna bağlı...

Camille masanın üzerinde duran likör kadehlerine bakıyor – bir, iki, üç, dört... Kafalarına atmamalı. Tanrım! Bunu

yapmayayım. Tanrım! Elleri arkasında, başının kenarında. Elleri uslu. "Uslular." Bugün.

Boucher nihayet yerinden kalktı, sevgiyle kıza bakıyor. "Şimdi de sanatçıyla sanattan sözetsek." Camille kıpkırmızı oluyor. İşte gidiyorlar, Camille, Mösyö Boucher ve babası... Bahçeyi geçtiler. Camille şimdiye kadar bahçenin ayrıntılarına böylesine dikkat etmemişti, çiçekler, kapının paslı kulpu. Camille kapıyı açıp adeta yokolmuştu. Boucher içeriye girip uzun uzun *David ile Goliath*'a bakmış, bakmış ve susmuştu; Camille tepesinden koca bir tas su dökülmüş gibi sırılsıklamdı. Boucher yavaşça yaklaşıp heykelin etrafında dolaşmış durmuştu. Camille bakamıyordu. Louis-Prosper, Camille'e bakıyordu. Muhteşem mavi gözleri son noktasına kadar açılmıştı. Sanki kendisine doğru gelen dayanılmaz bir haberi vermeye hazırlanan bir falcıydı. Birden kızı için korktu. Saçları topuz da olsa küçük bir çocuk gibi duruyordu. Kurdele de bağlamıştı. Dimdik, ama çok dik duruyordu. Kibirli ağzı büzülmüştü. Ama babayı endişelendiren gözleriydi. "Çok etkileyici. Kontrastlı gölgeler, güç. Yaratı yeteneği var. Sanırsınız Rodin'nden ders almış... Paris'e gitmeli. En kısa zamanda. Tabii karar sizin. İnsan yalnız olunca zor meslektir. Ayrıca sergi açması, tanıtılması gerek. Ona yardım edebilirim ama çok değil. Ben bile çok sıkıntı... Rodin'ne gelince! Ondan sözetmeyelim! Çok erken! Biliyorum, cesareti var, ama bir kadın için hemen hayır derdim, bu çocuğun tüm yeteneğine rağmen. Belki de sırf bu yüzden. Colin en küçük olaylarda bile çok öfkelendiğini söyledi. Demin salonda ona bakıyordum. Yerinde duramıyordu. Oysa bu bir sabır işi." Genç kızın yanağını okşayarak sözüne devam etti: "Hem sonra günün birinde evlenecek"

Louis-Prosper ve Alfred Boucher çıktılar. Camille peşlerinde.

Kapıya kadar geçirip geri dönüyor. Evlenmek. Bir kadın. İlk kez bunları duyuyor. Bir kadın! Ya heykel? İkisi bir olup ille de evlenmek zorunda olmayan erkekleri ezebilir. Olamaz mı?

Akıl Hastanesinden Mektup

Korunmasız bir sanatçıya saldıran bir sürü milyoner! Ne âlâ! Bu eyleme katılan Mösyölerin hepsi bu milyonerlerden kırkbin defa daha milyoner..."

"Filistinliler savaş için ordularını topladılar... Filistin saflarından bir şampiyon çıktı. Adı Gat'lı Goliath, boyu altı arış ve bir karış. Başında bronz bir kask, üzerinde pullu bir zırh... Ayaklarında bronz tozlukları, belinde bronz palası. Mızrağı bir dokumacının sert kalkeri kadar ağırdı, mızrağının ucu altıyüz şökel çekerdi. Kalkan taşıyıcısı önünden giderdi... David sopasını eline aldı, sel sularından kendine beş tane iyice kaygan taş seçip çoban torbasına koydu... Filistinli, gözlerini David'e çevirip onu görünce, küçümsedi, çünkü David gençti..."

Uzun süre dayandı. Ağlamadan, içten, yapmacıksız. Elleri çıplak. İşte. Artık ne kalemi, ne tokmağı ne de heykeli var. Her şeyini aldılar. Yıpranmış, eski İncil'i görüyor. O, yontmak istiyordu. Küçükler güçlülere, büyüklere karşı! Öylesine çok destan vardı ki daha – tozlu elleriyle okumak istediği bir sürü destan.

İşte burada, kitapsız, topraksız, eli kolu bağlı. Deli gömleği üzerinde.

Kızıl Çalılık

"Sen neden gittin, bahtsız? Etrafında toplandığımız sofra yorgun..."

PAUL CLAUDEL, *Tete d'Or*

Ev bomboş. Camille bir odadan diğerine geçiyor. Başıboş. Yalnız başına geziniyor. Annesiyle babası ve Louise, Mösyö ve Madam Chapoulis'lere gittiler. Louise piyanoyu sürdürdü. Çok iyi çalıyor. Madam Chapoulis haftada iki kez geliyor ama Louise çabuk yoruluyor ve mutfağa gidip annesiyle gevezelik etmeyi daha çok seviyor. Kızkardeşinin gevezelikleri Camille'i çok şaşırtıyor. Kimi zaman Louise'in mırıldandığı şarkıları dinliyor. Ona bakıyor. İnce küçük yüzü gelinciği hatırlatıyor insana. Gözleri babasının güleç gözlerini andırıyor, hafif kalkık burnu "beni gördünüz mü?" der gibi ve alnını kuşatan güzel bukleler. Camille bu hassas kızkardeşe şefkat duyuyor. Böyle ince hatları olsun isterdi. Louise'in yatağının üzerinde nakışı duruyor. Saatler boyunca o tatsız çiçekleri nasıl işleyebiliyor?

Camille bir odadan diğerine geçiyor. Işıkları yakmadı. Camille boş koridordan odalara geçiyor. Bitkin, kendini bitkin hissediyor. Nogent'ı terkedeli iki yıl oluyor. Colin'i, Alfred Boucher'yi hüzünle hatırlıyor. Burada her şey düşmanca, Paul ve Louise artık onunla birlikte öğrenim görmüyorlar. Paul ortaokula gidiyor. Ev güzel, birinci katta büyük bir balkonu var, giriş kapısı yüksekte ve iki tarafında merdivenler. On üç yaşında ve bu küçük Wassy şehrinde boğuluyor.

Camille annesiyle babasının büyük odalarına geldi. Koltuğa oturup yatağı inceliyor. Düşünüyor. Annesi bu halini görse hemen "her şeye böyle bakma, ayıptır," derdi. Ama Camille bakıyor. Büyük yataklar onu etkiliyor. Karı kocalık.

Ne demek bu?

Yatak zevksiz, fazla özentili. Pembe yastıklar dantellerinin altında uyukluyorlar. Haç ve şimşir annesinin masasının üzerinde asılı. Babası annesini hâlâ öpüyor mu acaba, yoksa her biri kendi köşesinde sessizce, canlanma umutlarını yitirmiş öylece yatıyorlar mı? Oysa babası öylesine canlı ki, gizli ve vahşi bir macerayla dolu. Peki ya annesi, o ne düşünüyor? Mutfakta nasıl da koşuşturuyor!

Camille odadan odaya dolaşıyor. Duvar –sığınak– duvarlar. Merdiven. Camille yukarıya çıkıp yatağına oturuyor, uzaklara dalıp gidiyor. Yalnızlığından mutlu, ama bu evden, bu odadan kaçıp kurtulmayı da istiyor. Sessizlik. Dün Camille'in sebep olduğu bir dram yaşandı. Dün –olayı hatırlıyor: Babası çileden çıkmış, annesi ağladı ağlayacak, Paul dehşete düşmüş...

"Camille heykel yapacak, Louise piyano virtüözü, Paul de okula gidecek. Okullar açılır açılmaz sizi Paris'e yerleştireceğim, ben de başkente yakın bir yere atanmamı isterim. Yalnız otururum, yemeklerimi otelde yerim ve pazar günleri sizleri görmeye gelirim.

Annesi başını kaldırmıştı. Bu adam delirmiş olmalıydı! Kızkardeşi Louise gülümsüyordu. Camille başkente gitmek istiyordu. Bu kentten, ince yağmurundan, parklarından, dükkanlarının olmayışından nefret ediyordu. Paul ses çıkartmıyordu. İlginçtir, hiç mi hiç mutlu görünmüyordu. Camille yerinde duramıyordu. Babası gururla başını kaldırdı. Kararını vermişti. Kimse döndüremezdi onu bu kararından.

"Ama Louis...

"Evet."

"Üç çocukla, hiç kimseyi tanımadığım o büyük şehirde ben ne yaparım?"

"Becerirsin. Sen artık çocuk değilsin... Camille de sana yardımcı olur."

Annesi biraz yatışmıştı. İşte karar verilmişti: 26 Nisan 1881, Paul, Louis–le Grand Lisesine kaydedilecekti.

Camille kazandığım biliyor. Babası, onu bir sanatçı, bir heykeltraş olarak benimsiyor. Ansızın korktu. Onu kim kabul edecek? Hangi atölye? Başka kadın heykeltraşlar da olacak mı? Neyse ki Alfred Boucher var Paris'te. Ona yardımcı olur. Camille yerinden kalkıyor. Bir koşuşturma ve bağırtılar duydu. Camdan bakıyor, kardeşi Paul'ü sokakta çocuklar kovalıyor. Camille gülmek istiyor. Ne oldu acaba? İşte Paul, korku içinde merdivenleri tırmanıyor. Kapı kapandı. Camille Paul'ün iç merdivenlerden çıkışını duyuyor.

"Paul, Paul ne oldu sana?" Paul ona bakıp duruyor. Camille alacakaranlıkta, kocaman karşısında dikiliyor... Paul vahşice bakıyor Camille'e.

"O çocuklar seni neden kovalıyordu?"

"Beni kovalamıyorlardı. Oynuyorduk. Hem sen buna karışma.

Tam giderken, öfkeyle geri dönüyor: "Ben Paris'e gitmeyeceğim! Ben Paris'e gitmeyeceğim!"

Ve aşağıya iniyor.

Camille merdivende oturmuş, üzgün. O odasında mutsuz. Ev boş. Paul korkuyor, o şehirden korkuyor. Az önce çocuklar onunla alay ettiler. Sayıları arttığı zaman ne olacak? Onlarla konuşmaktan nefret ediyor. Pislik içindeler ve gürültücüler.

"Benim küçük Paul'üm." Çocuk yatağına büzülmüş. Küçük gemici giysisi yıpranmış. Neden böyle şık? A, evet o da Chapoulis'lere gidecekti. Sokak çocukları Paul'le alay etmiş olmalılar. Paul iki dirhem bir çekirdek, tıpkı şu deminki yatak örtüsü gibi.

Camille yavaşça çocuğa yaklaşıp yatağa oturuyor. Oda loş. Paul sessiz sessiz ağlıyor. "Dinle, bir varmış..." Usulca alnını okşuyor onun. Yavaş yavaş çocuk uyuyor. Özenle ayakkabılarını ve paltosunu çıkartıp üzerini örtüyor.

Alt kata inince, gaz lambasını yakıp alevini ayarlıyor. Sokakta bir köpek beliriyor. Kapıyı kokluyor. Bir varlık. Camille ona kapıyı açıyor. Acınası bir halde, tıpkı demin

Paul gibi. Rostodan kalan kemiği köpeğe veriyor. Bir kalem alıp yavaşça resim yapmaya başlıyor: Kemiği kemirmekle meşgul olan hayvan onunla hiç ilgilenmiyor. Camille yavaş yavaş mutsuzluğunu unutmaya başlıyor. Başı önünde, bacakları altında, durmadan resim yapıyor. Zamam, saati unutmuş. Birden, hâlâ uykulu, acıkan kardeşi karşısında beliriyor! Köpek havlıyor.

"Acıktım."

Camille üzülerek desenini bırakıyor. Ama çocuk kötü gözüküyor. Fazla karanlık, düşman bir dünyaya uyandı çocuk, üstelik üşüyor da.

"Cam' arkandaki resme bak, bir gün babam getirdi onu. Ne olduğunu biliyor musun?... Çin Seddi... *Tour du Monde* gazetesini neden almıyoruz artık. Hikayelerini, yolculuk haberlerini okumayı seviyordum.

Alacakaranlıkta hayal görüyor, hassas ve açık mavi gözleri yüksek duvarların ardındaki büyük dünyayı görüyor.

"Ülkeleri resimlemelisin Cam'. Bir gün ben Çin'e gideceğim. Vapurla."

Paul açlığım unuttu. Köpek etraflarında havlayarak dönüyor. Camille mutfağa yöneliyor. Çorba var ısıtılacak. Şalgamlar, patatesler, havuçlar.

"Durmadan konuşuyorsun... Yavaş konuş biraz... Ahırlarından çıkan domuzlar gibi sözcüklerin."

"Peki ya sen, çorba bile ısıtmayı beceremiyorsun. Resim yapıyorsun, herkes resim yapabilir... Seni yontarken daha çok seviyorum. Ben Paris'e gitmek istemiyorum."

"Sus. Alfred Boucher'yi buluruz. Belki Mösyö Colin de bizi görmeye gelir."

"Evet ama babam beni nisan ayından itibaren hemen Louis le Grand Lisesine yazdırmak istiyor. O kapalı sınıflardan korkuyorum. Hem Villeneuve'ü çok özledim."

"Bir yandan Çin'e gitmek istiyorsun, büyük maceralara! Bir yandan da annemizle babamızın eski evinde kalmak istiyorsun. Haydi kıpırda biraz, eğer horozsan horozluğunu

göster, ufak tehlikede korkan bir tavşan olmadığını göster!"

İşte ikisi de tencerenin başına geçtiler. Ekmek tencerenin içine düşüyor. "Pan, pan, pan" diye bağırarak ekmeğe vuruyorlar.

"İçine düştüğün küçük bataklığı hatırlıyor musun?"

Camille kahkahayı basıyor.

"Sen de arkamdan koşuyordun ve küt! Gulu, guluyu duyuyorum." Paul de gülmeye başlıyor. "Küt, önce kafa."

"Bana baksana Cam', yarın gene gidelim mi? Yalnız başımıza."

Camille kaşığını kaldırıyor. "Kızıl çalılıklara ilk varan!" deyip muzaffer bir tavırla çorbanın içindeki ekmeği yakalıyor. Köpek havbyor. "Kimseye söyleme ama Paul! Bu bizim sırrımız! Tamam mı!"

Ufaklık ciddi ciddi başını sallıyor. Ablasıyla oraya gitmeye bayılıyor. Wassy'den öteye, kırmızı balçıklı tepeye. Çağlayanın üzerindeki köprü –ayağının altından akıp giden tehlikeye baktığı yer– Camille onu elinden tutuyor. Sonra ikisi birden "yasak" kırmızı toprağı getiriyorlar.

"Şimdi sana tutuşan çalılıkların öyküsünü anlatayım: Bir gün Musa, Jethro'nun sürüsünü otlatıyordu. Çalılıkların arasından alev içinde bir melek ona göründü. Musa baktı: Çalılık tutuşmuştu ama tükenmiyordu. Tam yaklaşırken bir ses duydu: 'Yaklaşma, sandaletlerini ayağından çıkar, çünkü bastığın bu topraklar kutsaldır.'

Bunun üzerine Musa yüzünü örttü, çünkü bakışlarını Tanrıya çevirmekten korkuyordu. 'Şimdi git. Sen Musa, seni firavunun yanına gönderiyorum. Halkımı Mısırdan çıkart.' Musa Tanrıya dedi ki: 'Beni nasıl dinlerler? Beni kimin gönderdiğini sorarlarsa insanlara ne derim? Ve bana sorarlarsa: Senin ismin ne?'

Tanrı Musa'ya dedi ki: 'Ben *O*'yum. Şöyle söylersin: 'Beni O gönderdi'."

"Bana baksana Cam', Tanrının varlığına inanıyor musun?

Camille bastı kahkahayı.

"Böyle gülme."

"Tanrı, Tanrı. Dinle, ilk Kudas ayinine katıldın çünkü iyi bir şeydi. Herkes gibi yaptın, hepsi bu. Bütün bunlar yapmacık ve numara. Göz açıp kapatıncaya kadar geçen şeyler! Yaşamak lazım, Çine gitmek, evlenmemek lazım küçük Paul'üm. İnsan dilediği gibi giyinmeli, heykel yapmalı, ata binmeli ve ölmeli! Dikkat başlıyorum... *Chanson de Roland*'ı hatırlıyor musun?"

Köpek deli gibi havlıyor. Gaz lambası ansızın sallanıp masanın örtüsünü yakıyor. "Cam'!" Camille atılıp örtüyü topluyor, alevleri söndürmek için vuruyor. Süklüm püklüm birbirlerine bakıyorlar. "Az daha bizi yakacaktın... Az daha bizi yakacaktın..." diye bağırıyor Paul. "Senin çalılıklarından nefret ediyorum."

Camille örtüyü ıslatıyor. Çorba kasesi ve tencere devrilmiş. Ne ziyankârlık. Camille topluyor, ama bu işten hep nefret eder. Paul yardım ediyor.

"Baksana. Sanki coğrafya haritası gibi."

"Ben buraya gitmek isterdim.

"Ben de şuraya."

Birden sokak kapısı açılıyor. Madam Louise, Louise ve Louis–Prosper eve geri döndüler.

"Burası yanık kokuyor," diyor anneleri. Yanlarına geldi bile.

"Ne yapıyorsunuz siz? Of hayır! Örtü! Bu çocuklar delirmiş... Haydi odanıza çıkın."

"Ama anne..."

"Odanıza çıkın!"

"Dur Louise, olup biteni öğrenelim."

"Hayır olmaz, sen hep onların tarafını tutuyorsun, sanki bir tek senin çocukların."

Kavga başladı. Küçük Louise yorgun gözüküyor. Sessizce yukarıya çıkıyor. Camille de peşinden, Paul aşağıda kalıyor. Uzaktan annesinin bağırtılarını duyuyor: "Paul! Paul! Ne yaptınız gene ikiniz? Ne zaman deli ablam dinlemekten

vazgeçeceksin? Ah bu çocuklar yok mu..."

Louis-Prosper susuyor.

"Hem zaten," diye homurdanıyor yorgun anne, 'bu kızın sonu kötü olacak. O öfkeleri, gözleri, kimi zaman deli gibi bakıyor. Mösyö le Marquis'yi hatırlarsın, o da Camille gibiydi. Hep alıp başım gitmek isterdi! Yürürdü, gözleri yerinden uğrardı. Bu yaz onu Villeneuve'de görür müyüz bilmem. Umarım orada olmaz."

Camille merdivenlere yatmış. Donup kaldı. Neden annesi ondan bu kadar nefret ediyor?

"Dinle Louise, bu çocuğun büyük bir yeteneği var."

'Yetenek! Yetenek! Yetenek insanı nereye götürür biliyor musun... Hem zaten iğrenç bir iş. Başka canlıların heykelini yapmak. Çıplak heykeller yapanlar bile varmış... Ama bu seni rahatsız etmez. Bütün o okuduğun iğrenç şeylerden sonra. Geçen gün Paul'ü Zola okurken yakaladım. Anlıyor musun acaba!"

"Dinle Louise, sen ne söylediğini bilmiyorsun."

Camille daha fazlasını dinlemek istemiyor.

"Günün birinde bir çıplak adam heykeli yapacağım düşündükçe..."

Camille yavaş yavaş soyunuyor, saçlarını açıp kurdelesini çözüyor. Ağır bukleler öne arkaya dağılıyor; örtünmek ister gibi başını sallıyor. Sonra üzerinden yavaşça kayan elbisesi... Büyük potinleri, yün çorapları... Geniş gömleği... Örtülerin arasına girmeden yüzünü yıkadı, bağırış çağırışlardan kurtulmak istercesine.

Olağanüstü bir ata binmiş, taşların arasından yukarıya çıkıyor, Dev'in yamna. Ama çevresindeki her şey yavaş yavaş yanmaya başlıyor. Gülmekten katılıyor. Dev'in ellerinin arasında kor haline geldiğini sanıyor. Dev sırıtıp kollarına alıyor kızı. Debeleniyor Camille. Boğarcasına sıkıyor Dev, vücudu tükeniyor. Bunun üzerine birinin "Kızıl çalılık! Kızıl çalılık! İlk kim varacak," dediğini duyuyor. Kan ter içinde uyanıyor.

Bu ne sıcak! Pencereyi açıyor. Her şey çok sakin, ürpertici. Bu yaz Villeneuve'de olacaklar. Yakında da Paris'te.

Akıl Hastanesinden Mektup

Gönderdiğin koli geldiği zaman yeniden yaşamaya başlıyorum, zaten beni yaşatan yalnızca kolinin içindekiler, çünkü buranın yemekleri beni feci şekilde hasta ediyor, artık dayanma gücüm kalmadı hiç...

Paris'e Varış

"Ve dik bir yokuşu çıkarken, arkamıza döndük,
Paris'i gördük, soluk birkaç ışığıyla
Ve gece sonlandı;
Ve güneş göğü dolaşıp geniş bir kızıllıktakayboldu... Ve gece büyük havanın hakimi oldu."

PAUL CLAUDEL, *La ville*, I

Güzel bir öğle vakti, yorgun argın, toz içinde vardılar Paris'e Eşyalar dördüncü kez karmakarışık halde, komşuların ödünç verdiği iki tekerlekli arabaya yüklendi. Simsiyah, şaşkın, sarsılmış bir halde geldiler, ayakları geri geri gidiyordu...

Şimdi bakıyorlar. Küçük sokaklar, küçük evler, küçük köyler yok artık: Paris! Kocaman kent diğer insanlar gibi onları da yutuyor. Pimpirikli Madam Louise–Prosper, ansızın yaşlanıyor. Louise küçülüyor, Paul yerlerde. Yalmız Eugénie ile Camille, kavgacı, düşmana kafa tutuyorlar. Babaları kayboldu bile, geçen hafta bir binada tuttuğu dairenin kapısı onu yuttu. Yolların hıçkırığı, parke taşları, bağırış çağırışlar Camille'i sevinçten çılgına çeviriyor. Burada bir şeyler oluyor. Burada varolduğunu kanıtlayacak. Pis olmaya değer, her şeyi terketmeye değer: Sessizliği, ormam, Géyn'in tepeciğini bile. Burada başka bir dev belirecek. Camille bu devi hızlı adımlarla, başı önlerinde yürüyen bu insanlara karşı eğitecek. Burada, o gürültücü deve karşı, tehditkâr ve sessiz, sanatını koyacak...

Madam Louise siyahlar içinde, eskimiş şapkası başında, sımsıkı topuzuyla; Louise uslu bukleleriyle bütün bu kokula-

rın, tozun, gürültünün içinde hâlâ kusursuza yakın görüntüsünü nasıl koruyabiliyor? Karmbaharlar gazetelerin üzerinde yuvarlanıyor, arabalar parke taşlarının üzerinde zıplıyor, çocuklar bilyelerini çamurlu ayakkabıların altında kaybediyor...

Çizgili elbisesinin içinde Louise, Camille'e yaslamyor. Eugénie kime omuz vereceğini şaşırmış halde; denkler, valizler, eşyalar, çocuklar... "Birbirinizden sakın ayrılmayın! Uslu durun!" diye bağırıyor. Eugénie mutlu. Biraz dağımk da olsalar bu aile sayesinde Wassy'den kurtulup Paris'e gelebildi. Kendisinden yalnızca birkaç yaş küçük olan Camille'le birbirlerine çok yakınlar. Ama Camille onu biraz ürkütüyor. Sert, dimdik, gelgiti hatırlatan Paris'in büyük hareketine kocaman gözlerle bakıyor. Camille enginlerin korkunç fırtınalarımn kıyılarda ayakları okşayan dönüşümüne bakıyor: Paris genç kızın ayaklarına aşkla dolamyor. Kendini bırakmış, evcilleştirmeye bile başladığı bu şehrin hakimi; tek kelime etmiyor, öğreniyor, saklıyor, biriktiriyor. Kimi zaman garip bir hüzne kapılıyor: Nesneleri görmekten alıkonup cezalandırılmadan önce öğrenmek, anlamak için acele etmeli. Bunun üzerine tüm dikkatini topluyor: Bu ayrıntı, bu yürüme biçimi, şöyle gülümseyen biri ve beriki, açıklayamadığı şey için kusura bakmayın dercesine ellerini iki yana açan. Topuzu, bu öğle vakti onu ciddileştiriyor, mesafeli gösteriyor. Koyu renk ve kıvırcık kahkülü, eğer yakalayabilirseniz içinize işleyecek bakışım çevreliyor. Öldürücü bakışı... Koyu renk giysilerinin içinde, uzak ve gelişmemiş köylerdeki genç ve ciddi dulları andırıyor. Yalmzca yüksekçe yakalı gömleği biraz silahşör havası veriyor Camille'e.

"İşte! Nihayet babamz." Louis biraz eğilerek yürüyor. "Bizi burada kötü bir gösteri yapar gibi insanların arasında bırakmak da nereden geldi akına!" Louis cevap vermiyor. Yavaşça karısının kolundan tutuyor. "Görürsün, yukarısı sana iyi gelecek." Madam Louise duruyor. "Anne yoruldum." Louise'in sesi kadının öfkesini kesiyor. "Haydi bakalım! Gi-

delim."

Yukarıya çıkıyorlar. Baba, anne, Louise, Paul, Eugénie ve Camille. Uzun tırmanış, her gün yıkanan arna yorgunluktan kirli merdiven. Camille telaşlı: Böyle yukarı nereye gidiyorlar, ne çok basamak! Küçük kızı çektiği için Madam Louise bir süredir yavaşladı. Paul'ün anlaşılmaz bakışları. Paul ansızın durup küçümseyerek Eugénie'ye yol veriyor ve Camille'e doğru dönüyor. Ne düşünüyor acaba? Camille ona bakıyor. "Ne var?"

"Géyn."

"Ne?"

"Géyn."

"Ne var yani!"

"Ayın şey."

"Ne çocuk." Her şey inanılmaz derecede yavan gözükürken Paul havayı yumuşatacak sözcükleri buluyor. Camille ona gülümsüyor ve yanyana dik merdivenleri çıkıyorlar. "Alışkanlıkları yok." Küt! Dikkat etmediği için Paul, Eugénie'ye çarpıyor, o da Louise'i ve annesini itiyor. "Özür dilerim efendim."

"Eugénie önünüze baksanıza! Cennete gitmiyoruz, her neyse orada da bir tavan vardır nasıl olsa."

Camille uslu uslu bekliyor. Kafaların bacakların arasından seçebildiği daireyi endişeyle keşfediyor. Koridor. Solda yemek odası, sonra salon. Orada balkon, büyük bir balkon. Babası pencereleri açtı: "Bak Camille, Paris senin."

Camille babasına bakıyor. Gün ışığına karşı, gölge silüeti, ince, sırtım aydınlığa dayamış. Tıpkı kendinden geçer gibi boşlukla arasında durana yöneliyor.

Sarkıyor. Babası işe koyulan karısına yadım etmek için aşağıya inmiş. Camille belli belirsiz rüzgarın tadım çıkarıyor. Paris'te. Burada heykel yapılır, komşuların ne önemi var.

"Camille hayvan gibi düş kuracağına bize yardım et." Oda küçük. Kızkardeşiyle birlikte kalacaklar. Yalnızca Paul'

ün kendine ait bir odası olacak. Camille kuduruyor, geç saatlere kadar okuyamayacak, Louise uyuyamamaktan şikayetçi olur. Olsun! Ne önemi var, Paris'te o. Eugénie yukarda bir odada kalacak. Camille onu kıskanıyor. Sonra da düşüncesizliğinden ötürü kendine kızıyor: "Aptal, sen şanslısın! Kimsenin hizmetinde değilsin."

"Çocuklar birazdan masaya oturacağız." Madam Louise peynir ve ekmek hazırlıyor. Kahve ısıtılıyor. "Belki bu akşam doğru dürüst bir yemek yiyebiliriz. Burada pek becerebileceğimizi sanmıyorum ama... Mutfağı gördünüz değil mi Eugénie? Ama insan çocuklarına canını bile verir! Prosper sen yemek işini nasıl çözümleyeceksin?"

"Sen üzülme. Wassy'de dostlarımız var. Hem yakında Ramboillet'ye atanacağım, kimbilir daha sonra da Paris'e atanabilirim."

"Biz o tarihe kadar ölmüş oluruz."

"Yeter, gene başlama."

"Anne, söylesene, yemekten sonra çıkabilir miyim?"

"Yo, hayır! Yine başlamayın. Başınıza kötü şeyler gelebilir."

"Yapma Louise, bir an önce alışmalarında yarar ver. Hem Camille büyüdü. Ben de onlarla giderim. Böylece sen de rahatça evi toplarsın."

Louise omuz silkiyor.

"Eugénie'yi sana bırakırım."

"Camille de bana yardım edebilirdi..."

Louis-Prosper cevap vermiyor. Büyük kızma Paris'i göstermek istiyor. Onu buraya o getirdi, bu güçlü şehri keşfetmeye ilk kez o götürmek istiyor.

Dördü yola çıktılar. Louis, Camille'in koluna girdi. Öbür eliyle Louise'i tutuyor. Paul kâh arkalarında kâh önlerinde gidiyor. Caddeyi geçip küçük sokaklardan Luxembourg'a gidiyorlar. Louise babasının elini çekiştiriyor: "Baba çok yoruldum, dayanamıyorum." Rengi uçmuş, bayılmak üzere.

"Bekle, bir şeyler içelim."

İşte bir yere oturdular.

"Baba, yolun sonuna kadar gidebilir miyim, eve kadar!"

"Olur ama daha fazla uzaklaşma."

"Haydi Paul, gel bakalım."

"Nereye?"

"Paris'e kuzucuk!"

İki çocuk uzaklaşıyor. Louis, genç kızla küçük oğlanın ağaçların arasında eriyişlerini izliyor. Kızı büyük adımlarla, omuzları geride, erkek gibi yürüyor. Camille'ciği? Yanında seken Paul. Louis gurur duyuyor. Başarılı olmayı o kadar isterdi ki! İyi ki bunlar ve yanında uslu uslu oturan kızı var, onları nihayet Paris'e getirebildi.

Çocukların az ötesinde ansızın boğuk bir şarkı yükseliyor. İki merdiveni birbirine bağlayan korkuluğun kenarına varan Camille, eğiliyor. Sözleri duyuyor ama anlayamıyor.

"Söylesene Camille bu şarkı da ne?"

"Şşş!"

"Kötü bir ses."

Camille birkaç basamak inip aşağıdaki iğrenç kadını görüyor, gözleri çökmüş, üstü başı lime lime, elinde şişesi. Paul yanında, afallamış. "Villeneuve'deki Bault Anne gibi. Burada da...

O da ne, ne yapıyor, adamları durduruyor. Onlar da omuz silkip onu itiyorlar. İçlerinden biri ona fermuarını gösterip gülmekten kırılıyor. Paul çok korktu. Kadın şişman, şişman ve çirkin. "Haydi Cam'." Merdivende bir adam belirdi, Camille'in çenesine yapışıyor. "Ne o çocuk, kaşındın mı?... Bedava olur." Camille hiçbir şey anlamıyor. Paul bağırıyor, birlikte kaçıyorlar.

Paul hatırlıyor. Camille de o sahneyi yeniden görür gibi oluyor. Hava kararırken birlikteydiler. Şişko Bault ayın altında duruyordu. Çevresinde birkaç sarhoş adam ve yavaşça eteklerini kaldırmıştı. Adamlar ona içki veriyordu; Camille bir çift titrek, beyaz bacağı, toprak ve pislikle örtülü baldırla-

rı ve ansızın gri, siyah çalılığı görüyor. Camille Paul'ü kapıp kaçmıştı, ama yanındaki çocuğun –kendisi gibi– şaşırdığını biliyordu. Camille az önceki gözleri asla unutamazdı. Boğulmuş birinin gözleri gibi, Camille'e şöyle diyorlardı: "Çabuk kaç. Bütün bunlardan uzaklaş."

Hayır, Camille kalacak. Camille incecik, Camille ne istediğini biliyor. Nerede olursa olsun, kaçmaz, karşısına dikilen başka sırıtkan ihtiyarlar, ters bakışlı ihtiyarlar, boğazım sıkmaya hazır adamlar olsa bile kaçmaz...

Nefes nefese kalan Camille ile Paul, merdivenlerin tepesine varınca dinlenmek için durdular. Yukarıya kadar nasıl çıktıklarını bile hatırlamıyorlar. "Böyle koşmayın mam' zel! Ne güzel bir kız bu!" Camille telaşlanıyor, ne istiyorlar ondan. Babasıyla birlikte yürürken de yoldan geçenlerin bakışlarını üzerinde hissediyordu. Belki de kendisi insanlara çok bakıyor? Ah bu kötü alışkanlığı yok mu? Ama bir ayrıntıyı, kıvrımı, yürüyüşü yakalamayı öylesine çok sever...

Artık acele ediyorlar. Çabuk. Babaları orada. Camille ona doğru koşup oturuyor. Utançtan kıpkırmızı. Belirgin biçimde irkilmiş. Louise ona bakıyor.

"Ne oldu?"

"Bir adam var...

"Sus Paul!"

Camille'in sesi kırıcı. Gözlerini babasına dikiyor. Gözlerini kaçırma sırası onda. Bu mağrur bakışı ve şişkin dudaklarıyla güzel çocuk. Ansızın korkuyor baba. Onun gözlerinde okunan bu irâdeden, talepten korkuyor. Hemen, hemencecik. Bu anda. Her şey! Sınırlamasız, ödünsüz.

"Baba baksana şuraya!"

Orada, küçük bir evin arkasında, miniminnacık gölgeler kıpırdıyor. Kukla!

"Gel baba. Yeniden yola koyuldular, Louise koca bir bardak kakao içti ve mutlu. Bir kez olsun maceraya o da katıldı.

Louis-Prosper üzgün. Özlem omuzlarım büktü. Tıpkı üzerine kara bir manto gibi atılı. Kendisini yaşlı ve yorgun hissediyor. Çocukları! Onları yalmzca hafta sonlarmda görebilecek. Louise becerebilse bari! Camille'in taleplerini karşılayabilecek mi? Anneyle kızın arasında bir duvar var. Birden ona doğru eğiliyor: "Camille bana yaz. Eğer hoşuna gitmeyen bir şey olursa, bir şey istersen, anneni bu ayrıntılarla sıkma, olur mu?"

Camille başım bile çevirmedi. Oysa babası kalbinin derinliklerini görebilseydi... Bu ilgiden allak bullak oldu. Bunu ona söylemeyi isterdi. Onun yalmzlığını, utangaçlığını anlıyor; bir tek aşk sözcüğü duymadan, ailesinin gülümsemesinden yoksun, tek söz söylemeden gidecek bu adam, onun dünyası Camille'in dünyasıyla eş. Ona yardım etmek istediğini biliyor. Kızıyla gurur duyduğunu biliyor. Bunun üzerine, kıpırdamadan, gözü uzaklarda, elini uzatıp babasının ince parmaklarına dokunup elini çabucak dizlerinin üzerine koyuyor.

Kuklalar hareket ediyor. Güm! Güm! Çocuklar gülüyor. Yalmzca Paul buz gibi. Camille olup biteni anlamaya çalışıyor. Paul içine kapanmış, iğrenir gibi. Tuhaf çocuk! Belki deminki olayın etkisinden kurtulamadı.

Perde küçük tahta oyuncuların üzerine kapandı. Öğleden sonra ilerliyor.

"Haydi biraz daha gayret, sizi *Notre-Dame de Paris*'ye çıkartacağım!"

Akıl Hastanesinden Mektup

"... Buradan bir an önce çıkmak istiyorum... Niyetin beni burada bırakmaksa, benim için dayanılmaz olduğunu bil!... Paris'te olmak ne kadar hoş ve kafanızdaki delice hevesler yüzünden Paris'i bırakmak zorunluluğu... Beni burada yalnızlığıma terketme..."

İhtiyar Hélène

"Gün bağlanıp ayakkabı çıkarılınca
İşte gölge, işte yıldız ve gece
İşte ihtiyar canlıların pes eden yüreği..."

PAUL CLAUDEL,
Larmes sur la joue vieille.

Öğleden sonranın sonu. Ne çabuk. Hepsi gitmişlerdi. Camille yontu altlığının önüne oturmuş. Hareketsiz, bakışlarını karşısındaki büste dikmiş. Genç kız, ihtiyar kadına bakıyor. Her ikisi de feci şekilde mühürlenmiş; Camille duaya çekilmiş gibi. Gözleri, iki kara delik, yüzünün beyazlığını deliyor. Camille amber tenini, güneşli yanaklarını yitirdi. Soluk tenli, yanakları çukurlaşmış, saçları ince bir alçı tabakasıyla kaplı, neredeyse karşısında duran ihtiyar kadına benziyor. Kadın ona gülümsüyor, gözlerinde cömertliğin alaycı parlaklığı.

Öğle sonrası heykeltraşın ayaklarının dibine uzanıyor. Yambaşında, odaya dağılmış, ıslak bezle örtülü heykeller. Kızların hepsi gitmişlerdi... Gülücükleriyle, bağladıkları kurdeleleriyle, aceleci elleriyle, onu terketmişlerdi. Arkadaşları, çoğu İngiliz kızları, Madame Adam'ın düzenlediği geceye hazırlanıyorlardı. Arkadaşlarının yalvarmalarına rağmen Camille büstünü bırakmak istememişti, yontu sehpasının üzerinde sabırsızlandığını düşündüğü İhtiyar Hélène'i bekletmek istememişti. Camille istediği gibi bitirememişti. Oysa gece 1882 Mayıs Sergisinin açılışı onurunaydı. Geceye ressamlar, heykeltraşlar katılacaktı mutlaka. Nelly, Jane, Virginia ona görünmesini tavsiye etmişlerdi. Jane o alışılagelmiş gülücüklerin ardında kaybolmadan önce son kez atölyeye

geri gelip onu ikna etmeye çalışmıştı. "Dikkatli ol, Camille, heykeltraşlığın dışına çıkmak gerek. Eğer başkaları seni görmez, senden sözedildiğini duymazlarsa, sanatım terkederler. Bilirsin pek çoğunun umurunda değil büstün. Heykeltraşın kendinin güzelliğini tammak isterler. Bence bu sana daha çok şey kazandırır eminim. Çok güzelsin, *really fascinating*."

Camille omuz silkmişti. Geceyi kafasında canlandırıyordu, gereksiz konuşmalar, genç irisi aptallar ve erkek bakışları. Üstelik giyecek bir şeyi de yoktu. Bir kez onlara eşlik etmişti. Mavi, pembe, yeşil, pırıl pırıl boyalı, güleç arkadaşları kıkırdıyordu. Gerçek havaifişekler! Camille onların yanında, cılız, siyahlar içinde, bir de beyaz yakasıyla refakatçi kadınlara benziyordu neredeyse. Utanmıştı. Onu ayrı kılan vahşi saçlarıydı yalmzca. Erkekler bu genç yetişkine bakmışlardı, biraz nedime, biraz dul gibiydi; sert ve koyu perçemlerin arasında boğulan bu genç yüzü incelemişlerdi. Camille bir ya da iki kişiyle heykelden sözetmeye başlamıştı. Görünüşe bakılırsa, o akşam, diğer sanatçıların cam dans etmek istiyordu yalmzca. Camille gecenin içine kaçmıştı. Karanlık hayalet. Gece yarışı, toplumun ilgilenmediği sanatçı düşlerini kalbinde taşıyan heykeltraş...

Işık hâlâ iyi. Dışarda ilkbahar. Onyedi, neredeyse onsekiz yaşında. Ve atölye bomboş. Camille yanındaki ıslak örtülerle kapatılmış heykellere bakıyor... Kozaları yeniden görüyor, on yaşına bastığı zaman amcasının hediye ettiği harika kitap. Rengarenk kelebekler, doğumlarına kadar gizledikleri renkli düşleriyle. Bu büyük beyaz kütleler, kafaları allak bullak eden, hepsi birbirinin benzeri... Camille heykelleri kundaklanmış bebeklere benzetiyor. Bir an için insanların sayısız kaderlerini düşünüyor...

Dört bir yan duvar, İhtiyar Hélène ona gülerek ya da azarlayarak bakıyor. Camille birkaç aydır annesine yardım eden Alsace'lı ihtiyar hizmetçinin bakışını yakalamaya çalışıyor. Yüzlerce, ama yüzlerce kroki çizdi. Kimi zaman güleç

ihtiyar kımıldamadan oturmayı kabul etti. "Bana bu saatte neler yaptırıyorsunuz! İşim var benim."

Güneş ışığı aynaya vuruyor. Neredeyse onsekiz yaşında. Birkaç hafta sonra Mayıs Sergisi açılacak. Camille sergiye katılacak.

Bu ihtiyar keçinin muhteşem bakışım nasıl yakalamalı? Birden onu, elinde süpürgesiyle, geçen günkü gibi, aym güneş ışığında görüyor. Kırışık alm, sarkık çenesi. Kimi zaman Camille onunla sevgiyle alay ediyor... "Mélusine'e benziyorsun."

"Kimdi o?"

"Villeneuve'de ormanın kapılarını bekleyen biri. Ama o hiç yerinden kıpırdamazdı. O kadar tahammül edilmezdi ki, sonunda kötü bir tanrı onu taşlaştırmıştı.

İhtiyar Hélène omuz silkip atasözleri, şiir parçaları söyleyerek süpürmeye devam ediyor.

Birden ağlama sesleri duydular ikisi birden. Annesiyle kızkardeşi evde değillerdi. Paul ödevlerinin başındaydı. Paul'ün yüzü allak bullaktı. Kabusları, korkuları tekrarlıyordu. Annesi onu neden o dayanılmaz ölüm olayına tamk etmişti? O günden beri Paul değişmişti. Neredeyse hiç gülmüyordu. Camille annesine çok kızıyordu. Gerçi annesi peşinen yazgıya boyun eğmişti –günlük görevini kuyuya bağlanmış beygir gibi yerine getirirdi– ama ölüm var, ölüm var. Bu seferki, yavaş, iğrenç ve uzundu. 5 Eylül 1981'de dedeleri, Dr. Athanase Théodore Cerveaux, haftalarca süren acılardan sonra son nefesini verdi. Mide kanseri. Anne bunun küçük bir çocuğu nasıl yaralayacağım düşünmemişti. O günden beri Paul, kendini aşan, paniğe kapılmasına yol açan bir korkuya teslim olmuştu. Ay be ay, Camille onun bu ölümün anısına saplandığını görmüştü. Boşluğun şaşkınlığı. Hiçlik. Boşluk. Ölüm.

Camille, ölümü biliyordu. İhtiyar Bault, bir gece yolda enlemesine yatmış –dişsiz ağzı, ayı lıkır lıkır içmek istercesine kocaman açılmış– ihtiyar kadın, üzerinden dökülen giysilerinin içinde pörsümüş, son kez alabora olmuştu. Camille

korkmamıştı. Yalmzca yontma isteği duymuştu, iki gözünün sessizliğini yansıtmak, çarpık kasların hareketsizliğini canlandırmak –tıpkı yan tarafına devrilen eski bir eskiz gibi. Başlayan gecenin renksiz ışığında sanki periler alemindeydi....

Ama Paul'ün yaşadıkları ayrıydı. Beklenip de gelmeyen korkunç bir ölüm. Gün be gün, gece be gece, kalp çarpıntıları, hırıltılar, inlemeler, pislik... İhtiyar bitip tükeniyor, dışkı kovası gibi boşalıyordu. Denizde günlerce unutulmuş bir ceset gibi karm şiş. Kirli çarşafların altında, tıpkı hamile bir kadın gibi yatan dev kütle, balmumu teni, sarımsı gözleri ateşli. Tıp doktoru olan Athanase Théodore, çocuğu yatıştırmak için hastalığının seyrini ona anlatmıştı. Elleri ansızın çırpınıyor ve Paul unutulmuş köşelerde üzerine düşen örümcekleri hatırlıyordu. Demek burada da ambarlar, tavanaraları vardı. Sevdiği bu dede nereye doğru gidiyordu? Bu dede ki, Paul'e, dünyanın en eski dilinde gökyüzünün, rüzgarın ağızlarını öğretmişti. Paul peşinden gitmek istiyordu. Evet, yaşlı adam sanki önemli bir şey unutmuş gibi eliyle almm kavrıyordu. "Dede! Dede! Bir şey mi arıyorsun?"

Eli kayıyordu ve Paul onun uzaklaşan, beyaz, allak bullak olmuş gözlerini görüyordu.

Paul, bir gün, bütün bunları, hıçkırıklar içinde, kesik cümlelerle, unutulup yeniden beliren görüntülerle Camille'e anlatmıştı. Ve ansızın yaşamın son büyük salgısı çocuğun üzerine sıçramıştı. Babasına yapışan anne ve arkasındaki unutulmuş çocuk, görmeyi iyi bilen çocuk hiçbir zamaı unutmayacak çocuk. Hiçbir zaman... "Ne gördü Cam"? Söylesene, ne gördü?"

Camille çocuğun üzerine dikkatle eğilen İhtiyar Hélène'e baktı. Haftalardır heykelinde yansıtmak istediği bakışı yakalamıştı. Sarkık yanakları aydınlatan o bakış...

"Mösyö Paul korkmayın. Büyükbabamz öbür hayata varmak için yapacağı sıçrayışın uzunluğunu hesaplıyordu. Öbür tarafta öylesine güzel bir manzara, öylesine konukseverlik görmüştü ki, kendisini bekleyen dostlar oradaydı... Bu

atlayışı kaçırmak istemiyordu."

Paul gülümsemişti.

"Haydi gidip yatın artık. Çok çalışıyorsunuz. Bir de babanız size sınıf atlattı. Bütün bunlar doğru değil. Gelin biraz kirazlı pastamdan yiyin."

Henüz ılık olan hamura parmaklarını batırmışlardı. Paul yatışmıştı...

"Her şeyin bir zamanı var
Gökyüzünün altında her şeyin bir zamanı
Doğurmanın
Ölmenin."

Camille yaşlı hizmetçinin çocuğun saçlarını okşayışını izliyor. "Söylesene bana, Hélène'ciğim bu nerede geçiyor?"

"Eski İncilimde... Size veririm onu.

Camille büste bakıyor. Atölye kararır. Camille artık çalışamaz. Gün sonunda boğulan ışık, konturları karıştırıyor. Biçimlendirmek için çok tehlikeli saatler. Kaba değişiklikler yapabilir. Sis şimdi. Camille yansıyor, yalnız başına, aynada, garip bir biçimde ikiye bölünmüş...

"Atölye, modeller, malzemeler, hiçbir zaman başaramayacaksın!" Annesinin çatlak sesini duyuyor. "Ne gereksiz harcamalar! Baban bize yardım ediyor ama eğer bu işi bırakırsan çok daha iyi yaşayabiliriz. Louise'e baharlık bir elbise bile alamadım."

Camille gerçek bir atölyeye girmek istiyor. Buradan bir şey çıkmaz. Alfred Boucher düzenli olarak uğrayıp tavsiyelerde bulunuyor ama, Camille gerçek bir atölyeye girebilse keşke. Tek başına yapamaz. Onu model veya Hélène'nin söylediği gibi "hayat kadını" sanabilirler. "Dikkat edin Matmazel Camille, yakanızı iyice kapatın. Yanlış değerlendirilebilirsiniz. Bu düşük dünyanın değer yargıları çok farklı."

Sanki kaybedecek zamanı var! Bugün bir model daha onları terketti. Camille onun gövdesi üzerinde günlerdir çalı-

şıyordu. Yeniden başlamak gerekecek. Jane başka birisiyle devam etmesini önerdi. Camille arkadaşının önerisini hâlâ öfkeyle hatırlıyor, uzlaşmak istemiyor. Surat asmaya başladıkları zaman modellerin parasını arttırsa, atölyenin diğer masraflarını karşılayamayacaklar. Arkadaşlarının kendisinden çok daha fazla paraları var, bu da bir gerçek. Aynı heykeli başka bir modelle sürdürmek içinse alçak bir sanatçı, dolandırıcı, kopuk, iğrenç bir kopyacı olmak lazım!...

"Yeter Camille, yeter! Kendin için. Eğer yine her şeye yeniden başlamayı düşünüyorsan... Hiçbir zaman başaramazsın. Baksana. Her birimizin sergi için üçer heykeli hazır, seninse üzerinde durmadan uğraştığın İhtiyar Hélène'den başka bir şeyin yok. Sana sadık kalan tek model o." Üçü de gülerek çıkıp gitti. Kötü değiller. Camille bir modelin gövdesine bir sonrakinin kollarını takmayı becerebileceğini sanmıyor.

Kendini ne kadar da bezgin hissediyor! Sanki kendi kendini aşındırıyor. Eğer İhtiyar Hélène'in de büstü olmasaydı, üzerini toprakla sıvayıp birkaç hafta sonra sergiye böyle katılması gerekecekti. Camille gülümseyip yüzünü gri toprakla sıvıyor, üzerine bir örtü sarıyor: "Modelsiz bir sanatçının büstü."

Aynı anda, Jane, Nelly, Virginia, Madam Adam'ın evine gitmek için arabaya biniyorlar. Belki Carrier-Belleuse'le karşılaşacaklar -eğer Mösyö Alfred Boucher gelirse onları tamştırır. Alfred Boucher. Camille bir çığlık atıyor. Unuttu! Alfred Boucher Camille'i, Akademi müdürü Paul Dubois ile tamştıracaktı. Onunla görüşmeyi kabul etmişti.

Kızın keyfi yerine geliyor. İhtiyar Hélène'inin ıslak alnına bir öpücük konduruyor. Yarın sabah erkenden çalışmaya başlayacak. Hélène'i ıslak örtüye sarıyor. İhtiyar arkadaşının sergide başarı kazanmasını istiyor. Camille saçlarını sallıyor. Bu kaçırılan gecenin ne önemi var! Haklı o. Onun büstü en canlısı olacak.

"Benim İhtiyar Hélène'im! Yarına! Erken kalk. Şafak sökmeden gelirim.

Akıl Hastanesinden Mektup

"Bayram günlerinde hep sevgili annemizi düşünüyorum. Beni akıl hastanesine yatırmaya karar verdiğiniz günden beri onu görmedim. Güzel bahçemizin gölgesinde yaptığım resmini düşünüyorum. Gizli acıların okunduğu büyük gözleri, bütün yüzüne hükmeden tevekkül, her şeyden vazgeçmenin ifadesi dizlerinin üzerinde kavuşturduğu elleri: Bütün bunlar alçakgönüllüğünü, aşırı vazifeşinaslığını yansıtıyordu. İşte bu bizim zavallı annemizdi. Resmini bir daha hiç görmedim (onu görmediğim gibi). Bu resimden sözedildiğini duyarsan bana söyle.

Sana sık sık sözünü ettiğim o iğrenç insanın bunu da diğer eserlerim gibi kendine maletme cüretini göstereceğini sanmıyorum, annemin resmi, fazla ileri gitmek olur."

"Biz anlık zavallı kadınlarız, zayıf, narin.
Sonsuzluğun içinde bir günlük konuklar...
Bizden önce kimbilir kaç kadın aynı şarkıyı buralarda söyledi!"

PAUL CLAUDEL,
La cantate à trois voix

Galibiyet senin, ihtiyar hizmetçi. İhtiyar Hélène. Annesi onun, Camille'in. Ve şimdi kendisi.

Dört ihtiyar kadın. Nur içinde yatsınlar!

Öldü mü? Hiçbir zaman anlayamadı bunu. Annesini bir daha görmemişti. Kimi zaman bir mektup, bir koli geliyordu.

Camille yazıyı hemen tanıyordu –çocukların dağıttığı ekmek kırıntılarını toplayan eli. Yitirdiği bir şey yoktu. Büyük kızından başka. Kötü Camille.

Eğer konuşabilselerdi! Dördü birlikte ateşin karşısında. Erkekler olmadan anlaşsalardı.

Büzülmüşler, üstüste yığılmışlar birbirlerine karışıyorlar, çakışıyorlar.

İhtiyar köylü annesi... Camille onu kediye lokmalar atarken, odunları karıştırırken görüyor. Camille şömineye eğilmiş. Tıpkı onun gibi, yıpranmış ellerinden benzeri hareketler çıkıyordu, belki yoldaşlarının onlara bıraktığı tek ortak dil.

Basit kadın kağıdın üzerine eğilmiş. Annesi iyi yazardı. Ona düş kurmaya kim zaman bırakmıştı? Sert kalemi yıpranmış defterlerin üzerinde gidip geliyor: Günlük harcamalar, aile mektupları, davetiyeler, başsağlıkları...

Dördü birarada. Camille konuşmalarını hayal ediyor. Hiç duymadıkları konuşmaları.

Bir kez annesini güleç, mutlu, güzel görmüştü. Yalmzca bir kez. Çarşafları katlıyordu, Victoire da ona yardım ediyordu.

Sonra Paul Amcamn üzerini örten sular gibi her şey kapanmıştı.

Bir tek kez Camille "anne!" diye bağırmıştı.

Camille ve çocuğu ıssız odada. "Anne!"

Çığlık yankılanmıştı. Louise-Athénaise Cerveaux onu hiç duymamıştı.

Dördü birlikte konuşabilseydi! Kalpleri ne sırlar açardı?

Bu ağır bedeli kimin için ödediler?

"Hélène akşam olduğu zaman neden böyle ağlıyorsun içli içli?... Sevgili Victoire kimi zaman yumruğunu neden gırtlağına bastırıyorsun -sonra cevizleri kırıyorsun. Hâlâ titreyen ellerini görür gibiyim..."

Çiçeğe duran büyük akasyanın yanındaki annesinin hüzünlü gözleri.

Anne başını dizlerime koy, söyle bana.

Vaktimiz var.

Jacopo Quercia

"Bu adam, heykelin ve mimarinin gerçekten Düşüncesini cisimleştiriyor."

MICHELANGELO için
BERNI'nin bir şiiri.

"Mösyö Rodin'den ders aldınız mı?"

Camille soru dolu bakışlarını Alfred Boucher'ye çevirdi. Paul Dubois'mn sözünü ettiği bu Mösyö Rodin de kim?

Bu sabah Akademinin Müdürü Beyefendinin odası daha da bir sıcak, Camille kan ter içinde. Fanilası, uzun kollu ve kapalı yakalı gömleği üzerine yapışıyor, elbisesi ağır geliyor. Annesinden yeni bir elbise istemeye cesareti yok. Üç aşağı beş yukarı düzgün gibi duran tek elbisesi üzerindeki. Kaba çizgili kumaştan ceketi ve eteği ona biraz erkeksi bir hava veriyor. Topuzu bozulmaya başladı. Yarım saatten fazla dayanmasını bir türlü sağlayamıyor. Annesi belki on kez tekrarladı oysa, saçım ortadan ayırarak gerip ıslatması gerektiğini. Nafile! Camille annesinin –ortadan ayrılarak yanlara yatırılmış düz saçlarından nefret ediyor. Hem sonra saçları ıslatıldıkça daha bir deliriyor.

"Mösyö Rodin?" Camille utanç içinde. Mösyö Alfred Boucher gülümsüyor. Wassy'de *David ve Goliath*'ı gördüğü zaman, o da aym şeyi düşünmüştü.

"Onu sizinle tamştırmak lazım. Kendisi de çok şaşırır. Ne düşünüyorsunuz aziz dostum? Yakında Mathias Morhardt'ı göreceğim. Bir gün bu işi ayarlarım!

"Oldukça yeteneklisiniz. Tartışmasız öyle. Ama çoğu kimsenin başlangıçta yaratıcılığı vardır. Önemli olan sürdürebilmek. Sizi buraya kabul etmeye gelince, ne yapabiliriz bilemiyorum. Atölyelerimde devrim yaratmak istemem.

Yok, en doğrusu siz kızlar atölyenizde devam edin."

Camille onun suratına seve seve bir tokat patlatabilir. Alfred Boucher kızın saldırıya geçmek üzere olduğunu hissetti.

"Endişelenmeyin Camille, Rodin de hiç akademiye gitmemiş. Tek yol bu değil, öyle değil mi sayın Müdür? Haydi gidiyoruz. Yarın, Dalou'da Carrier-Belleuse ile görüşüyoruz değil mi?"

Camille *David ile Goliath* kompozisyonunu almak üzere ilerliyor.

"Hayır, bırakın küçük hamm. Biraz bende dursun. Güzel buldum bunu, çevremdekilere göstermek isterim."

Camille korkuyor. İki yoldaşından ayrılmayı sevmiyor. Hem bu adamdan hoşlanmadı. Ama yapılacak bir şey yok.

İşte koridordalar. Camille bu büyük yapıdan yükselen sesleri duyuyor, gülüşmeler, beceriksiz uygulamacıların taşa vurmaları. Çekingen elin sesini uzaktan ayrımsıyor, sert bilek, kırılan taş, uçan taş, direnip inat eden taş.

"Mösyö Auguste Rodin'nin kim olduğunu bilmiyorsunuz değil mi?" Alfred Boucher'in sesi, ansızın onu kendine getiriyor. Camille hayır anlamında başını sallıyor.

Ondan şimdiden nefret ediyor. Kim olduğunu bilmesine gerek yok. Kendisiyle aym heykelleri ne hakla yapabilir? Camille ondan önce başlamıştır mutlaka. Daha altı yaşındayken mulaj yapıyordu.

"Onu size nasıl tammlamalı? Kırkiki yaşında. Hayatı çok çetin geçmiş."

Camille gülmek istiyor. İhtiyarın teki! Tabii, eğer işe onsekiz yaşında başlamış olsa bile, ondan daha çok çalışmış. Onsekiz yıl! O daha onsekizine bile basmadı. Bu yıl sonunda basacak!

"Bu işten anlayanlar arasında Rodin'nden çok sözediliyor. Madam Edmond Adam... Sözü açılmışken, siz neden hiç gelmiyorsunuz onun evine? Jane'i, Virginia'yı ve diğer öğrencilerimi görüyorum orada. Siz de gelmelisiniz. Moda ya-

zarları konuk ediyor. Üç yıl önce *La nouvelle revue*'yü kurdu. Bu Madam Adam bir akşam toplantısında Rodin'ni Gambetta ile tanıştırdı. Güzel Sanatlar Bakam Antonin Proust da Arts Décoratifs Müzesinin ana giriş kapısına yapılacak büyük heykel için Rodin'ni tavsiye etti."

Camille sessizce, ustasının yol göstermelerini dinliyor.

"Çok kimse bu zavallı Rodin'ni koruyor. Çok saldırıya uğramış. İlk büyük heykeli *L'âge d'airain* (Tunç Çağı) büyük tartışmalara yol açtı. Jüri üyelerinin çoğu modelden kalıp çıkardığını sandılar. Zavallı! Heykelin üzerinde birbuçuk yıldan çok çalışmış. Elinde ne var ne yoksa harcamış. Ne çirkin bir kuşku! Ağlamış..."

Camille hoyratça saldırıya uğrayan bu yaşlı heykeltraşı düşünüyor sevecenlikle. Hakaretlerin en kötüsü! Önündeki modelden doğrudan doğruya kalıp çıkaran bir heykeltraş!

"Jürinin ve insanların böyle sanmaları için çok kusursuz yapılmış olması gerekir."

"Hayranlık uyandıran bir eser. Onu size göstermeliyim. Hatırlıyorum, otuzyedi yaşındaydı ve umutsuz bir halde gelirdi bana. 'Sıfırı tükettim,' derdi, 'yoruldum, param yok'. Onu çok savundum, çalışırken görmüştüm Rodin'ni, figürleri modelsiz inanılmaz doğrulukta çıkartırdı. Toplandık, Paul Dubois, Carrier- Belleuse ve ben, bakanlık müsteşarını çağırdık ve tıpkı bir tanrı gibi yontan bu ufak tefek kızıl saçlı adamın aklanmasını sağladık."

Camille küçük bir yeraltı cini getiriyor gözünün önüne. Kederli, belki de onun gibi topallayan biri. Sonunda onu biraz enayi de bulsa, sevimli geliyor...

'Bu skandal onu gün ışığına çıkardı. En son, harika bir *Saint Jean-Baptiste prechant* (Saint Jean-Baptiste Vaız Verirken) ile şimdi bronza dökülmüş olan *L'âge d'airain*'i sergiledi. Tam tamına iki yıl önce. Sıra sabırsızlıkla beklediğimiz o dev kapıda..."

Seine kenarındaki rıhtımlarda dolaşıyorlar, sessizlik içinde. Camille onunla kıyaslama cesaretini gösterdikleri o

heykeltraşı düşünüyor. Camille başlamak için otuzyedi yıl beklemeyecek. Onun acelesi var.

"Aklımdayken Camille: İtalya'ya gidiyorum, bunu size söylemek istedim. Roma ödülümle oraya gitmem şart. Umulmadık bir olanak bu benim için, çalışabileceğim ve sessizce araştırabileceğim. Hem orası Michelangelo'nun ülkesi. Kolayca Floransa'ya da geçebilirim. Sizin Rodin biraz Michelangelo'ya benziyor."

Camille neredeyse dinlemiyor. Üzüntüden yıkılmış. Akademiye giremediği gibi ihtiyar dostu –Boucher otuziki yaşında– onu terkediyor. Camille tüm cesaretini yitirmiş, Alfred Boucher'nin söylediklerini dinlemiyor neredeyse.

"Derslerinize onun devam etmesini isteyeceğim. Beni dinliyor musunuz Camille?"

"Özür dilerim.

"Benden sonra Rodin'nden ders almayı sürdürün diyordum. İlk bakışta biraz silik gibi görünse de, hatta çekingen, bence en yetenekli o. İçimizdeki en büyüklerden biri. Henüz tanınmıyor. Ona güvenim sonsuz.

Camille keyifsiz. Kendisiyle aym heykelleri yapıyorsa neye yarar? Genç kızın dudakları geriliyor. İşte oldu! Topuzu çözüldü.

"Camille, Camille ne oluyor size? Size yetişemiyorum! Eğer devam ederseniz benden önce atölyeye varacaksınız.

Camille özür dileyip yavaşlıyor.

Kızlar bağırışıyor: "Mister Alfred Boucher, *come in*. Onun etrafını alıp dalga geçiyorlar.

"*You are* kıpkırmızı. Koştunuz mu? Ya Camille, *what a face!*

"Mösyö Alfred Boucher bizi terkediyor."

"*What?*" Camille haberi söyleyiverdi, hazırlıksız.

"Hayır sizi terketmiyorum. Yakında İtalya'ya gidiyorum. August Rodin'nden derslere devam etmesini istedim. Kabul etti.

Kızlar el çırpıyor. "*It's a pleasure!*"

"Çok *delicious, very charming* biri! Volcan'a benziyor. *You know Vulcain.*"

Camille Michelangelo'yu düşünüyor. Boucher o eciş bücüş adamı Michelangelo ile karşılaştırmaya nasıl cesaret edebilir! Floransalı dahi, Michelangelo; onun da çok yaklşıklı olduğu söylenemezdi aslında. Hastalıklının teki olduğunu bile söylerler. Üstelik genç Pietro Torrigiano'nun yumruğu yüzünden daha da çirkinleşmiş. *Laurent le Magnifique*'in bahçelerinde, onyedi yaşındayken kırılan burnu yüzünden epey aşağılanmış, göze pek hoş görünmüyordu herhalde. Şekilsizleşmiş neredeyse. Bu yüzden onu, o yabancıyla karşılaştırmak. Heykel tanrısına karşı Auguste Rodin! Hayır, hayır, hayır!

"Ne huysuzsunuz Matmazel Claudel!" Alfred Boucher onu yatıştırmaya çalışıyor. "Hadi Camille! Sizi unutmayacağım! Michelangelo'nuza ait kartlar, haberler gönderirim size. Güveniyorum size. Yeteneklisiniz, bunu öfkenizle öldürmeyin. Kibarlar alemindekiler gibi davranmayın. Gerçek sanatçılar gibi davranmalısınız. Öngördüğümüze varmak için, çok zamana, alçakgönüllülüğe ve sabra ihtiyacınız var. Güzellik de tıpkı ölüm gibi uzun bir bilgi süreci gerektirir. Gitmeden önce sizinle vedalaşmaya gelirim küçük hammlar."

"Mösyö Boucher, Mösyö Boucher! Camille... *Sorry*, unutuyorduk... Camille gazetelerde!"

Hepsi koşuştular. Kimileri yazıya bakmak, kimileri de göstermek için.

"Açılın, açılın biraz!" Yazıyı aynı anda okumak için hepsi kafalarını uzatınca çarpıştılar. Gülüşmeler!

"1882 Mayıs Sergisi. İhtiyar bir kadının büstü. Matmazel Camille Claudel'in alçıdan bir eseri. Düşünülmüş, ciddi bir heykel."

Camille'in adı ilk kez bir gazetede yayınlanıyordu ve o

otuzyedi yaşında değil!

Alfred Boucher ona bakıyor. İhtiyar Hélène'in heykelinin büyük ustanınkine ne kadar benzediğini söylemekten kaçınıyor. Camille öyle çabuk öfkeleniyor ki! Çok zamanını vermiş, taslakları, eskizleri durmadan yenilemişti ve sonunda başarıya ulaşmıştı.

Alfred Boucher Jane'i, Virginia'yı, Nelly'yi seviyordu. Ama Camille bu dönemin önemli sanatçılarından biri olacaktı. Yalmzca... Korkuyordu. Siyaha çalan bu bir çift mavi gözden, onun dünyayla kaynaşamamasından korkuyordu. Camille'i kuşatan sert ve anlayışsız ailesinin onu anlamamasından korkuyordu. Çoğu zaman evde olmayan babamn yokluğundan korkuyordu. Ondan çok etkilenen ve bir an yalmz bırakmayan Paul'den korkuyordu. Camille'e ne olacaktı? Ve dostu Auguste, bütün çekingenliğiyle, bu sert ve yetenekli kıza nasıl katlanacaktı?

"Mister Alfred Boucher would you like a cup of coffee?"

"Memnuniyetle." Hepsini çok seviyordu, kadınca bir sevinçle titreyen bu atölyeyi beğeniyordu, ama her şeyden önemlisi Camille'i ne kadar özleyeceğini kendine itiraf ediyordu artık. Muhteşem kalıplar, sıkı eskizler, herhangi bir eli veya ayağı yaparken kendisinden ekledikleri. Camille bilmeden ona bazı şeyler öğretmişti. Madem ki artık gidiyordu, bu genç kıza duyduğu tutkuyu, toprağı okşayan, tutan, işleyen büyük ellerini... en çok da o muhteşem yüzü, o gözleri, dünyada eşi benzeri olmayan o bakışı görünce nasıl heyecanlandığım söylememek niye... Ondan uzaklara kaçmaktan mutlu. Ona aşık olabilirdi! Çok şiddetli, çok güçlü, çok kişilikli bir insan Camille. Varsa yoksa Camille. Çöl gibi, kendini yadsımak gibi... Ölüme kadar. Oysa şimdi burada ve bu tükenen ilkbahar ışığında, Camille ona gülümsüyor. Çekingen, sevecen bir gülümseyiş: "Özür dilerim, beni affetmelisiniz," der gibi. Okşayıcı, dayamlmaz, doyum olmaz gülümseme. Camille'i kollarına almak, bu bakir ve mağrur ağzı, tıpkı tat fışkıran bir meyve gibi ısırmak istiyordu.

"Daldınız Mösyö Boucher." Ve Camille güzel boğuk sesiyle, "Jacopo Quercia, Michelangelo ile karşılaştığı zaman ondokuzuna yeni basmıştı değil mi?" diyor.

Neden ansızın bu hikayeden bahsediyor?

"Evet, deli gibi ustanın yorumunu bekliyordu, o da yapıtlarını övmüştü.

Camille düşünceli. Kızların konuşmalarını dinlemiyor bile.

"Camille! Cam'! Daha çok dışarıya çıksaydın Auguste Rodin ile tanışırdın. Sevimli, ama çok çekingen bir insan. Konuşurken sözcükleri yuvarlıyor. *Yes, but he's got blue eyes! He can't see anything. He's myope. What... But what marvellous hands...."*

Camille ansızın fincanını bırakıyor. Önlüğünü giyiyor.

"Biraz dinlenin Camille."

"Camille bendeniz zavallının Jacopo Quercia'sı. Mösyö Rodin girin lütfen.

Alfred Boucher alaycı, küstah, külyutmaz kıza bakıyor. Dostuna haber vermeli. Bu öğrencisi diğerleri gibi olmayacak. Kandırmak zor. Güveninceye kadar vahşi bir hayvan, ama sonra vericilik ve şefkat hazinesi... Eğer sizi beğenirse her şeyi verir.

"Sevgili Camille..."

Alfred Boucher kızları selamlıyor. Ansızın gizlice Camille'in yanına geliyor *"Io so.. Michelangelo! Sei Jacopo Quercia. Ma sei una bella..."* Çevresinde birkaç dans figürü yapıp kızların gülüşmeleri arasında çıkıyor. Camille: "Hoşça kalın *m'syö l'Angelo!"*

Mösyö Rodin

"Birbirimize çok benziyoruz: Bizden yeni bir şey çıkamaz."
"Cinsimizi kim sürdürecek?"
"Biri gelecek. Kızıl sakallı bir avcı. Ve benim Cousine-au-bois-de France'*ımı, Uyuyan Defnemi,* 'virgo admirabilis'*imi sonsuza kadar elimden alacak."*

PAUL CLAUDEL, *L'otage*

Michelangelo'nun *Musa*'sı. Bükümlü, kıvrık sakalı, güçlü kafası, kalın gövdesi, masif. Camille kapının yanındaki bu adama bakıyor. Virginia'mn taktığı bantı çıkardı. Kızlar körebe oynuyorlar. Aydınlık bir sabah. Atölye berrak, Camille'in keyfi yerinde. Kızlar ellerinin yardımıyla yüzleri, bedenleri tanımaya çalışıp eğleniyor. Gülüşmeler, şarkılar.

"İnsan güzel olunca" diye şarkı söylemişlerdi.

Camille birden durdu. Mösyö Rodin gelmişti. Az önünde de Alfred Boucher duruyordu. Mösyö Rodin burada.

Gözü bantlı kızı gördü. Az sonra bantın ardındaki koyu gözleri. Rodin kendisini inceleyen, resmeden gözlerin büyüklüğüne bakıyor. İrisin sonsuzluğunu seyrediyor. Camille kızıl sakalıyla onu bir cine benzetiyor.

"Girin Auguste." Alfred Boucher biraz daha yaklaşıyor. Mösyö Rodin atölyeden içeriye giriyor. Bir çift muzip gözün yüzünü merakla incelediğini hissediyor. Camille geri çekildi. Genç kız gölgeye çekilince, üzerinde çalıştığı heykel ortaya çıktı. Bir çocuk büstü, güçlü. Boyun çıplak, omuzları bir tür ihramla örtülü. "Erkek" bir heykel. Mösyö Rodin ansızın

durdu. Atölyedeki kızları unuttu, dostu Alfred'i de. Tüm dikkati alçının üzerinde. Yüzün anormal denecek kadar açık açısı. Onun aradığı da bu. Bakıştaki güçlülük. Mösyö Rodin kendinden emin, akıllı bir elden çıktığım anlıyor büstün, gerçek her ayrıntıdan fışkırıyor, bütün çıplaklığıyla, yorumlu, görkemli. Bu büstü kendinin yaptığım sanıyor, oysa elini bile sürmedi. Mösyö Rodin allak bullak. Modeli tanımıyor. Boucher dostça omuzuna dokunuyor. "Uyanın dostum, yoksa bu kızlar yeteneklerinizden kuşkulanacaklar. Garip davranıyorsunuz. Çekingen olduğunuzu biliyorum, ama böyle donup kalmanız... Büyülendiniz mi yoksa?"

"Kim modellik etti?" Mösyö Rodin'nin garip, boğuk sesi.

"Kardeşim Paul Claudel. Şimdi ondört yaşında." Kısık keskin ses.

"Özür dilerim, alçınızın kalitesi beni şaşırttı. Profil çok net, sık sık söylerim, yalnız profil çalışmalı. Bu çok önemli. İnsan yüzü simetrik değildir."

"Sürpriz olsun istiyordum. Ama Matmazel Claudel sanki sizinle daha önce çalışmış gibi."

Mösyö Rodin Camille'e bakıyor. Demek o! Geçen akşam Madam Adam'ın evinde biri bu ismi söylemişti. Evet hatırlıyor! Madam Adam'm konuklarından küçük bir İngiliz kız. Mösyö Rodin İngiliz kızların orada olduklarını farkediyor. Gülmekten kırılıyorlar. "Hiç kibar değilsiniz Mösyö Rodin. Geçen gece tanışmıştık ve bize selam bile vermiyorsunuz."

Zavallı Auguste, kekeliyor, utanıyor. Toplum içinde rahat değil. Sesi zor çıkıyor, ses tonundaki iniş çıkışlarla birlikte dişlerinden kaynaklanan bir konuşma bozukluğu, aynı zamanda Rose'un sık sık eleştirdiği baş sallaması. Hiç de baştan çıkarıcı olmadığını biliyor.

"Gelin buraya bakın, Mösyö Rodin." Kızlar sırayla tavsiyelerini bekliyor. Heykeltraş, kesin, hızlı, tavsiyelerde bulunuyor. Camille biraz kenarda onu dinliyor. Bu kendine güveni olmayan beceriksiz adam, heykelden bahsederken kesin ve açık olabiliyor. Sanki büyümüş gibi. İşinin erbabı, güven

veren bir enerji. Birden kalemi kapıp kağıdın üzerine bir detay çiziyor. Islak toprağı gösteren, okşayan, yeniden yoğuran eller. Camille gözlerini heykeltraşın ellerinden ayırmıyor. "Güçlü" büst... Hiç böyle öğütler duymadı. Hiçbir şey rastlantıya bırakılmıyor. Olağanüstü bir uygulayıcı. Önünde, malzemeyi yeniden ele alıp incelten, tamamlayan olağandışı bir usta var. Verdiği bilgiler çok parlak. Sanki hayatı yönlendiriyor. Hayatı her yerde görüp yeniden tutku ve güçle yaratıyor.

Ansızın Camille'e dönüyor. "Erkek kardeşinizin büstü neredeyse bitmiş. Kulakların yapılışı beni çok etkiledi, kulak kıvrımları çok ince. Gözkapakları sarkık... bakış... Hayat her yerde. Zor olan, onu görebilmek. Oysa hayat her yerde güzel. Yalnızca profil biçimlendirmek, belirli ve değişmez durumdaki profilleri durmadan denemek. Bakmak, anlamak ve sevmek yeterli. Buna karşılık *David ile Goliath* gereğinden fazla kontrast içeriyor. Biçimlendirmede yumuşaklık, kumrallık gerekli. Burası çok kontrastlı, sert, karmaşık..."

Camille eleştirilmeyi sevmez. Kalbi hızla çarpıyor. Alçıyı kafasında parçalamak istiyor. Rodin haksız. Yine de tamamen haksız sayılmaz. Camille bu siyahları, bu beyazları seviyor, biçemin bu kontrastlarını. "Léonardo da Vinci'nin, Michelangelo'nın desenlerini inceleyin. Siyahla beyaz arasında sonsuz sayıda gri var, koyu griler, beyaz, bej..." Camille Mösyö Rodin'nin haklı olduğunu biliyor. Ama Camille kimi zaman heykelin ana hatlarını bozmaya varan binlerce ayrıntıyı sevmiyor. Onun düşü tek bir hat. Tek bir noktadan, tek bir köşegenden oluşan heykeli yaratmak istiyor. Öylesine sadeleştirilmiş bir şey ki, hareketin kabuğu kalsın geriye. Ama doğru, aslında Mösyö Rodin biçemden sözetmekte haklı. Kötü düzeltilmiş bir ayrıntıya aldırmayan heykeltraş sayısı az mıdır? Genel görüntü ortaya çıkınca tatmin olurlar. Uygulamacının sadakatsizlikleri onları hiç rahatsız etmez, biçem çizgileri tümüyle kayboluncaya dek mermer kazınmış olsa da. Camille, şimdiye dek eline geçen tek mermer bloku-

nu ziyan eden Eugène isimli o adamı hâlâ öfkeyle hatırlıyor. Başka şeyler düşünüp kazıyordu herhalde, bileğin yuvarlaklığını bozmuştu; Camille öldürebilirdi onu! Aylar boyu süren uzun çalışmalarım bir anda yoketmişti. Hiçbir zaman mermerlerine dokunulmasına izin vermeyecek. Kendi kendisinin uygulamacısı olacak. Hayır, Camille'in yakalamak istediği şu: Ayrıntıları silmek, kabaca heykeli çıkarmak yerine bir anlamda biçemin "düşüncesini" vermek.

"Pardon Matmazel, sıra bende. Gelip benim atölyemde çalışmayı kabul eder misiniz?" Camille düşünüyor...

"Camille, Camille... Mösyö Rodin bir süredir sizinle konuşuyor, onu dinlemiyorsunuz. Anlaşıldı siz birlikte olamazsınız. Biri konuşurken diğeri düşler ülkesine dalıyor!"

Camille birden kızarıyor, kekeleyip geri çekiliyor, sonra ilerliyor... "Mösyö Rodin, ben... Geri çekiliyor, su kovasına çarpıp deviriyor, yerler ıslamyor. Mösyö Rodin'nin ayakları su içinde. Camille korkuyor. Rodin şaşırmış. Kızlar atılıyor. Camille kapıyı çarpıp çıkıyor. Bu adam onu sıkıyor. Dışarda, yağmur yağıyor, böyle şeyler yalmz onun başına gelir zaten! Neden küçük miyop gözleriyle ona bakıyordu? Nefret ediyor ondan. Hem o eleştiriler de ne, hakkı var mı? Büyük adımlarla yürüyor. O bir kadın. Bu yüzden nazik, yumuşak, sevecen davranmalı! Kumrallıklardan, güzel uyumlardan, zerafetten bahsediyorlar, neden olmasın? "Kendinizi kollayın." "Camille sen bir kadınsın." – "Camille ellerine bak." Peki ya Camille itmeyi, devirmeyi, canlı canlı yontmayı seviyorsa...

"Hey dikkat edin küçük hamm, ezileceksiniz..." Camille arabayı ve atları farketmemiş. Burada ne yapıyor, ıslanmış, aptal, gülünç durumda? Hatırlıyor, ne demişti? Ha evet, onunla birlikte çalışmasını önermişti. Tanrım hep beklediği buydu. Heykeltraşların, hani şu *ciddiye* alınan, onların deyimiyle heykeltraş *adamların*, erkek sanatçıların oluşturduğu bir atölyeye girmek. Birden ters geri dönüyor, söylenerek uzaklaşan şişko bir kadına çarpıyor. Bacaklarının arasından bir köpek geçiyor. Köpeklerden nefret eder. Hep gelip ona

sürtünürler, çiş kokarlar. Şimdi karşı yöne koşuyor. "Kumrallıklar, kumrallıklar, sana kumrallıkları gösteririm." Siyah o, siyah Camille, annesinin dediği gibi mağripli, karayağız. "Cacha-Diablo" önündeki birkaç basamağı çıkıp Notre-Dame-des-Champs Sokağındaki atölyeye varacak.

Mösyö Rodin yok. Mösyö Rodin gitmiş. Kimse yok. Birkaç satır yazı, acemice titrek yazılmış:

"İstediğiniz zaman atölyeme gelin. Üniversite Sokağındaki J atölyesi veya Mermer Deposundaki H atölyesi. Ben de kontrasları severim!"

Kontrast sözcüğü doğru yazılmamış. Yazıya bakıyor. Biri yerleri silmiş. Şimdi her tarafından su akan Camille. Saçları yapışmış, gözleri çakmak çakmak, vücudu titriyor. Gözü aynada kendisine ilişiyor, saçlarının bukleleri, ip gibi yakasına dökülüyor, elbisesi sıkılmış bez gibi, adeta bir paçavra. Bir dilenciye, Donatello'nun Madeleine'ine benziyor. Güzel bir genç kıza hiç benzemiyor.

Yüzünü buruşturup bir havlu alıyor ve kafasını kuruluyor. Elbisesini çıkartıp Villeneuve'de salata yapar gibi silkeliyor. Güneş yeniden çıktı. Biraz güneş ve her şey düzelir. Herkes öğle yemeğine gitmiş olmalı. Camille bir şala sarınıp bekliyor. Oturup grubuna bakıyor. Mösyö Rodin haksız sayılmaz. Çok kontrastlı. Çirkin. Dizkapağı, şurasında yanlış eklemlenmiş, bacak sivri. Camille yerinden kalkıp alçıyı kırmaya başlıyor. Hataları saklamak gereksiz. Önüne geçilmez bir öfkeyle her şeyi yıkıyor. Hiçbir zaman istediğini başaramayacak. Toz yığını. Yeniden başlayacak. Isındı artık. Elbisesi kurudu. Camille saçlarını örüp topuz yapıyor. Camille gene kesin ve kusursuz. Evine yemeğe gitmedi. Unutmuştu. Yeğenleri Villeneuve'den geldiler, onu bekliyorlar.

Bir an için bile tereddüt etmeyecek. Gelişmeli. Yalnızca kötü sanatçılar kişiliklerini yitirmekten korkarlar.

Kumralhkları onaylayan şu Mösyö Rodin'nin atölyesine gidecek.

Siegmund ve Sieglinde

Sieglinde
Burada gördüğüm
Siegmund ise,
Sana özlem duyan
Sieglinde benim:
Öz kızkardeşin
Kılıçla birlikte onu da kazandın!

Siegmund
Sen işle, erkek kardeş için
Eş ve kızkardeş:...

RICHARD WAGNER,
Walkyrie, Perde I, 3.

"Bak Camille. Mösyö Rodin sana bir hediye getirdi." Atölyenin ortasını işgal eden, üzeri örtülü nesneye bakıyor Camille. Bir yontu altlığının üzerindeki ambalajlı büst büyük bir bohçayı andırıyor.

Camille yirmi yaşında. Neredeyse yirmi. Aralık ayında doğduğu için, kendini hep yaşından daha büyük hissediyor. Bir ocak gelince yaş değiştiriyor, bir ay önce bir yıl kazandığım ya da kaybettiğini unutarak. Bu sonbahar öğleden sonrasında hava güzel. Camille biraz soluk soluğa, açık renk elbisesi ve dantel yakasıyla, güneşin alnında dimdik duruyor. Virginia ona bakıyor. Biraz daha büyüdü; sanki onda yeni bir şey var. Geçen yılki genç kız değil, koca kahkahasını patlatsa da arada bir ciddileşiyor, çevresine giz saçıyor. Şehvetli başka bir Camille; giysilerinin içinde her zaman ince olmasına rağmen kimi zaman yuvarlaklaşıyor, yüzünün teni daha parlak...

"Hadi aç, çabuk ol." Camille beyaz parlak pakete yaklaşıyor.

"Sanki çiçekleriyle gelen bir sevgili."

"Şu senin, Mösyö Rodin!"

"O *benim* Mösyö Rodin'nim değil!" Camille öfkeyle döndü.

"Sakin ol, hepimiz ona bayılıyoruz ve... kıskanıyoruz seni hepsi bu."

"Biliyor musun geçen akşam... Kaçırdığın bir gece daha işte."

"Sen geceleri ne yapıyorsun?"

"Okuyorum."

"*What an idea!*"

"Okuyorum. Düşünüyorum, konu arıyorum. Geçen pazar Paul ile birlikte *Walkyrie*'ye gittik. Konsere, Paul'le birlikte gidiyorum...

Camille ilerliyor ve konuşmasını kesiyor. Mösyö Rodin'nin ne getirdiğini tahmin ediyor. Hemen törensel bir ciddiyetle bezleri açıyor, Yavaş yavaş, pişmiş toprağın sertliğini hissediyor –hayır ne kadar da aptal! Bronz bu, ama olamaz! Camille oracıkta, bronzdan, ne zaman vakit buldu? Nasıl yaptı? Hem de bronzdan!

Kızlar sustular. Atölyenin ortasında ışıldayan bu kütleden etkilenmişlerdi. Camille bütünüyle orada, tıpkı yeşil yosunlardan yoğrulmuş gibi, sudan çıkmış gibi, saçları yapışmış, yapılı, İlkçağ savaşçısı, genç Romalı bir delikanlıyı andırıyor... Dalgın Androjin, bir tür dokunulmaz Hippolyte. Şatosuna çekilmiş, eski bir ırka ait, sakladığı gizin ağırlığını taşıyor.

Arkadaşları ona bakıyor. Heykeltraş, Camille'in kimi zaman büründüğü bu havayı nasıl yakalamış? Tam şu anda, dalgın, kendi içine çekilmiş, dışardaki ağaçların arasından süzülen güneşin ışığında sanki kendisine bakan büstün bir kopyası. Her zaman beceriksizce taranmış, terden ıslak saçları, alnına yapışan perçemi, Mösyö Rodin'nin vurgulamak

istediği erkeksi havayı veriyor ona. Camille allak bullak. Aylardır Mösyö Rodin ders veriyor onlara. Çok kez bakışları Camille'in işine çevriliyken gördü onu, ama modellik etmesini hiç istemedi ki! A evet bir kez oldu! Birden o salıneyi hatırlıyor Camille.

Kızlar gitmişti. Çok sıcaktı. Temmuz ayı. Akşam Paris' te şenlik vardı. Rodin erkek kardeşinin büstü konusunda, genç kıza bazı ek bilgiler vermek için oyalanmıştı. Camille Paul'ün biraz şaşkın, onaltı yaşının getirdiği kışkırtıcı havasını yakalayamıyordu. Genç kız dikkatle dinliyordu. Birden sessizlik olmuştu. Camille hatırlıyor: "Mutlaka profillerden başlamak lazım." Rodin onu kolundan tutup oturtmuştu. Çarçabuk profilini çizmişti. Camille'in sırtından ter boşanmıştı. Bu boğucu odada oturuyordu. Ondokuz yaşındaydı. Taburenin üzerinde hareketsiz dikiliyordu. Sessizlik, kalemin gürültüsü. Rodin gözlerini ona çevirmişti, birden bakışları karşılaştı. Yüzüne fazla ışık gelen biri gibi gözlerini biraz daha kısmış, sonra da kalemi bırakmıştı. Camille ona bakıyordu, tıpkı erkek kardeşiyle olduğu gibi, acemice kalemi elinden bırakmasıyla alay etmeye hazır. Ama ağzından tek kelime çıkmamıştı. Bir acı onu yerine bağlamıştı sanki. Acısız bir acı, karnına inen bir yumruk, daha aşağılara, sanki tabure yavaşça içine giriyordu, arzuya benzer bir şey, yuvarlanma isteği veren bir arzu. Garip bir biçimde ona bağlı olan bir arzu, deliliğe dönüşüyordu. Ona: "Mösyö Rodin lütfen elinizi karnının altına koyun, deme deliliği. İşte istediği buydu. Kardeşinin büstünün üzerinde duran bu el, onun çalıştığı heykelin üzerinde, bu eli teninde duymak. Rodin sanki içinde yontuyordu, karnında. Sessizlik sürüp gidiyordu. Camille konuşmak istiyordu ve Rodin bir şey söylemiyordu, hiçbir şey, dudaklarında duyulmayan sözcükler. Yere düşen kalemin sesi her şeyi bozmuştu. Yok, hayır, kalemin elinden kurtulduğunu görmüştü ve ancak şimdi duyabiliyordu. Düşmesi ne kadar zaman almıştı bu kalemin?

"Camille şemsiyen, orada, yerde. Kırılmış." Camille sil-

kiniyor, alaycı altı çift göz ona bakıyor.

"Zaten hiç açmıyorum. Pekii... Sizin neyiniz var böyle? Sanki hiç büst görmediniz. Yaramaz çocuklar gibisiniz! Hem sonra bu ben değilim."

"Dinle Camille, abartıyorsun."

"Hayır, çok çirkinim. Baksana Nancy, şişman yanaklı bir oğlan çocuğu bu. Beni nasıl yapmış, tombul bir oğlan gibi. Hem bıktım bu Mösyö Rodin'nden. Bizi yapıtlarıyla bunaltmak zorunda mı?"

"Dinle Camille, cammızı sıkıyorsun. Çok kötüsün."

"Susun!"

"Sen de sus pis tavuk."

"Ben pis tavuk ha?" Camille Virginia'mn üzerine atıldı, iki kız dövüşüyor.

"Durun, durun, delirdiniz mi? Delirdiniz mi?" Kalın bir ses duyuldu. Camille Virgina'mn elbisesinin arkasını yırttı. Panter pençesini andıran bir darbe. Virginia'mn beyaz jüponu havalanıyor, bacakları açılıyor. Elbisesi iki yana sarkmış. Arkadaşının altında ezilen Camille, sesi duyuyor, şaşkınlıkla Virginia'ya bakıyor. Genç İngilizin takısı ağzım kanatmış.

"Üzümlere ne oldu?"

"Hangi üzümler?"

"Susuzluğumuzu gidermek için üzümleri buraya koymuştuk."

"Ne?"

"Özür dilerim." Adam boğazını temizliyor, kızlar kenara çekiliyor: Mösyö Rodin yanlarında. "Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim. Matmazel Camille'in bana söyleyecekleri vardır diye düşünmüştüm. Bugün ders alma sırası bende, ama rica ederim, şiddet konusunda pek yetenekli değilim. Şiddetten nefret ederim ve içinizden biriyle boy ölçüşmek yerine hemen tüymeyi yeğlerim.

Gülüşüyorlar. Camille kalkmaya çalışıyor. Arkadaşları yardım elini uzatıyorlar. "Biraz bekleyin Mösyö Rodin, ortalığı toplarız."

Mösyö Rodin büyülenmiş. Auguste bu atölyeyi giderek daha çok seviyor. Gençlik, bu kızların sevinci sorunlarını unutturuyor ona. Hayatında biraz ışık oluyor. İşte yoksun olduğu şey. Biraz şefkat. Ah, keşke bir kızı olsaydı. Şimdilerde yirmisini geçen ve gene ortalıktan kaybolan oğlu Auguste'ü düşünüyor. Ah, keşke onun da bir Camille'i olsaydı.

"İşte Mösyö Rodin." İki kız şallarına sarınıyor.

Mösyö Rodin kadınları seviyor. Kaşmirlerine sarılı bu genç kadınlar, biri esmer mağrur, diğeri sarışın, ufak tefek, biraz şişmanca, onlara bakmayı nasıl da seviyor, yürümelerine, birbirlerine doğru eğilmelerine. Rose da böyleydi, bir zamanlar, otuz yıl kadar önce, ilk karşılaştıklarında. Ama neden bu kadar çabuk yaşlandı? Ve o ardı arkası kesilmeyen kıskançlık krizleri. Neyse ki bu barış limanını, genç kızlar atölyesini buldu...

"A cup of tea?" Mösyö Rodin geç kaldı. Uğramamalıydı. Ama öğrenmek istiyordu. Hediyenin hoşlarına gidip gitmediğini öğrenmek istiyordu. Camille şapkasını alan Rodin'ne bakıyor. Kaymaya hazır olan şalını utanarak tutup alaycı bir gülümsemeyle ona bakıyor. Ona bakıyor ve gülümsüyor.

"Hemen gitmeyin Mösyö Rodin." Camille yavaşça kolunu tutuyor. "Büstüm öyle güzel ki... size... Demek istediğim..." Çekingen genç kız bocalıyor, başını eğip hocasının omzuna belli belirsiz yaslanıyor. "Yorum yok, Mösyö Rodin." Acemiliğini örtmek istercesine, koca kahkahasını patlatıyor. Sonra tıpkı bir çocuk gibi sözlerine şunları ekliyor: "Bende kalabilir mi?"

"Bu sizsiniz. Sizin. Sizin için. Heykeltraşın eli büstü işaret ediyor, yerine yerleştirir gibi, sonra birkaç sözcük kekeliyor.

"Yarın görüşürüz küçük hanımlar." Ve gitti bile. Orada onu bekliyorlar. Camille düşünceli.

"Hadi Camille... Ne oldu sana?" Kardeşi Paul. "Unuttun mu? Seni almaya gelecektim. Mösyö Rodin'ne rastladım. Çok çirkin. Şişko Falstaff rolü için harika olurdu."

"Sus sen ibiksiz küçük horoz!" Paul bu kızların yanında rahat değil. Onlara saldırmak ya da kimi zaman vurmak istiyor. Onları gürültücü ve kasıntı buluyor.

"Bekle, elbisem kuruyor."

Paul durdu. Karşısındaki büst onu alıp götürüyor. "Ama bu benim."

"Hangisi sensin?"

"Bu benim."

"Hayır aptal, benim, Mösyö Rodin yapmış. Bronzdan döküm yaptıracak kadar param olduğunu mu sanıyorsun?"

"Kardeşin haklı. Gidip tatilden önce yaptığın heykeli getirsene."

Camille omuzlarını silkip bir köşeden kardeşi Paul'ün heykelini çıkartıyor. Doğru. Bu kadar birbirlerine benzediklerini bilmiyordu. Kızlar iki heykele yan yan bakıyorlar; şaşırtıcı. "İkizler! İkiz gibisiniz!"

Camille şaşkın. Onu endişelendiren kardeşiyle birbirlerine bu kadar benzemelerinden çok, heykellerin aymlığı. Mösyö Rodin de o da aym biçimde yontmuşlar. Gerçek ikizi o. Geçen yıldı –neydi adı? Tamam– Léon Lhermitte, sergiden sonra, Rodin'ne yazmıştı: *"Derin bir memnuniyetle* –Camille Rodin'nin ona verdiği mektuptakileri kelimesi kelimesine hatırlıyor– *"Matmazel Camille Claudel'in çocuk figürünü gördüm. Bu durumda artık öğretmenliğiniz düşünülemez."*

Camille büstlere bakıyor. Kimin Paul, kimin Camille olduğu anlaşılamadığı gibi, kimin yonttuğu da anlaşılamıyor, Mösyö Rodin mi, Matmazel Camille Claudel mi?

"Camille acele et. Geç kalıyoruz."

"Bekle, yanıma gel." Camille kardeşini, elbisesinin kuruduğu küçük odaya çekiyor. Paul rahatladı. Bu kendini beğenmiş kızların bakışlarından hoşlanmıyor.

"Üzgün gibisin."

"Hayır."

"Collardeau mu?"

"Yeniden Collardeau konusunu açma lütfen."

"Bu kez olgunluk sınavını verdin mi?"

"Evet, ama ödül yok, mansiyon yok. Babam umutsuz. Beni onaltı yaşında yüksek okulda düşünüyordu. Gene her konuda birincilikleri olan Collardeau'dan sözediyor bana. Ulm Sokağına göre olmadığımı söylüyor." Paul dişlerinin arasında söylüyor bunları.

"Bekle, benim küçük Paul'üm, giyineyim, öfkeden kıpkırmızısın." Camille şalı atıp giysisini yakalıyor. Paul ona bakıyor; güneşin altındaki güzel omuzları, beyaz jüponu, korsesi, fanilası. Paul hayranlıkla, ama biraz da rahatsız ona bakıyor. Elbisesini başından geçirdi. "Gel bana yardım et." Paul beceremiyor, düğmeleri karıştırıyor.

"Sirke içen kedi gibisin. Haydi gel." Camille iki büstü de özenle örtüp işe yaramaz durumdaki şemsiyeye bir tekme sallıyor. "Yarın görüşürüz. *Good night Virginia.*" Kızlar öpüşüyor. Paul'ün bütün bu gösterilere tahammülü yok. Dışarıya çıktı bile.

"Her zaman çok sevimlisin sevgili Paul. Tıpkı bir barut fıçısı gibisin. Ya başın yerde saldırıyorsun ya da yerin dibine batıyorsun, gömülür gibi."

"Gene başlama."

"Ne var, yine?" İki genç hızla yürüyorlar.

"Boğuluyorum. Gitmek istiyorum."

"Hocan Burdeau'dan memnundun!"

"Evet, müthiş biri. O müthiş ama teoriler... Çaresizim. Okulda da umut yok. Annem bir garip. Louise bütün gün suratım asıyor. Sen de evde giderek daha az duruyorsun. Dinle bak, bana lisede ne diyorlar: 'Sağır ve dilsiz' Dilsiz. Üstelik şivem onları güldürüyor. Neyseki *Le Tour du Monde* var. En mutlu amm bu: *Le Tour du Monde*'u okumak. 'Çin'."

Camille duruyor. Kendinden genç olan erkek kardeşine bakıyor. Evet, doğru, birbirlerine benziyorlar, ama bunu ona nasıl söylemeli? O da Çin'e, daha uzaklara gitmek istiyor aslında. Luxembourg Bahçesine geldiler. Bahçe muhteşem çalılarla kaplı, altın rengi. Camille'in aklında garip bir ezgi

kalmış, sancıyan bir ezgi; Paul de onunla birlikte tekrarlıyor:

"Friedmund[1] benim adım olamaz.
Frohwalt[2] olmak istiyorum.
Ama adım Wehwalt[3] olmalı."

Camille kardeşine takılıyor. Küçük bir dal kopanıyor.

"Siegmund."
Senin bundan böyle adın."

Paul gülmekten katılıyor, Camille'in dalını elinden alıyor ve birlikte koşmaya başlıyorlar. Zavallı Wagner! "Kınından çık. Sıra bende. Notung! Notung!" Kardeşlerin kılıcı.

Camille duruyor. Paul ona bakıyor. Chinchy Ormanındaki küçük kız geri geldi. Birlikte kaçışları.

"Söylesene bana, o büstleri gördün değil mi, senin büstünü ve Mösyö Rodin'nin yaptığı benim büstümü. Ne kadar birbirlerine benziyorlar. Onun gibi yonttuğumu söylüyorlar.

"Pek akıllıca değil. Seni taklit etmiş. Büst sana pek benzemiyor zaten. Demin ismini bulamamıştım, Rodin ihtiyar Hunding'e benziyor. Tıpkı Siegmund'a karşı dövüşüp Sieglinde'yi hapseden Hunding'e benziyor. Her halükârda ondan nefret ediyorum."

Camille dikiliyor, öfkeden kıpkırmızı. Dalı elinden çekip hızla Paul'ün göğsüne vuruyor. "Senden daha iyi o, çelimsiz çocuk. Hem kararımı verdim. Önümüzdeki hafta onun atölyesine giriyorum. Beni artık göremeyeceksin. Hem benim senin konserlerinde kaybedecek zamanım yok. Başka birini

[1]- Friedmund: Barışı elinde tutan. (ÇN)
[2]- Frohwalt: Mutluluğu elinde tutan. (ÇN)
[3]- Wehwalt: Acıyı elinde tutan. (ÇN)

bul. Seni şapşal. Pis keçi.

Genç kız koşarak uzaklaşıyor. Paul fena kırıldı. Bu an ondan nefret ediyor. Kaba bu kız, çok kaba.

Camille hüzünlü. Neden bu kadar kötü davrandı ki? Tuhaf ikizine. Oysa onunla bir sürü şey paylaştı. "Benim küçük Paul'üm." Vakitleri var, vakitleri olacak, bir gün Çin'e gidecekler, her pazar olduğu gibi konsere de ... Ama bu gece nafile, Madam Adam'ın evindeki toplantıyı kaçırdı. Mallarme, genç müzisyen Debussy de gelecekti, belki Mösyö Rodin bile gelecekti, Mösyö Rodin! Yarın kabul ettiğini söyleyecek. Nihayet gerçek bir erkekler atölyesi...

Akıl Hastanesinden Mektup

"*Sürgündeki kızkardeşin.*

"C."

Atölye

En güzel konular önünüzde duruyor: Bunlar en iyi bildikleriniz...
En önemli nokta heyecanlanmak, sevmek, umnmak, titremek, yaşamak. Sanatçı olmadan önce insan olmak!...

AUGUSTE RODIN'in Vasiyeti

Bu sabah hava soğuk. Dondurucu bile sayılır. Camille yirmi yaşında. Ama atölyeye gitmekten hiç bıkmayacak. Gün ağarır ağarmaz uyanıyor hep. Bir tek ışık dalgasını yitirmek istemiyor. Birkaç aydır Mösyö Rodin'nin atölyesinde çalışıyor. Küçük şapkası başında. Annesi pes etmedi: Camille yirmi yaşında ve saçı başı düzgün olmak zorunda. Camille nefret ettiği o iğrenç siyah şapkayı ikide bir çıkartıyor. Ama bu sabah çok soğuk, Camille mevsim için biraz ince düşen paltosuna sarılıyor. Annesinin ona daha kalın bir giysi alacak yeterli parası yok. Hem sonra: "Camille sen bununla yetinebilirsin. Louise çok narin, Paul de durmadan büyüyor." Bunun üzerine Camille sevdiği eski paltosunu giymeye devam ediyor.

Sokakta kimsecikler yok. Biraz kar serpiştiriyor, Camille kendini sevecenlikle ısırıp kulağının arkasına, boynuna, burnunun ucuna kayan kar taneleri hissediyor.

Belki şimdiden oradadır. Çoğu zaman atölyeye ilk gelen Mösyö Rodin oluyor. Camille endişeli. Mösyö Rodin çoğu zaman ona mesafeli, neredeyse düşmanca davranıyor, sonra da ansızın fikrini soruyor, ona danışıyor. Kasım ayında atölyeye girdi. İlk gün hâlâ gözünün önünde, hiç unutmayacak, hiç.

Kimseye bir şey söylememişti, ne annesine ne kardeşi-

ne. Babası yoktu, onunla yalnız pazar günleri görüşebiliyordu, onsekizindeki kızkardeşi Louise ise düşlediği her şeyi kendisine verebilecek bir nişanlı arıyordu. Camille de işte o gün Mösyö Rodin'nin atölyesine başlayacağını saklamıştı. O gün...

... O gün... Yürüyüş, sertleşen bacaklar, huysuzlaşan eller, bir de insanın yüzünü pestile çeviren o durmadan atan, çırpınan kalp. Ya Mösyö Rodin fikrini değiştirdiyse? Ya oradakiler, onun yanında çalışan bütün erkekler Camille'i istemezlerse? Hepsini ismen tanıyor: Antoine Bourdelle, Antonin Mercié, Falguière, Jules Desbois.

On defa, yirmi defa, yüz defa Mermer Deposunu görebilmek için dolanıp durmuştu. Atölyeye kadar gidip bu avluya girmeye cesaret edememişti. İçerdeki kestane ağaçlarını, kalın çimleri pek çok kez görmüştü. Kapı numarası 5, 5 numaralı kapı; Rodin ona defalarca: "Bir cumartesi 5 numaraya gelin, dememiş miydi? Fakat hayır, ziyaretçi olarak gitmek istemiyordu Camille, büyük kapıdan içeriye girmek istiyordu -ustanın yanına kabul ettiği heykeltraşların girdiği kapıdan.

Camille her zamanki gibi çok ani karar vermişti. Kısa süre önce bitirdiği babasının büstü konusunda Mösyö Rodin tavsiyelerde bulunuyordu -bitirdiğini sandığı büst. Rodin yorgun elini alnında dolaştırıp bir tabure çekip oturmuştu. Camille tedirgin, bir şey söyleyemiyordu. O, büste ve Camille'in kavrayamadığı bir şeye bakıyordu. İngiliz arkadaşları yemeğe gitmişti, Rodin o gün her zamankinden erken gelmişti. Camille orada yanında duruyordu, konuşup konuşmamakta kararsız. Birden babasını düşünmüştü, karşısında oturan Rodin'ne bakıyor ve elini onun alnına koyup yanında olduğunu söylemek istediğini düşünüyordu -Camille çocukken babası, ellerini tutar kendi alnına koyardı.

"Benim içimi rahatlatıyorsun, küçük Camille'im, bazen öyle sıkılıyorum ki. Baş ağrıları..." Camille, Mösyö Rodin'nin yüzünün beyazlığını inceliyor. "Güzel ellerinle Camille'im,

beni rahatlatıyorsun..."

"Mösyö Rodin iyi değil misiniz?"

Ansızın başını kaldırmıştı Mösyö Rodin, gözleri şaşkın. "Babam öldü. Deli babam. Akıl hastanesindeki babam..." demişti. Gülmeye başlamış, sonra şunları kekelemişti: "Özür dilerim. Komik değil... Ama oğlum alkolik. Bütün bunların önemi yok... Sanat yalnızca duygudur."

Camille tarihi hâlâ hatırlıyordu: 26 Ekim 1883. Mösyö Rodin, kötü bir şey yapacakmış gibi yerinden kalkmış, ona dönüp: "Babanızı tanımak isterim. Yaptığımz büst beni allak bullak etti. Özür dilerim. Eğer gerçekten gelip benimle birlikte çalışmak isterseniz, çok memnun olurum," demişti.

"Öbür gün gelirim."

Mösyö Rodin sanki Camille onunla alay ediyormuş gibi bakmıştı. "J Atölyesi kapı numarası 5. Dipte, 5 numaralı kapı." Geçerken bir iskemle devirip sonra da kaybolmuştu.

Şimdi buradaydı, Mermer Deposunun önünde. O günü hâlâ hatırlıyor, beyaz güneşli soğuk gün, saldırgan, avlunun sessizliği. Camille içeriye girmişti. Camille, Mermer Deposunun içinde ilerliyordu. Beline kadar inen saçlarıyla öylesine genç duruyordu ki! Mermer bloklarının arasında kaybolan bir siluet. Orada bekleyen bir blokun üzerine elini yavaşça koymuştu. Günün birinde doğrudan doğruya mermeri yontacak. Tıpkı Michelangelo gibi. Camille o günü hatırlıyor -kapıların üzerinde harfler, L harfi, J harfi ve geri çekilip iyice bakıyor, emin olmak için. Taşa vuran uygulamacıların uzaktan gelen sesi. Kapı açılıyor, toz, insan sesleri, kalabalık duygusu, hiçbir şey göremiyor gri, kül grisi atölyenin, büyük camlığın dışında. Düşünmüştü: Bir hücre, bir hisar hücresi, yontu altlıkları, masalar, ters çevrilmiş kasalar, dört bir yanda ona kocaman gözleriyle yiyecekmiş gibi bakan eserler. Burası da ne? O gün sessizlik var. Hâlâ duyuyor o sessizliği. Oysa kapıyı açarken, çok sayıda insan görür gibi olmuş ve gürültüleri duymuştu. Bu sessizlik ve kaba bir ses: "Bir kadın!" Gösteri sonunda fırlatılan çiçekler gibi oradan bura-

dan yükselen birkaç gülüş. "Ve güzel!" diye eklemişti biri, "dal gibi bir kız"

Camille kapıyı biraz gürültülü kapatmış, başım kaldırarak "ben heykeltraşım," demişti. Şaşkına dönmüş yarı çıplak bir model kız karşısına dikilmişti. İşte bir dost, diye düşünmüştü Camille. Ona da: "Ben heykeltraşım, diye tekrarlamıştı. Kızıl saçlı kız maviye çalan yeşil bakışıyla onu soyar gibi baknış ve aptalca tekrarlamıştı: "Heykeltraş! Sen heykeltraş mısın? Bir kadın!" Yağlı kahkahasını atıp: "Duyuyor musunuz sizler? Madam heykeltraşmış."

Camille gürültülü kahkahanın sesini bu gün gibi hatırlıyordu. Birkaç model, birkaç kişi daha gülmeye katılmıştı. Bir el, alaycı, şuh modeli boynundan tutup nazikçe uzaklaştırmıştı. Mösyö Rodin buradaydı. Biraz çekingen sesi, sessizliği sağlamıştı. "Sizlere Matmazel Camille Claudel'i tanıtayım. Gelip benimle birlikte çalışmasını istedim kendisinden. Heykeltraştır. Büyük bir heykeltraştır."

Jules Turcan, Antonin Mercié sevimli davranmışlardı. Bir anda gerekli olan tüm malzemesine kavuşmuştu, sehpa, küçük bir iskemle. O günü asla unutmayacak. Yoğurmaya başlar başlamaz diğer heykeltraşlar gözlerini ondan ayıramamışlardı. Büyük bir sanatçıyla karşı karşıya olduklarını anlamaları için fazla zamana gerek duymamışlardı. Üstelik güzel...

İlginçtir, erkekler uzak duruyorlardı, konuşmaya cesaret edemiyorlardı, hepsi endişeliydi. O başka bir türdendi. Sanki onları korkutuyordu. Jules ya da Falguinière bile onu davet etmeye cesaret edemiyordu. Çevresinde uyandırdığı saygıya ve hayranlığa rağmen, ilginçtir, Camille kendini çok yalnız hissediyordu, sanki güzelliğini ve yeteneğini suçluyorlardı ve her ikisinin birleşmesi onları yokuşa sürüyordu. Örneğin, Virginia, güzel olmamasına rağmen onu ziyarete geldiği zaman çevresinde hemen insanlar toplanıyordu. Heykeltraşlar eserlerini gösterip onun eserlerinin ne durumda olduğunu soruyorlardı. Sarışın uzun boylu Jane ise her geli-

şinde davet alıyordu. Camille'e ne güzelliği ne de heykelleri dostluk kazandırıyordu. Buradaydı, onu Mösyö Rodin çağırmıştı, onu kutluyorlar, ona hayranlık besliyorlar, onu kıskanıyorlardı, ama atölye kapandığında Camille terkediliyordu. Umurunda değildi, okuyor, müzeleri, sergileri geziyordu yalnız başına ya da resim yapıyordu yakalanmaz bir detayın peşine düşüp.

İşin en zor yanı modellerin ona karşı tavrıydı. Bu erkekler atölyesinde, kadın modeller onun varlığından rahatsız oluyordu. Onu neşeyle ilk kez selamlayan Yvette'in kendisinden özellikle nefret ettiğini biliyordu. Yayvan sesiyle her fırsatta "hanımın önünde soyunmak mı amaan, olmazz!" diyordu. Kavganın önlenmesi için Mösyö Rodin'nin sabrı gerekiyordu. "Heykeltraşı gördün mü? Artık her şey onun için! Manı'zel Camille buraya..." Hayır, o günü Camille hiç unutmayacak. Koyu mavi gözleri biraz daha koyulaşmıştı.

Yerini bulamıyordu, ne erkeklerin ne de kadınların arasında. İngiliz arkadaşlarıyla bile artık eskisi gibi şakalaşamıyordu. Camille eskisinden iki kat daha fazla çalışmaya başlamıştı. Küçük iskemlesinin üzerinde sessiz. Atölyeye ilk gelenlerin arasında, konuşulanları dinlemeden, başlangıçta onu kızartan utanmaz şakalara aldırmadan. Atölyeye girmesiyle başlayan olaylar yatışmaya başlamıştı. Silahsızlanmaya bir tek Yvette yanaşmıyordu.

Babası bile Camille'in kararını anlayamamıştı: "Sen büyük bir heykeltraşsın. Neden onunla birlikte çalışıyorsun? Bu bir vazgeçiş." Camille tam tersini düşünüyordu. Birkaç aydan beri Mösyö Rodin'nin J Atölyesine koşuyordu. Yalnızca Rodin onunla aynı güzellik ve gerçeklik ülküsünü paylaşıyordu. Sanat yapan bir tek oydu, diğerleri doğa mulajlarında başarılıydı yalnızca. Tıtsaklıkla kopya çekiyorlardı. Gerçeği yalnızca Rodin canlandırıyordu.

Birçok sabah olduğu gibi o sabah da Camille acele ediyordu. "Özgünlüğünü harcayacaksın. Babasıyla ilk büyük tartışmaları. Masaya vurmuş: "Dikkat et Cam', her şeyini

bırakacaksın. Kişiliğini... Çok kötü şöhreti var. İlk heykeli, hangisi olduğunu bilemiyorum..."

"Yürüyen adam baba, *L'âge d'airain.*

"Evet, ne skandal! Kopya etmiş."

"Doğrudan kalıplamış demek istiyorsun. Dinle, baba, herkes yamlch, heykel öylesine güzeldi ki! Herkes ona modellik eden askerin kalıbını çıkarchğını sanch. Hatırlarsın. Boucher sana anlatmıştı. Boucher, Güzel Sanatların müdürünü bulmuş ve dostları Henri–Antoine Chapu ile birlikte denetlemeye gitmişler ve Rodin'nin akıldan heykel yapabildiğini görmüşler. Modelsiz. Bir bildiri hazırlanmış: Carrier–Belleuse, Falguière, Chaplain hepsi tamklık etmişler. Bakan bile işe karışmış. Rodin o dönemde tümüyle aklanmış. Lütfen aptallarla aym düşünceleri paylaşmayı sürdürmeyin."

"Dinle Camille, yeter artık! Yalmz başına çalışacak kadar yetenekli olduğunu söylüyorum sana."

"Vasatlar öğrenmekten korkup evlerine kapamırlar. Zaman tüm imzaları siler."

"O sakallıdan ne öğrenebilirsin?"

"Çok dar kafalısın. Doğal bu, Paris'e hiç gelmiyorsun. Taşran...

Camille kapıyı çarpmıştı. Ölkeden deli olmuştu. İlk büyük kavga. Kendi kendine de kızıyordu aynı zamanda. Taşra konusunda o aptalca yorumu neden yapmıştı? Babası her şeyini ona adamıştı. Giderek müzikten uzaklaşan Louise onu düş kırıklığına uğratıyordu zaten. Paul de Ulm Sokağından vazgeçmişti. İçin için, kimi zaman da kötülükle sevdiği ama sevdiği babası, hüzünlü yüzüyle, kırışıklıklarıyla ve kendine de geçen o dudakların kenarındaki gülümsemesiyle sevdiği babası...

O sabah Camille atölyeye gitmek için acele ediyordu. Babasının yüzü gözünün önünden gitmiyordu. Ona yazıp gelmesini isteyecekti. Başbaşa yemek yiyeceklerdi. Babasına sayesinde heykeltraş olmaktan duyduğu mutluluğu söyleyecekti, o baba ki... Kaç yaşındaydı şimdi? Ellisekiz –ne çabuk

ellisekiz olmuştu.

Mösyö Rodin atölyede. Heykeltraş gömleğiyle, yalnız, çalışmaya başlamış bile. Mavi gözleri Camille'e takılıyor. Onun miyop olduğunu nasıl söylemeye cesaret ediyorlar? Her seferinde, Camille bu dolaysız ve dayanılmaz bakıştan etkileniyor, bu bakış onda insanları, nesneleri ölçen bir pergel çağrışımını uyandırıyor. Kusursuz bir makine, çalışmaya başlıyor, yazıyor, karşılaştırıyor, belirtiyor, ölçüyor... Milimetrik ayarlı iki pense, sınırlarınızı belirliyor, sizi dolaşıyor, yer yer deliyor ve ansızın bakış örtülüyor, kayboluyor ve kendi içine çekiliyor. Bazen sanki uykudan uyandırılmış gibi; ve kimsenin girmesine olanak olmayan o uzak diyardan yavaş yavaş geri dönüyor.

"Camille sizi gördüğüme sevindim. Bakın." Mösyö Rodin çekiliyor. Camille yaklaşıyor. Sık sık onun fikrini alır. Kıskanç bakışlara rağmen Camille bundan pay çıkarmaz. Sıkılıp, her seferinde düşüncesinin tam ölçülerini vermeye çalışıp, onunla ilerlemek ister. Bu sabalı ortalıkta kimse yok. İki heykeltraş sessizce heykelin önünde duruyorlar. Camille delişetle geri çekiliyor: İhtiyar bir kadın karşısındaki; memeleri sarkmış, başı önüne düşmüş, topuzu kafasının arkasında ufacık. Oraya oturmuş, bu buz gibi sabalıta ölecekmiş gibi. Son duraklama, son durak...

Camille gözyaşları içinde Rodin'ne bakıyor. Heykel ölüme birkaç saniye uzaklıkta. Camille Mösyö Rodin'nin bir süredir insan taslaklarıyla ilgilendiğini biliyordu, ama Mösyö Rodin aynı anda birkaç heykel üzerinde çalıştığı için bunu unutmuştu.

Camille heykele doğru dönüyor. Rodin Camille'e bakıyor. Camille korkunç genç, bu ihtiyarın karşısında neredeyse kırılıverecek gibi. Kadınların bakışmaları sürerken, büyük soru akla geliyor –bir yanda hayat, bu patlayan beden, Camille'inki, durmadan sınırsız sevinci arayan; diğer yanda eriyen beden, yokolan. Rodin, yanıbaşında duran her şeyi vermeye hazır genç kıza bakıyor – genç, gergin beden diğeri-

ne karşı cesete, dostu Baudelaire'in ışığındaki leşe.

"O keyifli günleri heyhat! düşünüyorum da
Neydim ne oldum
Kendime bakınca çırılçıplak
Öylesine çok değişmiş görüyorum ki kendimi
Acınası, kuru, zayıf, ufak
Neredeyse çılgına dönüyorum!
O düzparlak alına ne oldu,
O sapsarı saçlar...

Camille, Villon'nun dizelerini sıralayan ustasının tok sesini dinliyor. Dizeleri biliyor. Çalışmaya başladığında söylemişti. *La Belle heaulmière.* Camille onun neyi gerçekleştirmek istediğini bilmiyordu o zaman.

"Ben onu güzel buluyorum, çok güzel. Kalıcı olan yalnızca ruh. Sanki başka bir şey anlatıyor. Güzelliğinin kaybolmasından daha önemli bir şey. Bir çağrı bu, bir dua, şey der gibi: 'Durun artık oynamıyorum. Bana biraz zaman tanyın, susun bırakın ölümsüz düşümü geçireyim. Kalbim işkenceler içinde, ama ben bunun ötesindeyim. Tam anlamıyla mutlu olmadan önce bana biraz zaman tanyın.' Bana Donatello'nun Madeleine'ini hatırlatıyor, o...

Camille yeniden Rodin'ne bakıyor. Rodin ışığın karşısında neredeyse sallamyor, gözbebeklerinin ardında yanan ruh, Camille nasıl da güzel değerlendirdi, hemencecik, şeklin ötesini görmeyi bir tek o başardı, eserin anlamının içine girmeyi biliyor.

"Haklısımz. Dostum Octave Mirbeau'nun bana söylediklerini düşündüm yeniden. Sizi dostum Mirbeau ile tamştırmalıyım. Unutamadığım bir hikayedir. Bir İtalyan modelin annesiydi; ölmeden önce oğlunu görmek için buraya kadar yürüyerek gelmişti –oğlu ona şöyle demiş: 'Anne, eğer modellik etmezsen seni kapı dışarı atarım.' Annesi olduğunu söylemeden benimle tamştırmıştı. Birkaç gün önce öldüğünü

öğrenir öğrenmez deli gibi yeniden üzerinde çalışmaya başladım. Bu kadın bana modellik ederken neler düşünmüştü? Aşağılanma, utanç. Ondan soyunmasını istemiştim. Uzun süre bir şey söylemedi. Başını eğiyordu. Sanat her şeyi bağışlatır mı? Oğlu bana gerçeği anlatınca çok etkelendim. Onu kovdum. Yine de bu figürü yarattığına hiç pişman olmayacağım. Sanatçıların garip çelişkisi. Ölüme kadar Camille. Bulmak için öldürünceye kadar. Bulmak için ölünceye kadar."

"M'syö Rodin! M'syö Rodin!" Arkalarında yapışkan ses, Yvette sırıtıyor. Yvette Mösyö Rodin'nin önünde soyunmaya başlıyor. O da gülüyor. Yvette giysilerini bir bir onun üzerine atıyor. Camille öfkeden kıpkırmızı. Nasıl bu kadar çabuk değişebiliyor? İki dolgun memesini ona doğru uzatan Yvette'in kalçalarını okşadığını farkediyor ansızın. "Çabuk beni yapın M'syö Rodin, çabuk onun gibi olmadan bir an önce. Sizin şu çirkin ihtiyar gibi.

Güneş ısıtmaya başlıyor. "Cesaretlenmek için bir kahve alayım. Bugün saatlerce sürecek çalışma." Yvette'in süt teni kıpırdıyor, Mösyö Rodin göz kırpıyor, kapı çarpılıyor. Birer birer modeller, heykeltraşlar geliyor... Tüm atölye güneşe, sese, neşeli selamlaşmalara boğuluyor. Camille küçük iskemlesine dönüyor, Mösyö Rodin'nin anlattığı hikayeden hâlâ allak bullak.

Rodin orada, geniş hareketlerle bir büstün üzerinde çalışıyor, taştan çıkan bir yüz. Arada bir sanki poz veren oymuş gibi Camille'e bakıyor. Gözlerini çekinmeden, sabit bir biçimde ona dikiyor, makine gözlerini...

"Gördünüz mü çocuklar! Her şey Mam'zel heykeltraş için! Şimdi yaptığı bile! Ben onun çıplak poz vermesini istiyorum.

Camille sakin olmaya uğraşıyor. Başını kaldırıp Yvette'e "neden olmasın?" diyor.

Bütün atölye sustu. Mösyö Rodin işine gömülmüş. Duymadı.

"Ha! M'syö Rodin! Şu yaptığınız Mam'zel Camille mi? Ne isim vereceksiniz ona? 'Mam'zel Rodin'nin büstü' mü?"

Mösyö Rodin geri çekilip işine bakıyor. Güneş yükseliyor: Camekan kırmızı eşarbına sarılı bir kış güneşiyle aydınlanmaya başlıyor.

"Hayır adı *L'aurore* (Tan Kızıllığı) olacak."

Akıl Hastanesinden Mektup

Söylenenlere bakılırsa benim zavallı atölyem birkaç zavallı eşya, kendi yaptığım birkaç alet– benim zavallı küçük yuvam onların hâlâ açgözlülüğünü kabartıyormuş!.."

Tan Kızıllığı

"Sonbaharın parlak ışığında
Sabahtan yola çıktık.
Sonbaharın güzelliği
Uzakta gökyüzünde gürlüyor.
Avunmaz borunun karanlık çağrısı
Olmayan zaman yüzünden
O bir tek güzel gün yüzünden olmayan
Bu yüzden olmazlığı şeyin..."

PAUL CLAUDEL,
Chanson d'automne

Eylül 1885. Chinchy yokuşundaki çam dikenlerinin çıtırtısı gibi sonbahar. Ama artık orada değil, küçük köyde. Paris'e geri dönüş. Yeni yıl. Birkaç haftadır Camille, Mösyö Rodin' nin atölyesine geri döndü. Hava ağır. Claudel'ler akşam yemeğinden kalktılar. İhtiyar sadık Hélène burada. Fırtına dışarda ve içerde gürlüyor. Hélène fırtınanın yaklaştığım hissediyor; gökyüzü ona insanların ruhlarım da okuma yeteneğini kazandırdı. Camille kardeşini resmediyor. Paul okuyor. Louise dalgın dalgın masada tempo tutuyor. Yalmzca Madam Claudel sebatla yemek odasını topluyor. Camille sinirli sinirli çiziyor. Kağıdı yırtıp, topak yapıp atıyor, bir yenisini alıyor.

"Gürültü yapma Cam', okuyamıyorum."

Camille ses çıkartmıyor. Camille kaleminin ucunu kırıyor. Camille annesine bakıyor.

"Tanrım bir an dursun, bir an için dursun."

Camille çıkıp gitmek, Paris sokaklarında yürümek istiyor. Camille bir başka kağıt alıyor. Camille susuyor. İhtiyar Hélène kırıntıları süpürüyor ve izliyor. Bir şeyler olacak.

Camille'ini adı gibi bilir o. Ya Paul! O ne hal! Durmadan parmaklarını çıtlatıyor, birer birer.

"Yeter Paul!"

Paul onyedi yaşında. Sciences Politiques okuluna kayıtlı, hukuk okuyor. Paul vahşi bir öfkeyle ablasına bakıyor. Onu buradan kovabilmeyi isterdi. Özellikle de kendinden uzağa. Keşke onu rahat bıraksa! Paul susup okumaya devam ediyor. Louise tempo tutuyor. Anneleri hesap defterini çıkardı, bitip tükenmek bilmeyen uzun hesaplarına girişti. Louise toplama yaparken ondan nefret ediyor. Tamam çok paralı olmadığı kesin ama durmadan hesap yapan bir anne. Her gece... Louise ses çıkarmıyor ve masaya vurmaya devam ediyor. Madam Louise, Villeneuve'ünü düşünüyor. Doktor babasıyla orada ne kadar mutluydu: Küçük meydanı görüyor yeniden, sakin sonbaharı, Mösyö Athanase Cerveaux – tıp doktoru. Sayın belediye başkanı, herkesin selamladığı. Orada sayılıyorlardı. Onsekiz yaşında babasının kolunda. Oğlanların yorumları. Neden Louis–Prosper ile evlenmişti? Nefret ettiği Paris mi? Madam Louise–Prosper susuyor. Erkek kardeşiyle koşmalarını hatırlıyor, yaşlı ormanı, S'bylle kaynağım, Madam Louise paracıklarını sayıyor. Deredeki güneş, altın paralar. Kardeşi derede. Neden yirmiüçünde kendini sulara atmıştı? Madam Claudel geri kalan paralarını sayıyor. Madam Claudel susuyor. İhtiyar Hélène bekliyor. Fırtına giderek yaklaşıyor.

Paul yüksek sesle okumaya başlıyor. Camille bundan nefret eder. Sanki herkesi kendisini dinlemeye zorluyor. Üstelik kötü okuyor. Dudakları tıpkı kuklalarınki gibi kıpırdıyor. Peki bu okuduğu da ne? Hélène'in tüm şaşkınlığı karşısında Camille dinliyor. Aslında kalkıp gider ve okumayı kesmenin her zaman bir yolunu bulur ya da işkenceye giden bakire havasını takınır. Hélène Camille'ini iyi tanır. Dikbaşlı, içtenlikten uzak, içe dönük olduğu anlarda yerinde duramaz olur. Paul okumaya devam ediyor:

"Beni paralıyorsun esmerim,
Alaycı bir gülümsemeyle
Ve sonra kalbimin üzerine
Ay gibi yumuşak gözünü dikiyorsun.

Saten ayakkabılarının altına,
Sevimli ipek ayaklarının altına
Ben, serdim büyük sevincimi,
Yaratıcılığımı ve kaderimi,

Senin iyileştirdiğin ruhum...

Louise öfkeyle iskemleyi itiyor. "Ne kadar can sıkıcısınız hepiniz! Neyse ki yarın akşam Fleury'lerdeyim yemekte."

Louise piyanonun kapağını açıyor.

"Hayır Louise geç oldu." Güm! Pat! Louise piyanonun kapağını kapattı, kilitledi bile. Şimdi de arkasından, kepenkli kapıyı çarptı. Paul'ün sesi duyulmuyor. Louise'in yarattığı olayla hava yumuşamak yerine iyice gerildi. Hélène bekliyor.

"Ben güzelim, ey ölümlüler! Tıpkı bir taş düşü gibi
Ve göğsüm, herkesin yaralandığı sıra...

"Tanrım! Ne saçmalıklar okuyorsunuz, çocuklarım!"

Madam Louise–Prosper fazladan bir tek lafetti. Camille ayağa fırladı. "Senin haçın karşısındakiyapmacık hallerinden daha iyidir. Üstelik hiçbir şeye inanmadığın da yok. Bunları korktuğun için yapıyorsun.

Madam Claudel de yerinden kalkıyor, yavaşça. Büyük kızından hemen hemen yirmi yaş daha büyük. "Yapmacık değil onlar."

"Babam burada olmadığı için yapıyorsun bunları. Yalnız kalmamış oluyorsun. Haydi herkes gibi yapayım. Paskalya öncesi kutsanmış şimşir dalını taşımak benden. Rahiplerin

bize anlattığı ihtiyarın yanında rahatlayalım. İnsan neden onunla arasını açsın ki? Haydi şapkanızı çıkarın ve işte o memnun...

"Camille, kes!" Paul de ayağa kalktı.

"Yo sen kes! İki sene önce ödül aldığında seni öpen sevgili ihtiyar hocanın hediyesini okumalısın anneme: *İsa'nın Yaşamı.* Mösyö Renan!"

"Camille yeter artık. Hem o çok kötü kokuyordu."

Madam Claudel yatmaya gitti. Camille devam ediyor: "Saçmalık, saçmalık bunlar."

Paul sinirleniyor. "Kes artık. Ben inanmıyorum, kes artık. Bırak okuyayım. Sen kendi ihtiyarınla ilgilensen daha iyi olur.

"İhtiyarım mı?"

"Mösyö Rodin!"

"Tam üstün bastın, Mösyö Rodin, seninle aynı şeyleri okuyor. *Elem Çiçekleri.* Az önce okuduğun şiirin de harika bir heykelini yapıyor şu sıralarda. 'Kaldırma' adı ya da 'Dişi Kedi' "

"Seni bir kaldırsa da artık duymasak adını şu Mösyö Rodin'nin. Hepimizin kafası şişti artık."

Camille sandalyeyi deviriyor, öfkeden çıldırmış. Paul kitabı kafasına fırlatıyor. Tam yüzüne çarpıyor Camille'in. Kapı çalıyor. Hélène açmaya gidiyor.

"Mösyö Paul, Mösyö Chavannes ve Mösyö Schwob sizi almaya gelmişler."

"Hoşça kal sevimli panter!" Paul Camille'e yüzünü buruşturup kayboluyor. Kaçmak! Kaçmak nereye? Uzaklara kaçmak. Nefret ettiği bu aileden ve akşam yemeğinden sonra dilediği gibi Paris'te dolaşabilen erkek kardeşinden kaçmak.

Fırtına sertleşiyor. Camille yerdeki kitabı kaldırıyor. Birden aklına geliyor. Mösyö Rodin'ne *İlahi Komedya*'dan İblis bölümünü bulmaya söz vermişti. Yaldızlı kalın kırmızı kitabı almaya gidiyor. Masaya oturup aramaya başlıyor. Hélène yanına sokuluyor. İki kafa kalın kitaba uzanıyor. Fırtına

patlıyor, yüzlerce kıvılcım. Gökyüzü moranıyor ve çıtırdıyor. Hélène korkuyor. "Ne okuyorsunuz Mam'zel Camille?" Hélène yorgun gözlerini zorluyor. "Dante'nin *İlahi Komedyası.* Nedir bu?"

Camille birden yüksek sesle okumaya başlıyor: *"...kuyruğunun kıvrımlarının sayısıyla lanetlinin içine atılacağı dokuz yuvarlağı işaret ediyor..."* Camille parmağıyla izliyor. *"Bu sesler niye, diye soruyor rehberim, kaderlerin emrettiği yolculuğunu engelleme: İstenilen her şeyin yapıldığı o yerde onu böyle istiyorlar. Sana daha fazlasını söyleyemem."*

Hélène dehşete düşen bir çocuk gibi gözlerini kocaman kocaman açmış dinliyor. Camille ayağa kalkıyor. "Mösyö Rodin için. *Cehennemin Kapıları."*

"Cehennem." Hélène kafa sallıyor. Camille kitabı kapatıp koltuğunun altına alıyor, pelerine sarılıyor.

"Nereye gidiyorsunuz Mam'zel Claudel?"

"Mösyö Rodin'nin yamna." Gitmeye hazır.

"Bu saatte mi?" Hélène şaşkın, kalakalmış. Birden durumu kavrıyor. Bir şeyler yapmak lazım, Madama haber vermeli, onu izlemeli. Yerinden kalkıyor. Hayır, yalmz başına gidip Camille'i o izleyecek. Şalım almaya gidiyor. Buruşuk, kemikli el tam uzanırken kalakalıyor.

"Neye yarar!
Her şeyin bir zamanı var
Gökyüzünün altında her şeyin bir zamanı
Doğurmanın
Ölmenin."

Hélène Camille'ini düşünüyor. Tanrı korusun onu! Zaten hiçbir şeyden kaçılmaz, hele şu ölümlü dünyada hayattan hiç kaçılmaz. Neyse! Ne pahasına olursa olsun Camille'i hayattan, kendi hayatından yoksun bırakmak istemiyor. Hélène yeniden yerine oturup meyve tabağına bakıyor, şeftaliler sulu sulu...

"Hey gidi benim herifim Jean!" Samanlık gözünde canlanıyor, güzel dişleriyle ısırdığı şeftali, akan suyu ve Jean'mn geniş elleri. Jean... kırışık yanağından süzülen bir damla taş. Sanki yamndaymış gibi onun ellerini hissediyor. Şimdi yetmişiki yaşında ve Jean'm arzuluyor. On yıl, yirmi yıl önce ölen Jean'm. Karnında sıcak bir acı. Jean'nm pürtüklü ellerini hissediyor, batan güneş, şeftali kokusu. Camille sokakta koşuyor –Camille. Mam'zel Camille, şeftali, tutun...

Camille yoldan geçenlere çarpıyor. Gidiyor. Bir kadın koşuyor. Hayır, bakın geçişine, hammlar beyler, bu bir genç kız ve hiçbir şey onu durduramaz. Pelerini arkasından uçuyor. Yürüyor, sert, saçlarının dağılmasının temposunda.

Hızla gidiyor, yola saldırıyor, kenti geçiyor. Nereye gittiğini biliyor.

Yol boyunca koştu. Gece olmaya başladı. Ama sonbahar tıpkı olgun bir meyve gibi, çatlamaya hazır. Terliyor. Orada olmasım diliyor. Evden neden böyle ansızın çıktığını bilmiyor. Tıpkı eskiden Géyn'nin mağarasına gittiği gibi. Dev'i yeter ki orada olsun!

Üniversite Sokağına varıyor. Atölyenin kapısından içeri dalıyor. Rodin güneşin son ışıklarında taslağım seyrediyor. Camille'e bakıyor. Tek kelime edilmedi. Bir tek hareket yok. Camille onun çamurlu ellerine bakıyor, bu sert ellerden ayıramıyor gözlerini. Yavaş yavaş kapıyı kapatıyor, daha doğrusu tüm ağırlığını kapıya yaslıyor. Rodin hâlâ kıpırdamadı ve ona bakıyor. Yavaş yavaş ıslak bezleri alıp yoğurduğu toprağın üzerine örtüyor. Güneş tamamen yokoldu. Alacakaranlık sarıyor atölyeyi. Ondan uzakta, ama Camille onu hissediyor. Camille ne istediğinin bilincinde. Kararım verdi, içi yamyor ve karm tıpkı kabaran bir organ gibi. Hızlı olmasım istiyor, köyde hayvanları gördü, hikayeler okudu, hem zaten biliyor, bedeni önde gidiyor. O sırada Rodin ona doğru ilerliyor ve "Camille" diye sesleniyor, ama öylesine yumuşak

ki sanki çocuk inlemesi gibi. Yaklaşıyor. Hemen hemen aym boydalar.

"Camille, neden?" İki elini kapıya yaslıyor ve Camille'in üzerine abamyor –tıpkı vedalaşan akrabalar gibi. Yanağı yanağında, sanki bir an için dinlenmek istiyor. "Çocuk, çocuk..." Doğruluyor, yavaşça genç kızın yanağım okşuyor.

Camille kendinde değil, her şey onu sıkıyor, kaşındırıyor. Şu ağır palto, etekler, yün çoraplar, göğüslerini sıkıştıran şu dar gömlek... Sanki bir anda şişmanladı. Birden Rodin üzerine çullamyor, sertçe dudaklarım kavrıyor. Kıskaç gibi kolları boynunda. Camille de saldırıyor, neredeyse dövüyor onu. Giysilerini yırtar gibi çıkartıyor, öğrenmek, bilmek istiyor, sınırı aştı, asla geri dönmek yok artık, başkalarının ne önemi var, gerisinin ne önemi var.

Hâlâ ayakta Camille, kapıya dayalı, palto düştü, başım çeviriyor, yanağı kapıya değiyor. Gömleğinin yırtıldığım, korsesinin parçalandığım, kurtulan göğüslerini hissediyor, sırtında dolaşan parmakları, külotunun yırtılışım hissediyor. Nerede olduğunun farkında değil. Rodin onu belinden kucaklayıp götürüyor, tıpkı tuzağa düşen bir av. Camille görmek istiyor, gözleri açık. Yün çorapları ayakkabılarının üzerinden sarkıyor. Onu modellerin divanına attı; yoğrulduğunu, kalıplandığım samyor, parmaklarım içinde duymak istiyor, ağzını açıyor, kendini açıyor, artık bekleyemez, o bir saniye bıraktığında, kendi kendini yoğuruyor, göğüslerini avuçluyor... o ellerini tuttu, vücudundan uzaklaştırdı; o burada, elleriyle uçları tutuyor, eziyor, iki parmağın arasına alıyor yeniden, Camille hoşlamyor bundan, kendini daha da veriyor... Rodin onun bacaklarım açıyor, bilmediği bu hareketlerin her biri belleğine kazınıyor, hiç olmadığı kadar kafası berrak şimdi, vücudunu zihninde canlandırıyor, kabaran dişilik orgamm biliyor, erkeğinkini de... kıvrımını, dudakların yanındaki goncayı biliyor, Rodin orasını okşuyor, vücuduna değen onun orgamm, çırpınışını, vuruşunu duyuyor. Daha da açılıyor. Ellerden daha iyi konuştuğunu biliyor. Hiç

öğrenmemişti ama anlıyor onun dilinden, onu istiyor, her şeyini alsın istiyor. Korkunç şeyler duymuştu, kızların cam acırmış. Buna hiç inanmamıştı, onu iki dudağının arasında tutmayı çok istiyor. Ve birden içinde işte, girdi. Ansızın korkuyor, içi dışında sanki, ama hayır, delice bir duyguyla ona daha da yapışmak istiyor. İsteyerek gömülüyor, etrafında dönüyor ve her şeyin kayıp aktığı duygusuna kapılıyor... Onun üzerinde dönüyor... Camille kendisiyle iç içe ve kopup gidiyor bu aralığın içinden. Sonsuzluğa kadar kafasını ve kalbini yarabilseydi Camille'in. Düşünmemek. Vücudu gergin ve o ansızın içerlerde duyarlı bir noktaya dokunuyor, öylesine uzaklarda ki, sesini bile çıkaramadı, gözleri deli gibi açılmış, sanki bir torbanın boşaldığını hissediyor, tıpkı rahatlama gibi ve kendini bırakıyor...

Camille çırılçıplak yatıyor, ay yükseldi. O burada, dikkatli gözlerini görüyor, bir tür endişe var sanki gözlerinde, tıpkı saygı gibi, yükselen bir dua gibi. Bir an olsun pişmanlık duymuyor, karar verdiği şeyi yaptığını biliyor. Ne en ufak bir geri dönme isteği, ne suçluluk! Tanrılara meydan okumuş gibi neşeli! Bunun üzerine Rodin gülümsüyor ve Camille'in kalçasını okşuyor. "Aurore'um. Benim Aurore'um. Ayı andırıyor. Uyuyan bir çocuk. Chincy yokuşu, benim küçük Paul'üm. Ayın çocukları öldüler.

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Beni yalnız yaşamakla (ah dayanılmaz cinayet) suçluyorlar..."

25 Şubat 1917

Cehennemin Kapıları

"...Ve eğer arzu Tanrıyla biterse,
Cehennemde bile ona imrenirdim..."

PAUL CLAUDEL,
Cantate à trois voix

Güneş tamamen battı. Mösyö Rodin birkaç mum yakıyor. Kimi zaman atölyede kalıp yalnız başına, mum ışığında heykelleri seyreder. Gariptir, heykeller yaşamaya başlar, karanlık bir başka hayatta; bu güvenilmez ışıkta en ufak ayrıntıya bile dokunmaz, ama onların bu aldatıcı ışığın altında titremelerini, yanmalarını, ona dönük ürpertilerini seyretmeyi sever. Ama bu akşam, canlı bir gövdeyi seyrediyor, dolgun bir ten, beyaz altın gibi akışkan, Camille, Camille'i, öğrencisi.

Auguste onun karşısında, ayakta duruyor, hareketsiz, kırkbeş yıllık bedenini bütünüyle yutan buharlı ateşle, o anla sonsuzluğa dek sarhoş. Hayatı sonsuzluğa dek o anla beraber. Üstün bir güçle, bu her şeyi öylece fırlatıp atan genç kadının karşısında, o, silahsız, neredeyse tehlikede. Ve kendi kollarını, beceriksiz, fazla hafif, fazla narin, kalbini, aklını alıp götüren bu seli kavrayamayacak kadar yavaş buluyor. Camille gene uzaklarda –Camille içine dönmüş, gülümsemesiz, bütün güzelliğiyle ağırlığını koyan öğrencisi Camille. Mösyö Rodin korkuyor –kırmızı karanlık akışlar halinde karşısına çıkan bu mutluluğa karışan gizli bir korku. Ona öğreten Camille. O erkek, oysa biliyordu, tanıyordu aşkı, aşkları, şehveti –hayır doğru değil bu, hiçbir şey bilmiyordu ve çarpıldı. Skandal olursa olsun, ne söylerlerse söylesinler, önemi yok. Rose, eski can yoldaşı uzaklarda. Camille'in ailesi... Ya getirdiği ölüm ve delilikse, olsun, cehenneme bile evet, bu dünyadaki cehenneme bile. Diğer cehennemi bilmi-

yor, büyük olanını, ne olduğunu bile bilmiyor. Ve birden korkuyor Camille'i yitirmekten. Onsuz olamaz artık, elleriyle tuttuğu bu muhteşem bacaklar ve yalnızca ona çevrili bu bakış. Camille ona bakıyor. Camille yorumlamıyor, barışı düşünüyor, şu anda her şey çözümlendi. Endişe yok, her şeyin iyi olduğunu biliyor. Yapması gerekeni yaptı. Kararlılıkla dopdolu, tıpkı bir matematik problemi gibi, buldu, tümüyle orantılı. Her şey bilgece dengelenmiş. Aklının, kalbinin, ruhunun yam sıra kazanılmış bir servet o. Artık inanıyor. Ve içinde taşıdığı ruh onu kışkırtıyor, başardığını fısıldıyor kulağına. Camille'in hiç korkusu kalmadı artık.

Camille artık hiç gitmesin, madem ki Camille'i o keşfetti, gizine o vardı. Divanın yanına çömelip başını, tohumlarının küçük beyaz göller gibi parladığı kaygan karna doğru eğiyor. Camille, gücünün merkezi, ona gülümsüyor ve o, kasıklarına doğru iniyor, işte Camille gülüyor şimdi, neşeli, canlı, özgür; tıpkı Noel ağaçlarının yanına sığınıp uslu uslu oturan kızlar gibi divanın üzerinde bağdaş kuruyor. Yeniden onu istiyor, madem ki yeniden canlandı, daha da gençleşmiş. Öpüyor, karnının altını yalıyor yavaşça. Dizkapaklarını açıyor, Camille bırakıyor dilediğini yapsın, dikleşen bedenini arkaya deviriyor, iki memesi camekanın maviliğine dikiliyor; yavaş yavaş kafasını erkeklerinkini andıran kaslı baldırların arasına gömüyor. İşte yavaş yavaş bacaklarını indiriyor Camille. İşte divanın öbür tarafına devrildi; o bileklerinden tutup kendi göğsünün üzerine dayıyor ayaklarını, sonra da kollarını açıyor. Kollarından bacaklarından dört bir yana asılmış hayvan, bilmiyor ama gövdesini tahmin edebiliyor. Yırtılmayı bile kabul ediyor -fakat hayır, erkek diliyle onu kamçılıyor. Camille şimdi içinin boşaldığını hissediyor, bulantı, içiyor sanki, onu tümüyle emiyor. Çocukluğundaki su çukurları, nefret ettiği halde üzerlerine gittiği. Bilme isteği, gömülme isteği. Susuzluğunu gideriyor onun, o ki yutulan, susuzluktan sarhoş; kendisi de yanıyor Camille'in, içerdiği son damlaya kadar onun susuzluğunu gidermesine razı olu-

yor. Her şeyi bir kez daha veriyor; bitkin, ateşli, alev alev, yere kayıyor, divan boyunca, arzulu, bu susuzluğu, bu bitmeyen, bitmeyecek arzuyu neyin gidereceğini arayarak. İşte ikisi de üstüste yerdeler; Auguste doğruluyor, ona dayanıyor, yüzüne karşı ayakta duruyor. Karşısındaki organı hissediyor, saçlarında, sonra o yavaşça Camille'e doğru eğiliyor ve ona öylesine delice, öylesine garip bakıyor ki. Camille bilmiyor, onun kömürleşen, acı içindeki siyah gözlerini görüyor. İstesin, Camille onu doyursun, bilsin! Hiçbir şeyden korkmuyor Camille, getirdiği ölüm bile olsa umurunda değil. Camille'in başını ellerinin arasına alıp orgamm yanaklarına, dudaklarına doğru götürüyor. Camille öpüyor, bu yoğunlukta verdiklerini alıyor.

"Camille! Camille!" Tardenois Ormanından gelen uzak seslenişi duyuyor. "Camille artık hiç gitme. Mösyö Rodin sevgiyle bakıyor. Üşütmesin diye onu bir örtüye sarıyor. Camille yıldırım çarpmış gibi yerde oturuyor. Ne zaman kalkınış olabilir? Camille içsin diye getirdiği büyük bir bardak su var elinde. Hatîfçe Camille'in saçlarını geriye itiyor. Camille'in gözbebekleri büyümüş. Camille bardağı almna dayıyor şimdi. Hiçbir şeyden pişman değil, o hayatın ve ölümün ötesinde bir yerlerde.

Tek kelime söylemeden kalkıp divanın üzerine oturuyor. Yerde, orada, kalın kırınızı kitabı görüyor. Ne zaman düşürdü? Hatırlamıyor. *İlahi Komedya*... Tıpkı yatmaya giden ve kendisine masal anlatılmasını isteyen bir kız çocuğu gibi.

"Sizin içindi..." Camille orada duruyor, örtüye sarınmış, neredeyse çekingen. Mösyö Rodin çıplak, heyecanla ona bakıyor. "Şimdi anladım: Benim görüntülerim bunlar, parçalara bölünmüş sensin, yeniden başlanan, kurtarılmış, hüküm giymiş, ama her seferinde davetkar, sonsuza kadar dirilen tenin, tenin dirilişi, genç kız ve ölüm sensin, işkence, lanetlenme, acı da sensin, *Fugit Amor*, dişi kedi, eğilen kadın, düşen adam, dünyanın yanılsamaları, ölümsüz ilkbahar. Her

şeyi görüyorum artık. Bitimsiz bir aşk gecesi, bitimsiz bir aşk gecesi, sen bitimsiz ilahe..."

Camille ayakta, Mösyö Rodin'ni dinliyor, Mösyö Rodin diz çökip iki memesinin arasım öpüyor. "Benim bitimsiz ilahem."

Camille ona bakıyor. O mutlu, neşeli: *"Cehennemin Kapıları* yakında açılacak. Benim ikiyüz figürüm: Uzayda patlayan bir tek figür, tutulmaz bir göktaşı, durmadan yeniden doğan sen herkesin gözdesi –anka kuşu." Camille şimdi gülüyor. "Ama herkesin önünde hiçbir zaman çıplak poz veremem, hem sonra utanırım!"

"Hayır yalnız benim için." Mösyö Rodin modelini buldu, kusursuz Havvayı, ama bu yalnızca onun. Diğeri gibi değil, hamileliğini ondan gizleyen İtalyan modeli gibi değil. Camille onun, modeli onunla birlikte, yaratıcısını tamamlamaya gelen o, yaratık.

"Eve dönmeliyim. Camille örtüyü, fırlatıp hızla giyiniyor. Mösyö Rodin onun uzun bacaklarını seyrediyor. Jüponunun içine atlayıp gömleğini ters giyiyor. Böyle giyinen bir kadın görmedi şimdiye kadar. Her şey darmadağınık bir tarafa atılmıştı ve bir çırpıda giyindi işte, hazır. Gevşek bir topuz yaptı, pelerinini sırtına attı. Kadın giyinik şimdi, daha yüce bir güzellikte. Mösyö Rodin ona bakıyor. Kendini yaşlı hissediyor, işte gidiyor. Hayır, ona doğru ilerledi: "Beni unutmayın Mösyö Rodin. Mösyö Rodin bana kızmayın."

Rodin kendini uyuşmuş, aptal hissediyor. "Yarına Camille.

Camille birdenbire onun boynuna sarılıyor, dudaklarını uzatıp öpüyor, öpüyor. Kalbini yerinden oynatan bütün vücudu hissediyor bu öpüşte; Camille asılıyor, yapışıyor, ona ölümsüzlüğü veriyor ve kaçıyor.

Mösyö Rodin atölyede öylece kalakalıyor. Mum alevleri ve önünde dikilen *Cehennem Kapıları*'nın bitmemiş kanatları. Kendini küçük, yıkılmış hissediyor. Geri dönüyor; adam, tehditkar kapıların, kibirli *Cehennem Kapıları*'nın önünde,

Cehennemin Kapısı meydan okumak istediği. Dört yıl oldu, onları bitirmek zorunda... *Cehennemin Kapıları*, devasa, canavar gibi, bekliyorlar...

Camille yağmurun altında yürüyor. Fırtına kırıldı. Camille, yalnız olmaktan mutlu, ne ilginç. Orada kalmayı istemezdi. Camille tehlikeli bir biçimde kendini güçlü hissediyor, seviyor, aşkı tanıyor, gerisi önemli değil. İsteyerek su birikintilerine giriyor. Kimse onu yola getiremez, evdeki hiç kimse ona bir şey söyleyemez artık. Camille erkeği tanıyor, o artık erkek ve kadın, heykeltraş! Elinden büyük eserler doğacak, onun yaptıkları gibi görkemli. Günün birinde dev bir eser yaratacak, Michelangelo gibi. Bu akşam tenin aklını keşfetti, tek eksiğini. Bakirelerin yenilmez olduğu söylenir, o tam tersini düşünüyor. Bu akşam artık eksikli genç kız değil, bir kadın o, özgür, gecenin içinde yürüyor, nereye gittiğini biliyor. Bu akşam hem Diana hem Afrodit o, hakim, dünya ayaklarının altında. Bu akşam bir adama sahip oldu, sevdiği adama, bu akşam Mösyö Rodin onu ilk kez sevdi. Camille aşk kadar güçlü artık.

Akıl Hastanesinden Mektup

"...*Deli evleri, bunlar da evdir*...[okunamadı]..."

Giganti

"Mükemmel bir sanatçıda hiçbir kavram yoktur ki
Tek bir mermerblok kendi içine hapsedemesin
Fazlasıyla birlikte ve bu hedefe yalnızca
Eli zekasına itaat eden varır..."

MICHELANGELO

"Rahat dur."

Paul bıktı. Bu boğucu atölyeden sıkıldı. 1885 Nisam. Camekan ısımyor; Paul dar yakasının içinde kımıldıyor, yapacak başka işleri var. "Dilerim kısa zamanda yeni modeller bulursun."

"Sus! Modellik etmeye bayılıyorsun." Camille kardeşine bakıyor. Onsekizinde. Onunla konuşmak isterdi, ama Paul öylesine kapalı ve ketum ki! Kimi zaman birkaç arkadaşını görüyor. Ender olsa da onu almaya geliyorlar. Paul sık sık kayboluyor. Bir kadını mı var? Camille sırrım ona, yalnızca ona açmayı çok istiyor, ama bu katı, sert bakışlı büyük çocuğun karşısında korkuyor. Sert olduğu kesin, hoyrat bile denilebilir onun için.

Camille durduğu yerden, Paul'ün arkasındaki divam görüyor. Bilseydi. Farkına mı vardı acaba? Fırtına gecesi muhteşemdi. Bir daha hiç bu bölümden sözetmemişlerdi.

Eve on, onbire doğru dönmüştü. Fırtına patlamıştı, sel gibi yağmur, karanlık sokaklar. Kara Paris, ukala, yorgun. Merdivenleri dörder dörder tırmanmıştı. Ayaktaydı karanlık gölge, annesi dikiliyordu, kırkbir yaşındaki annesi, korkunç biçimde tıslıyor, sövüp sayıyor, öfkeyle, lanetle, küçümse-

meyle onu kırıyordu. Hélène'i yatmaya gönderdikten sonra Camille'in dönüşünü beklemişti. İzin almadan akşam yemeğinden sonra dışarıya çıkma cesaretini gösteren Camille. "Neredeydin?"

Camille inkar etmiş, Mösyö Rodin'le birlikte olduğunu kabul etmemişti: "Yürümeye ihtiyacım vardı.

"Sürtük, sürtük!"

Neler olmamıştı ki! Annesi üzerine yürümüş, onu dövmek istemişti, oda sessiz çığlıklarıyla yırtılıyordu. Ansızın Paul fırlamıştı:

"Ne oluyor?"

Louise bir köşede büzülüyordu –ne kadar zamandır? Annesi bir anda çöküp kalmıştı, umutsuzlukla oğluna bakıyordu. Büzülmüş, pörsümüş, bir köşede ağlamaya başlamıştı. "Bu kız beni öldürecek. Ondan nefret ediyorum. Ondan nefret ediyorum.

Paul Camille'e doğru dönmüştü. Anlayamıyor, göremiyordu. Madam Claudel susuyordu ama gözyaşlarının ardında ölümcül bir ışıltı vardı. Hepsinden nefret ediyordu. "Sana heykeli yasaklıyorum, duyuyor musun, devam etmen yasak." Her kelimeyi vurguluyor, başını sallıyordu.

Camille son yaşadığının dışındaki her şeyi savurdu attı: "Gideceğim. Beni kendine benzetemezsin. Ben sana benzemiyorum. Özgür olmak istiyorum. Buradan gideceğim. Kimsenin olmadığı bir yere gideceğim.

Madam Louise yerinden kalkmıştı. "Hiçbir zaman, anlaşıldı mı? Bundan sonra asla. Hiçbir zaman dışarıya çıkamayacaksın. Seni kapattıracağım, kapattıracağım...

"Dene...

Paul yalvarıyordu: "Lütfen durun, durun.

Madam Louise, Louise'i de yanına katıp odadan çıkmıştı. "Sen gel. Her şey bitti, Camille. Bitti." Ve kamburlaşmış, göçmüştü çıkarken. Camille onu durdurup sevgisini söylemek isterdi. Ama annesi neden anlamamıştı, neden?

"Neden?" diye sormuştu Paul elini kardeşinin koluna

koyup. "Ne var, Camille?"

"Hiç. Hiçbir şey yok. Dışarıya çıktım hepsi bu."

Paul'ün bakışı değişmişti, geri çekilirken çarptığı iskemleyi kabaca kavrayıp yere savurmuştu. Kırılmıştı, iskemle kırılmıştı. Camille tek başına kalmıştı, parçaların arasında, karanlıkta yalnız, yaralı, aşağılanmış –herkes tarafından. Ne önemi vardı? Camille toplumdışıydı, onların iğrenç kurallarının dışındaydı, ama Paul, onun anlamasını... Neyse!

"Camille burada erimek istemiyorum." Hayır, bu kadarı da fazlaydı! Mösyö Rodin de gelmişti. Bu taburenin üzerine kıçını yapıştırıp oturmak bile sağduyusunu aşarken bir de bu sakallı, göbekli domuzun gözlerinin önünde poz vermek... Hayır hayır!

"Camille yeter artık." Paul ayağa kalktı. Rodin birkaç söz gevelemeye çalıştı. Beyaz, sıcak, rutubetli atölyede üçü birbirlerine bakıyorlardı. Camille ne söyleyeceğini bilemiyordu. Paul donup kalmıştı. Sonunda Mösyö Rodin konuştu: "Yeni eviniz nasıl, mutlu musunuz, anneniz daha rahat ediyor mu?"

Sessizlik.

"Camille bana Boulvard de Port–Royal 31 numaradan daha geniş olduğunu söyledi. Öyle değil mi Cam'?"

Ağzından kaçıvermişti. Paul rahatsız, kıpkırmızı ona bakıyor. Şimdi de ona Cam' diyor –Camille'e, kızkardeşine. Ne terbiyesizlik! Hem zaten Rodin'nden nefret ediyor Paul.

"Hayır daha iyi değil. Hem zaten bu şehirden nefret ediyorum. Şehir! Mümkün olsa hemen giderim. Özür dilerim... Ben gidiyorum.

Paul çıktı. Camille kızgın: Bu Paul de amma terbiyesiz! Çok basit, onun büstünü kırayını da görsün. Paul Claudel onsekiz yaşında. Paul Claudel onsekiz yaşında olmayacak. Gelecek kuşaklara kalmaya hakkı yok Paul Claudel'in. Paul

Claudel paramparça edilecek.

"Camille neyiniz var?" Rodin kolunu tutuyor. Dayanma sınırında Camille, öfkeli. Hiç görüşemiyorlar. Fırtına akşamından beri, orada burada bir saatlik kaçamak, bir öpücük, acele bir okşama için kurnazca davranmak, bir şeyler icat etmek gerekiyor. Herkesin önündeyken inatla aralarında bir şey yokmuş gibi davranıyorlar. Oysa herkes biliyor, aralarında bir şeylerin yaşandığını herkes sezinliyor, müthiş, şiddetli bir hikaye. Herkesin kafasında soru. Camille onu geri mi çevirdi acaba? Camille'in ırzına geçti mi? Birbirlerine benziyorlar, Camille küçük iskemlesinin üzerinde, dikkatli, sessiz, tutkulu, o işini silip süpürüyor, projelerini yalayıp yutuyor. Oysa hiçbir şey eskisi gibi değil. Camille, ilginçtir, rahatlamış gibi. Alnını örten ve kaşlarının arasında üç çizgiyle beliren hüzün gölgesi bile kayboldu. O tümüyle işine gömülmüş, dış hayatla ilgili bir şey görmüyor. Herkes susuyor. Mösyö Rodin modellerini okşamıyor artık, evet, bunu herkes farketti. İkisinin arasında kurulan yüce bağı hissetmiş gibi Yvette bile şaka yapmaya cesaret edemiyor artık. Zaten, kimi zaman, eski sevgilisinin oradaki yalnız kıza yönelen bakışlarını yakalıyor. Kıskanmıyor, Mösyö Rodin ile birlikte geçirdikleri güzel anlardan pişmanlık duymuyor. İkisi birlikte çok eğlenirlerdi. Aşkın onunla birlikteyken hiç hüzünlü bir yanı yoktu. Her şey serbestti. Rodin her yerde güzellik görürdü. Bazı çiğ ayrıntılardaki şakalarını düşünüyor Yvette... Hayır, bunları Matmazel Camille ile yaşaması mümkün değil. Yvette gülümsüyor. Neyse, günün birinde poposuna vuracaktır gene. "Haydi gidip bir şeyler içelim, Yvette. Kötü bir kız değil o, heykeltraşını da seviyor. Fırtınanın geçmesini beklemek lazım. Camille, Yvette'in bakışlarını üzerinde yakalıyor sık sık. Fırtına akşamından bu yana, için için, derin derin, öylesine doygun ki, her an tüm vücudundan fışkıran mutluluğu iyice saklayabilmek için çevresine duvarlar örüyor.

O geceden beri ayrılmadılar. En küçük fırsatı değerlendiriyorlar, bir sergiyi örneğin... Ve birlikte dönüyorlar, uzun

uzun Paris'te yürüyüp.

Bir gece olsun Camille Mösyö Rodin ile birlikte olamadı. Bu yüzden de orada burada kaçamak anlar yaşıyorlar. Kimi zaman Camille çalışmak için daha geç saatlere kalıyor. Mösyö Rodin atölyeyi kapatıp kapıya bir yazı asıyor: "Mösyö Rodin burada değil."

Hayır, bütün bunlar çok ağır gelmeye başladı.

"Camille gel." Kapıyı kapatıyor.

"Hayır." Camille istemiyor artık. Ansızın kendini yorgun, yıpranmış hissediyor, her şey daha önce oynanmış gibi. Eskisi gibi iki kapı aralığında birbirlerini okşamaya devam edecekler. Hayır, hayır ve hayır! Hem öylesine çok laf söyleniyor ki: Rose Beuret... Hiç görünmeyen bu Rose Beuret de kim?

Camille çalışmaya koyuluyor. En azından o burada tümüyle kendisine ait. Ustanın yüzü hiç olmazsa burada, parmaklarının arasında biçemleniyor, değişiyor; haftalardır üzerinde çalışıyor: "Matmazel Camille Claudel'in Rodin büstü. – "Nikahsız yaşama"ya başladıklarında –kendisi olmadığı zamanlarda böyle diyor olmalılar– evet nikahsız yaşamaya başladıklarında ilkin cesaret edememişti Camille. Sık sık resimlerini yapıyordu: Rodin bir yere dayanırken, eğilirken, kalkarken, taslağına bir topak çamur yapıştırmak üzere uzandığında düşerken.. Resim defterleri onunla doluydu, düşüncelerle karışık, grup tasarıları, düşsel çağrışımlar, büyük dramların resimleri arasında. Kimi zaman uykularını kaçıran bu eserlerin bir parçasını olsun gerçekleştirecek zamanı olacak mıydı?

Ve sonra günün birinde, atölyedeki herkesin önünde, yüksek sesle: "Size modellik etmek isterim Matmazel Claudel, demişti. Bu açıklamanın ardından genel bir sessizlik olmuştu. Gülümseyerek şunları eklemişti: "Evet günün birinde ölürsem, gelecekte beni temsil etmesini istediğim tek büst bu olur belki. Kaderimi sizin ellerinize bırakıyorum, size olan güveninizi anlıyor musunuz? Başarısız olamazsınız.

Beni tanıyan bir sizsiniz."

Camille kıpkırmızı olmuştu. Meydan okuyordu artık ve o günden beri bu büstün üzerinde çalışıyordu. Bugün bile son ışıklardan yararlanıp ilerleyecekti.

"Camille, durun biraz, dinleyin.

Başını kaldırdı. Kızıyordu ama bir saniye bile olsa kendinden uzaklaşmasına, başka birini sevmesine dayanamazdı.

"Omuzlarını Atlas'ınkiler gibi yapmışsınız. Ne yazık ki dünyayı taşıyamam ben.

Camille gülümsemesini seviyor onun, Rodin sehpanın çevresinde yavaşça dönüyor. "Profiller hep doğru, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde. Sözümü dinlemişsiniz. Çalışmaya profilden başlamak lazım, yalnızca profilden. Belirli ve sabit bir ölçüde profilleri sürekli olarak abartmak gerek."

Mösyö Rodin kalıkalıadan katılıyor. "Beni biraz güzelleştirmediğinizden emin misiniz? Heykeli değerlendirmekte güçlük çekiyorum, çünkü bu kez poz veren modeli pek iyi tanıdığımı söyleyemem.

Camille de ona gülümsüyor. Yumuşak dudakları, o gözleri, öylesine yakın ki. Mösyö Rodin onunla ilişkisini böyle sürdüremeyeceğini biliyor –modellerle olduğu gibi. Camille hiçbir şey istemeyecek ama ya gidecek ya da az önce yaptığı gibi reddedecektir.

Camille ona doğru dönüyor. "Ben koket değilim... Aralarına giren sessizliği farkediyor. Sonuna kadar gitmeye kararlı. Denemek... "Böyle devam edemem. İmkansız. Fazlasını istiyorum.

Mösyö Rodin bunun bir tehdit ya da talep olmadığını biliyor. Yalnızca bir saptama. Camille açık biri. Bir an kendisiyle oynadığını sandı. Fakat hayır Camille'in ilk sevgilisi. Oysa elinden kaçıyor, onu şaşırtıyor durmadan.

"Çirkinliği hafifletmeyin, ihtiyarlamanın getirdiği bozulmayı da. Eğer doğayı yeniden düzenler, örter, süslerseniz çirkinlik yaratırsınız çünkü, gerçekten korkmuş olursunuz.

Onunla konuşmak ister gibi ani bir hareket yapıyor. Camille Rodin'ni dinliyor, gece onun arkasmda, atölye hâlâ altuni...

"Her ne türlü olursa olsun, gerçekten korkmuyorum Mösyö Rodin. Berrağım, çok berrak. Varlıkları bıçakla çizilmişcesine, ruhları kınlarından çıkmışçasına görüyorum sanki." Bağırdı, neredeyse bağırıyordu. "Karşımda böyle dikilip ne düşünüyorsunuz?

"Siz bir Michelangelo için yaratılmışsınız. Ve ben Michelangelo değilim.

Camille duruyor, şaşkın. Ne diyor bu? Sakallarının arasında ne mırıldanıyor? Birden farkediyor, kızıl sakalların arasında birkaç beyaz tel. Ona sarılıp kollarının arasına sığınmak istiyor ansızın. Ona doğru atılıyor.

"Camille bağışlayın beni. Karmakarışık oldum... Hayatım belli benim. Hem sonra hiç durmadan heykel düşünüyorum, size bakıyorum, orada öyle öfkeli, yaralı duruyorsunuz. Sizi dinlemek yerine vücudunuzun karşıtlıklarını düşünüyorum, tıpkı Michelangelo'nunki gibi. Phidias'tan farkı da bu."

"Nasıl yani?" Camille unuttu bile. Öfkesi söndü. Öğrenmek istiyor.

Rodin tabureye oturuyor, Camille yanında, küçük bir kız gibi sokulup güzel bir masal dinliyor... "Bekle biraz." Mösyö Rodin kalktı. Camekanın kenarından iki selpa çekiyor. "Kalan ışıkta şu taraftan bak. İki figür yapacağım... Önce Phidias tarzında bir tane. Daha doğrusu Yunan tarzında...

Camille heykeltraşın hızlı, sinirli ellerine hayran oluyor. Geniş ayalar, toprağı oyan başparmak, toparlayan diğer parmaklar. İnanılmaz bir hızla Mösyö Rodin ellerinden bir küçük heykel çıkartıyor. "Baksana, bir İlkçağ eseri kadar güzel değil ama bu da yeterli.

Mösyö Rodin'nin sesi açık, sarılı. Camille çok etkileniyor, Paris'e ilk geldiği günü hatırlıyor. Babasıyla birlikte kuklacıyı, sonra hokkabazı, özellikle de ellerinden bir güvercin çıkaran sihirbazı.

"Baksana Camille. Heykelcik baştan ayaklara kadar birbirine karşıt ama birbirini izleyen dört ayrı plan sunuyor, tüm gövde boyunca çok yumuşak bir dalgalanma yaratan dört ayrı hareket... Figürün kendi eğiminin yarattığı bir hoşluk duygusu. Boynun ortasından geçen düşey çizgi tüm gövdenin ağırlığını taşıyan sol ayak bileğine kadar uzanıyor. Buna karşılık diğer bacak serbest. Ek bir dayanak getirmiyor, dengeye katılmıyor. Terkediliş ve zerafet içinde bir duruş... Omuzların ve kalçaların çift salımını bütüne yeni bir zerafet katıyor. Profilden bak, arkaya doğru hafifçe eğimli, sırt çukurlaşmış ve göğüs göğe doğru azıcık bombelenmiş. Dışbükey. Işığı tam karşıdan alıyor. İlkçağ sanatı ya da yaşama mutluluğu, denge, zerafet, akıl..." Mösyö Rodin tıpkı sihirbaz gibi selam veriyor. Kötülükler kutusundan şimdi ne çıkartacak bakalım?

"Michelangelo'ya gelelim. Rodin toprağı alıp büküyor. Ayaklarının üzerine sıkı sıkı basan bir figür, öne eğimli bir göğüs, bir kolu gövdeye yapıştırıyor, diğerini başın arkasından dolaştırıyor. Güç, işkence. Camille onun çalışma biçimini seviyor, şiddet, neredeyse delilik...

"Burada dört yerine yalnız iki plan. Biri heykelciğin üst kısmı için, diğeri ters yönde alt kısmı için. Bundan kaynaklanan korkunç karşıtlık. İlkçağların sakinliğinden uzağız. İki bacak da bükülmüş. Bu yüzden vücudun ağırlığı ikisine dağılıyor. Dinlenme yok, iki ayağın hareketi var, kalça dışarıya çıkıp yükseliyor, vücut bu yöne doğru itiliyor. Ve gövde... kalçaları izliyor. Gücün getirdiği kasılma bacakları ve kolları gövdeye, kafaya yapıştırıyor; boşluk yok artık, özgürlük de. Heykel tek kütle.

Camille ayağa kalktı.

"Ya profil, bak Camille, konsol biçiminde, gövde öne doğru kavisli, bu yüzden göğüs boşluğunda, bacaklarda gölgeler vurgulu. Michelangelo gölgelerin efsanesini söylerdi. Modern çağların en büyük dahisi gizemli endişesini böyle ifade ediyordu, gerçekleştirilmesi olanaksız esinler, başarı

umudu olmayan hareket isteği...

Mösyö Rodin sevecenlikle Camille'e yaklaşıyor. Toprak-lı elleriyle gözlerini kapatan perçemi yavaşça çekiyor–gözler, iki dev kuyu, sınırsız. Gümşığı arkasında şimdi, gölgesini görüyor.

"Sesli aşkının siyah taşı, Michelangelo bir de ne ekliyor biliyor musun? Bir dağın tepesinden yuvarlandığı zaman hiçbir yanı kırılmayan eserler iyidir yalnızca; böyle bir düş-mede kırılan her şey gereksizdir. Sen, bu türdensin işte! Hiçbir şey seni kıramaz. Dağ istediği kadar yüksek olsun. Sen ölümsüz bir malzemeden yontulmuşsun."

Camille güzel omuzlarını silkeleyip mırıldanıyor: "Ben klasik değilim Mösyö Rodin. Unutmayın ki topallıyorum." Sonra bu yüreğinin bir parçasını taşıyan buruk gülümseme-si.

Rodin Camille'in başını ellerinin arasına alıyor. "Beni bırakma..." Son ışıklarının aydınlattığı bir büstü gösteriyor. "Haydutuna bak. "*Gigantî*"ne, sana benziyor. Sen toplumdışı bir kişisin, öyle kal. Büyük sanatçıların düşünceleri öylesine canlı ve derindir ki, her türlü konunun dışına taşar. Şahese-rin hangi köşesi olursa olsun onda yaratıcının ruhunu gö-rürsünüz. Eğer sanatçının ülküsü büyükse her parçaya yan-sır. Benim *gigantî*'m...

Camille allak bullak. Bu, ruhunu ona vermek değil mi? Günlük konuşmalar yapmayı düşünürken, Rose'dan bahse-decekken, en büyük aşk anlarından birini yaşattı. Öylece, sadelikle tartışmayı açtı. Kaybolan aşk saatlerinin, ayrı yaşa-malarının, karısının, modellerinin, kadınlarının, bir çocuğu-nun olmasının ne önemi var...

"Aman Tanrım, saat! Saati unutmuşum. Camille telaş içinde topuzunu düzeltip şalını kapıyor.

"Camille!"

Gitti bile. Mösyö Rodin yalnız. Dönüyor. Yontulmuş çift bozuluyor. *Fugit Amor.*

Bunun üzerine Rodin, Camille ile kendisi için bir yer

tutmaya karar veriyor. Onun gitmesine bir daha dayanamaz artık. Hiçbir zaman. Rose'dan da sözedecek.

Yavaşça eskimiş şapkasını alıyor, kendini ihtiyar, yorgun, yıpranmış hissediyor. Neredeyse kırkaltı yaşında.

La porte de l'enfer'i (Cehennemin Kapıları) bitirmesi gerek.

Düşünce

Elveda! Ana baba katilleri böyle kucaklaşır
Dev denize doğru kaçmadan önce vedalaşırken!
Böyle
Ayrılıyorum senden kızkardeşim
Bir zamanlar adın vardı
Ben sana Tanrıtanımaz diyorum!..."

PAUL CLAUDEL,
Une mort prématurée

"Camille. Camille, benimle şarkı söyle. Hâlâ hatırlıyor musun?

Voulez-vous manger des cerises
Voulez-vous manger du flan?
Quand irons-nous à Liesse
Quand irons-nous à Laon?

Bayramlar, ding, dong."

Paul kızkardeşinin kulağına kirazlar takıyor. Gülüyor. Mutlu. Camille olup biteni merak ediyor. Birkaç haftadan beri Paul yaşamaya başladı. İkisi birlikte mutfaktalar. Mayıs ayının güzel bir pazar sabahı. Camille hüzünle Mösyö Rodin'ni düşünüyor: Şimdi kimbilir nerede? Birkaç günlüğüne gezmeye gitmişti. Geçen akşamdan beri o kadar çok çalıştılar ki; dört büstü de bitirmek istiyordu, öncelikle de onunkini, *Mösyö Rodin*'ni. Bir an yeniden başlaması gerektiği konusunda endişeye bile kapıldı. Toprak pişmiyordu. Unufak olabilir, çatlayabilirdi. Rodin herkesin önünde şaka ediyordu:

"Saygınlığımı kaybedeceğim. Küçük köfteler, Roger Marx, toz kızartması, sonunda olacağım bu.

Eski dostu, Roger Marx, sanat eleştirmeni ve Güzel Sanatlar Akademisinde yüksek dereceli memur, atölyesine sık sık gelmeye başlamıştı. Camille'in işlerine bakıyordu –"o büyük ve ilginç sanatçının"– Roger Marx, Camille'den böyle sözediyordu. Camille onun yüzünü atlara benzetiyordu.

Voulez–vous manger des cesses?
Voulez–vous manger du flan?

Paul ipleri kopardı. Önlerinde bütün pazar. Madam Louise ve Louise, yanlarında Hélène, Mösyö'yü görmeye gittiler. Camille öğlen yemeğinde aileden kaçabildi, Paul de. Sınavlarına hazırlanıyor. Çalışması gerekli. Camille'e gelince annesi onu ne kadar az görürse herkes için o kadar iyi oluyor. Camille kalmak istediğini belirtir belirtmez annesi kabul etti. Hem zaten büyük kızından tümüyle vazgeçti. Ne isterse yapsın!

Quand irons–nous à Liesse
Voulez–vous manger des cesses?

Bugün özgürler. Ama Camille yeterince tatmin olmuş değil. Bütün gün boyunca Mösyö Rodin'le birlikte olabilirdi. Bir aydır o kadar çok işleri vardı ki! Neden kendisiyle birlikte gelmesini istemedi? Rose nedeniyle kuşkusuz... Sonuç olarak her şey iyi gitmişti. Camille diğer üçüyle birlikte ustanın heykelini de gösterebilmişti: "Genç kızkardeşi", "Paul" ve "Giganti" Kendini Mösyö Rodin'nin yanında görünce Paul'ün öfkesini bu gün gibi hatırlıyor. Öfkeden kudurmuş, ağzı köpük köpük, benzi atmış, sözcükler ağzına yığılmıştı. Onu bu durumda görmek Camille'i güldürmüştü.

"Seni eğlendiriyor. Boşlukta kafalar sanki. Panayır alanı. Bedensiz kafalar. Üzerlerine atılacak topları karşılamaya

hazır." Camille Château-Thierry'deki panayırı ve küçük kumaş toplarla vurduklarında devrilen tahta kafaları hatırlıyor. Paul atölyenin kapısını çarpıp çıkmıştı.

O dönemde Paul saatlerce yalnız başına yürüyordu. Camille bir gün onu yakalamıştı. Başı önünde yürüyordu, onu izlemişti, önceleri bir oyun gibiyken sonra çok etkilenmişti. Yürüyordu hepsi bu, öylesine. Tolbiac Sokağına, Ivry Köprüsüne kadar Paris'i arşınlamışlardı. Buralarda Camille onun peşini bırakmıştı. Hélène de biliyordu. Bir akşam delikanlı ona uzun, amaçsız, yorucu Paris yürüyüşlerini anlatmıştı. O günden beri Camille endişeleniyordu. Yeter ki delirmesin! Kendini Marne'a atan amcanın da... Ve işte, birkaç haftadan beri mutlu görünüyordu.

Voulez-vous manger des cesses?
Voulez-vous...

Auguste'ün heykelleri. Burada olmasını isterdi. Ya atölyede otururlar ya da birlikte dolaşmaya giderlerdi. Herkes Mösyö Rodin'nin heykellerini farketmişti. Herkes dilediği yorumu yapıyordu. Camille yorumlarını hâlâ duyar gibi:

"Bu o kız mı?"

"Tabii o!"

Mösyö Rodin sergi açmıyordu, ama cumartesi sabahları *Les portes de l'enfer*'in akıbetini merak eden ziyaretçileri kabul ediyordu. Eserlerin önünde duruyorlardı: *Fugit Amor*, *La pensée* (Düşünce) ve *Le baiser* (Öpüş).

"Bu o kız mı?"

"Evet."

"Çok genç gözüküyor. Kaç yaşında?"

"Yirmibeşinde var yok.

"Heykeltraş mı o da?"

"Evet, onun yaptığı ustanın büstüne baksanıza.

"Heykeltraş bir model mi?"

"Hayır, bir heykeltraş."

"Ama onu esinlendirmiş... Poz vermesini istemiş."
"Bu öpüşmede ne bayağı!"
Bütün Paris bundan sözediyordu.
"*Le baiser*'yi gördünüz mü?"

Voulez-vous manger des liesses?

Fakat neden *La pensée*'yi yaptı? Camille bir kiraz ısırıyor.
"Paul, neden *La pensée*?"
"Ha?"
"Neden *La pensée*?"
"Dinle, önce kirazını yut, sonra konuş."
Camille çekirdeği kardeşine tükürüyor.
"Pis! Nasıl davranılması gerektiğini bilmiyorsun. Ne diyordun?"
"Neden *La pensée*?"
"Büyük adamın seni eski rahibe başlığıyla yaptığı heykel mi? Neden *La pensée*? Sen bir manastıra rahibe olarak kapanacaksın da ondan, manastırda da reform yaparsın!" Paul gülmekten kırılıyor; çok memnun.

Voulez-vous chère mère abbesse
Voulez-vous manger des cesses?

Camille başka yerlerde. Alaycı Paul'ü, korkunç ve içine kapalı Paul'den daha çok seviyor.
"Ah benim güzelim! Ah benim canım! Dayanılmaz övüncüm benim, beni yanıltmayan! Masalsı sehpam! Yaşasın açılmamış eser ve muhteşem gövde, ilk kez! Bu, çocukların gülümsemeleriyle başladı, onlarda bitecek. Bu zehir tüm damarlarınızda kalacak, eğlence sürse bile, biz eski uyumsuzluğa karışacağız. Ah biz ki bu acılara layığıyız! Yaratılmış bedenlerimize ve ruhlarımıza yapılan bu insanüstü sözü sımsıkı tutalım! O söz! O saçmalık!"
"Kimden bu?"

"Yoldaşımdan."

"Bir arkadaşın mı var?"

"Bir oğul, bir baba, bir kardeş."

Camille Paul'ü hiç bu halde görmemişti. Onu alıp götüren ilk Wagner dinlemelerinde bile böyle olmamıştı.

"Baksana." Camille *La vogue'un* son sayısını aldı. "Oku."

"Burası mı?"

"Hayır daha ilerde."

"Şurası mı?"

"Evet."

"Arthur Rimbaud'nun *Les illuminations*'u. Kim bu?"

"Genç bir şair. Otuziki yaşında var yok. Hakkında bilgi edinmeye çalıştım. Onunla tanışmak isterim. Verlaine'le iyi tamşıyorlarmış. Belki bazı dostların yardımıyla... Genç bir adam. Bir gün her şeyi terketmiş. Bir gezgin. Verlaine ona ateş etmiş. Şimdilerde Harrar'daymış..."

Camille başını kaldırdı.

"Habeşistan'da mı?"

Camille'in de oraya gitmeyi düşlediği oldu. Haritayı, kirmızı, yeşil çizgilerden oluşan resimlerin üzerine kardeşiyle birlikte eğilip düşsel yolculuklarını görür gibi oluyor. Dünya turu yapacaklardı. "Harrar!" Bugün Camille'in gözleri parlıyor, ateşli.

"Çok fazla çalışmadığından emin misin?" diye soruyor Paul onun yüzündeki yorgunluğu farkederek. Bir süredir kızkardeşi pek mutlu görünmüyor. "Gel dışarıya çıkalım, hava çok güzel. Ama küpelerini ya çıkar ya da ye. Galaxaure kadar güzelsin."

"O da kim?"

"Anlatırım."

"Hayır artık camm dışarıya çıkmak istemiyor. Bütün o insanlar, pazar günü. O aileler, hepsinden nefret ediyorum. Ve öyle gezinip çevrelerine pis koku yayıyorlar. Her şeyi istila ediyorlar. Sanki Paris'in ırzına geçiliyor. Hem hava da çok sıcak! Belki akşama... Annemiz yok. Bu gece çıkalım

Paul. Sokaklarda insan olmadığı zaman. Beni boğuyor bu. Birbirlerine yapışan tüm o gövdeler."

"Kirazların üstüne soğuk su içme. Hastalanacaksın.

"Hastalanacaksın!"

Camille kardeşine göz kırpıyor. Tavsiyelerini umursamıyor ve onu kızdırmayı iyi biliyor. Fakat Paul'ün keyfi yerinde. Onu sinirlendirmeyi beceremeyecek. Bu sıcaklığı seviyor. Paul kendini iyi hissediyor. Bir süredir uzun bir kabustan uyanır gibi. Şu Rimbaud ile bir karşılaşabilseydi! Aralarında kaç yaş fark var, oniki, ondört? Önemli değil. Verlaine de var. Verlaine'le Gay-Lussac Sokağında birçok kez karşılaştı. İki topal: Biri ufak tefek, sakallı, kelebek gözlüklü, diğeri karmakarışık, bir bacağını dışarıya savuruyor ve gözlerinde büyük düşü... Luxembourg yakınlarındaki Birinci François Kahvesine doğru ilerlediklerini görürdü sık sık. Diğerinin adı Pasteur'müş...

"Biliyor musun Cam'... Paul şaşkınlıkla susuyor; Camille ona dönüp: "Ne?" Camille'e Verlaine'den sözedecekti, o yaralı yürüyüşünden, aksamasından, o yaralı kuş bakışlarından ama o da öyle yürüyor, aynı düşle, bir ölçü geride, her zaman bir ölçü geride, uyumu hiçe sayan çabayla. Paul kekeliyor: "Verlaine'i tanıyorum. Daha doğrusu Luxembourg yakınlarında onunla birçok kez karşılaştım."

"Ona sorsana öyleyse. Senin Arthur Rimbaud'nun nerede olduğunu biliyordur."

"Hep sarhoş, yitik bir kloşar gibi, hep içiyor.

Camille Paul'e dayanıyor. "Ne olmuş yani? Seni yemez ya.

"Ne kadar sertsin!"

"Dinle Paul, insan bir şey istediği zaman kıçını iskemleye yapıştırıp kalmaz. Senin Rimbaud'nun buraya gelecek hali yok ya."

Camille resim yapmaya koyuluyor. Paul onu seyrediyor. Camille, onunla konuşabilirdi. Korkmazdı. Benziyorlar zaten, Rimbaud ve Camille, ilginçtir, berrak bir alnın ardın-

daki şu tehditkâr ve çocuksu masum hava –Rimbaud'nun bir resmini görmüştü. Ya Verlaine, o kaç yaşında olmalı şimdi? O kadar yıpranmış, o kadar bezgin bir havası var ki, *absinthe* bardağının ve durmadan çevirdiği kaşığının önünde, tıpkı çıplak, beyaz bir duvarın karşısında gibi. Kırkiki yaş, evet, geçenlerde biri söyledi. Paul, Camille'e bakıyor. Resim yapıyor, gömülmüş, soluk; zayıfladı, olduğundan genç görünüyor bir anlamda, arayışına gömülmüş. Paul biraz önce onunla alay etti, fakat havanın berraklığı içinde, orada gölgede oturmuş, dikkatini toplamış, içine kapanmış haliyle onyedi yaşında manastıra kapanan genç rahibeleri hatırlatıyor insana.

Camille bir el çiziyor. Birkaç aydan beri vakit buldukça eller üzerinde çalışıyor. Karşılaştığı bütün insanların ellerini inceledi hep. Küçüklüğünden beri. Annesinin ellerini, masanın üzerindeki parmak oyunlarını, öne, arkaya, başparmak, işaret parmağı, başparmak, işaret parmağı, başparmak, işaret parmağı, cehennemi dans, alıyorum, hayır alınıyorum; babasının elleri, ince, uzun, saydam, bir erkek için fazla hassas, normalden daha küçük; Paul'ün elleri, arkasında kavuşturduğu saklı, avuçları kalın, oysa parmakları uzun, ama her zaman kenetlenmiş, kimi zaman da üstüste attığı bacaklarının arasında gizli.

Onun elleri! Elleri yüzünden aşık oldu ona. O da çeşitli eller üzerinde sık sık çalışırdı. Tıpkı din gibi, ayin gibi... Ansızın, Mösyö Rodin ellerle ilgilenir ve saatler boyunca el yontardı: Kimileri seçkin, kimileri de kaba, sert olurdu. Şöyle derdi: "Dua eden eller vardır, lanetleyen eller vardır, kirleten eller vardır, hoş kokutan eller vardır, susuzluk gideren eller vardır ve aşkın elleri vardır. Camille tuttuğu kaleme bakıyor, kıvrık başparmak ve tahta çubuğu kavrayan diğer parmaklar. Güneş beyaz kağıda çarpıyor. Tanrının eli parmağını uzatıp Adem'i yaratıyor.

"Camille, yaradılış buradan çıkıyor –elden– bu yüzden bizim sanatımız her şeyin üzerinde. Cansız bir malzemeyle

hayatı yaratıyoruz. Tıpkı onun gibi..." Ve onun yoğurmasını seyrediyordu...

"Bir insan dokunma duyusunu yitirdiğinde ölüyor biliyor musun? Yerine konulamayacak tek duyu bu: Dokunma. Eller hiç yalan söylemez. Durmadan onları incele, insanların gerçekten ne düşündüklerini anlarsın.

Kendi yoğurduğunun üzerinde güneş. Beyaz kağıt. Dayanılmaz oldu, belleği elinde hayat kazandı, Rodin'nin elini kendininkinin üzerinde hissediyor. Hayır, günlerden pazar ve o burada değil. Mayıs ayı, o burada değil.

"Camille."

Sıcak koluna doğru tırmanıp onu gevşetiyor. O burada, yanında, eli elinde, güneş onları okşuyor, yakıyor, sarıyor. Diğer eliyle sehpaya dayandı. Şimdi de tüm gövdesi arkaya doğru kayıyor, onun gövdesine dayanıyor. Burada o, diğer koluyla sarılıyor. Elleri sarmaş dolaş. Tutsak o, heykel tutsağı, erkeğin tutsağı!

"Dinle Camille." Sesi kulağında kısık, sanki konuşurken zorlanıyormuş gibi kalın. Onun adaleli, istekli, güçlü ellerini görüyor. "Maria, adı Maria.

Camille onu boğan bu adamın itirafından kaçmaya çalışıyor, kollarından, ama gövdesinin üzerinde sanki fenalaşacakmış gibi çarpan yüreği hissediyor. Onu tutan kollara ve sehpaya rağmen düşeceğini sanıyor.

"Maria." Ses tıpkı bir çağrı gibi çınladı. Camille şu Maria'nın fırlayıp çıkmasını görmeyi bekliyor...

"İki dev göz, mavi, ciddi, çizilmiş bir ağız ve gülümseyiş, tutkulu bir çene! Babayı ve anneyi resim yapmama izin vermeleri için o ikna etmişti. Okulda başarılı değildim ama elime geçen her resmi kopya ediyordum. Annemin aldığı erikleri saran kağıtlardakileri... benim haklarımı Maria savundu. O kadar güzeldi ki!" Camille ölü gibi, kıpırdamıyor.

"Benden iki yaş büyük, ince uzun, uzun saçlı ve kocaman berrak gözlü." Mösyö Rodin susuyor. Camille başını eğdi. Hâlâ orada kollarının arasında olduğunu biliyor mu?

Eller kasılıyor, Camille etine batan kısa tırnakları hissediyor.

"1862. Dostum Barnouvin. Adı Barnouvin'di. Onu terketti. Maria onu seviyordu. Gitti. Unutulmuştu. Maria manastıra kapandı ve sonra onu bize geri getirdiler. Birkaç gün sürdü ölümü. Gülümsemeyle... Sessiz. Bir insanı hiçbir zaman terketmemek lazım... O öldü, öldü! Yirmi yaşında vardı. Kardeşim Maria, Maria.

Camille omzuna dayanan yüzü hissediyor. Mösyö Rodin ağır. Sanki onu sırtında taşıyor, yaralı bir hayvan gibi, kalbinden vurulmuş. "Benimle dilediğinizi yapın," der gibi. Camille yavaşça dönüyor. Başını kaldırıyor Mösyö Rodin, bakışları deli gibi.

"Yatağında, başında çıkarmak istemediği rahibe başlığıyla yatağında yatıyordu. Bu yüzü hiçbir zaman unutamayacağım. Tıpkı, biraz önce, burada senin yüzün gibi. Duru, körpecik, mucizevi. Bütünüyle düşlerle kuşatılmış, tıpkı alçalarak uçan bir kırlangıç gibi. Ama boynunun damarlarını görüyordum, beyaz çarşafın üzerinde çekilen çenesini. Boynuna bir halka geçirilmişti sanki... Sana bakıyordum, beyaz, sert yakanla heykelinin üzerine eğilmiş, alnın biraz kırışmış, düşler içinde, malzemeyi yenmeye çalışırken ve onu gördüm, onu...

Camille sehpaya dayanıyor, sıcaktan mı, heykeltraşın sözlerinden mi yoksa kızkardeşinin öyküsü yüzünden mi bilemiyor, sallanıyor, sarsılıyor, terkedilişe doğru kaydığını hissediyor Mösyö Rodin çekmecenin dibinden bir şey çıkartmak için uzaklaştı.

"İşte bak Camille. Ne kadar birbirimize benziyoruz..." Mösyö Rodin içinde tıpatıp birbirlerine benzeyen bir kızla bir erkeğin resimlerinin durduğu madalyonu uzatıyor.

"Ben de manastıra kapandım. Bir yıl papaz çömezlerinin beyaz giysisi. Sonra çıktım. Rose'a orada rastladım. Herkes daha önce sana sözetmiş olmalı. Ben de... Camille.

Camille yıkıldı, bembeyaz, çok soluk.

"Camille, Camiiiille." Chinchy Tepesi, çabuk, oradaki Dev'e ilk önce varmak. Camille gözlerini açıyor. Paul şaşkın. "Camille sana ne oldu?" Camille nerede olduğunun bilincinde değil. Yerde, masanın yanında. Paul onu tutup yardım ediyor.

"Kalemini bıraktın. Rengin uçmuştu. Beyaz gömleğin, beyaz etekliğinle ölü gibiydin. Sana seslendim. Parçalanmıştın, paramparçaydın."

Camille kendini biraz daha iyi hissediyor. Paul oturmasına yardımcı oldu, nefesi sakinleşti. Paul'ün bu halini gören asık suratlı çocuğu unutuverir. Kimi zaman böyle şefkatli ve dikkatlidir... "Çok kiraz yedim Paul. Şarkının yüzünden... *Voulez-vous manger des cesses. Voulez-vous*..." diye mırıldanıyor Camille halsizce, kısık sesle.

"Biliyor musun, Camille, dinlenmek gerek. O kadar dalmıştın ki demin. Yabancıydın... Sana bakıyordum: Boşluğa dalan büyük gözlerinden her şey çekilmişti. Manastıra çekilen rahibelere benziyordun... Villeneuve'deki iğrenç töreni hatırlıyor musun? Beyazlar içindeki çiçekleriyle dua eden Matmazel Bergnier. Ne soğuk... Hâlâ ürperiyorum. Sonra rahip uzandı. Genç kızın başlığını kaldırdılar, bir rahibe yanaştı elinde makasla, kızın saçları yere düşmeye başladı. Hatırlıyorum, onun yüzü de tıpkı biraz önce senin yüzün gibi duru, kayıptı. Kökünden koparılan bir ruh gibi -maddedışı, dokunulamayan, *La Pensée* gibi. Evet, tıpkı Rodin'nin seni yonttuğu gibi. Doğrusu bu heykeli seviyorum. Seni yakalamış... Hatırlıyorum, sonra onun başına başlığını geçirdiler, döndü, örtünün kanatları ardında çarpan bir o yüz kalmıştı geriye. Bunu hiç yapma Canı', olur mu?"

"*La pensée*... Camille kendini çok güçsüz hissediyor. O da en çok bu büstü seviyor.

"Hasta değilsin ya?" Paul endişeli.

"Hayır, yok bir şey... Sıcaktan, kirazlardan. Biten sergi yüzünden."

Bir de şunları ekleyebilmeyi isterdi: "Ve burada olmayan

Rodin yüzünden. Yokluğundan." Rose'la ilgili hemen hiçbir şey bilmiyordu. Rodin ondan bir daha hiç sözetmemişti. zamansızlıktan. Zamanları yoktu.

"Ben biraz uzanacağım, sen dışarıya çık istiyorsan.

"Hayır seni yalnız bırakmak istemiyorum. Eğer akşama düzelirsen gezmeye gideriz."

Beyaz yatak, küçük oda. Camille uzanmış. Hiç kimse. Hiç kimseyi duymuyor. Paul, Arthur Rimbaud'sunu okuyordur. O da terkedilmiş. Neredeyse yirmiikisinde. Biraz şefkat, birisi, Rodin yanında olsaydı... Güzel başı Camille'ye dayalı, elleri bedeninde, kolları... Her şey çok katı. Camille çok yalnız. Sanatçılar, erkekler, kadınlar, eşler, kardeşi, annesi, herkes meşgul, temkinli, "yerini bulmuş" Heykeli hiçbir zaman başaramayacak. Mösyö Rodin'nin öğrencisi tamam, ama hiç Michelangelo olamayacak. Herkesin gözünde o yalnızca Mösyö Rodin'nin genç öğrencisi.

"Beni düşünüyor musunuz Mösyö Rodin?"

Camille gözlerini kapattı.

Le Clos Payen

"...Fakat artık meydanlardan ve açık havadan sürülen heykel, diğer sanatlar gibi, şairin yasak düşlerini barındırdığı o ıssız odaya çekildi. Camille Claudel bu iç heykelin ilk işçisidir...

PAUL CLAUDEL,
Camille Claudel Statuaire

Parmaklıklar paslı. Bahar rüzgarının etkisiyle "Kiralıktır" levhası sallanıyor. Mösyö Rodin birkaç saniye süreyle Camille'in elini tuttu. Yalnızca birkaç saniye. Yalnız olmadıkları zaman ikisi de son derece ölçülü. Yan yana yürürken, yan yana çalışırken farkına varmadan, sessizce anlaşmış gibi uygunsuz davranışlardan kaçınıyorlar. Camille, Mösyö Rodin'nin "Mösyö Rodin burada değil" levhasını asmasına bir daha izin vermedi. Tıpkı şimdi gözlerinin önünde sallanan buna benzer levha. Buğulu, alacakaranlık ilkbahar...

"Gel." Kimi zaman Mösyö Rodin tıpkı bir yakını gibi ona sen diye hitabediyor. Parmaklıkları itiyorlar. Sevinç içinde masal dünyasına dalan iki çocuk gibiler. Mösyö Rodin parmaklıkları kapatmadan önce "Kiralıktır" yazısını çıkartıyor. Camille gülüp karşı çıkıyor. Rodin gizemli bir biçimde parmağıyla "susss!" işareti yapıp yazıyı koltuğunun altına sıkıştırıyor. Otlar uzamış, taflanlar eski evin yarısını gizliyor. Evde kimse yok. Terkedilmiş, hülyalı ev onları bekler gibi. Böğürtlenler, kötü otlar, yabani çiçekler. Camille *L'enfer*'in beşinci bölümündeki vadiyi düşünüyor.

İşte giriş kapısındalar. Ağır kilit, kalın anahtar dönüyor, içeriye giriyorlar. Odalar, odalar bitip tükenmeyen. Kimi yerde tavanlar çökmüş, kararmış yaldızlar, aynalar, bir-

likte daha uzaklara gömülüyorlar, hep daha ileriye, dönüyorlar, sessizlikte dönüyorlar. Sonra adımları yeniden sessizliğin içinde yankılanıyor. Mösyö Rodin ile Camille dipteki büyük odada karşı karşıyalar. Büyük şömine, pencereler, unutulmuşluktan kaynaklanan saydamlığını yitirmiş camlar, devasa, yaldızlı, tozlu aynalar. Mösyö Rodin şömineye dayanan Camille'e doğru gidiyor. Kendilerinin çoğaltılmış halini görüyor Camille, onu görüyor, üç tane, hayır dört, hayır hayır, arada üç daha, hepsi birden yaklaşıyorlar. Camille yerinden kıpırdamıyor, onu yakınında hissediyor, kendi arzusunun çok yakınında. Öpüşmeyeli bile haftalar oldu. Fırtına akşamından bu yana sergiler, bakanın ziyareti, neler neler oldu, *Le baiser*. O fırtınadan beri gerçek anlamda kaç kez buluşabildiler? Camille onun kafasını görüyor, güzel kafasını, kalın dudaklarını, dümdüz burnunu, titreyen burun kanatlarını, onun kokusunu, kendinin kokusunu da... Yavaşça sarılıyor. Eli Camille'in boynuna değiyor. Yavaşça elbisesini aralıyor, şimdi korsesini ağır göğüsleri kurtarmak için çözüyor. Camille ona yardım etmek ister gibi.

"Kıpırdama. Bırak bakayım. Bırak beni." Onu seyretmekten bıkmıyor. Onu yalnız görmeyeli öyle çok, öyle çok oldu ki. Güzelim göğüslerini, geniş, sert, hakim kalçalarını ve mağrur kafasını, zekice parlayan gözlerini. Camille çok akıllı. Kimi zaman için için korkuya kapılıyor. Camille kendisinden daha zeki, sezgileri daha güçlü. Hem de daha fazla okumuş. Gençliğini, bilinçsizliğini, gücünü kıskamıyor bazen. Camille'in onu yargılamasından korkuyor, günün birinde hayranlığı bitip de onun yüzüne bu çocuksu bakışlarını çevirmezse. Tüm varlığıyla duyduğu o eksiksiz güven. Camille'e bakıyor, şu anda ruhuna varana dek her şeyini sunuyor ona. Yavaşça göğüslerine dokunuyor, göğüs uçları ona doğru kalkıyor. Sevişmeye bu kadar hazır bir bedene hiç rastlamadı şimdiye kadar...

Rodin onulmaz bir saçmalıkla pek çok kadına sahip oldu, sokak kadınlarına, modellere. Eğitimin önemi yoktu.

Tenlerinin tüm güzelliğine rağmen, hoppalıkları onda buruk, tatsız izler bırakmıştı. Zeka, okşamaları özen istiyordu, tensel aşk, bu konuda da şaşırmıştı; o da özen istiyordu, titizlik, bir zeka pırıltısı. Camille'in karın konuşuyordu, ellerine cevap veriyordu çünkü Camille'in kendisi de ona bir şeyler söylüyordu. Bacakları yaşıyordu, çünkü onun Camille'inin söyleyecek bir şeyleri vardı. Eğilip göğüslerinden birini dudaklarının arasına aldı. Camille inledi. "Burada olmaz."

"Endişelenme, kimse gelmez. Sende taptığım şey, vücudunun o güzel biçiminin dışında, onu aydınlatan iç alev. Bu yüzden *La pensée*'yi sana adadım.

Elbisesini yere kaydırıyor, işte şimdi çırılçıplak. "Kıpırdama. Diz çöküp çoraplarını ve botlarını çıkartıyor. Onu ayakta, çıplak, dimdik, şömineye çakılı, kendi bakışlarının önünde bütünüyle görmek istiyor. Şair bakışlarının altında resimlensin, yalnızca ona ait, yalnızca onun modeli, şöminenin taşına kazınmış melek, sanki rüzgar onu ansızın yeryüzüne savurmuş gibi, son bir çabayla kırık kanatlarını kaldırmaya çalışan kolları... Tıpkı yeniden havalanacakmış gibi! Dişi *Icarus*! Onun vücudunun güzelliğini hiçbir zaman ifade etmeyi başaramayacak!

"İlkçağda yaşayanları anlıyorum. Doğaya saygı ve aşk doluydular, tene duydukları saygıyı çılgınca yansıtmışlar. Bunun tersini düşünmek deliliktir. Başka hiçbir toplumda insan vücudu bu denli duyarlı yansıtılmadı. Sen bütün heykeller için yaratılmışsın. Eğer yeteneğim olsaydı senin hemen burada bir İlkçağ heykelini yapardım: Venüs'ü. Yarattıkları tüm biçemlerde sanki kendinden geçişin coşkusu gezinir." Rodin vücudun biçemini izliyor. Kalçaların kıvrımları, karnın bacaklarla birleştiği inişli çıkışlı bölge. Böğrüne sarılıyor, çukurlara dokunuyor, tekrar karna dönüyor, belli belirsiz çıkıntılar... Camille şimdi yalvarıyor, istiyor, çağırıyor... Beden dalgalamyor; artık bir sanatçı değil o, yalmzca bir erkek.

Atölyede soba tütüyordu. Yvette çırılçıplak, Camille başını çevirmişti. Yvette diz çökmüş, Mösyö Rodin geri çekiliyor, çevresinde dolaşıyor modelin; Yvette masaya dirseklerini dayamış. Mösyö Rodin ve Bourdelle uzaklaşıyorlar. Yvette dizlerinin üzerinde. Zaman geçtikçe Camille bağırmak istiyor. Mösyö Rodin elleriyle onun göğsünü yontuyor.

"Kendini biraz daha sık, Yvo, lütfen... Tamam, güzel yuvarlaklarını biraz daha arala." Yvette sobanın yanında, yağlı parlak, O öğrencisine açıklıyor: "Bak. Bu bir kavanoz. Sırt belde inceliyor, sonra harika bir biçimde genişliyor, dış çizgisi enfes bir vazo, içinde gelecekteki yaşamı barındıran bir amfora.

"Mösyö Rodin çok konuşmayın, donuyorum.

"Giyin, bugünlük yeter."

Rodin modellerin bu pozunu seviyordu. Camille'in tahammülü yoktu. Atölyedeki tek kadın olarak hemcinslerinin dizlerinin üzerinde, organları açıkta, gergin, sanatçıların isteklerine göre kıvrılmalarına dayanamıyordu. İşte onlardan birine benzeyivermişti, utanmadan, Yvette gibi. Yvette ayağa kalktığı zaman, Camille'in bakışını üzerinde yakalayınca göz kırpıp: "Ne var? Sen hiç böyle durmadın mı?" demişti.

Ama bu haliyle ona bakan çok insan yoktu. Camille birden sahip olduğu ayrıcalığı farkediyor. Yvette'in nefretini, modellerin zor hayatını anlıyor. Camille'in böyle bir zorunluluğu yok, oyunu o yönlendiriyor. Zevk alıyor, yerde, tıpkı bir hayvan gibi sahip olunurken; diğerleri ise orada her gün, soyunuyorlar, ister sıcak ister soğuk olsun ve bunlar poz vererek geçen çalışma saatleri. Kötü modeller de var; çıplak poz vermekle her şey çözümlenmiş değil. Erkekler daha rahat davranıyorlar, çıplak oldukları zaman çekinmeden heykeltraşlarla sohbet ediyorlar. Camille bu ayrımı sık sık farkediyor. Yvette'in gergin kıçı; Camille de günün birinde bir erkeği önünde çırılçıplak diz çöktürüp kalçalarının enfes dış çizgisini saatlerce resmedebilecek mi? Uyuyan güzelin dudaklarında bir gülümseme beliriyor ve mırıldanıyor. Aklı-

na birkaç dize geliyor:

Kadın teni, eşsiz kil, ey harika,
Ey milin yüce istilası...

Hayır bu değil.

"Ne düşünüyorsun?" Mösyö Rodin giyinik, Mösyö Rodin ona doğru eğilmiş. "Giyin üşüyeceksin."

"Bekle, bir şiiri hatırlamaya çalışıyorum, Hugo'nun, Paul'le birlikte öğrenmiştik, bekle:

Kadın teni, eşsiz kil, ey harika,
Ey düşüncenin yüce istilası
Söze sığmaz varlığın yoğurduğu mil
Ruhun kefeninin ardında parladığı madde,
Çamur, ki arasından parmakları görünür kutsal heykeltraşın,
Kalbi ve öpüşleri çağıran yüce bulanıklık
Öyle kutsal, öyle kutsal

"Bekle...ha tamam!"

Öylesine kutsal olduğu bilinse de, aşk çok muzaffer
Gizemli ruh bu yatağa doğru yükseliyor

"Hayır."

... gizemli ruh itiliyor
Eğer bu şehvet bir düşünce değilse yalnızca
Ve yapabilse insan yapılmazı
Ve duyuların alevlendiği saatte yapılmazı yapmak
Tanrıyı kucakladığını düşünmeden güzelliği sarmak.

Rodin son iki dizeyi onunla birlikte okuyor.

"Biliyor muydun?"

"Evet biliyorum. Hugo'nun bu dizeleri muhteşem. Pek eğitim görmedim, ama biliyorsun, Maria'mn ölümünden sonra, sana söylemiştim, manastıra kapanmıştım, Peder Eymard –gerçek bir azizdi – beni umutsuzluktan kurtardı, aym zamanda benim yeteneğime inanmıştı. Kendimi tümüyle heykel sanatına adamamı o tavsiye etti. 'Yanılıyorsun,' diyordu durmadan, 'biraz ara vermen gerekiyordu, hepsi bu. Ama artık heykellerine dönmelisin. Senin eğilimin bu.' Beni okumaya teşvik etti. 'Okuyabildiğin her şeyi oku. Özellikle şairleri.' Manastırdan ayrıldıktan sonra, onun anısına saatler geçirdim kütüphanelerde: Hugo, Musset, Lamartine... Dante'yi de orada keşfettim. Peder Eymard bir azizdi!"

Camille giyinik. Mösyö Rodin konuşuyor, alm cama dayalı. Ağaçlar bahçeyi gölgelendirse de saat daha erken. Camille hazırlanıyor, saçlarını topluyor. "Eve dönmem gerek."

"Dinle! Dinle bir dakika. Bu eski malikane Jean–Nicolas Corvisart'a aitmiş, Grande Armée'nin büyük cerrahına, evin adı *'Le Clos Payen'* veya *'La Folie Neubourg'* Napolyon'un doktoruymuş. Sen oniki yaşında Napolyon'un heykelini yapıyormuşsun, işte sana onun doktorunun evi. Robespierre de burada oturmuş, sonra Musset ve George Sand. Ve biz..."

"Biz uğradık.

"Hayır Cam' Biz burada oturuyoruz. Evi kiraladım."

Camille cama dayamyor. "Ne dedin sen?"

"Kiraladım. İşte bu. İkimizin.

Camille ona doğru yürüyor. Rodin dışarıya bakıyor, bahçeye. Camille başım onun omzuna yaslıyor. "Gerçekten mi Mösyö Rodin?"

"Evet ev senin. Birlikte çalışırız burada. Yeni atölyemiz."

Camille gülerek dansetmeye başlıyor. Oniki yaşında sanki, parkenin üzerinde sek sek oynamaya başlıyor. İşte şimdi de odadan odaya koşup katlara tırmamyor, dörtnala.

"Camille... Camiiiillle... Neredesin Camille?..."

"Mösyö Rodin.

Ses uzaktan geliyor, boğuk. Bu oda keşmekeşinin içinde onu nasıl bulmalı?

"Siz terbiyesiz bir çocuksunuz."

"Nasıl?"

"Pis çocuk!"

Camille eğleniyor. Mösyö Rodin yalandan kızıyor. Bütün bunlar onun, aile yok, saat yok artık! Mösyö Rodin de onun. Onu hiç yakalamayacak, bir odadan diğerine koşuyor, tavanarasına kadar tırmanıyor.

La Folie Neubourg.

Ansızın yanında beliriyor. Örümcek ağlarına bürünmüş, pis, reverans yapıyor. "Folie Neubourg Prensesi."

Elini ona doğru uzatıyor, Rodin sarılıyor, Camille'i kendine doğru çekip kaldırıyor. "Küçük deli! Küçük deli!"

Camille balık gibi titriyor.

"Mösyö Rodin sizi çılgın gibi seviyorum.

Camille'i yere indiriyor. Camille ağır, adaleli. Garip garip Rodin'ne bakıyor. "Nasıl poz verdiler acaba?"

"Kimler?"

"Modeller, *L'enlèvement* için. Bunu görmek isterdim. Tensel aşk... *Ben güzelim, ey ölümlüler!Tıpkı bir taş düşü gibi."*

Rodin hatırlıyor. Adam kadının kolunun ucundan tutmuş. "Çok meraklısınız küçük hamm. Size anlatırım. Eğer tüm sırlarımı size açarsam, beni öldürür yerimi kaparsınız. Zaten dehanız büyük, dahilerin derse ihtiyacı yoktur. Başınızın çaresine bakın.

Gülüyor. "Haydi şimdi çıkıyoruz. Eşya alırız bir süre sonra.

Camille onun koluna giriyor. Parmaklıkları kapatıyorlar.

"Yarın görüşürüz, benim *Folie*'im.

Çift uzaklaşıyor. Camille Mösyö Rodin'nin kolundan çıkıyor. Şimdi ikisi yan yana yürüyorlar.

Akıl Hastanesinden Mektup

...Bu kadar büyük miktarda para harcamak tam bir delilik. Odaya gelince aynı şey, içinde hiçbir şey yok, ne bir pufla yorgan, ne bir temizlik tası, hiçbir şey, çirkin bir oturak, çoğunlukla çentik içinde, çirkin bir demir yatak, insan gece boyunca tir tir titriyor (ben ki demir yataklardan nefret ederim, bir de beni [okunamadı] *içinde düşün...)"*

Vahşi Umut

Sen, zavallı biri, kalabalığın içinde bakılan!
Hiçbir şey eskisi gibi değil!
Ve artık umudun vahşi taşkınlığına karşı yapılacak bir şey yok!
Yapılacak bir şey yok bu taşmaya karşı tıpkı inancının derinliklerindeki dünya gibi.
Doğru bildiğim her şey... bitti!
Ve lisede öğrendiklerim... hepsi bitti.

PAUL CLAUDEL, 25 Aralık 1886

"Bu oğlan gene ne yapıyor? Bir kez olsun hepimiz toplanmışken. İnanılmaz!" Madam Louise söyleniyor. 25 Aralık günü, hiç olmazsa yemeğe gelir insan.

Camille yirmiiki yaşını doldurdu. Onbeş gün önce, 8 Aralık'ta, Mösyö Rodin *La pensée*'yi ona hediye etti. Camille heykeli Folie Neubourg'da bıraktı. Annesi kırardı yoksa. Beceriksizlikten, dikkatsizlikten. Paul nerelerde acaba?

"Anlat bana Camille." Babası yorgun görünüyor. Çocuklarından ayrı kalmaya dayanamıyor. "Gelişme kaydedebildin mi?"

"Tabii, tüm zamanını Mösyö Rodin ile geçiriyor."

Louis-Prosper omuz silkiyor. "Bu hikaye de nedir?

"Mösyö Rodin'nin aldığı siparişler giderek artıyor. Yeni bir atölye kurdu.

Camille adresi söylemekten kaçınmıyor. Genç Louise lafa karışıyor: "Bütün Paris bundan sözediyor. Ona poz veriyormuş. Git *Le baiser*'yi gör baba. Şerefimizle oynuyor. Günün birinde evlenirsem, ne mutlu bana.

"Yanılıyorsunuz ben onun esin kaynağıyım. Yeterince

modeli var zaten. Bana ihtiyacı yok ki. Mermer çalışmaya başladım.

Louis-Prosper, Camille ile konuşmaya karar veriyor -başbaşa bir konuşma. Karısı iğrenç şeyler anlattı, ama o büyük kızından hep nefret etmez mi?

"Hem, biliyor musun *Bourgeois de Calais*'nin siparişini aldı, sonra *La porte de l'enfer*, büstler... Artık başa çıkamıyor. Uygulamacıların sayısı giderek artıyor. Ben de yontuyorum. Mermer, başlamama izin verdi. Böylece şimdi..."

"Camille dur biraz, lütfen. Meramını açık açık anlat. Ben heykelden anlamam. Ne yani Rodin kendi yontmuyor mu?"

"Hayır, bekle. Heykel resim gibi değildir. Kalemi eline alıp bir çırpıda işi bitirmezsin. Çok sayıda ayrıntı giriyor işin içine."

"Dinle Louis artık yemek yiyeceğiz, saat geç oldu."

"Bir dakika Louise, Camille anlatıyor."

"İşte. Bir heykel yapmaya karar veriyorsun diyelim. Neyse...

Paul nefes nefese geliyor.

"Paul neyin var?"

"Hiç anne."

"Bir kadın var, bir kadın!"

"Yeter Louise, sen kendi işine bak!"

"Yo hayır, Noel akşamı da tartışacak değilsiniz ya!"

Louis-Prosper Camille'in koluna giriyor. "Gidip yemek yiyelim. Sonra anlatırsın. Kulağına fısıldıyor bunları. İkisinin arasında bir sır gibi.

Masa hazır. Madam Louise simsiyah giyinmiş, çorbayı koyuyor. Sonra genç Louise, yeni elbisesinin içinde cıvıl cıvıl, bukleleri yüzüne düşmüş, uyumlu -neden sık sık surat asıyor acaba? Karşıda Paul, ama allak bullak bir hali var, sanki çok uzaklarda, tıpkı ayaklarının dibine yıldırım düşmüş gibi. Camille onun yanında, solgun biraz, çizgili elbisesiyle -geçen yıllarda giydiği elbise bu. İçinde olduğundan da

ince duruyor, beyaz yakasının kıvrımları inceliğine incelik katıyor.

"Kendine bir elbise almalısın Camille."

"Paralarıyla malzeme, alet filan alıyor. Onun dışında bir saçını tarıyor o kadar."

"Dinle baba..." Camille heykel konusundaki açıklamalarını sürdürmeyi deniyor.

"Yo hayır! Yeniden başlamayın. Yalnızca heykel, bu lanet sanatın dışında hiçbir şey önemli değil. Boşver. Thierry'leri gördün mü?"

Ve işte aileden sözediyorlar. Çocuklar susuyorlar. Camille Paul'e bakıyor. İki lokma arasında ona laf atıyor: "Paul Şam yolcusu. Şeytanı mı gördün yoksa? Sana verdiğim İncil'i oku."

Paul şaşkınlıkla ona bakıyor.

"Hadi Paul yemeğini ye!"

"Evet anne yiyorum."

Camille kardeşini inceliyor gözucuyla. Sanki birine rastlamış gibi, ilginç. Kimse Paul'e dikkat etmiyor ama Camille fırtına akşamında kendini görür gibi. Onun gibiydi. Ne yaşadı acaba?

Hindi geliyor, yağlı... Kestaneler. Camille uzun bayram yemeklerinden nefret eder. Neyse ki babası burada.

"Söylesene bana Paul, şu Arthur Rimbaud'yu okudun mu? Sizi beklerken *La vogue*'u karıştırdım, birkaç şiirini okudum.

Paul bu konuda engin bir kaynak. Louis onu dinliyor. Annesi köşesinde homurdanmaya devam ediyor, tabaklar her zamankinden daha çok ses çıkartıyor, on kez hindi isteyip istemediklerini soruyor, kestane, salata; on kez konuşmayı bölüyor. Genç Louise başka bir dünyada, genç Ferdinand de Massary'yi düşünüyor, onunla yalnızca bir kez karşılaştı ama olsun. Konuşmalardan öyle sıkılıyor ki...

"Rimbaud, Rodin, Rodin, Rimbaud!"

Camille Paul'ü dinliyor. Paul ona *Une saison en enfer*'i

(Cehennemde Bir Mevsim) verdi. Camille onun şairden bu kadar etkilenmesini anlıyor. Dünyanın bir köşesinde çılgın biri olmalı. Paul'ün kendi tavsiyesine uyup onun hakkında bilgi edinebildiğini hiç sanmıyor.

Nihayet Noel pastası geliyor. Doruk noktası! Camille bu yeşilimsi, yapışkan, çikolatalı çubuklardan nefret ediyor. Noel pastası.

Buna karşılık hediye yok. Babaları genel giderlere biraz katkıda bulunacak kuşkusuz, ama bu ailede hediye yok. Ha! Evet Louise gömleğine eski bir broş iliştirmiş. Camille kızkardeşine bakıyor, resmini yapıyor, Louise binbir türlü bahane bulur hep poz vermemek için.

"Haydi Camille, bana heykelden sözet bakalım!"

Sakin bir köşeye oturuyorlar. Paul bir kitaba gömülmüş. Camille bir bakıyor ki ona aylar önce hediye ettiği İncil elinde. Kapı çalınıyor. Madam Louise kapıya bakıyor. Ferdinand de Massary Louise'i almaya gelmiş. Broşu bu yüzden taktı herhalde.

Kuşkusuz annesinin hediyesi. Tanıştırmalar, selamlaşmalar, yeniden selamlaşmalar. Camille kızkardeşinin gidişini izlerken annesinin ona diklendiği geceyi düşünüyor: "Dışarıya çıkamazsın. Seni kapatacağım." İçin için gülüyor. O geceden beri katettiği gelişmeleri bir bilse.

"Haydi Cam'!"

"Başlıyorum. Evet bir modelin var. Tabii önce onu bulman gerek. Bir erkek ya da kadın arkadaşın değilse, ona para ödemen lazım, toprak satın alman, bulman ve getirmen... On kilo çamuru getir gözünün önüne. Taslağını hazırladıktan sonra hemen pişirmen gerek, yoksa soğuğun ya da sıcağın etkisiyle çatlar. Bezlerle ıslatabilirsin tabii, ama bir süre sonra her şey kurur. Sanatının ilk dönemlerinde Mösyö Rodin bu yüzden pek çok taslağını yitirmiş. İşte bu yüzden Rodin'nin ilk büstlerinden biri mask olmuş. Adamın adı Bibi'ymiş -sağda solda ayak işleri yaparmış... Rodin'nin o dönemde modellere verecek parası olmadığı için onun büs-

tünü yapmış bir sergi için. '64'de. Benim doğduğum yıl. Pat! Soğuktan büst ikiye ayrılmış, Rodin ısınması olmayan bir ahırda çalışıyormuş. Geriye surat kalmış: *L'homme au nez cassé* (Kırık Burunlu Adam). Olduğu gibi sergilemiş. Üstelik reddedilmiş. Birkaç yıl sonra *L'homme au nez cassé* klasikler arasına kabul edilmiş. Eleştirmenleri bilirsin!..."

"Evet ama sen neden yontuyorsun?"

"Bekle... Taslağını hazırladıktan sonra onu genellikle büyütmen gerekir. Bu durumda ya işi kendin yaparsın ve beş yılda bir heykel çıkartabilirsin ya da işi uygulamacılara verirsin. Pek abarttığımı söyleyemem. Rodin *L'âge d'airain*'ni yaratmak için onsekiz ayını verdi. Hem de alçıdan. Alçıdan yapabilirsin ama çok hassas bir malzemedir alçı. Sonra 'modelini' bronzdan döktürebilirsin ama bu çok pahalı. Dökümcüyü bulman gerekir, onlar da aylar öncesinden tutulmuştur genelde. Kötü bir dökümcü bir heykeli mahvedebilir. Doğrudan doğruya taşı ya da mermeri de yontabilirsin ama toprağı harcadığın gibi mermeri harcayamazsın. Bir servet. Ayrıca mermerin kabasını almak saatler süren bir çalışma gerektirir. Bu yüzden de şimdi iş kalifiye işçilere ya da uygulamacılara veriliyor ve eseri heykeltraş bitiriyor. Ama önce taşın veya mermerin kabasını alma işlemi var. Ben bu işe bayılıyorum. Bu yüzden de Mösyö Rodin'den doğrudan mermer yontmak için izin aldım.

"Peki ama o ne yapıyor?"

"Dinle, eğer topraktan modelini yaptıysan ve yalnız başına devam edersen, işin içinden çıkamazsın. Sana malzemeni hazırlayan, alçı karan, alçıtaşçı dediğimiz işçiler var. Sen taslağını yaparsın. En önemlisi de budur. Bir heykeltraş ne biliyorsa burada ortaya koyar. Sonra büyütmeleri için uygulamacılara, daha doğrusu noktacılara devredersin. Mösyö Rodin yalnızca bu yöntemle çalışır. Kendisi için on, onbeş, yirmi ayrı büyütme yapılır; ancak bundan sonra o anlar, gösterir. Bu eskizler istenilen boyutun üçte biri ya da yarısı büyüklüğünde yapılır. Sonra maketlerden birinin büyütül-

mesini ister ve ancak o zaman işe koyulur. Bu tabii ki büyük bir el emeği gerektirir. Taş ve mermerde en iyi uygulamacılar en son eskizleri çıkartırlar. O, bir çizgide vurgulanması gereken hareketi gösterir, bir de ne yapar biliyor musun? Mendillerini çıkartır, senin gibi; ve 'kazı yapılması' gereken yerlere yerleştirir. Sen bir şeyi tamir ettikten sonra mendillerin nasıl kirleniyorsa onunkiler de öyle çıkarlar."

Babası gülümsüyor: "Ama sen yontuyorsun."

"Evet ve söylediğine göre en iyi işçisi olmuşum. Biliyor musun, mermer çok hassastır, eğer 'damara' rastlarsan –evet, böyle deniyor– yontu kalemi hızla gömülür, mermer çürümüştür adeta, kırılabilir ve her şeye yeniden başlamak gerekir. Ben büyük bir heykeltraş olmak istiyorum ama aynı zamanda da olağandışı bir uygulamacı. Başka birinin benim mermerime dokunup bozması beni çıldırtabilir. Heykelimi doğrudan doğruya bloktan çıkartmak isterim.

"Ya Mösyö Rodin?"

"Biliyor musun öyle çok sipariş alıyor ki! Hem doğrudan doğruya hiç yontmamış. Yani tam anlamıyla değil... Bu onu ilgilendirmiyor. Hem o zaman mesleğiyle geçimini sağlayamaz. Zaten çok zorlanıyor."

Paul kitabından başını kaldırıyor. "Senin Mösyö Rodin'nin hiç de aptal değil. O düş kuruyor, sizi de çalıştırıyor."

"Sen sus Paul, hiçbir şey anlamıyorsun. Yalnız değilim ki! Bir sürü insan var. Yakında üç tane atölyesi olacak: Jean Dubois var, Danielli, Jean Escouba, Schneeg Kardeşler, Lefèvre ve Fagel.

Mösyö Claudel endişeleniyor. "Kendini çok yormadığından emin misin?"

"Hayır baba, çok mutluyum ben. *Les Portes de l'enfer*'in ellerini ve ayaklarını bana verdi. *Les bourgeois de Calais*'nin de siparişini aldı biliyor musun ve...

"Çok iyi Camille. Peki sen bu arada ne yapıyorsun?"

"Onun büstünü yaptım; gelip görmelisin. Ve *Paul à dix-huit ans*'ını.

"Bana bir nebze...

"Sen sızlan Paul, herkes bana bu mağrur sentüryon da kim diye soruyor. Louise'i yontuyorum."

Louis-Prosper kızma hayranlıkla bakıyor. Yaptığı işe tutkun olduğu açık. Ama şu Mösyö Rodin'ni biraz daha yakından görebilmeyi isterdi. Camille yirmiiki yaşında artık, özel hayatı konusunda tek söz söylemiyor, sır gibi. Annesi çok zorlanıyordur. Louis, elleri iskemlesinin arkalığında ata biner gibi oturmuş bu büyük Amazon'a bakıyor. Bu kalbin kilitlerini açmayı başarabilecek mi? Yarın atölyeye gidip bir bakacak. "Söylesene Cam', beni götürür müsün?"

"Eğer istersen, ama çıplak modeller gözlerini kamaştırmasm?"

Louis kahkaha atıyor: "Papaz hali mi var bende?"

Louis yerinden kalkıp içki getirmeye gitti. "İster misin Paul?"

Paul homurdanarak istemediğini belirtti. Hâlâ okuduğu kitaba gömülmüş gibi.

"Bana azıcık versene baba. Bu Camille'i sinirlendiriyor. Cam içki içmek istemiyor ama babasının onu hiçe saymasıyla ansızın çileden çıkıyor. Louis ona içki veriyor.

"Louis, şimdi de onu sarhoş mu edeceksin," diye kızıyor annesi.

"Sen de bir bardak iç."

"Asla.

"Ama belki bize iyi gelir. Haydi Paul!""

Camille ağzındakileri püskürtmemek için kendini zor tutuyor. Annesi bardağını yapışkan bir salyangozmuş gibi tutuyor. Dudakları büzülüyor.

"Size bir şey söylemek istiyordum. Compiègne'e atanacağım. Bu da beni nihayet size yaklaştıracak. Sıkılıyorum. Oteldeki akşam yemekleri, çocuklarımın yokluğu... ve sen, sevgili karım.

Camille onlara bakıyor. Babası artık altmış yaşında. Biraz kamburlaştı. Beyaz kafası, çıkık elmacık kemikleri, keçi

sakalı ona ilginç bir hava veriyor, yaşlı bir bilgin havası.

"Yine de seni eskisinden çok göremeyeceğiz." Madam Louise lafını attı.

"Tam tersine Louise, hem daha yakın olacağın size, anlıyor musun?"

Louise içkinin tadına bakıyor. Camille bu bir bardak içkinin annesine verdiği hazzı farkediyor.

"Louise ne lezzetli değil mi?"

"Hiç de değil. Ama sana kendimi beğendiriyorum."

Camille neyin hoşlarına gidip neyin gitmediğini söylemeyen bu kadınlardan nefret ediyor. Her zamanki kurbanlar, kendilerini sonsuza adayanlar. Sevinçlerini bastırdıklarından artık yalnızca katlanıyorlar. Zevke öyle bir set çekmişler ki, ne bir yemek, ne bir çiçek onlarda heyecan uyandırıyor. Her yaşam bir çile. Camille zevk duygusunu uyandırdığı için Mösyö Rodin'ne gönülden teşekkür ediyor. Ama o olmasa da bu duyguyu keşfederdi. Daha küçücükken hep daha ileriye gitmeye karar vermişti. Sağlık belirtisinin bir biçimi olan bencillik vardır. Babasının bir uyarısı çocukluğunda kafasına kazınıp kalmış. "Camille insanlara hoşuna giden şeyleri söyle. Fedakarlık herkesi senden uzaklaştırabilir. Başkaları senin gerçek arzunu bilsinler. Birinin sizin için fedakarlık yapmasından daha kötü bir şey yoktur. Bu bir hediye değildir. Bir erkek için. Şantajın en kötü biçimidir bu.

Camille hatırlıyor. Babası o gün öfkeliydi. Louise'le tartışmışlardı. Camille sebebini hatırlamıyor. Annesi Louis'ye bağırarak dışarı çıkmıştı: "Bu çocuklara kendimi adadım.

Bardaklarını bıraktılar. "Yarın hep birlikte lokantaya gideriz.

"Dinle Louis, çok pahalı.

Louis ansızın koltuğundan kalktı. "Sen gelmek istemiyorsan gelmezsin. Ben de Camille'le Paul'ü götürürüm.

Kapı çarpılıyor. Mösyö Louis dışarıya çıktı. Dışarıda kar yağıyor.

Camille Mösyö Rodin'ni düşünüyor. Bu gece nerede? Onunla birlikte olması veya evine yemeğe davet etmesi mümkün değildi. Nerede acaba? Le Clos Payen –La Folie Neubourg– buluşma yerleri oldu. Oraya onlardan başka kimse gelemiyor. Birlikte çalışıyorlar. Camille hiç bu kadar mutlu olmamıştı. Kapıcının kesin talimatı var, içeriye kimseyi almıyor, açıklama yapmıyor. Orada ikisi birlikte, taflanların, vahşi çiçeklerin, otların ardına gizlenmişler. Yalnızca tatiller onları ayırıyor. Camille her yaz, bıkmadan Villeneuve'e gidiyor. Onunla gidebilseydi keşke... Ne mutluluk! Rodin sık sık taşraya gidiyor. Kimi zaman Camille ona Rose'u sormak istiyor ama susuyor. Rodin Rose'dan mutlaka sözedecek. Soru sorup küçülmek istemiyor. Mösyö Rodin'nin şimdi üç atölyesi var. Camille onun giderek ünlendiğini biliyor. Cumartesi günleri politikacılar, heykeltraşlar, İngilizler, Amerikalılar akın akın geliyorlar. Hepsi *La porte de l'enfer*'i görmek istiyor. Camille Mösyö Rodin'nin çevresinde dolaşmalarını seyrediyor. Bir bilselerdi!

Evet doğru, babası haklı! Camille Rodin'nin işçisi, modeli, esin kaynağı ve yoldaşı. Kimi geceler ayakta duracak hali kalmıyor. Saçları toz, çamur, taş parçalarıyla dolu, yorgunluktan sendeleyerek eve dönüyor. Bir taş ya da mermer blokunu küçülttüğü günlerde bunu fiziksel olarak duyuyor – üç atölyeyi de dolaşıyor. Kimi zaman da Le Clos Payen'de, ona saatlerce poz veriyor. Rodin resmini yapıp onun kalıbını çıkartmak istiyor. Camille ona modellik etmekten gizli bir mutluluk duyuyor, ama bazen de tıpkı demin babası kendisine ne yaptığını sorduğunda olduğu gibi biraz içi burkuluyor. Kendisi için yeterince çalışmıyor. Poz verdiği anlarda, kafasında heykellerle dolu bir dünya kıpırdıyor. Sahneler görüyor, gruplar, büstler –ve sonra günün birinde gerçekleştireceği dev eser. Ama Rodin'ni nasıl reddebilir, istediğini vermeyebilir?

Geçen sefer *La méditation*'u (İçe Dönüş) ve *Danaide*'i –en güzel parçalarından biri– ona atfetti. İlkbahar başlarında

yapmış olmalı. Camille o günlerdeki halini hatırlıyor! Atölyede uyuyakalmıştı. Hava sıcaktı. Camille'i öpüp sevmişti; Camille de divana kıvrılmış ve öylece uyuyakalmıştı. Aptalca bir şeydi, nitekim şifayı kapmıştı. Rodin üstünü örtmek şöyle dursun, çamurunu yoğurup çalışmaya başlamıştı. Çalıştığı için üşümüyordu. Camille feci bir boyun tutukluğuyla uyanmıştı. Önce annesinin azarları, ertesi gün de korkunç bir anjin. Sesini çıkartmamış ama neredeyse bir ay boyunca öksürmüş, boğazı yanmıştı. Annesi bir kez olsun endişelenmemişti. Yalnızca Victoire, her yıl olduğu gibi temmuz sonlarında Villeneuve'e gittiklerinde onu tedavi etmişti bir güzel.

"Danaide ne demek Paul?"

"Bir kelebek.

"Ne?"

"Ilıman iklimli yerlerin güzel bir kelebeği.

Camille düşünceli. Güzel bir kelebek. Her şey olabilir ama bir kelebek asla. Belki de bu *Danaide*'e o modellik etmedi.

"Danaos'un kızlarından biri."

"Öyle mi? Kimdi onlar?"

"Evlendikleri gece biri hariç hepsi eşlerini öldürmüşler."

Camille afallıyor: "Ne?"

"Ölüler ülkesinde bir cezaya çarptırılmışlar, sonsuza dek dipsiz bir fıçıyı dolduracaklarmış. Doymak bilmeyen gönüller de Danaid'lerin fıçısına benzetilir."

Camille doyumlu insanlardan nefret eder. Bunu bir gün Mösyö Rodin'ne de söyledi. Buradan yola çıkıp onu bir *Danaide*'e benzetmek... Camille ansızın onu sinirlendirip canını yakmak istiyor. Hem onun kızgın halini de hiç görmedi.

"Dinle Camille. Paul İncil'e gömülmüş.

"Bilgeliğe 'kızkardeşimsin benim!' de,
Akla akraba ismini ver,
Kendini yumuşak sözlü
Yabancı kadından korumak için...

Camille kendini yorgun ve biraz sarhoş hissediyor. Yemekte şarap, sonra da o sert içkiyi içtiler. Camille başka şeyler istiyor artık.

"Bilgelik seni çağırmıyor mu?
Akıl sesini yükseltmiyor mu?
Yola hakim tepelerin doruğunda,
Yol kavşaklarında dikiliyor o..."

"Bu nedir Paul?" Camille hafif sendeleyerek yaklaşıyor. Oysa çok fazla içmedi. Yorgunluktandır, hem uzun süren yemek boyunca az yedi.

"*Proverbes*'lerin VIII. bölümü. Bilgelik. Bilgelik kadın çizgileriyle temsil edilmiş. İnsan ruhu, esin perisi."

Camille Paul'e bakıyor. Hepsinin bir esin perisine ihtiyacı var. Paul'ü, Mösyö Rodin'ni ve çevresinde çalışan tüm erkekleri görüyor. Onlar konusunda aslında hiçbir şey bilmiyor. Erkekler dünyası. Genç delikanlılar dünyası. Peki o neden kadınlar dünyasının bu kadar dışında? Evet İhtiyar Hélène, Victoire, Eugénie var ama neden genelde kendini rahatsız hissediyor, onlarla birlikte olduğu zaman hep sıkılıyor? Babasıyla ya da Rodin ile veya atölyede olduğu zaman kendini daha özgür hissediyor. Ama onları da tanımıyor aslında. Evet, arzularını, çocuksu hallerini, kimi zaman allak bullak olan yüzlerini ve sonra birden dikkatlerini toplamalarını, iradelerini, işlerine gömülmelerindeki erişilmezliklerini...

"Paul, canım dışarıya çıkmak, neşeli olmak istiyor." Camille, birdenbire içini saran o çılgınlık yapma arzusunu, işi sonuna kadar götürme isteğini gayet iyi biliyor. Bir bardak

daha içki içiyor. "İçim yanıyor! Boğazım. Baksana alev mi almış?"

Paul'e içki koydu, o da farketmeden içiyor. Birden eski bir şarkıyı mırıldanıp dansetmeye başlıyor. İki buçuk adım–yarım adım. Camille hıçkırıp kankan dansı yapar gibi bükülmeyen bacağını savuruyor.

"Cam', dur!"

"Ne oldu?"

"Bilmem. Noel gününde!"

Camille o dev kahkahalarından birin atıyor: "Evet, Noel! Noel pastası! Aile! Vatan... Ta–ta, ta–ta-ta-ta!" Camille birden duruyor. "Ben hayatı seviyorum, aşkı, umudu, ödülsüz olsalar da. Günü birlik yaşamayı... Ben bir vahşiyim."

Çıldırdığı zaman –Paul onu iyi tanıyor– kimse bir şey yapamaz. Louis–Prosper eve döndü. Birlikte vals yapmaya başladılar işte. Camille basıyor kahkahayı. Madam Louise geceliği sırtında şalıyla kapıda beliriyor. Camille ona bakıp gülüyor, gülüyor. Gülme krizi.

"Bir şey yok anne, azıcık sarhoş oldu da!"

Paul onlara bakıyor. Peki ya kendisine ne oldu? O ki tanrıtanımaz Renan'ın öğrencisi bugün Notre–Dame'a gidip ilahi dinledi. Bir varlığı hissettiğini, bu varlığa gönülden vurulduğunu onlara nasıl söyleyebilir? Her şeyi silip süpüren bu buluşmayı nasıl anlatabilir? Bütün lisede öğrendikleri bitti. Karanlığın içinde Meryem Ana'yı görüyor, kucağında çocuğu, o masumiyet umudu, bu çocuğun solmayan gülümsemesi, o derin mutluluk. Camille giderek daha çok gülerken o ağlamak istiyor –mutluluk gözyaşları. Bağırmak istiyor, son yılların tüm çirkinliklerini yüreğinden atmak için. İlk kez silahsız kaldı, tepeden tırnağa allak bullak! İçinde bir şey yırtıldı! Onlara söylemek istiyor, içini parçalayan bu vahşi umudu onların yüzüne haykırmak istiyor. Bunun alkolden olmadığını da biliyor. Deminden beri, için için yanıyor, bu öğleden sonradan beri korkunç bir maceraya atıldı. Bunun geriye dönüşü yok, kafasından her şeyi attı, işte o da kalkı-

yor. Louis bu delice dönmeden yoruldu, durdu ve Paul kızkardeşini yakalıyor, birlikte dönüyorlar, çocuklar gibi gülerek. Biri Notre-Dame'dan geliyor, diğeri *Portes de l'enfer*'in çalışmasından. İkisi de sırlarını açmadılar. Ne önemi var! Bu akşam mutluluktan çılgın gibiler.

Rose Beuret

"...Ah, eğer bu adam onun meyvesini devşirmeyecekse,
Ah, eğer yargılamaya devam edecekse,
Ah, eğer onu götürmeyecekse, elini tutmamak gerekirdi.
Ah, eğer bitirmeyecekse içkiyi, bardağa dudakları sürmemek gerekir..."

PAUL CLAUDEL,
La cantate à trois voix

Hava çok soğuktu, dondurucu neredeyse. Şubat fırtınalı, karla karışık yağmurlu bitiyordu. Camille eziliyordu, tıpkı o adaleli ama koşmaya gücü kalmamış atlar gibi hissediyordu kendini. Camille yaptıklarından hoşnut değildi. 1887 yılı onu ilgilendirmiyordu. Oysa Mösyö Rodin'ni daha sık görüyordu. Muhteşem bir atölyesi vardı. Folie Neubourg karların altında, her zamankinden daha çok bir barış ve iş limanıydı. Ama tuhaf bir şekilde başka bir şeylerin olacağını hissediyordu.

"Hiç sevmediğim türden bir hava, diyordu İhtiyar Hélène.

Louise işe koyulmuştu. Ferdinand de Massary ile evlenecekti, keçi sakalı ve bıyıklarıyla ince bir adamdı Ferdinand. Camille büstünü yapmayı teklif etmişti. Erkek kardeşi, babası, eniştesi, kızkardeşi, Rodin; hep aynı iş. Oysa gerçek bir model istiyordu, kendine ait, bir çift, çıplak bir kadın, çıplak bir erkek; onu hayaletler gibi izleyen şu büstlerden kurtulmak istiyordu. Biçimlendirmek istediği çıplak tendi, hayattı, bu büstler değil; kendini gerçekten ameliyat edeceği günü beklerken elini geliştiren bir cerrah gibi hissediyordu bu büst dizisiyle.

Mösyö Rodin *Bourgeois de Calais* siparişini aldığından bu yana başını işten kaldıramıyordu. Başarısızlık, eleştirmenler hiç hoşnut değillerdi orada; birçok kez Camille hocasını avutmak zorunda kalmıştı; *Les Bourgeois de Calais*'yi zayıf buluyorlar, yeterince zarif değil diyorlardı. Tam bir noktayı aştıklarını sanırken, söz sahibi işgüzarın biri çıkıp saçma sapan bir şey yazıyordu. Bazı anlarda Rodin her şeyi yıkabilecek hale geliyordu. Camille onun öfkeden çılgına döndüğünü hissediyordu. Oysa bu heykelin öyküsünü yakından izlemiş, Rodin'nin özenini görmüştü. Rodin altı rehinenin Calais'yi kurtarmak için hayatlarını ortaya koymalarından çok etkilenmişti. Camille'den araştırma yapmasını istemişti. Sık sık saatler boyunca Pierre de Wiessant'nm elleri üzerinde duruyorlardı. Camille en çok Pierre de Wiessant'm beğeniyordu, küstahtı, mağrurdu ve soylu bir duyarlılıkla kendini feda ediyordu. Ve Jean de Fiennes, en gençleri, olağandışı güzellikle, neredeyse çırılçıplak. İşte Camille'in de yapmak istediği buydu: İnsanlığın trajedisi. Herkes kaderine karşı tek başına, bununla birlikte aynı politik maceraya kapılmış...

Camille üzerinde çalıştığı büstün karşısına oturuyor. Nafile! Artık oniki yaşının gözüpekliği yok, o zamanlar Antigone, Bismarck, David ve Goliath'ı deniyordu... Neyi bekliyordu ki! Yarın Mösyö Rodin'nden iki modelini isteyecekti. Bir grup çalışmasına başlayacaktı. Oidipus'un trajedisi veya Ossian'nm bir şiiri. Saçı başı darmadağınık Salgar, geniş fundalıkların içinde rüzgara karşı, kardeşinin ve sevgilisinin ölü bedenlerini ararken.

Fırtına var dışarda. Rodin köşedeki bakkaldan biraz içki almaya gitti. Atölye çok soğuk olduğu için sıcak şarap yapacaklar. Kapılar dört bir tarafta çarpıyor, boş odalar birbiri ardına uğulduyorlar. Perişan çatıdan bazen kiremitler düşüyor. Bu büyük evi yaptıracak paraları yok.

"Aman Tanrım, yağmur başladı. Gene dam akacak,

şimdi de dolu başladı... Camille çalışmaya başlıyor zorlanarak. Ara vermesi gerekecek. Burnun biçimini ve dudakları zar zor ayırt edebiliyor. Onlara sıcaklık vermeye çalışıyor. Toprak iki kez çatladı. Camille şimdi alçıya sarılıyor. Belki daha dayanıklı çıkar diye.

Camille donup kalıyor, elleri büstün üzerinde. Arkasında biri var ve bu Rodin değil. Düşmanca bir varlık hissediyor. Camille sakin olmaya çalışıyor. Kalbi hızla çarpıyor. Savaş başlayacak. Biri geldi. Direnmeli. Villeneuve'deki şeytan... Bu kez burada, karanlığa bürünmüş. Camille bir yontu kalemi kapıp dönüyor, fırlamaya, kafa tutmaya hazır. Önce pek seçemiyor, duvarın orada, siyahlar içinde, karanlık bir gölge duruyor. Bir kadın, ıslanmış, saçları darmadağınık, yaşlı ama yapılı, dimdik bir kadın. Şapkası yana kaymış, omzunun üzerinde sarkıyor. Camille beyaz iş gömleği, çorapları, botları, küçük bir kız gibi tepesine kurdeleyle topladığı saçlarıyla burada. İki kadın birlikte. Belki de öldürmeye hazırlar. Camille: "Rose! Rose Beuret!" diye mırıldanıyor.

"Evet, benim Rose! Onun Rose'u!" Rose Camille'e doğru ilerliyor, Camille aralarında beyazlarla kızıla çalan sarı saçlarını, köşeli yüzünü, menekşe rengi, valşi gözlerini görüyor.

"Görmek istedim. Sürtük! Hırsız! Siz ilk değilsiniz. Başkaları da oldu... Küçük işgüzar! Kıçımın öğrencisi! Onu şimdi elde etmek kolay!"

"Susun!"

"Yok yavrum. Dinleyin. Açlıktan geberiyorduk. Bir alırda oturuyorduk. Ben para kazanmak için terzilik yaptım. Bana destek olunmadı. Hiçbir zaman... Rose giderek Camille'e yaklaşıyor. Camille elinde kalemiyle tokmağım tutuyor. ...Alçılarını ıslatıp hesaplarını tutuyordum. Sen beni korkutamazsın, orospunun dölü, ben Komünü yaşadın! Beni asla terketmeyecek, asla, anladın mı?" Rose bağırıyor ve Camille'in yüzüne tükürüyor.

"Öyleyse neden kaygılamıyorsunuz? Korkuyorsunuz de-

ğil mi? Korkuyorsunuz!"

"Benimle birlikteyken gençti, onu tanıdığım zaman gençti."

"Öyleyse neden şikayet ediyorsun ihtiyar korkuluk?"

Rose hakaret karşısında geriliyor. Kollarını uzatmış vurmaya hazır. Camille farkediyor. Elindekileri bırakıyor ve üzerine gelen ağırlığı karşılıyor. Kadınlar kavgaya başlıyor.

"Sürtük! Şıllık! Erkek heykeltraşıymış..."

"Sen git çorbana bak!"

"Diğerlerine katlandım. Her şeye katlandım. Modellere, sokak kadınlarına. Onun için bir tek şey önemlidir, işi. Ama sen farklısın. Seni öldüreceğim. Sen heykel oldun çıktın. Bana senden çok sözettiler. Seni mahvedeceğim. Büyü yaptın ona. Senin için tuttuğu eve bak. Ben açlıktan geberirken utanmıyor musun? Orospu! Ya oğlumuz, pis kapatma... Hem heykel yapıp utanmadan da sergiliyorsun. Bekle de gör!"

Rose Rodin'nin büstüne saldırıyor. Bunun üzerine Camille çıldırıyor, ölümcül bir öfke. Rose'u kaldırıp fırlatıyor...

"Camiiiiiiiiille!" Mösyö Rodin haykırıyor. Ayna paramparça. Rose yerde, belki yaralı. Az ötede Camille, o da yuvarlanmış. Sehpa üzerindeki büstle birlikte üzerinde. Çok canı yanıyor.

Rodin dehşete düşmüş, iki kadının karşısında hangisine doğru gideceğini bilmeden, duruyor. İkisi de susuyor. Yavaşça inleyen Rose'un yanına gidiyor. "Rose, bir yerin acıyor mu? Benim iyi Rose'um..." Oturmasına yardım ediyor. "Al iç biraz! Bir şeyin yok ya?"

Rose, ağlıyor, hıçkırıyor, omuzları titriyor. Rodin mendilini çıkararak saçlarını kaldırıp yüzünü temizliyor. Rose ağlıyor. Rodin onu sallıyor. "Rose kalbin, kalbin nasıl? Gel seni götüreyim. Buraya gelmemeliydin. Sen her zaman çok uysalsındır, neden geldin küçüğüm?" Yavaşça Rose'u kaldırıyor.

Camille vücudunu kaplayan büst kırıklarını itiyor, iki eliyle az önce karnını ezen sehpayı kaldırıyor, çok fena cam

yanıyor, sanki içinde bir şeyler yırtıldı. Dizlerinin üzerine, sonra da ayağa kalkıp şömineye kadar sendeliyor.

"Bir şeyin yok ya Camille?"

"Hayır Mösyö Rodin. Genç kız şömineye dayanıyor. Rodin onun yüzünü göremiyor, Rodin sessizce akıp dudaklarının kenarına inen sonsuz gözyaşlarını göremiyor.

"Camille şiddetten kesinlikle nefret ederim. Rose'un kalbi var. Onu eve götürüyorum.

Camille başını sallıyor. O kadar acı çekiyor ki, konuşamıyor acıdan. Yalnızca şöminenin kenarına tutunuyor. Uzaklaşan ayak seslerini, kapanan kapıyı, parmaklıkların gıcırtısını hissediyor ve feci bir bulantıyla sarsılıyor. Kayıyor, kayıyor.

"Auguste!" diye sesleniyor umutsuzca.

Saat kaç?

Ne kadar zamandır burada?

Tan ağarıyor.

Salıcılar

"Dışarıyla ilk kez Mallarmé ilgilenmiştir, öyle bir şey seyreder gibi değil veya ev ödevi yapar gibi değil, tıpkı bir metnin önünde şu soruyu sorarmışçasına: Bu da ne demek?"

PAUL CLAUDEL, *Mallarmé*

Çömelmiş, güçlü bir kadın gövdesi. Annesi "müstehcen" bulurdu. Rodin durdu. Bu nisan güneşinde, sırtını ona dönmüş, baştan çıkarıcı. İki büklüm, başı görünmeyen bir kadın büzülmüş duruyor. Rodin yaklaşıyor. O yapmış, bunu kendi elleriyle yapmış, Camille alçıya şekil vermiş. *Penseur*'ü kadar güçlü, *La baiser*'si kadar sert, bu kez tüm ten ve biçem bilgisini ortaya dökmüş.

Bir nü etüdü yapma bahanesiyle, genç kadın beklemeden işe başlamış. Çevresindeki büstler, çıplak teniyle, çıplaklığıyla kendilerine meydan okuyan bu güçlü kadına bakıyorlar. Rodin *Tete de la luxure* adım verdiği buna benzer bir gövdeye başlamıştı. Fakat işte Camille çabucak ve ustaca ortaya çıkarmıştı bile. O cüretkar duruş, birden onu heyecanlandırıyor. Kendisi böyle bir heykel yapsa tamam da Camille nasıl yapmıştı, kim modellik etmişti?

"Kendim poz verdim. Şaşırdınız mı Mösyö Rodin?" Gülüyor Camille. "Nü çalışmaya başlamak istiyordum. Ve işte..."

Hayranlığımn dışında eser Rodin'ni korkutuyor da. Heykelleri zaten yeterince skandal yaratırken... Onu erkek düşkünlüğüyle, tencilikle, ele avuca sığmazhkla suçlarlarken bir de erotik, şehvet saçan bir heykel yaparsa onu parçalarlar! Sorun nü yapmaya başlamasında değil, çünkü sizi pek

etkilemeyen cinsellikten uzak nüler de vardır. Ama Camille'in ten konusunde yeteneği var. Bu nü dayanılmaz. Cüret etti, daha da edecek. Kesin bu. Fakat neden büstlerle yetinmedi? *Portes de l'enfer*'in çalışmalarını sürdürüp nülere devam edebilirdi. Herkes onun yaptığını sanırdı. Oysa şimdi tek başına sergileyecek.

"Camille!"

Rodin gövdenin esnekliğine hayran oluyor, dokunuyor, şu gergin sırt, aralanmış kalçalar. Kendi kendinin modeli olmuş. Herhalde çırılçıplak soyunup çömelmişti. Şimdi ise açık renkli bluzunun içinde, kusursuz, maddedışı, ayakta duruyor. Sanki düşüncelerini okur gibi. O alaycı gülümsemesiyle gülümsüyor Camille, ağzının kıvrımları "en ince kalemle çizilmiş üç çizgi gibi" Bir gün böyle tanımlamıştı Paul gülümsemesini.

Geçen geceden beri, yumruklaşma gecesi, Camille daha tehlikeli olmaya başladı, sanki kırbaçlanmış gibi iyice korunmada. Rodin iki kadının savaşını hiç unutmayacak. Neyse ki her şey iyi noktalanmış, Rose yatışmıştı sonunda.

Rodin Camille'in ona "Mösyö Rodin bana çıplak poz verir misiniz?" demesinden korkuyor. Camille onu utandırmak istercesine gözünün içine bakıyor. Rodin'ni bu hakaret edercesine çömelmiş kadının –kendisinin– karşısında görmekten mutlu. Ona hakaret etmek istiyor. Rose'un davetsiz gelişinden sonra geçen habersiz günleri asla unutmayacak! Rodin bir haftadan da uzun bir süre Clos Payen'e gelmemişti. Ölebilir, kaybolabilirdi. Bir kez olsun onu arayıp sormamıştı. Üstelik Camille ertesi gün de annesi tarafından kovulmuştu.

Sabaha karşı eve dönmüştü, kurtulmuş olmaktan, o feci geceden kurtulmaktan, evine kavuşmaktan mutluydu. Annesi sütlü kahve fincanının başında oturuyordu. "Seninle konuşacağım.

"Uyuyakalmışım. Gece sokağa çıkmaya cesaret edemedim.

"Benimle gel.

Annesiyle babasının odasına kapanmışlardı. Büyük yatak, haç. Camille annesinin konuştuğu süre boyunca aptal aptal haça bakmıştı. Alçak, sinirli, tutuk ses: "Şimdi eşyalarını topla ve git. Louise evlenmek üzere. Bu sırada skandal istemez. Tek kelime söyleme. Dilediğin gibi yaşayabilirsin, sana karşı değilim. Eşyalarını hazırladım. Kiminle yaşadığım, kimlerle birlikte olduğunu bilmek istemiyorum. Skandaldan, sorulardan kaçınalım. Babana yalnız yaşama isteğini kabul ettiğimi söylerim. Nereye istiyorsan oraya git. Seni kabuledecekçok sayıda erkek olduğunu biliyorum. Ne kadar sürerse sürsün. Sen istedin. Seni uyarmıştım. Bu konuda tek laf istemiyorum. Gidiyorsun. Eugénie sana yardım eder...

Camille gözyaşlarını tuttu. Kovulmuştu, yaralıydı, hiçbir şey yapmamıştı ve yargılanıp mahkum edilmişti. Utanç ona yakıcı bir ateş, cüzzam gibi yapışmıştı. Susacaktı. Madem ki herkes onu suçlu buluyordu, gidecekti.

Annesi odadan çıkmıştı. Camille büyük yatağa, çiftin yatak odalarına bakmıştı. "Baba! Baba!" Burada yoktu, belki o da kovardı. Çarmıha gerilmiş, boynu bükük İsa karşısındaydı. Ondan nefret ediyordu. Hayır onu altedemeyeceklerdi. Hepsi gününü görecekti! Camille odadan çıktı, ama kendinden emin küçük kızı arkasında bırakmıştı; bir parçasının burada, annesiyle babasının arasında yattığını hissetti.

Paul sesini çıkarmadı. Haberi akşam öğrendi. Eugénie yemek sırasında anlattı. Rengi kaçtı, yerinden kalkıp odasına kapandı. Annesiyle arasında soğuk harp başlamıştı, acımasızca, karşılıklı hiç konuşmuyorlardı. Yalnızca kendisiyle meşgul küçük Louise hiçbir şey görmüyor, farketmiyordu. Kızkardeşi gitmişti, oda ona kalmıştı, dilediği gibi Ferdinand'ını düşleyebilirdi.

Başlangıçta Camille pusulayı biraz şaşırdı: Yemek pişirmek, sessizlik, Rodin'nin yokluğu... Neyse ki Eugénie, ona destek olmak için her akşam uğruyor, yardımcı oluyordu. Camille'in nerede oturduğunu bir tek o biliyordu. Ama ya

Mösyö Rodin onu terkederse, Clos Payen'nin kirasını tek başına nasıl ödeyebilirdi? Başka bir şey bulmak gerekirdi. Sonra bir gün şafakta Rodin geldi. Camille uyuyordu, fakat burada işi neydi? Yatağın kenarına oturdu ve Camille her şeyi anlattı. Karnına rastlayan darbe, bulantı, bayılma... Nasıl yapabilmişti? Artık onunla ilgilenecekti. "Çocuk, zavallı çocuk!"

Camille'in uzun zamandır tuttuğu gözyaşları dökülmeye başladı. Hıçkırıklarla sarsılarak kendini bırakmış, Rodin onu teselli etmiş, okşayıp sevmişti. Taparak. Gece kalmıştı. İlk kez Mösyö Rodin onun yanında yatmıştı, ona sarılmıştı. Çıldırıyor, ayakları yere basmıyordu. Sabaha karşı yatışmıştı ve ilginçtir gidişinden bile rahatsız olmamıştı.

Hayat yeniden başlıyordu. Babası sayesinde Camille eve yemeğe gidebiliyordu. Paul bu konuyu bir daha onunla hiç konuşmamıştı, ama Clos Payen'e gelip onu alıyordu. Kızkardeşi Mösyö Rodin'nin metresiydi. Kimse onun bu konuda ne düşündüğünü bilmiyordu. Camille özgürlüğüne, bağımsızlığına kavuşmuştu. Babası da bunu anlamıştı. Ama hiç sözünü etmiyordu. Her şey düzene girmişti. Camille'in kendine ait bir atölyesi vardı.

"Camille, evet. Hâlâ Mösyö Rodin'le birlikte çalışıyor."

"Ünlü heykeltraşla mı?

"Evet." Annesi neredeyse kendine övünç payı çıkarıyordu. "*Kendi* atölyesi bile var!"

Namus kurtarılmıştı, ikiyüzlülük! Yalanın kökeni! Haya duygusu dik yakalı giysilerine bürünmüştü gene. Herkes payına düşeni alıyordu.

Yalnızca Rodin endişeleniyordu. Bütün gecelerini Clos Payen'de geçiremezdi, Camille gitgide daha bağımsız, daha özgür, daha cesur oluyordu. Şu önündeki büst, yeni bir tarzın habercisiydi. İşi zordu, karşısındaki de bir heykeltraştı, öğrencisiydi tamam ama ne kadar süreyle? Oysa birbirlerini hâlâ çılgın gibi seviyorlardı.

Camille hâlâ yanındaydı, en sevdiği öğrencisi, yalnızdı

ve sevgilisiydi, eleştirilerini bekliyordu, yargılarım, saygılı, dikkatli. Kimdi bu kız? Hayvansı, akıllı, tutsak, hükümran... Bir azize mi yoksa orospu mu? Her neyse çılgınca aşık olduğu bir genç kadın –bu da kendi deliliği. Onu nereye kadar sürükleyecekti bakalım?

Camille'i boynundan öpüp ısırıyor. "Dikkatli ol Cam' Seni yıpratmasınlar!" Yeniden yeniden öpüyor, göğüslerinden, soydu bile.

"Paul!"

"Ne Paul'ü?"

"Unuttum. Bizi almaya gelecek. Önce Puvis de Chavannes'ın son tablosuna bakacağız biliyor musun? Ve bu akşam, günlerden salı, arkadaşın Roger Marx'la yemek yiyeceğiz, üçümüz."

Mösyö Rodin unutmuştu. Bir ay önce onları Mallarmé ile tanıştırmıştı. O da *Groupe des Vingt*'nin içinde, 1883'ten beri, Félicien Rops, Whistler, Catulle Mendès, Ordilon Redon, Villiers de l'Iste-Adam'la birlikte. Birkaç yıldan beri, Rome Sokağı 87 numarada, şairler, ressamlar, yazarlar Stéphane Mallarmé'nin evinde toplanıyorlar. Bir gün Rodin, Camille'e Mallarmé'den sözetmişti, Puvis de Chavannes, Verlaine, Carrière, Charles Morice'le buluşmalarından... "Seni de götüreceğim.

Camille sormuştu: "Ya Paul? Onu da götürebilir miyiz, ne dersin? Geçenlerde bana Mallarmé'ye şiirlerini gönderdiğini söylemişti. Hoşuna gider."

"Paul yazıyor mu?"

"Öyleymiş."

Salı günü hep birlikte Rome Sokağı 87 numaraya gitmişlerdi.

Camille bu geceleri, bu nazik, harika sanatçılarla kuşatılmış adamı çok seviyordu. Paul, Verlaine'le karşılaşmış, ama konuşmaya cesaret edememişti. Aptal! Orada öyle kanapede oturuyordu, belki kızkardeşinin varlığından rahatsız. Kadın sayısı azdı, çok sayıda yazar. Rodin de pek rahat

değildi; Camille bu ince dünyanın insanlarını seviyordu, Sembolist Manifestodan, şimşekleri üzerine çeken Huysmans'nın kitabından, *A rebours*'dan (Tersine) sözediyorlardı. Camille kitabından nefret etse bile Joris-Karl Huysmans'na hayrandı. Düşüncesini kendine saklamakla birlikte "püskürtücüler, sergilenen kokular, Kıbrıs, *champaka, sariantos*" gibi şeyler Camille'in kaba gerçekçilik anlayışına uymuyordu. Bu insanları çöküş içinde buluyordu. Öyleydiler de ve bununla övünüyorlardı. Yapay cennetler, sapkın zevkler, çarpık duyumların keyfi, bütün bunlar onu daha ziyade usandırıyordu. Yalnızca kumral bir genç garip bir şekilde ilgisini çekiyordu. Özellikle de alm. Onun heykelini yapmak isterdi. Sanki kambur gibi çıkıntısı vardı. Biri adım fısıldamıştı: Claude, Claude Debussy. Piyanistmiş. Villiers de l' Isle-Adam yapışkan gözleri ve alaycılığıyla Camille'i ürkütüyordu. Yazdıklarını okumalıydı. Ama zamam yoktu. Akşamları Folie Neubourg'da, mum ışığında okuyordu yutarcasına, ama kitaplar çok pahalıydı. O kadar çok öğrenmesi, okuması gereken şey vardı ki, hem sonra çoğu zaman resim yapıyordu gece geç saatlere kadar. Ona uyumasını söyleyecek kimse yoktu yamnda. Rodin söz verdiğinin tersine yamnda kalmıyordu.

"Camille, Rose hasta. Eve dönmem gerekiyor, anlıyorsun, değil mi?" Ne yapabilirdi? Ona Rose'dan sözetmişti. Peder Eymard'ın manastırından ayrıldıktan sonra nasıl tanıştıklarını anlatmıştı. Rose her şeyini Rodin'ne vermişti, gençliğini, sevincini Komün sırasında kendisi yokken soğuğa, açlığa direnmişti. Belçika'ya çalışmaya gittiğinde çocukla yalmz kalmıştı. Alçılarını ıslatmış, o meşum 1871 yılında annesi öldüğünde babasına sahip çıkmıştı. Hayır yapamazdı, ondan daha fazlasını isteyemezdi...

Camille dinliyordu. Rodin'nin, kendisinin doğduğu yıl karşılaştığı bu Rose'un varlığım yambaşlarında hissediyordu. O da gençliğini vermişti, Rodin'ni seviyordu. Camille anlıyordu. Rodin korkuyordu. Maria'mn hikayesinin tekrar-

lanmasından korkuyordu.

Terkedildiği için birkaç ay içinde ölen Maria. Rodin bir kadını asla terketmeyecek.

"Hem sonra sesini çıkartmıyor. Asla bir şey istemedi. Benim arkamda. Onunla evlenmemi, hatta Auguste'ü nüfusuma geçirmemi bile istemedi. Hiçbir zaman. Burada. Beni seviyor. Hepsi bu."

Evet ama ne olacaktı bu iki kadına? Rodin saatine bakarak gömleğini çıkartıp şapkasını aldığı zamanlar Camille sakin olmaya çalışıyordu. Çoğunlukla kaçıp yatağına sığınıyordu. Gidişini, parmaklıkların gıcırtısını duymamak için. Uzun yalnızlık saatleri başlıyordu...

"Giyin Cam'" Camille elbisesinin düğmelerini iliklivor. Bu akşam hep birlikte olacaklar. Toplantı geç biteceği için onunla kalacaktır. Haydi hayat çok güzel!

"İşte Paul geldi." Camille camlı kapıdan bakıyor.

"Neden öyle gülüyorsun?"

"Paul böğürtlenlere takıldı, ayağım çıkartamıyor."

"Paul!" Paul debeleniyor, bacağını kaldırıp bitkiden kurtulmaya çalışıyor.

"Ha! ha! ha!" Camille gülmekten katılıyor.

"Hayır Camille!"

Camille bir kez makaraları koyverdi mi onu durdurmak mümkün değil. Pencereyi açıyor: "Paul makas ister misin?"

Yere yuvarlandığım belirtmek gerek.

"İşte şairimiz, dört ayak havada."

Neyse ki Paul'ün keyfi yerinde: "İntikamımı alacağım Cam'. Çirkin cadalozları yazacağım, yani seni."

Camille daha da çok gülüyor. Pervazın üzerinden atladı ve kardeşine yardım etmeye çalışıyor.

Paul donup kalıyor. Çömelmiş kadım gördü. Şaşkın.

"Bunu ben yaptım. Baksana Paul." Camille nü'sünü çeviriyor. Paul dilini yutmuş gibi. "Yaklaş. Seni ısırmaz. Mal-

larmé yorum getirmeden insan önce kendini sorgulamalı diyor. Seyretmek yetmez. Anlamak için istek gerek, eseri reddetmemek için. Bu bilimin olduğu kadar sanatın da kuralı.

Camille herkesi taklit ediyor: Mallarmé'yi, Villiers de l' Isle–Adam'ı, Huysmans'ı. Paul hayretten donakaldı, diye düşünüyor Camille.

"Haydi bütün gün benim hatlarımı ve çıkıntılarımı seyredecek değilsiniz ya?...

Paul anlayamıyor. Camille dans adımlarıyla yürüyor. "Matmazel Camille Claudel, eseri yapan büyük heykeltraş Camille Claudel... Kankan dansçıları gibi poposuna vuruyor.

"Haydi Salıcılar gidiyor muyuz?" Paul sürükleniyor. "Salı günleri *Şairler Prensine* gidenlere böyle diyorlar."

Mösyö Rodin peşlerine takılıyor. İki kardeş. Biri yirmiiki, öteki yirmi yaşında. Kendini onlara yabancı hissediyor, aralarındaki dayanışmanın, çocuksu oyunlarının, hatta kavgalarının bile dışında. Boğuk sesini, gülüşünü duyduğu, bu ağaçların arasında kaybolan, önünde yürüyen bu büyük genç kız nereye gidiyor?

"Dikkat et Paul, eğer düşersen sana yardım etmem. Bizi izliyor musunuz Mösyö Rodin?" Gözlerinin pırıltısı. Şimşek sanki!

Geri dönüp onun koluna giriyor, diğer eliyle de Paul'ü çekiyor.

"Beni çok sevin!"

Çakuntala

"Uyuyorum, ama gönlüm nöbetle.
Sevdiğim çalıyor kapıyı.
Aç, kardeşim, dostum,
Güvercinim, kusursuzum benim!..."
Le cantique des cantiques

Camille bekliyor. 1888 Champs-Elysées Sergisi. Camille sonucu bekleyecek halde değil. Bu yüzden ahp başını gidiyor, yürüyor. Serginin önünden geçiyor, uzaklaşıyor, geri geliyor. Günlerce süren çılgınca çalışma. Camille bitkin. Çiftin üzerinde çalıştı, yeniden çahştı, belki on kez –yardımsız, tavsiyesiz: Rodin'nin bile ağzını açmaya hakkı olmadı– onun eseri! Daha sonra, yani birazdan bu heykelin ne olduğunu ona söyleyecek.

Camille yürüyor, terliyor, kalabahğı görüyor. Hava çok güzel ama onun kulağı sonuçların açıklanmasında, her şey kokusuz, sesleri duymuyor, söylenenleri kavrayamıyor. Yürüyor, sergi salonunun çevresinde dolanıyor. Yarım saat, belki bir saat daha. Bomboş sokakta bir duvara dayanıyor, birkaç saniye süren sükunet. Soluklanma zamam. Orada hepsi çifti seyrediyor, kelebek gözlükleriyle, unvanlarıyla, endişeli alınlarıyla, sanki sözkonusu olan kendileriymiş, kendi hayatlarıymış gibi. Pis suratları, gergin dudaklarıyla çevresinde dolaşıyorlar. Bir avuç toprağı bile yoğurmayı bilmeyenler. Duygusuz, yavan insanlar. Camille bağırmak istiyor: "Bu benim ruhum, en kutsal varhğım." Onları uzaklaştırıp dışarıya atmak istiyor. Durmadan konuşuyorlar ve Camille, kaba pençeleriyle boşalttıkları, öğüttükleri, parçaladıkları hayatını görüyor.

"Mösyö, bunlar çahşma saatleri, sorgulama saatleri, ruhumun yandığı saatler. Siz yiyip içerken, dalga geçerken,

oburca hayatı tıkınırken, ben heykelimle yalnızdım ve yavaş yavaş akan benim hayatımdı, bu toprağın derinliklerine kanımı akıtıyordum, yaşama zamanımı.

Kadının ve adamın üzerine eğilen kafaları görüyor. Adam diz çökmüş, kadın da yavaşça ona doğru eğilmiş. "Mösyö Rodin." Hava soğuk. Isınmak için ateş yaktılar –odun kokusu, orman kokusu.

Camille Villeneuve'den dönmüştü. Kış geliyordu. 87 yılı bitmek üzereydi. Yirmiüç, yirmiüç yaşını dolduracaktı. Ve işte o iğrenç olay olmuştu.

Bir kış akşamı saat altı: Camille J Atölyesine doğru gidiyor, Mösyö Rodin epeydir ondan *Les portes de l'enfer*'in bir bölümünün taslağına başlamasını istiyordu. Gece olmadan krokileri alıp Clos Payen'e götürmeye karar vermişti. Böylece dilediği gibi bakabilirdi. Levha sallanıyor. Dikkat Camille! Levha orada. Görmüyor, yalnızca durmadan değiştirdiği, bir "Dua", bir "Yakarış", bir "Yüce Çağrı" olan heykeli düşünüyor.

Şişman kadın, bacaklarını açıp adamın kucağına oturmuş, vidalanmışlar, adam da gayet kaba oturuyor. Camille onda kır tanrısının boynuzlarını görüyor. Bir kolu kadının sağ baldırının altında. Organının üzerinde gidip gelen sol elini tutmuş. Kadına gömülmüş. Kadın kendini ve onu okşuyor. Camille çevresindeki mermer grupları gibi hareketsiz duruyor. Bir şey yapmalı. Kafasının içinde sadece şu dizeler: "Benim küçük güzel sevgilim, gel senin büyük kulağını öpeyim." Shakespeare'den, bir eşeğe aşık olan Titania konuşuyor. Mösyö Rodin siz bir eşek oldunuz. Somağınızı görüyorum, duymuyor acı acı anıyorsunuz. Mösyö Rodin beyaz omzun arkasında nefes nefese.

Yvette'in gülmesi Camille'i çıldırtıyor, Yvette burada Mösyö Rodin'nin kucağında. "Ne var? Baksana Auguste şu kızoğlankıza! Mösyö Rodin bir şeyler yapın. Hayır siz değil, siz değil... Ne oluyor, sen de heykeltraş değil misin? Bak-

maktan korkma. Senin Rodin'nin konularını *décadent*'ların yanında bulmuyor ya! Ona hayat lazım. Hadii m'syö Rodin önemi yok. O da heykeltraş, senin gibi sanatçı. Görelim bakalım. Erkek mi kadm mı? Debois veya Escoula olduğu zaman suratım böyle asmıyorsun."

Yvette canevinden vurdu. Camille meydan okurcasına ilerliyor ama kelimeler çıkmıyor ağzından. Dışarda, yapamadı. Fakat Yvette haklı. Öylesine heykeltraş ki, kendini bile unutuyor: Atölyede onu umursamadan yeniden şakalara başladılar zaten. Madem ki erkekler arasında olmak istiyor, öyleyse onların kabalıklarını, incelikten yoksunluklarını onlar gibi benimsemek zorunda. Öbür yakaya geçti. Yasaları onlar koyuyorlar. İki yakada birden oynayamaz. Yvette haklı.

Aradan bir hafta geçmişti. Yanyana çalışıyorlardı, J Atölyesinde hava gergindi. Camille resimleri almaya gelmiş ve yeniden heykelin üzerinde çalışmaya başlamıştı, ama herkes ustayla öğrencisi arasında düşmanca bir hava sezinliyordu. Yvette bir şey söylememişti, Camille'e acıyordu. Bu kadar çelişkinin karşısında öylesine gençti ki. Bu kızı cesur buluyordu, gizlice elini sıkmayı çok isterdi.

Sonra bir akşamüstü Rodin Camille'i yemeğe davet etti. Lokantadan sonra onunla birlikte Clos Payen'e geldi. Şöminedeateş yanıyordu. Camille kendi kendisiyle alay ediyordu. Bir heykeltraşı seviyordu hem de herhangi birini değil. Öyleyse... Onunla dalga geçmişti, "birliktelikleri" bir lütuftu; kendisi Rose'dan daha büyüktü, olduğundan farklı görünmek istemiyordu, onun ilişkilerini bilmezlikten gelmek, hayır o direnecekti, kendi ilişkileri olacaktı...

Rodin bileklerine yapışmıştı, sertçe. "Bunu yapma Cam'. Sen yapma. Başlatma. Sonra biter. Sen yapma Cam'."

Camille bakıyordu, bu eteklerine tırmanan çocuğa. Geri çekildikçe o daha çokyapışıyordu sanki terkedilecekmiş gibi, gözleri umutsuzlukla yalvarıyordu. Silahsız, silahsız bir erkek, dizleri üzerinde, yüzü allak bullak. Eğer Camille de

diğerleri gibi olacaksa tüm hayat çok pis demekti. Artık hiçbir şeye inancı kalmazdı. Camille kendinden geçmişti. Rodin yanındaydı, diz çökmüş, beline sarılıyordu, Camille davlumbaza dayanmıştı, sırtı ısınıyordu. Çıtırdayan orman kokusu...

Camille başını eğip onu şakağından incelikle, anlatılamaz bir sevecenlikle öpüyor, ona her şeyini veriyor, kalbini... "Mösyö Rodin." Titriyor, boyun eğiyor, kendini veriyor. Yvette'in, kır tanrısının, eşeğin ötesine geçiyor aşkla dolu. Her şeyi alsın, ölüme dek!

Odunlar yanıyor. Kendini görüyor, onu görüyor, arkalarında harh ateş, yansıyorlar, aynalarda çoğalıyorlar. Sunak taşı Rodin, Camille de kurban, ona doğru eğiliyor, yanağı yanağında, hâlâ ayakta, ama kaymaya, onun yanına doğru inmeye başlıyor. Hâlâ tutuyor Camille'i ama başı kaymaya başladı. Kollardan biri zorlanmadan sarkıyor... Son bir hareketli elini kalbinin üzerine bastırıyor –boğucu bir acı, onu yeniden bulmanın sevinci, temastan önceki saniye, kendini bırakıyor Camille, ölüyor. Elini göğsünün üzerine kapattı, tümüyle ona ait, kalbi, bedeni, onu alıp uzaklara götürüyor...

Uyandığı zaman Camille yalnızdı. Saat geç olmuştu. Rodin yüzünün resmini çizip üzerine de titrek yazısıyla "Ebedi ilahe" yazmıştı. Heykel yapma isteği, çabuk. Kafasındaki çifti gerçekleştirecek. Ne yapmak istediğini biliyordu zaten. Kahvesini içip aceleyle Hint efsanelerini karıştırmıştı. İşte *Çakuntala*, kaybolan sevgilisini bulunca sevinçten sarhoş olan kral, bir sonsuzluk anında, belleğine kavuşmuş...

Aman Tanrım! Burada ne yapıyor? Sergi salonuna doğru atılıyor, kalabahkta büyük bir kıpırdama. Aralara sokuluyor. Ve duyuyor: "*Çakuntala*. Alçı. Heykeltraş: Matmazel Camille Claudel. Mansiyon ödülü.

Diğerlerinin önemi yok. Kabul edildi, heykeltraşlar ara-

Sako... ...

sında yeri var artık. Gözleri yaşarıyor. Kalabalık çevresini alıyor, ama o nerede?

"Rodin'nin tarzından farklı bir şey yapması asla mümkün değil."

"Rodin yardım etmiş olmalı."

Bu iki cümle kırbaç gibi şaklıyor Camille'in kulaklarında.

"Eh! Öğrencisi zaten. Her şeyi öğretmiş."

"Bunun dışında başka şeyler de, öyle söylüyorlar. Kendini yoksun bırakması hata olurdu."

Camille boğuluyor. Her şeyi mahvettiler. Alçaklar, pislikler, pislikler, her şeyi kirletiyorlar. Yalnızca kötülükte gözleri. Kendi başlarına bir tek iş yapmaktan acizken, her şeyi yıkıp yokediyorlar.

"Yanılıyorsunuz baylar!" Rodin'nin sesi, soğuk, gür. Camille onu hiç böyle görmemişti. Soğuk, demir gibi bir öfke. "Matmazelin benim öğrencim olduğu bir gerçek. Kısa bir süre için. Sonra benim iş arkadaşım ve en yetenekli uygulamacım oldu. Onu her şeyin üzerinde tutarım. Benim en değerli yoldaşımdır. Onunla fikir birliğine vardıktan sonra ancak son kararımı veririm. Bu tartışmayı kesmek için şunları söylemek istiyorum: 'Ona nerede altın bulacağını gösterdim belki, ama bulduğu altın kendi içinde'."

Rodin onu farketti. Gülümsüyor. Kalabalık, çiftin önünden uzaklaşıyor. Yarın bütün Paris bundan sözedecek. Rodin onunla gurur duyuyor. Başarısını kutlamaya götürüyor. Sanatçılar çevrelerini sarıyor. Mösyö Rodin ve Camille Claudel. Rodin ışıl ışıl, ona bakıyor; Camille, esnek, büyük, tebriklerin karşısında sessiz duruyor, gülümsüyor, o bir gün kardeşi Paul'ün söylediği gibi *Virgo admirabilis*, biraz çarpık, yalnızca ona ait gülümsemesiyle. Dinleyip cevap veriyor ama bu mağrur ruha kim girebilir? Yan yana dışarıya çıkan iki heykeltraşın karşısında herkes biraz endişe duyuyor. Aynı heykelin birbirine doladığı bir kadın ve bir erkek.

Rodin, Rodin, Rodin

Günlerdir kar yağıyor. 90 kışı burnundan geliyor, insanı yorgun, acı içinde bırakan pis bir hava. Camille neredeyse çalışamıyor. Göz gözü görmüyor. Çalışmak için yalnızca iki saat. Bu ışıkta her şey yanlış oluyor. Bıktı, bıktı artık. Yirmialtı yaşına bastı, yaşlandı, başarısız. Hiç sipariş alamıyor, buna karşılık bir de insanların nefreti, kıskançlıkları, dedikoduları ya da sessizlikleri, kayıtsızlıkları... Üzerine çektikleri bunlar. Rodin bile keyifsiz. Sergide aldığı mansiyon ödülünün üzerinden neredeyse iki yıl geçti, her şey "sıradan kibarlığa" dönüştü bile.

Övgüler, ona vaadedilen gelecek, bütün bunlardan geriye ne kaldı? Hem zaten bu yıl başlarından hep nefret eder: Takvim değişince her şey değişirmiş gibi! Gülünç!

Yeniden yatmadan iki kez kalktı. O kadar karanlık ki, bir şey yapamaz. Bu yüzden öyle duruyor, amaçsız, aptal gibi, isteksiz. Kimin ona ihtiyacı var? Dostlarını gözden geçiriyor, ailesini, Rodin'nin Rose'u var, modelleri, heykelleri var. Böyle bir günde insanın yerinden kalkması birileri için çok değerli olmasını gerektirir. İşse, işi var! Daha doğrusu Mösyö Rodin'nin siparişleri başından aşkın. Uygulamacıları yetersiz kalıyor. Artık adı *"Rodin and Co"*, üç atölyesi tüm gün boyunca dökümevi gibi çalışıyor. Kimi yerden saldırıyorlar, kimi yerden savunuyorlar. Bu yüzden sanatçıyı avutup rahatlatmak gerekiyor. Eleştiri yağmuru, tıpkı bir sanık gibi herkes onunla ilgileniyor.

Bourgeois de Calais skandalı oldu. Yapıt hâlâ yerine konmadı, Calais Komitesinin düşmanlığı sürüyor. Tam bir anlayışsızlık. Bir yıl oluyor Victor Hugo siparişini alalı, Paris'te yükselecek anıt, sonra *Les portes de l'enfer* bitirilmedi, Nancy, de Claude Lorrain anıtı, bütün bunlara bir de büstü-

nün yapılmasını isteyen politikacıları ve zengin hanımları eklemek lazım. Ah bu kadınlar, keşke hepsinin gözlerini oyabilseydi Camille! Gelirler, kımıldayıp dururlar, yalvarırlar, kıçlarını sallarlar... Oysa onların sayesinde Camille bir dost kazandı, bir sırdaş. Paralarıyla, mücevherleriyle, kartvizitleriyle alanı boşalttıkları zaman Camille ile Yvette eğlenmeye başlarlar. Onları ne kadar da alçak bulurlar, kendilerine baktırtan toplum asalakları. Paraları olduğu için ve evlilikleri sayesinde her şeyi yapmaya hakları vardır. İnsan vücudunun sırlarına yaklaşma hakkına sahiptirler... "Hay, hay Mösyö Rodin...

Auguste Rodin sık sık Madam Adam'a gidiyor. Buraya Gambetta, Waldeck Rousseau, Güzel Sanatlar Bakanı Eugène Spuller ve güçlü sanat eleştirmeni Castagnary geliyor. Camille artık Rodin'le birlikte çıkmıyor. Hem onu pek davet etmiyorlardı. Bir de giysisi yoktu. Camille son büyük geceyi hatırlıyor: Herkes Rodin'nin çevresini sarmış, onu talep yağmuruna tutuyordu. Castagnary bile büstünün yapılmasını istiyordu. Özellikle de o zaten. Gelecek kuşaklara kalması için belki de bu onun tek şansı. Camille bu adama dayanamıyor. Salonun kapısında dururken onunla yalnız Charles Gounod konuşmuştu. Ama Camille müzikten hiç anlamıyordu ki. Faust'tan sözetmiş, gençlik mitini, Faust'un Şeytanla anlaşmasını anlatmıştı. Zaten hep İhtiyar Faust'a karşı bir zaafı olmamış mıydı? Yetmişine varan Gounod beyaz sakalının ardında gülümseyerek dinlemişti.

Camille bugün anlaşmayı anlıyor. Akıp giden zaman, gençliğin getirdiği küstahlık; işte kaybetmekte olduğu şeyler bunlar. Bunlar Camille'i bir bir yıpratacak.

Rodin 1889 yılına damgasını vurdu. Kendisini kabul ettirdi. Camille oracıkta, yatağının içinde, sığınmış, büzülmüş.

O çağırdığı için yanına gitmişti: "Geleceksin değil mi Camille? Seni bekleyeceğim. Benim için çok önemli. Hem sen bütün heykellerimde varsın. Bu bir tür saygı belirtisi. Camille beyazlar içinde çok güzeldi, yoldan gelip geçenler kim-

bilir hangi aşk buluşmasına giden bu aydınlık beyaz gölgeye bakıyorlardı. Erkekler düş kuruyor, kadınlar bu yalnız başına yürüyen –ve herhalde biri tarafından beklenen– özgür insanı kıskanıyorlardı.

Meltem, leylak kokuları. Camille Georges Petit galerisine yaklaşıyor. Kalabalık! Ansızın korkmaya başlıyor, tanıdık bir yüz arıyor. Çevresine yığılan kalabalığın arasından Monet'nin tuallerini, "usta"nın heykellerini zar zor seçebiliyor; ona "usta" deyişinde biraz sevecenlikle karışık alay var. Çünkü "usta" ("maître") sözcüğünü hep "metres" ("maîtresse") sözcüğüyle karşılaştırmalı olarak düşünüyor. Camille onun *maîtresse*'i o da Camille'in *maître*'i. Çift anlam hep güldürür onu.

Camille'i gördü, yanına doğru gidip boynundan tutuyor. "Çok mutluyum. Burada olmana çok sevindim. Genç bir kadın yanlarına yaklaşıyor: "Blanche'ı tanıyorsun değil mi? Camille Claudel." Genç şapşala doğru döndüğü an, birisi Rodin'ni kolundan tutuyor, Octave Mirbeau, Camille onu sever. Mirbeau, Rodin'ni biriyle tanıştırmak üzere götürüyor. İşte kapıldı, kaçırıldı bile. Camille Blanche'la konuşmaya çalışıyor ama onun da arkadaşları var.

"Affedersiniz Matmazel neydi?" Camille'in ismini söylemeye fırsatı olmuyor, hem ne işe yarardı ki? Hepsi onu unuttular bile. Uzaktan onun kendisine baktığını görüyor. Aslında Rodin Camille'i izliyor. Bu bakışları iyi tanır. Camille onun numarasını çoktan beri farkediyor; Camille biriyle konuştuğu zaman o tedirgin oluyor, kıskandığı söylenemez ama o Rodin –kendinden habersiz gelişen, başka bir erkeğe, başka bir kadına, *başkasına* yönelen her türlü dostluktan tedirgin oluyor. Rodin onu takdim ederken heykeltraş olduğunu söylemedi bile. Camille hiçbir şey görmüyor, ne resimleri, ne heykelleri. Sergiyi daha sonra gezmeye gelecek, ortalık sakinleştiği zaman. Zaten bütün bu insanların umurunda bile değil sergi. Buraya kendilerini göstermeye geliyorlar, görmek için değil. Nasıl geri çekilebilirler, bir

eserin kendilerini etkilemesine nasıl izin verirler...

Büyük zafer! Monet'nin yetmiş resminin arasında Rodin'nin otuzaltı figürü: "Gürültü koparan bir paylaşma."

Eugène Carrière de kendini terkedilmiş hissediyordu. Camille'le birlikte çıktı. Havadan sudan konuşarak yürümüşlerdi. Camille Eugène'i seviyordu, bu sevgi karşılıklıydı zaten. İkisi de Rodin'nin iltifatlara kapıldığını görmüşlerdi, daha dün üzerine tüküren bu kalabalık –ki yarın gene tükürebilirdi... "Bir numaralı yenilikçi, heykel sanatının kurtarıcısı... Yeni sergi iki olağanüstü sanatçı için çok büyük bir başarı oldu... Yüzyılımızda bu iki sanatı en görkemli, en kesin biçimde temsil eden onlardır." Ya Camille'in payına düşen? Mösyö Rodin'nin öğrencisi olmak.

Camille yatağında hızla döndü. Kıskançlıktan değil ama çıkış yolu bulamayışından. Başarı başarıyı çağırır. Birkaç ay sonra Güzel Sanatlar Komisyonundaki Antonin Proust, heykeltraşın hizmetine birkaç yer tahsis etti.

Varolmak anlamında Camille her yerdeydi. Rodin'nin her heykelinde değiştirilmiş biçimiyle vardı. Herkes çılgın aşklarını kıskanıyor, bütün Paris onları düşlüyor, kadınlar çatlıyorlardı. Herkesin baktığında onu gördüğü *L'éternelle idole*'ü (Ebedi İlahe) yapmamış mıydı? Dizlerinin üzerinde oturan genç kızın göğüslerinin altını yumuşaklıkla öpen adam... Camille kendi *Çakuntalası*'nı yeniden görür gibi olmuştu. İki kişi de ayın yorumu yapmıştı. Ama neyi değiştiriyordu ki bu? Herkes *Çakuntala*'yı çoktan unutmuştu. Eleştirmenler Mösyö Rodin'nin çifti, "bu sevecenlik harikası" karşısında kendilerinden geçiyorlardı.

Camille beyaz yastığının üzerinde döndü. Odada onları görüyor. Birbirlerine sarılan kadınla erkek, tek mansiyonu! Neden onu terkettiler? Kimse satın almadı. Kimse istemedi. Yenilgisi burada karşısında duruyor.

Kalkması lazım. Victoire her zaman: "Sen kendine yardım et, Tanrı sana yardım eder," derdi. Villeneuve! Villeneuve'den bile iğreniyor. Bu yaz adımını bile atmak istemedi.

Belediye Başkanının beyaz şarabı, sayısız ziyaretler, yolculuklar. "Siz bizim çocuğumuzsunuz, buraların çocuğu, bizim sanatçımız. Ya Mösyö Rodin? Günün birinde onu da aramızda görebilecek miyiz?" Ve sonra birden haber gelmişti, inanılmazdı.

Devrimin yüzüncü yılının anısına dikilecek anıtın Camille tarafından yapılmasını istemiyorlardı. République Meydanı, çocukken oynadığı o küçük meydan, başka bir heykeltraş bu işi üstlenecek. Çeşitli bahaneler uydurmuşlardı: Camille büyük bir sanatçıydı artık... Hem Villeneuve'de doğmuştu, insanlar dedikodu yaparlardı. Belediye Meclisi iltimas yapmak istemiyordu. Yine de belli olmazdı... Camille bu olay karşısında çaresiz kalmıştı, onulmaz biçimde yaralanmıştı. Rodin vardı. Mösyö Rodin. Camille'i kim kabul ederdi ki? Her şeyi bir an önce bırakmak en iyisi.

Paslı parmaklıklar. Ayak sesleri. Asılan şemsiyenin sesi. Merdivenleri çıkan ağır ayak sesleri...

"Cam', Cam', hasta mısın? Neyin var?"

"Başaramayacağım. Bitti. Unutuldum. Ağlıyor, hıçkırıklarla sarsılıyor. Böyle olduğu için kendine kızıyor. Şimdi gene hıçkırıyor. Üstelik onun önünde!

"Yeter benim Camille'im. Hasta olacaksın.

"Kimse bana sipariş vermiyor. Ben yokum artık."

"Ne diyorsun sen? Lhermitte, oğlu Charlot'nun büstünün siparişini sana verdi.

"Evet ama bronz dökümü için senin tavsiyeni aldı. Ve Liard'ın söylediğimi yapması için senin tavsiyen gerekti. Siyah patine... Hem o senin dostun, senin de büstü yapmaya zamanın yoktu. Bu yüzden benden istedi.

"Saçmalıyorsun. Ya *La prière?* Onu sen gerçekleştirmedin mi? Ben ihtiyar bir imansızım. Senin *Prière*'ini hiçbir zaman yaratamazdım. Ve benimle birlikte ürettiklerin..."

Sıcak bir öğleden sonra, yalnız başına, adını bile bilmediği

bir kiliseye girmişti. Sakin, sessiz huzurlu yer. Camille hasır bir sandalyenin üzerinde. Önünde genç bir kadın duruyordu, dizleri üzerinde, başı önünde, ışıltılı. Sonsuz mutluluk. Camille bir gün bir halk şarkısı okumuştu: *Les béatitudes* (Sonsuz Mutluluklar). Bu kadına bakmıştı, ne yapıyor, ne düşünüyordu? Her türlü insan düşüncesinin ötesinde, yalnız yaşanan bu sevinç, yüzündeki bu aydınlık neydi? Camille ondan gözlerini ayırmıyordu; uzaklarda kırmızı bir ışık çırpınıyordu, tıpkı kalp gibi. Camille kendini huzur ve güven içinde hissediyordu. Düzenli. İçeriye iki sofu kadın girdi, kendi aralarında konuşuyorlardı, dişlerinin arasında fısıldaşıyorlardı, tıpkı annesi gibi -içlerindeki kötülüğü dökerek- incik boncuk sesleri arasında gürültüyle yerleştiler. Camille gözlerini, yakaran kadından ayırmıyordu. Yüzünde tek bir kas bile kıpırdamamıştı. Hangi dünyadaydı bu kadın? O mutluluk!... Camille kaçmıştı, kendisine yasaklanan bu mutluluktan uzaklaşmak istercesine.

Uzaklara gideceğim.

"Nereye? Dinle Camille, neredeyse ellibir yaşındayım. Bir yıldır toparlanabildim, sipariş alabiliyorum. Senin önünde kocaman bir hayat var. Heykel uzun iştir. Başaracaksın. Önce sabır...

Ama Camille'in zamanı yoktu işte. Bunu hissediyordu. Yetmişinde heykel yapmak istemiyordu. Her şey ve hemen! "Hemen! Gençken... On yıl sonra daha iyisini yapamam.

"Sabır Camille. Esin diye bir şey yoktur. Biz dürüst işçileriz, zaman zanaatkarlarıyız. Eğer yeniysen dostun azdır, düşmanın da çok. Cesaretini yitirme. Dostların kazanacaktır, çünkü seni neden sevdiklerini bilirler, diğerleri senden neden nefret ettiklerini bilmezler, onların çabaları da kalıcı değil, her rüzgarda savrulurlar. Baksana bana, benim durumum da hâlâ aynı. *Victor Hugo*'yu gördün, onu çıplak yapmak istediğim için nasıl da çılgına döndüler. Bence bir tanrı-

nın üzeri örtülemez." Camille gülümsüyor. "Dinle Cam' gerçek heykelimi ancak otuzyedi yaşımdayken yapabildim. Daha önce bir işçi, bir memur gibi çalışıyordum."

Bütün bunları biliyor. Ama onun durumu başka. Zamanı yok. Zamanı olmayacak.

"Çocuk, sen çocuksun. Daha sonra anlayacaksın. Çalış. Heykeltraş olmak istedin. Uzun ve zorlu bir iş. Kimseyi ilgilendirmez bu. Kimin senin heykellerine ihtiyacı olacak ki? Kimsenin umurunda bile değil yapman veya yapmaman, eğer işi bırakırsan sevinmezler bile. Kayıtsız kalırlar. İsteğini her sabah yaratman senin işin, ihtiyacım –kendi doğrulanmam diyelim istersen. Uzun süre dayanırsan, Michelangelo gibi başarılı olursan, tüm insanlığı sonsuza dek yanına alınış olursun, onu en önemli şey haline getirir, güzelleştirirsin..."

Ve Rodin sanki kendisi için de şunları ekliyor: " Özellikle de bu çağda her şeyden önce işlevsellik aranırken. Akıl, düşünce, düş değil...

Camille ona bakıyor, kayıp mavi bakışlarıyla, burada, biraz çökmüş, uzaklara dalmış, kendi de kayıp: "Sanatçılar düşmandır birbirlerine. Gelin, heykeltraş küçük hamm, kahvenizi için. Bana yeterince saçma sapan şey söylettiniz. Abuk sabuk konuşan ihtiyar bir dede!" Camille gülüyor. İlerdeki halini düşünüyor Rodin'nin üzerinde eski paltosu, dizlerinde kürk bir battaniye. Ünlü olacak, zengin, çevresinde dalkavuklar, güzel beyaz sakalı bembeyaz, omuzlarında bir şal ya da yünlü bir atkı ve eski beresi, başında sevgiyle taşıdığı büyük beresi.

Dizlerine yaslanıyor: "Söyleyin bana Mösyö Rodin, nasıldı bu Camille? Onu çok seviyormuşsunuz. Heykel mi yapıyordu yoksa sizin sevdiğiniz güzel bir genç kız mıydı yalmzca?

"Durun size anlatayım." Rodin Camille'i yakalıyor, üzerine yuvarlamyor. Camille onun sakalım çekiyor. "Bekle ihtiyar heykeltraşının kim olduğunu görürsün şimdi!"

Sıkıca sarılıyor. "Fakat üşüyorsunuz, Matmazel, bekleyin." Gömleğini kaldırıyor, dizlerinin üzerine yatırıp kalçalarını ovuyor. "Heykeltraş olabilmek için adale lazım Matmazel. İnsanın yontması, tokmakla vurması gerek."

Camille'in burnu çarşaflara gömülü. Bacakları debeleniyor, ama dengesi yerinde değil, güçsüz. Poposuna vuruyor Camille'in ve onu yatağa atıp üzerine atlıyor. Camille gülüyor, direnmeden. Hayır, böyle kolay boyun eğmeyecek. Çırpınıyor, tekme atıyor, ondan kurtulmak için kasılıyor. Ama o, tüm ağırlığı ile üzerinde, Camille pütürlü paltoyu, atkısını hissediyor. Şimdi Rodin onu çok istiyor. Camille de onu. Direnmesi ek bir uyarma. Erkeğin onu arayan parmaklarını hissediyor. Kendini biraz daha bırakıyor. Camille biraz daha açılıyor... *Psyché–Printemps*'ını hatırlıyor... Öğrenmek istiyor ve kendini bırakıyor. Rodin'nin heykeli canlanıyor gözlerinin önünde, *Psyché–Printemps* adını vermişti. Hareketin kabahğından çok etkilenmişti –şimdi zorlanmak istiyor işte. Parmak arkasından yavaşça içine giriyor, o da hiç utanmadan kendi elleriyle kalçalarını açıyor. Camille büyük kille toprak topağına saplanan sapı görüyor, yumuşak ve siyah toprak; çevresinde yoğurduğu eksen, yeni bir şekil yaratmak. Camille eksen. Rodin onu tutuyor, çeviriyor yoğuruyor. "Hayır daha değil..." Parçalanıyor, toprak kayıyor, kil kaçacak. Hayır işte yine yanında. Yeniden sahibini buluyor, imar ediliyor. İçine giriyor Rodin, kalkık organının üzerinde Camille'i dikleştiriyor, balçığın içine dalıyor. Temel taşının, ana tonozun üzerinde açılması için onu yerleştiriyor. Öne arkaya hareket ediyor. Sivri kemer, yuvarlaklar, gülbezeme, üçbezeme –siyah gül. Hayatı ve ölümü barındıran inanılmaz girinti. Meni ve gübreleme. Çirkef ve karın. Son ve başlangıç. Omega ve alfa, bir an asılı kalan bir dünya, bir dünya –bir saniyelik bir ara... Tüten ağızlarına yerleşen bu sır da ne?

Parlak, şehvetli, ter içinde, kokulu uyuyorlar şimdi. Birbirlerinin içinde, dünyadan uzak.

Akıl Hastanesinden Mektup

... Aslında burada beni heykel yapmaya zorluyorlar, başaramadıklarını görünce de başıma türlü dertler açıyorlar. Beni caydıramazlar, tam tersine...

"Mezarlık ziyaretlerinden ötürü heykel sanatı öldü ya da varolma nedenini yitirdi diye mi düşünmek lazım? Yok hayır...

Açıkhavadan, meydanlardan kovulan heykel sanatı diğer sanatlar gibi bu ıssız odaya çekildi, şairin yasak düşlerini yakaladığı ..."*

Folie Neubourg'un odaları.

"Bu bir delilik," diyordu Camille. Gülüyordu. "Çok pahalı. Bu eski ev!" Rodin onu kollarına alıp fısıldıyordu: "Benim deliliğim sen. Clos Payen'nin onbeş kadar odasında koşturuyorlardı, birbirlerini bulabilmek için kaybediyorlardı, "Folie Neubourg"larında.

Ağzının payını aldı Camille, artık bu sözleri kullanmıyor. "Bir delilik etmiştik." –"Birbirimizi deli gibi seviyorduk... Hiçbir zaman. Duyuyor musunuz?

Çocukluğundan beri heykel başkaldırısı olmuştu.

Bu kenardakalmış, onu terkettikleri odada, elinde kalan tek özgürlüğü HAYIR diyebilmekti.

Ve dilsiz on parmağıyla, bugün *Yokluğunu* haykırmaya karar vermişti.

Sonsuza dek mi?

Tıpkı Orfe gibi ölüler ülkesine cesurca meydan okuyordu...

* Paul Claudel, Ağustos 1905

Prenses

"Ah eller! Ah, ah kollar! Hatırlıyorum, buraya ellerimden çakıldım!
Ve kırgın, düşlere daldım, mutsuz!...

PAUL CLAUDEL, *Tete d'Or*

Yazıyordu.

Demek sırrı buydu. Aylardan beri dalgın, meşgul gözüküyordu. Paul yazıyor. Biraz önce uğradı, bir kitap hediye etmek için, *kendi* kitabını. Camille mutlu. İlk baskı. Bütün gece okuyacak. Yalnız kitabı bıraktı, tek laf etmeden, tam onun tavrı! Dışarıya çıkmıştı. Hava hâlâ çok soğuk olduğu için kendine iyi bir sıcak çorba yapmak istiyordu akşama. Birkaç zamandır çok üşüyor ve durup dururken uyumak istiyor. Bazen güpegündüz uyukladığı oluyor.

Paul kitabı hiç açıklama yapmadan bırakmıştı.

Camille sipariş alamıyordu, ufukta heykel yoktu. Yalnızca Rodin'nin büyük işi tüm zamanını alıyordu. Hem modeli de yoktu, onlara verecek parası da, Rodin de birçok kez ona model temin etmeyi "unutmuştu" Hiç sesini çıkartmamış ve bir daha onun önünde ağlamamaya yemin etmişti. Kendi deyişiyle "orji"lerinden sonra birlikte kahve içmişlerdi. Rodin neredeyse utanarak ona bakmıştı; Camille de bir şeylerin yolunda gidip gitmediğini sormuştu. Ona bir şeyler söylemek ister gibiydi ama susmuş ve: "Bir erkek gibi yontuyorsun. Endişelenme, başaracaksın, demekle yetinmişti. Somut bir şey önermiyordu. Devam etmesi gerekti, o heykelin ta kendisiydi, *öyleydi*, hepsi bu.

Şubat ayı nihayet bitiyordu. Daha uzun süre çalışabileceklerdi. Rodin çok meşguldü. Camille de siparişlerin fazlalığından şikayet edebilmeyi isterdi!

"'Désespoir'ın (Umutsuzluk) ellerini yeniden çalışmak lazım, o küçük heykelin. Baksana geçen akşam ona benziyordun! Eustache de Saint-Pierre'den de memnun değilim. *Les bourgeois de Calais* işi beni delirtecek. Çok işim var. Yapamayacağım.

"Eustache de Saint-Pierre'i seviyorum ben. İçlerinde en vakur olan o, her şeyin söylendiğinin farkında, artık itaat etmekten başka çaresi yok. Ölüme doğru yürüyor, sadelikle ve boyun eğmeden. Gidiyor işte bu kadar."

"Elleri büyütmen gerek, Pierre de Wiessant'nın ellerini. Taslağından memnunum. Bir eli başkaldırıyor, diğeri yakarıyor."

"Eustache bana *Dieu d'Amiens*'i hatırlatıyor."

"Öyle mi? Ah keşke günün birinde o büyük ustaların sanatına biraz olsun yaklaşabilsem. Katedralleri gezmekten hiç bıkmam... Ama Victor Hugo, hayır! Onu giydirmeyi reddediyorum. Boyun eğmeyeceğim. Ne düşünüyorsunuz bu konuda Matmazel Claudel?"

Camille tam cevap verecekken konuşmaya devam etti: "Size gelince, çabuk giyinin yoksa nezle olursunuz. En iyi uygulamacının hastalanmasının sırası değil şimdi. Camille yerinden kalktı, aniden. Rodin yaralamıştı onu, ama kuşkusuz, ne ölçüde olduğunu bilmeden.

"Kardeşinin Dışişleri sınavına gireceğini söylemiştin bana. 15 Ocakta değil mi?" demişti yanlışlığını kapatmak için. Camille başıyla doğrulamıştı. Konuştuklarıyla ne ilgisi vardı bunun?

"Bakana yazıp onu tavsiye edeceğim. dostumdur. Pek işe yaramaz ama gene de belli olmaz. Memnun oldun mu?" Camille memnun olmuştu tabii. Kardeşi adına... Hem bu onu ne ilgilendiriyordu? Zaten Paul'ün tavsiyeye ihtiyacı yoktu.

Camille giyinmek için yukarıya çıkmıştı. O anda bu adamdan neredeyse nefret ediyordu. Eğer elinden gelse tavanı tepesine indirebilirdi. Güm! Ezildi, usta! Pestili çıktı,

alçı çuvalı, toz oldu. Ya o? Ona neler oluyordu, burada, Paul' le Rodin arasında bocalarken? Bu gidişle ortadan yokolsa kimse farketmeyecekti bile. İki erkeğin arasında bir hayalet... Esin kaynağı, model, kızkardeş, iki büyük dahinin hizmetkarı! Bir kolundan Rodin, bir kolundan Paul tutmuş onu çekiştiriyorlardı, kalbinin direnme gücü her gün biraz daha azalıyordu.

Tete d'Or (Altın Baş). Paul Claudel, burada onu bekleyen kitap. Camille acele ediyor. Üşüyor. Kitabı ancak yemekten sonra açacak. Önce kitabın adıyla ilgili düş kurmayı sever. Genellikle kitaplara bakar ama satın almaz. Altın Baş güzel isim. İnsan heykel sanır, altın bir heykel yapmak, altından bir baş. Altını doğrudan yontmak. Altından döküm yapmak, kalıbını hazırlamak, simyacılar gibi birden yaratmak. Tabii ki altından yapacağı Rodin olmayacak. Hayır, bir kadın, muhteşem bir kadın, yavaş yavaş azizeye dönüşen bir savaşçı kadın. Bir İsa, işte dişil olmayan bir sözcük daha.

Dünya. İşte dev bir *Kadın–Dünya* yapacak, *Güneş–Erkek*'i doğururken. Tanrıçanın ayaklarını görüyor, killerin derinliğine gömülmüş, tanrıça çömelmiş, neredeyse yere değiyor, dizleri ayrık. Düşsel bir şey, ürkütücü, en yukarda ışıktan bir kafa, parlak, alışılmadık güzellikte. Ve eller, ayaları açık, veriyor, şiddetsiz, her şeyi toplamaya hazır. Çıplak, çıplak olacak tanrıça, doğurduğu erkek onun altında, karnından ve topraktan aynı anda çıkarken...

Pluf! Havuç düştü. Camille eğiliyor. Alı! Hayır, iki patates! Katliam! Şimdilik sebze yontuyor. Mösyö Rodin sevgili Rose'unun yanında güzel bir çorbayı mideye indiriyordur, onun deyişiyle "itaatkâr" Rose'unun.

Camille bir havucun ucundan ısırıyor, ufak tefek atıştırmaya başlarsa, çorbasız kalacak. Yemek pişirmekten çabuk sıkılıyor. Ama bu akşam o kadar üşüyor ki sıcak bir şeyler yemesi lazım. Pırasalar ayıklanacak, patatesler yuvarlak yuvarlak kesilecek, Tak! Tuk! Tak! Tuk! Camille eğleniyor, resimler yapıyor. Bu bomboş Clos Payen hüzün verici.

Yaşasın ilk bahar. İlk bahar gelince Rodin hep geç kalır. Neyse ki yarın Eugénie gelecek yemeğe ve onunla kalacak. Camille babasının da desteğiyle, annesinden Eugénie'nin haftada bir iki gün gelip evinde kalması iznini koparabildi. Her seferinde tam bir bayram oluyor. Ne mutluluk.

Tete d'Or. Artık dayanamadı. Çorbanın pişmesini beklerken başlıyorokumaya. Tükenen mumun ışığında, sayfaları çevirip resimleri yutuyor. Ne büyük bir sarsıntı! Tıpkı Villeneuve'deki rüzgar gibi... Bunun kardeşinin eseri olduğunu unutuyor neredeyse. Şurda burda bir ayrıntı yakalıyor, birkaç am, ama genel akışa kaptırıyor kendini. Ritme!

Genç köylü Simon Agnel'in öyküsü, sertliği, haykırışları. Çocukluk yoldaşı Cébès'le buluşmaları, akşam olurken tarlalarda. Ya Simon'un gömmek için köye getirdiği o genç kadın. Öldü, kollarında –gencecik.

"Dudaklarımızı tek bir meyva gibi birleştirdik
Çekirdeği ruhumuz olan ve o beni masum kollarıyla sıkıyordu!"

Camille gülüyor. Géyn tepesini hatırladı. Hem kendi, hem değil. Bekleyişi hatırlıyor, iki kaybolmuş çocuk, artan soğuk, o ve Paul birbirlerine sokulmuşlar.

Tanrım çorba taşıyor! Dumanı üzerindeki sıcak sıvıyı çizik içindeki eski kaseye döküyor ve devam ediyor. İki genç delikanlı sevdikleri bu genç kadını gömdüler. İşte gecenin içinde yalnız, yürüyorlar. Sayfalar çevriliyor, mum azalıyor. Ayın aydınlattığı tarla, oğlanların sevgi antlaşması. Duyarlı, uyarıcı. Simon'a doğru çömelen Cébès:

"*Başından aşağı bir şeyler akıyor.*"

Camille okuyor. Paul kelimeleri Rodin'nin heykel yontuşundan daha sert yontuyor. Bu şiddet, bu zenginlik nereden geliyor? Aslında Paul'ü öyle az tanıyor ki! İki köylünün kucaklaşmaları. Cébès gidiyor artık, gecenin içinde kayboluyor. Simon yalnız, Simon görevini yerine getireceğine yemin

ediyor. Simon öpüyor toprağı, kucaklıyor ve tehditler arasında uykuya dalıyor.

Camille çabucak sayfayı çeviriyor: İkinci bölüm. Saray, kral, prenses, can çekişen Cébès. Sarayın dört bir tarafında patlayan ölüm –dayanılmaz acı– her yere hakim, korkunç, umutsuz ve genç Cébès geceyi çıkaramayacak. Ülkeyi kurtarmaya giden Simon'un dönüşünü bekliyor; ölecek.

Camille karanlıkta. Mumu değiştirmeyi unuttu. Sağı solu karıştırıyor. Masanın altında, dört ayak üzerinde, mum kutusunu arıyor. Prensesin, babasının emriyle kılık değiştireceği yerde kalmıştı. Ve işte! Prenses bir güneş gibi ortaya çıkıyor. Altın Baş o! Ama olamaz çünkü Cébès Simon'a bu ismi vermişti. Altın Baş, Simon. İnsanlara iyilik sunan prenses, kendi iyiliğini.

"Pazarlarda, balo çıkışlarında durup şöyle diyorum:

Kim altın dolu elleri böğürtlen dolu ellerle değiştirmek ister?

Ve sonsuz bir aşkı o insan kalbiyle taşımak ister?"

Camille o akşam yemeğini hatırlıyor. Evet, tabii! Paul *Proverbes*'in VIII. bölümüne gömülmüş, dört yıl geçti üzerinden. Ne çabuk! Bir Noel gecesi... Paul allak bullak. Bilgeliğin meseli. Camille okuyor. Atıfların ve hatta öykünün kendisinin pek önemi yok. Paul'ün sözcükleri yerleştirme biçimi başlı başına büyüleyici olan...

Erkekler prensesi dışarı atıyorlar. Camille üşüyor. Mutfak buz gibi. Küçük masanın başında, okuyarak, tekrar tekrar okuyarak ne kadar süredir oturuyor? Bir parça peynirle ekmek kesiyor, bir parça da çikolata ve yukarıya yatmaya gidiyor. Pufla yorganın altında üşümeden okuyabilir. Çabucak, etekliğini jüponunu çıkartıp yün çoraplarıyla yatağa giriyor.

"Az önce konuşan güzel ve ünlü kadın artık yok."

Yastıklara ve parça parça dökülen duvara dayanmış,

sayfaları çevirmeye devam ediyor. İşte Cassius! Ne büyük zafer! Zafer kazanmış Altın Başı Cassius'un anlattığı gibi tasvir eden bir heykel yapmak isterdi. O ne güç! İşte Apollon'un atları için Rodin'ne gereken de buydu. Kardeşi gönül gözüyle gören biri: Bu görüntüyü kendisine saklıyor Camille.

"Ey sevinç! At gibi kişneyen Zafer
Bu savaş meydanında yuvarlandı,
Işıltılı nallarıyla debelenip bir balık gibi parlayan karnını göğe çevirerek!"

Dahi o. İşte, işte Altın Baş. Tanyeri ağarırken onu görüyor, kanlar içinde, görkemli. Camille zamanın ucunu bıraktı, allak bullak Cébès'in ölümüne tanık oluyor, güneş doğar, kuşlar öterken.

"Ölüm,
Ölüm beni yumuşak ve sinirli elleriyle boğuyor."

Altın Baş kralı öldürüp gülüyor ve prensesi kovuyor. Her şeyi bir anda istiyor. Uzun saçlarıyla hem kadın hem erkek, genç yüzü ve sinsi genç kız gülümseyişi, ama acımasızca öldürüyor. Cinayetine gülüyor, kadınları ve prensesi kovuyor. İşte kovuldu, prenses babasını sürükleyerek dışarıya çekiyor –ölü babasını.

Camille böylesine bir çılgınlık, böylesine bir sözcük ve ses çarpıcılığı beklemiyordu.

Üçüncü bölüm. Camille hâlâ orada, yatağında büzülmüş, Altın Baş'la yalnız. Altın Baş yenilmiş, terkedilmiş, dünyanın sınırındaki bu taşın üzerinde can çekişiyor. Camille yukarda, Chinchy Tepesinde, ağaçlar güneşte yanıyor, çıplak, yaralı yatan Altın Baş'la aynı anda sönecek bu güneş. Ve ellerinden kerkenez kuşu gibi çivilenmiş prenses, bir kaçak tarafından tecavüze uğramış gibi –muhteşem diyalog! Saat üçe geliyor. Prenses ölecek, çarmıha gerili. Son bir öpücük, herkesin gözünde onun eceliğini kabul edene son kez sarılıyor.

"Fakat sen sevgili!

Kaçınılmazdı
Senin elinden ölmem!
Titriyor musun kalbim?
Yaşamak için doğdum. Ve ölümüm...

Camille buruk, kitabı kapatıyor; hâlâ orada, Villeneuve'ün rüzgarında ve güneş kaybolacak. "Benim küçük Paul'üm." Prenses yanında yatıyor, oracıkta. Camille onları görüyor, iki uzanmış insan heykeli, altından, uyuyan taşlar, onun sözcüklerinde yontulmuş. Benzer bir şey daha önce hiç okumadı. Bu hızlı, parlak, kırık, ölçülü tekrarlanan yazı, onun da yeteneği var, yaşama yeteneği, yazıyor.

Ama neden Dışişlerine girecek? Çılgınlık bu! Paul bir şair. O karanlık odalarda memurlarla ne işi var? Daha geçen gün gitmek, ailesini, çevresindeki her şeyi terketmek istediğini söylemiyor muydu? Rimbaud, Camille Rimbaud'yu düşünüyor. Tabii onun yanına gitmek istiyor. Kesinlikle öyle. Ya prenses? Camille onun kız arkadaşı, bir kadını olmadığını biliyor. Bunu nereden buldu?

Camille gülümsüyor. Onu etkileyen kendi mi yoksa? Salıne gözünde canlanıyor. Evet! Bir müsvedde bulmuştu. "Uyuyan Kız" Ne kadar oldu, tamam iki yıl önceydi. Bir kalem arıyordu. Paul'ün odasındaydı.

"Bu da ne? Okuyabilir miyim?"

"Nasıl istersen."

Güzel Galaxaure'a aşık küçük bir şair. Camille, Chinchy Ormanını ve buradaki *Danse-la-Nuit*'yi tanımıştı. "Güzel bu Galaxaure. Rodin'nin *Danaide*'ine benziyor. Biliyor musun...

"Bu kez model sen değilsin. İnan bana. Paul, ansızın saldırganlıkla ona doğru dönmüştü. "Okumaya devam et, ilerde kendini tanıyacaksın.

Strombo, şişman, çirkin dişi canavar, ininde horlayan. Küçük şair çocuğu az kalsın yutacak olan, çocuk yiyen koca göbekli ayyaş dev, "baygın balina", çırpı bacaklarını havada sallayan... Camille kitabı Paul'ün kafasına fırlatmıştı. Onu

sinirlendirdiği için Paul gülüyordu. Hem sonra haklıydı. Hiç kimse bir eserin gerçek modeli değildir. Camille de çeşitli konuları birleştirerek çalışıyordu durmadan. Heykelleri kendini anlatıyordu ama yalan da söylüyordu rahatça. Modeller sanatçılar için yalnızca bahanedir. Kimbilir kaç kez modelin yalnızca düşü için gerekli bir araç olduğunu farketmişti...

Bu Mösyö Rodin'ni sinirlendiriyordu: "Düşsellik yoktur. Doğaya yaslanın. Vahşice gerçekçi olun!" Camille gülümsüyordu. "Yaratmak değil konu. Yaratmak gereksiz bir sözcük."

Ama Rodin aynı zamanda ayrıntıları aynen tekrarlayanlara da çatardı: "Ruha hitabetmek lazım."

Paul bunlardandı! Düşler içinde yüzen kardeşi! Bunu ona söylemek istiyordu. O memur, büyükelçi her ne ise olamazdı. Yazması lazımdı onun, düşünün sonuna kadar gitmesi gerekiyordu.

Aralarında bir anlaşma yapmışlardı. Geceleyin mezarlık, uluyan kurtlar... Sieglinde ile Siegmund'un kılıcını almıştı Paul, bileklerinden akan kan karıştırmışlardı.

"Paul beni bırakma.

Paul on yaşında, Camille kan kaybettiğini hissediyor, orada taşın üzerinde oturuyor, geniş fundalığın ortasında kaybolmuş.

"Paul, Paul...

"Köpek, köpek, onunla yattın!" Oğlan eğiliyor, ışığın çocuğu, kız altın parıltılı koyu renk dudaklarını görüyor onun, genç ağzını, ateşli gözlerini, oğlan eğiliyor, daha yakın, kız alevalev yamyor, o daha da eğiliyor, öpücüğü hissediyor kız. Çocuk çekiliyor, gülüyor, uzun lüleleri dansediyor adeta, ellerini ona doğru uzatıyor oğlan, o çocuk Camille –dev gibi. Beyaz altından heykel. Paul ayaklarının dibinde, yavaşça ölüyor.

"Okumamalıydın. Okumamalıydın. Camille başlığını okudu bile: *Une mort prématurée* (Vakitsiz Bir Ölüm). Genç adama yaklaşıyor, kendi gibi o da altından, genç adam fısıl-

dıyor:

"Haydi!"

Dilediğimi yaptım ve kendi yüzümden öleceğim."

"İkiyüzlü! İkiyüzlü!" Camille katıla katıla gülüyor. O ansızın yerinden kalkıyor ve koşarak gidiyor.

Camille ter içinde. Uyandı. Mum sönmüş. Tan solgun.. Nc oldu? Rüya mı gördü? Oysa biliyor. *Vakitsiz Bir Ölüm* var. Unutmuştu ama şimdi yeniden görür gibi oluyor, masanın üzerindeki kitabın sayfalarını karıştırdığında Paul nasıl da öfkelenmişti. Kendisine çok çarpıcı gelen dizeleri hatırlıyor:

"Hatırlasana! Hatırlasana işareti!"
Her şey bitti. Gece isimleri siler."

Ve Paul korkunç öfkeli, sayfaları koparıp yırtıyor: "Çık buradan, bir daha da odama adımını atma. Defol." Neden bu kadar sert davranmıştı?

Gün ağarıyor. Artık uyuyamaz. Ansızın başı dönüyor. Midesi bulanıyor. Yataktan hızla çıkıp leğene koşuyor. İçini sıkan korkuya, sönmez ve anlaşılmaz bir zevk karışıyor. Sınırları aştı.

Bir çocuk onu bekliyor bile...

Akıl Hastanesinden Mektup

... Bugün 3 Mart, Ville-Evrard'dan kaçırılışımın yıldönümü, 7 yıl olmuş... Akıl hastanelerinde ceza çekmek. Tüm hayatım boyunca ürettiğim eserlere sahip çıktıktan sonra, kendilerinin hakettikleri hapishane hayatını bana yaşatıyorlar..."

"Bu ağacın gövdesine kanatlarından çivilenmiş bir kerkenez kuşu var."
"Çok vahşi bir gelenek."
"Biraz sonra onun yerini sen alacaksın.
"Söylediğini yapmayı düşünmüyorsun değil mi?"
*"Beni bu ağaca kanatlarımdan çivilemeyeceksin..."**

Benim küçük Paul'üm!
Bunu neden yazmıştı?... Neredeyse elli yıl önce...

Korkunç öyküyü sevmişti.
Gerçeğin yüzü burada farklıydı.

Prenses – "Montdevergues'de bir Camille, çok yaşlı ve acınası, iğrenç kırık diş kökleriyle dolu ağzıyla..."

Onun gibi ikibin kişiler. Burada, Montdevergues'de.

* Paul Claudel, *Tete d'Or*

Islette Şatosu

Ugolin Kontu olduğumu öğren... Korkunç kulenin kapılarının çivilenişini duydum: Konuşmadan çocuklarıma bakıyordum: Ağlamıyordum, öylesine içimin taşlaştığını hissettim ki...

DANTE, *İlahi Komedya*

Mösyö Rodin,

Yapacak işim olmadığı için gene size yazıyorum. Islette'te hava düşünemeyeceğiniz kadar güzel. Bugün yemeğimi iki tarafından bahçeyi gören ve sera olarak da kullanılan orta salonda yedim. Madam Courcelles önerdi bunu (ben ona hiç sözünü etmeden, eğer dilersem arada bir ya da hep burada yemek yiyebilirmişim. (Bana öyle geliyor ki onun da canı bunu istiyor.) Ve burası öyle güzel ki!...

Camille başını kaldırdı. Açık pencereden küçük tahta köprüyü ve dereyi görebiliyor. Düzenli olarak suya çarpan çarkın sesini duyuyor. Bugün dal kıpırdamıyor. Çok az yedi ama sağ yam ağrıyor. Çocuk dayanıyor, artık her akşam kollarını bacaklarını oynatışını duyuyor. Eliyle yavaşça başını arayıp alçak sesle onunla konuşuyor. Yaşlı Madam Courcelles göz ucuyla onu izliyor. Victoire veya İhtiyar Hélène'in yanında olmasını isterdi ama olanaksız. Hamileliğini gizlemeyi başardı. Kimsenin aklına bile gelmemişti zaten. Atölyede o kadar az insan görüyordu ki, hem gömleği her şeyi saklıyordu zaten. Atölye! Evet Rodin'nin içi bir türlü rahat etmiyordu. Rose'dan, skandaldan, verilmesi gereken bir karardan öyle korkuyordu ki, ama bu çocuğun doğmasına izin

vermişti. Camille de daha fazlasını istemiyordu.

Camille soluklamıyor. Sıkı bir tekme daha. Bugün ne kadar acısı var! Çocuk son zamanlarda birden büyüdü.

Camille yeniden mektubuna dönüyor, küçük dilinin ucunu üst dudağına dayamış gene. Özenli yazıyor. Divitin ucu durmadan kuruyor, "t"leri durmadan kağıdı deliyor. Rodin hep şöyle derdi: "Çizgilerini bu kadar uzun ve sert çekme, insan tırmaladığını sanıyor."

Ve burası öyle güzel, öyle güzel ki. Bahçede dolaştım, her şey biçilmiş, buğday, arpa, kuru otlar, her yerde dolaşılabiliyor, çok hoş. Sözünüzü tuttuğunuz için çok iyisiniz, cenneti tanıyacağız...

Camille onu bekliyor. Neden Paris'e geri döndü? Onun bu çocuğu istediğini söylemek abartılı olur. Bir gün, evet, evet iki yıl önceydi gene böyle bir günde birlikte yürüyorlardı, ona eşlik etmişti giderken, birkaç adımı, biraz önce de sevişmişlerdi. Aslında Rose'la birlikte tatildeydi Rodin, bir arkadaşının cenazesi için Paris'e gelmişti, Camille Villeneuve'e ailesinin yanına gitmek üzere henüz Paris'ten ayrılmamıştı. Camille yavaşça: "Sizden bir çocuğum olsun istiyorum, demişti. O susmuştu, adeta korkudan kaynaklanan bir utangaçlıkla dalgın dalgın gülümsemişti. Camille şaka yapıyordu, kolunu tutmuştu. O hâlâ cevap vermiyordu. Gelişigüzel bir tonda söylediği bu sözle Camille her şeyini –hayatını, ruhunu, sanatını, kalbini– ortaya koyuyordu, o ise bir şey anlamamışa benziyordu.

Camille'in başı ağrıyor. Tak! tak! tak! Çark suya vuruyor. Hava gerçekten çok sıcak, fazla sıcak. Divitin ucu gene kurudu. Hafta sonundan önce gelse keşke... Rose'a karşı kendini suçlu hissediyor ve bu yüzden sık sık taşraya gidiyor onu rahatlatmak için. Ve sonra endişe içinde Azay-le-Rideau'ya geri geliyor, yeniden Rose adına endişelenmek için. Camille boğuluyor bu odada. Pencereye gidiyor, nefes alamı-

yor, hiç, hiçli tak, tak, tak kafasında... Rodin'nin onun için Touraine'de kiraladığı bu şatoyu seviyor oysa. Yeniden kalemi eline alıp mürekkebe batırıyor, nerede kalmıştı?

...cenneti tanıyacağız. Çalışmak için bir odanız olacak, dilediğiniz gibi. İhtiyar ayaklarınıza kapanacak sanırım."

Yeniden çarkın cehennemi sesi... Camille yerinden kalkıp mendilini suya batırıyor, yerine oturup ıslak mendili alnına koyuyor yazmaya yeniden başlamadan önce:

"Bana kızının ve hizmetçisinin tehlikesizce girdikleri dereye girmemi söylüyor. İzninizle ben de deneyeceğim çünkü bu büyük bir zevk...

Bugün nefes almakta büyük zorluk çekiyor gerçekten. Çocuğun ciğerlerine yaptığı basıncı hissediyor. Kalbi zaman zaman hızlanıyor. Bu mektubu bitirmesi lazım, onun da gelmesi...

...bir zevk ve böylece Azay'deki kaplıcalara gitmeme de gerek kalmaz. Bana Louvre'dan, Bon Marché'den veya Tours'dan beyaz biyeli, serj, iki parçalı lacivert bir mayo alırsanız ne kadar iyi olur!"

Suya girerken onu kimse göremez. Yüzebilir. Altı aydır hamile ve soğuk suya alışkın. Ama o neden burada değil? Böbrekleri, başı ağrıyor. Tak, tak, tak, bu ses beynine, kalbine, kasıklarına vuruyor. Orada Rose'la birlikte, ne yapıyor? *Çocuğunun* oluştuğunu unutuyor mu? Bir heykel böyle bırakılmaz...

"Mösyö Rodin acele edin ne olur, yalvarırım."

"Kendimi burada olduğunuza inandırmak için çırılçıplak yatıyorum.

Oysa şatoya gelince mutlu oluyor. Camille ona *Mavi Sakalım* diye takılıyor, o da "prensesim" diyor. Güldürüyor bu Camille'i. Eğer Paul bilseydi, Paul nerede? Bari o yanında olsaydı... Bu ihtiyar Madam Courcelles'den korkuyor. Carabosse (çirkin kötülük perisine) perisine benziyor bu kadın.

Islette'teki güzel Rönesans şatosu... Gebeliğini gizlemesi için buraya kapatılmış da olsa gene de burayı seviyor Camille. Ne önemi var! Bir aydır inzivaya çekilmiş yaşıyor, mutlu, heykel yapıyor, resim yapıyor, hava güzel, çocuk büyüyor –ikisine de benzeyecek olan bu çocuk– paylaşılan sonsuzluk parçası, genişlemiş, parçalanmış...

Camille durumu söylediği zaman Rodin adeta yenik düşmüş, cezalandırılmış gibiydi: "Hani geçen defa biliyorsun, şu delilik, şu çılgınlık. Ne yaptığını bilmiyordum. Ağlıyordun. Artık bilemiyorum. Ve işte böyle olacağından emindim.

Camille hiçbir şey eklememişti. Nasıl böyle pişmanlık duyabilirdi? Daha fazlasını duymak istemiyordu Camille. Bütün risklere onun katlanması gerekiyordu! Hiçbir şeyini sakınmıyordu –hiçbir zaman– ilerleyen, veren, sevdiği için kendisini tümüyle veren hep oydu. Yakında, alçaklar toplumunun onu parmağıyla göstereceğini biliyordu: Bakire anne... Bu "alçak" unvanı şimdiden istiyordu. Ama yüksek sesle!

Tak! Tak! Tak! Gözlerinde siyah noktalar uçuşuyor. Rodin'ni özledi, onu çağırıyor. Kuru bir sıcak. Üzerinde yalnızca jüponu ve atleti var, buna rağmen sırtından akan teri hissediyor. Topladığı çiçeklerden ağır bir koku yayılıyor. Yeniden kalemi eline alıyor:

"Burada olduğunuza kendimi inandırmak için çırılçıplak yatıyorum... Çırılçıplak... Ama uyandığım zaman aynı şey olmuyor."

Tamam yaz yağmuru geliyor. Daha iyi biraz serinletir.

Kağıdın yamında yarısı yenmiş reçelli ekmeği duruyor.

"Sizi öpüyorum. Camille."

Kalbi sıkışarak hemen ekliyor:

"Ve lütfen sakın beni aldatmayın artık."

Mektubu katlıyor. Tak! Tak! Tak!...

"Madam Courcelles!" Camille bağırdı ve düştü; gövdesi çarka kapılmış gibi. "Madam Courcelles!" Artık haykırıyor -tüm karın yırtılıyor. Daha çok bağırıyor, burada, yerde, paramparça, bükülmüş, tüm bedeni sıçrıyor.

"Hayır, hayır..." Onları durdurmak istiyor, engellemek, bunun üzerine kaçıyor, koşuyor, nefesi kesiliyor, düşüyor, kayalıklarda yuvarlanıyor, sert taşlar, işte yetiştiler, üzerindeler, onların ellerini hissediyor, bağırıyor, susturuyorlar, bağlıyorlar, içini karıştırıyorlar, eller karnının üzerinde tırmamıyor.

"Benim o, öldürmeyin. Onu seviyorum! Hayır istemiyorum!" Gözlerini gene de açıp inliyor: "Madam Courcelles onlara izin vermeyin!"

İhtiyar tepesinde, eğiliyor: "Kıpırdamayın, sizinle ilgileniyorlar, bir şey yok.

Camille başını çeviriyor. Küçük sarışın kızı görüyor, soylu kız hüzünlü gözleriyle, korkmuş bakıyor. "Sen buradan çık, haydi dışarı! Çabuk gidip doktoru çağır."

Camille başım hissediyor, tak, tak, tak, suyun her geçişinde çarka çarpan sesi. Boynu kopuyor, başı ayrılıp suya düşüyor. Bıçaklar vücudunun her parçasına ulaşıyor; içindeler, karnını açıp boşaltıyorlar.

Rodin'ne haber verildi. Mösyö Rodin geldi, yatağın kenarında ayakta. Üç gündür durmadan yağmur yağıyor. Şato sislere gömülmüş. Hiç ses yok, yalnızca su dört bir yanda. Camil-

le beyaz çarşafların ortasında yatıyor. Yüzü çökmüş, gözleri koyu iki karanlık gölge, konuşmuyor, gözlerini kapattı, tek ses çıkarmıyor, uzun elleri yatağın üzerinde, saçları darmadağınık, çok güçsüz, dinleniyor. Biliyor. Sormadı ama biliyor Üzerini değiştirip onu yıkıyorlar. Öyle yatıyor, kefeninde sanki. Söyleyecek bir şeyi yok artık. Kaybetti –onu kaybetti! İstediği bir tek şey var, rahat bırakılmak. Kanama durmadı, hissediyor, sanki hayatı damla damla, yavaşça, sessizce akıp gidiyor –tıpkı uyku gibi. Yalnızca uyumak istiyor. Artık hiçbir yeri ağrımıyor. Hiçlikle tek vücut oldu, karanlık sularda gidiyor. Erkek yanında ayakta, onu tanımıyor. Sebepleri dinlemek niye. Rose'la olan kavga yüzünden mi? Karnına devrilen sehpa mı? Irsi mi? Annesine mi benziyor? Yorgunluk mu? Bilmek neyi değiştirir ki? Oyuna hile karışmıştı! Kumarda hep bir oyun vardır. Camille oynamayı sevmiyor zaten.

Rodin yatağın ayakucunda. Elini bile tutmaya cesaret edemedi. Camille'e bakıyor, onu terkeden Camille'e. Camille onu bırakıyor Camille'i– *Öpüş*'ü. Sesini çıkartmıyor çünkü ölümü içinde taşıyor. Maria orada, yatıyor, görüntüsünü sürekli uzaklaştırdığı bu çocuğu görmek istemiyor. Aylar boyunca bu heykel üzerinde çalışmıştı. 1882: Ugolin hem dişi hem erkek. Bugün "Acı"yı öğreniyordu.

Rodin gözlerini kapattı. Neden gitmişti sanki? Rose iyiydi. Rose'un büstünü yapıyordu, unutsun, onu sık boğaz etmesin diye. Bu sırada Camille yalnızdı, Camille düşüyor, mektubun bir ucuna tutunuyor. Avucunda buruşmuş bir kağıt bulmuşlardı; ona yazdığı mektubu. Mösyö Rodin ölüm taşıyor. İki kanadı da açılmamacasına kapandı. Cehennemin kapıları ardında çarpıyor. İki kanadın da açılmamacasına kapandı. Cehennemde. Şaka bitti. Aşkın ve ölümün kapıları. Yas çanı çalıyor. Hayır bu şatonun küçük çanı...

Rodin üç gündür hüküm giyiyor, yargılanıyor. Onun, esin perisinin yanında ayakta, Camille ona hayat veriyordu; üç

gündür tok gülüşü kulaklarında, onun o olağanüstü yaşama gücü. "Ama ben yaşamayı seviyorum!"

"Onun yaşamasını sağlayın Tanrım, size inanıyorum. Kurtarın onu. Ayağa kalksın!" Mösyö Rodin diz çöktü. Eğer onu bırakıp giderse, acıdan delirir, babası gibi delirir.

Camille, parmaklarını oynattı, konuşmak istiyor. Gözlerini açtı. Yavaşça elini kaldırıyor. Narin elleri alnına dokunuyor ve ağlayan adamın gözlerinin üzerine doğru kayıyor.

Soylu Küçük Kız

"Beni seven ve benim de sevdiğim birkaç insana –düşünmekten çok duyanlara– düş kuranlara ve düşlere tek gerçek diye bakanlara..."

EDGAR POE

Beyaz buz. Yazılmamış bir sayfa gibi gün.

Bütün gün düşündü. Yürüdü, yürüdü uzun uzun. Saatler boyunca. Birkaç haftadır durum hep aynı. Bugün kararını vermişti. Bir yıldan fazla zaman harcamıştı –bir yıl daha elinden kaçıyordu. Hiçbir şey yapmıyordu, halatlara sarılmanın, hayatı ilmek ilmek elden geçirmenin zamanıydı. Madem ki ölüm onu istememişti hayatı zorlayıp yeniden istila etmeliydi. Başkaldırıyordu. Gücü yavaş yavaş yerine gelmişti. Yirmiyedi yaşındaydı. Ocak ayı bitiyordu. İlkbaharı şimdiden bacaklarında, bedeninde duyuyordu. Dışarda büyük beyazlık kenti sarsa bile... Ayağa kalkıp günden zevk almaya başlaması çok zaman almıştı.

Rodin sık sık Azay-le-Rideau'ya geliyordu. Çok az ve zorlukla çalışabiliyordu. Çift ne sergilerde ne de toplantılarda görünüyordu. Camille'in annesiyle babası gidişini yeni bir delilik olarak değerlendirmişlerdi. Küçükhanım daha iyi çalışabilmek için kırlara çekilmişti. Annesi bir kez olsun ona yazmamıştı. Yalnızca kardeşi Paul'le yazışıyorlardı. Camille günün birinde belki ona haber verecekti, daha karar vermemişti. Kendini daha iyi hissettiğinde Paris'e kadar gitmişti. Babası onu solgun bulmuştu. "Kır havası sana iyi gelmemiş. Yine kapamp heykel yapıyor olmalısın. Paris'teki gibi..."

Babasının üzüldüğünü görüyordu. Paris'te onun hakkında hiç kimse konuşmuyordu artık. Kızının başarı kazan-

masını istemişti kuşkusuz, en azından kızı adına, ama o da unutmuş gibiydi, artık savaşmıyordu. Bu davranışı pek cesurca bulmuyordu. "Savaşmalı Cam' Saldır, kendini ezdirme."

Paris sosyetesinden ne kadar uzak kaldığını babasına söyleyebilmeyi çok isterdi. Önemli olan kendisini yeniden yaratması, dağılan parçaları toplayabilmesiydi. Çok sıkıntılı görünüyordu. Ama bugün vakit gelmişti artık. Hayır o bir Rose olmayacaktı! Kararını vermişti. Küçük soylu kız sayesinde...

Çok hastayken, soylu küçük kız her gün gelmişti. Önceleri Madam Courcelles onu uzaklaştırmak istemişti. Bu çocuğun yarayı deşmesinden korkuyordu; başlangıçta çocuğu gördüğü zaman Camille gözyaşlarını tutamıyordu. Küçük kızı yağmurun altında el sallarmış gibi görüyordu. Sonra yavaş yavaş onun varlığına, kendisi için topladığı çiçeklere alışmıştı. Bir gün ormandan çilek getirmişti. Sonra sonbaharda, birlikte uzun yürüyüşlere çıkmışlardı, küçük kız hâlâ sallanarak yürüyene kılavuzluk ediyordu.

Başlangıçta Jeanne, adı Jeanne'dı, çok az konuşuyordu. Genç hanımı çok yormaması tembih edilmişti herhalde. Sonra gün geçtikçe açılmış, Camille'e cevabını beklediği sayısız soru sormaya başlanmıştı. Sonra bir gün kıvranarak ona baknıştı, Camille bir şezlonga uzanmış dinlenirken. Camille gözlerini açmış, küçük kız da kalemle kağıdı uzatmıştı: "Öğret bana, sen biliyorsun. Öğret bana." Camille geri çekilir gibi olmuş, ama ona doğru uzanan küçük el, Jeanne'nın duruşu, büyülü resmi dilenen o kocaman gözleri, düşü, bütün bunlar direncini kırmıştı. Camille yerleşip resim yapmaya başlamıştı. Bütün öğleden sonra bu böyle sürmüştü. Küçük kız durmadan gidip kağıt getiriyordu. "Devam et Camille!"

"Ama artık hiçbir şey göremiyorum." Ufaklığın vazgeçmesi için güneşin gerçekten batması gerekmişti. Camille'in her yanı ağrıyordu. Jeanne bütün resimleri tıpkı büyük bir

hazine gibi alıp götürmüştü.

Ertesi gün sahne aynen tekrarlandı, ama bu kez Camille ara vererek sağlığını gözetmiş, ikindi kahvaltısında dinlenmişti.

Gün geçtikçe, küçük kız öğreniyordu, bir çiçek ya da bir hayvanı kendi yapmak istiyordu. Bir gün Rodin onları masanın başında başbaşa buldu, kumral genç kadın ve sarışın küçük kız. Kalemlerin ve resimlerin üzerinde birleşen kafalar...

"Bu da ne?" Rodin'nin rengi kaçmıştı. Küçük kız onu şaşırtacak güzellikte bir tavşan resmi uzatmıştı.

Küçük kızın yanında getirmeyi alışkanlık haline getirdiği ve onlar çalışırken resimlerin üzerinde zıplayan ya da kağıtları kemirip Camille'i öfkelendiren tavşanın resmiydi bu. Adını "Matuvu" koymuştu.

"Auguste bu resmin onda birini yapmayı bile asla beceremedi. Oysa ona öğretmeyi çok ama çok isterdim... Güzelliği...

Camille başını kaldırmıştı. Rodin burulmuştu. Ne aptallık? Oğlundan bahsetmek, Rose'un oğlundan, bütün parasım içkiye yatıran, orda burda sürten o haytadan, üstelik de tam o...

"Özür dilerim Camille," diye kekelemişti. Dışarıya çıkmıştı, Camille pencereden onu görmüştü, küçük köprüye dayanmış, gözleri dalıp gitmiş.

Küçük bir el Camille'i eteğinden çekiştiriyor: "Söylesene, Mösyö Rodin benim resmimi götürür mü dersin?"

"Tabii şekerim," demişti Camille, onun yanağını okşayarak.

Paris'e dönme zamam. Paris! Doğum günü, yirmialtı yaş. Kendini zorlamıştı, ailesiyle birlikteydi, ağlamak istiyordu. İyi ki Nini ile Eugénie vardı. Bir şey söylememişti ama Eugénie anlamıştı. Camille hiç de iyi değildi. Kar, ocak ayı-

nın büyük buzları. Renkler geri geliyordu. Tıpkı bir yıl önceki o gece gibi. Uzun yürüyüşler ve o, genç adam. Onunla birlikte, heykel yapma isteği, arzusu yeniden canlanmaya başlamıştı. Onu daha önce Mallarmé'nin evinde görmüştü. Ortak dostları –Mösyö ve Madam Godet– tanıştırmıştı onları.

Kahveyi bugün gibi hatırlıyor. Her şey çok berrak, tıpkı tertemiz bir ilk sayfa gibi. Ressamlar, gazeteciler vardı, neşeliydiler, derbederdiler. Claude Debussy onu herkesle tanıştırmıştı. Kimileri dalga geçiyordu. "Ama senin bu arkadaşın, bu kız ünlü."

"Bir heykeltraş."

Gençtiler, hemen hemen aynı yaştaydılar. Kısa zamandır birbirlerini tanıyorlar, sohbet edip ortak tutkularını keşfediyorlardı. Özellikle de Hokusai onları hemen birbirlerine yaklaştırmıştı. O bir bohemdi, Camille, çok narin, başım ona yashyor. Camille gülmeyi de yeniden keşfetmişti, yıllardır ilk kez atölyenin sessizliğinden, Rodin'nin endişelerinden, Mösyö Rodin'nin siparişlerinden, Rose'dan, ataerkinden kaçıp kurtuluyordu. Genç olduğunu, yirmialtı yaşında olduğunu keşfediyordu. Claude yirmisekizindeydi. Camille onun, alnındaki iki çıkıntıyı pek gizlemeyen kumral perçemini, tatlı ve içli gözlerini seyrediyordu... Sinirli, becerikli, uzun ellerine hayrandı.

Eski şatodan, inziva hayatından kurtuluyordu sonunda. Claude sanki bir kardeş gibiydi. Camille yaşamak istiyordu, iki ayağının üzerinde doğrulup ileri atılmak, topal ayağıyla uçmak...

"Ne diyorsun Claude?" Soluk soluğa gülüyordu. Claude borç içinde yüzüyordu, Roma'dan kopmuştu, heyecanlanıyor, titriyor, tutku içinde, art düşüncesiz yaşıyordu.

Camille kehribar rengi yüzü, deli saçları, gözbebeklerini seyrediyor; Claude tetikte bir avcı gibi, ona bir ezgiyi anlatıyor –önce viyolonseller basta: *mmmmmmmm*...– sonra ağzı kapalı miyavhyor, dudaklarını *şaklatıyor*, dansedip vah-

şi kahkahasıyla gülüyor...

Camille kendini çok hafif hissediyor, o da uçmak ister gibi. Birlikte yola çıkıyorlar. Claude ona eşlik ediyor.

Beyaz bir gün, pürüzsüz bir paten sahası – bir sayfa, boş bir sayfa...

Defalarca görüşmüşlerdi. Ayrılmıyorlardı. Ne Turner'ı da mı biliyordu? Fakat nasıl olur? Claude onun bilgisine, şaşırıyordu. İngiliz dostları sayesinde Camille, Turner'in röprodüksiyonlarını görmüştü. Rodin ile sözünü etmişlerdi, ama ustanın beğenmediği bir ressamdı. Claude Monet'ye olan derin sevgisine rağmen Rodin onunla aym arayış içinde değildi. O kendi yolunu seçmişti ve kendi yaklaşımıyla, adına "izlenimcilik" denmeye başlanan sanatla yakından uzaktan ilgisi yoktu. Hem zaten resim ve heykel sanatları birbirinden tümüyle ayrı iki ifade biçimiydi. Rodin, Mallarmé'nin evine pek seyrek uğruyor, diğer sanatçılarla ender olarak görüşüyordu: Heykel yapıyordu o... Ellisini aşmıştı, toprağına dört elle sarılıyordu, zira kendisinin artık yamacın öbür tarafında olduğunu biliyordu. Kimi zaman umutsuzluğa kapılıyordu: Ah keşke başlamak için otuzyedi yıl beklemeseydi!

Claude Debussy'nin yanında Camille gençliğini yeniden keşfetmeye başladı. Tek ortak tutkuları Turner değildi, Edgar Poe da vardı. Kimi zaman, biraz içince Debussy ona Klingsor'u soruyordu. Bunun üzerine Camille gözlerini bir saniye kapatıp susuyor, cevap vermiyordu. Debussy bir saniye onun öldüğünü sanıyordu. Sanat çevresinin seçkinlerinin gittiği Royal Sokaktaki Weber'e götürmüştü onu. Bir akşam Camille orada Marcel Proust'u görmüştü. Hatırlıyordu, Claude'un keyfi kaçmıştı. Camille nasıl şaşırmıştı. Claude kendisinin yabaninin teki olduğunu itiraf etmişti. Mösyö Proust'la aynı dilden konuşmuyorlardı!

Camille Amerika–İrlanda barlarıtarzındaki Le Reynold's barını seviyordu. Toulouse–Lautrec, seyisler, jokeyler, antrenörler ve müzik vardı burada, İngiliz kadın, oğlu ve banjo. Demek kuraldışı yaşayan başka kadınlar da vardı. Yalnız

başlarına savaşan kadınlar. Esmer oğluna eşlik eden bu yorgun gözlü İngiliz kadın kimbilir ne maceralar yaşamıştı? Camille onunla konuşmayı çok isterdi ama cesaret edemiyordu. İngiliz kadın ona biraz yüksekten bakmıştı. Onun gibi her gece çalmak zorunda olan biri için bu genç kadınla genç adam mutluluk ve rahatlık simgesi olmalıydılar. Onun işi ise buraya gelenleri eğlendirmekti. Bu yüzden Camille Reynold's' barına gitmekten vazgeçmişti. Burada da yerini bulamamıştı. Sokak kızlarının gülüşmeleri, çapkınlar, yağlı boğürlerini açan metresler, hovardalar, bunlar da ona göre değildi. Mondenler, Weber'in çevresindeki kadınlar ise küçümseyerek süzüyorlardı onu.

Claude'un yanında yürümeyi, sergilere gitmeyi, birlikte hayran hayran Hokusai seyretmeyi ve onu çalarken dinlemeyi seviyordu. Onları hep sevinçle karşılayan Claude'un dostları Mösyö ve Madam Godet'lere uğruyorlardı birlikte. Camille sessizce bir kenara oturuyor, o çalarken resim yapıyordu.

Camille Rodin'nin tekniğinden, katı açıklamalardan, orantılardan, modellerden uzaklaşıyordu. Debussy ile birlikte, gizle, söylenmemiş olanla ilgilenenin tek kendisi olmadığını farkediyordu. Kas yerine sis, bir anlamda yasağı çiğneme hakkı...

Hokusai'nin çağdaşı Hiroşige'de yağmur gümüşi bir sise dönüşebiliyor, yerde kaybolmadan önce beyaz yağmur veya basit paralel çizgiler haline gelebiliyordu...

Hokusai'nin bir gravürünün önünde saatlerce oturuyorlardı. Sanatçının kazıdığı dev dalga önlerinde kırılıyordu, şaşırtıcı perspektif. "Yağmur damlaları hayvan tırnağı biçimindeydi." İpince gövde üzerinde iyice ağırlaşan baş... Camille günden güne zayıflıyordu. Büyük Japon ustanın gravürlerindeki etkileyici solgunluk ondaki. Dostları Godet, Debussy'ye mermeri doğrudan doğruya yalmz onun yontabildiğini söylemişti. Nasıl yapıyordu? Bu faninin içinde barındırdığı güç nereden geliyordu? Sanki hayatın içinden geçiyordu, arkasında sizi hasta edinceye kadar peşinizden ayrılmayan bir iz bırakarak. Yaşamın yumuşaklığı, yaşam olmasa Düş Hiçi kucaklar ve gülümseyiş... İçinizi hoplatan bir gülümseyiş!

Bir akşam biraz içmişlerdi. Hava kapalı. Gülüyorlardı. Yol donmuştu. Kayıyor, kayıyorlardı. Claude ona eşlik ediyordu. Claude bir ezgi mırıldamrken Camille ritmi kaçırıyordu. Camille vals yapmak istiyordu, aklına hiç böyle çılgınca bir düşünce gelmemişti. Claude onu kollarına almış, sarılmış, beyaz yolda dönmüşlerdi. Seken ayağı kayınca onu biraz daha sıkmıştı. Başını onun omzuna doğru eğmişti Camille. Burada onun kollarının arasındaydı, topuzu kaymış, uzun saçları omuzlarına dökülmüştü, kar teninde soluk bir pudraydı, Claude ona bakıyor, dalgın gözlerle dönüşünü izliyordu. Ligeia'ya, Morella'ya, yani Edgar Poe'nun kahramanlarına benziyordu, ölümü içinde taşıyordu adeta, ölümün yaklaşması, bu gecenin hayaleti, sımsıkı sarılıyordu –yokolmasından korkarak– biraz buğu daha ve her şey yokolabilir-

La Vidal

La Valse

di. Claude bir an durmuştu, oluşturdukları çift bir an asılı kalmıştı, olmazın sınırlarında, solgun titrek dudakların hemen yakınında şöyle fısıldanmıştı: "Seni böyle öptüğüm zamanlarda garip güzelliktesin. O kadar güzelsin ki insan öleceğini sanıyor."

Claude ona doğru biraz daha eğilmişti. Camille'in gözleri korkudan büyümüştü, Claude deli gözleri, deli gözleri demişti kendi kendine... Sanki Camille onun ardında uzaklarda birini görüyor, bir şeyler sezinliyordu... "Bir daha asla! Asla!"

Şimdi Claude'a hakaret ediyordu. Sekerek, saçları darmadağınık, koşarak kaçmış, gitmişti. Tıpkı bir hayal gibi, kar gibi karın içinde eriyip gitmişti. Bu Claude için: "Düşün düşüydü!"

Gene böyle bir gün. Her yer kırağı ile örtülü. Bugünkü gibi gene aynaların önündeydi Camille. Bütün gece titremiş, çeneleri birbirine vurmuştu. Ertesi sabah Azay-le-Rideau'ya gidecekti. Aradan tam bir yıl geçmişti, bu sahneyi yaşamış mı yoksa hayal mi etmişti, bilemiyordu. Kesin olan şey: Onu o gece ansızın terketmesiydi!

Müzik bitti. Boş, hüzünlü şato. Bugün Mösyö Rodin'den ayrılıyordu. Yazılacak bir hayat kalıyordu geriye.

Neredeyse yirmisekiz yaşında. Sergi yok, heykel yok. Zamanı gelmişti. Folie Neubourg ve aynaları, Islette şatosu, bütün bunları terkediyordu. Burada yapayalnızdı gene, odanın ortasında, ama bu kez şafak vakti Azay-le-Rideau'ya gitmeyecekti. Kendini orda burda görüyor, aynalardaki yansıması. Elinde bohçası, koyu renkli pelerini omuzlarına biraz ağır geliyor. Gitme zamanı. Büyük oda... Onu durduran sesi duyuyor: "Güzellik çabuk değişir. Gerçek gençlik, bedenin taze canlılığındadır, narin gururunda toplanır onun ve aşktan hem çekinir hem çağırır aşkı ve bu anlar yalnızca birkaç yıl sürer. Anneliğin getirdiği değişiklikler, arzunun yorgun-

luğuyla, tutkunun ateşiyle hızla gevşeyen dokular, bozulan hatlar bir yana. Genç kız kadın olur: Bu başka tür bir güzelliktir, gene hayranlık uyandırır ama eskisi kadar saf değildir artık..."

Onun sesi. Bir zamanlar. Ama Camille artık dinlemiyor. O konuşuyordu. Camille kendinden geçerek dinlemişti, hoşuna gitmişti. Anlamı –bunu bugün anlıyordu– saçmaydı! Ağzına geleni söylüyordu. Eskisi kadar saf değil! Saf değil! Ne demekti bu? Ya acı? Ya aşkın sabrı? Ya Belle Heaulmière Ya tüm sevecenliğiyle insanlık?

"Demek öyle sevgili Mösyö Rodin!" Yerinden kalkıp aynaya bakarak yüzünü buruşturuyor. Şapkasını giydi onun. Unutmuş işte, Camille onu taklit ediyor, yüzünü kırıştırıyor, artık muzip.

Küçük soylu kız ve saçları, Camille ona kili yoğurup toprakla oynamayı öğretmişti. Ve bir gün kararını vermişti. O sıralar Rodin ile birlikte Balzac üzerinde çalışıyorlardı. Rodin, 91 yazında, geçen yaz yani, sipariş alınıştı, Balzac'ın dev bir heykeli. Rodin model arıyordu, Touraine'de, Camille ona okuyordu, birlikte tartışıyorlardı, her zamanki gibi. Sanki kendi heykeliymiş gibi heyecanlanıyordu, siparişi kendi almış gibiydi sonra birden küçük kızın arkasında durduğunu farketti. Küçük terkedildiği için öfkeli, Mösyö Rodin'ni kıskanıyor, numara yapıp elini alnına götürüp ağzını büzüyordu.

Camille gülmemek için kendini zor tutmuştu. "Övünçlerin övüncü!" Onun ardında kendini görürgibi oluyordu. Ne bekliyordu ki? Heykel yapmıyor, yaratmıyordu artık. Rose' dan ne farkı kalmıştı?

"Ben Paris'e dönüyorum."

Bir anda hızım kesip bırakıvermişti onu. Küçücük kızı kucağına alıp: "Sen de gelirsin değil mi küçük kadın, değil mi, insan yalmzca orada heykel yapar, ne dersiniz Mösyö

Rodin?"

"Ona nerede altın araması gerektiğini gösterdim ama altın onun içinde...

Şapkayı çıkarıyor: "Hoşçakalın Mösyö Rodin!" Bir yıl önce, böyle beyaz bir günde Camille ötekini de terketmişti: "Hoşçakalın Mösyö Debussy!"

Sonsuz kaçak, sonsuza dek kaçaklığa mı mahkum edilmiş? Bohçasını alıyor eline. Daha sonra gelip diğer eşyalarını alacak. Atölyesini tuttu. Yeni adresi: Camille Claudel, 113 Italie Bulvarı. Yanına *Çakuntala*'sını aldı. Çok ağır.

Üç yıllık sessizlik. Kapıyı kapattı.

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Evimde olup kapımı sıkı sıkı kapatmak isterdim. Bu düşü gerçekleştirebilecek miyim bilemiyorum, evimde olmak..."

113, Italie Bulvarı

'Ey sen gerçek fani! Geniş ayaklı hantal!
Ey saban için doğan ve her adımını karıktan koparan sen!
Ey geleceği ölümsüzün, bu aptala bağlı olan!
Canlı bir insan tornayla veya yontu kalemiyle değil, bir kadınla yapılır..."

PAUL CLAUDEL,
La muse qui est la Grâce

Camille canının çektiği yöne alıp başını gidiyor. Paris'i keşfediyor. Kenti yeniden keşfediyor. Özgür olduğunu farkediyor, faltaşı gibi açtığı gözleriyle sokakta, günlük hayatta olup bitenleri dikkatle izliyor. Sonunda soluk alabiliyor. Haziran ayı tomurcuklarda, vaatlerde, çocuk gülüşmelerinde...

Camille hızla ilerliyor, kimi zaman durup resim yapıyor ansızın: Ona doğru yürüyen bir kadının, şuradaki gençlerin, şu tereddüt eden adamın... Gidiyor. Bir kadın. Üçyüz hanelik bir köyde doğmuştu, işi heykel yapmaktı, sokakta yürüyordu. Bir kadın. Sokak ona esin veriyor. Yürüyen biri, bankta oturan bir aile, işlerine dalmış işçiler ve birden gelecekteki yapıtım görüyor.

Kafası imgelerle, görüntülerle dolu, Italie Bulvarındaki evine dönüyor. Birkaç aydır *kendi* atölyesi var artık. *Atölyesine* girip çalışmaya başlıyor. Yitirilmiş zamam yakalaması gerekiyor. Yontuyor, taslak yapıyor, arıyor.

Yiten bir yıl daha, ama gelecek yıl yeni heykeller üretmeye kararlı. Artık Rodin için çalışmıyor, zamam var. Bekleyiş içinde, onu bekleyerek yeterince zaman kaybetmedi mi?

Rodin saçmaladığını düşünerek ona inanmadı. Ve sonra oldu işte. Rodin Clos Payen'ne gelmişti, içerde kimse yoktu. İçi sızlayarak evi kiralamaktan vazgeçmişti. Paslı parmaklıklarda levha yeniden sallanıyordu... Camille önünden geçiyordu... Atölyesi çok yakındaydı.

"Mam'zel Claudel ne kadar çok yürümüşsünüz! Botlarınızın haline bakın. Bacaklarınızı tüketiyorsunuz!" Camille gülüyor. Kapıcı kadın tek yoldaşı. Onun dışında kimseyi kabul etmiyor, mümkün olduğunca çok çalışmak istiyor. Ama iyi ki bu kapıcı kadın var: Susmak bilmiyor! Camille mahallede tüm olup biteni biliyor.

Karşılığında kendisinin de dedikoduya hedef olduğundan kuşkusu yok. Ama insana ihtiyacı var, kapıcısına malzeme olsa bile. Hem gereksiz dedikodular onu eğlendiriyor. Buna karşılık kardeşi Paul çok seyrek uğrasa da Kerberos'un –kapıcı kadına böyle diyor– saldırılarına tahammül edemiyor.

"Senin Kerberos'un tam kapıdan içeri girerken ayağıma su kovasını boşalttı.

"Temizlik mi yapıyordu?"

"Tam zamanında kenara kaçtım yoksa tepeden tırnağa ıslanacaktım.

Kerberos homurdanıyor: "Böyle bir delikanlıya yazık valla, ben onu kabuğundan çıkartırdım senin yerinde olsam, tamam mı?" Camille giderek daha da boğuklaşan sesiyle basıyor kahkahayı.

Sessizlik. Yalnızlık. Camille savaşıyor. Gelecek sergide zafer onun. Bu yıl ustanın büstü üzerinde çalışıp bronzdan döktürdü. Rodin'ni görüyor. Rodin anlayamıyor. Camille onu terketti ama gene saygı gösteriyor. Rodin allak bullak. "Rodin'ni yontmak için Camille Rodin'ni yapıyor." Ağızdan ağza dolaşan laf böyle, Camille buna karşılık: "Tam öyle! Erkeği ifade edebilmek için onun parmağı gerekliydi!" diyor.

Kanıları güçlendiriyordu, herkes ayrıldıklarını düşünüyordu. Camille yalnız oturuyordu, onun atölyelerinde çalış-

mıyordu ama işte ustanın yanında beliriyordu her zamankinden daha güzel. Olgunlaşmıştı. Gözleri daha vahşi görünüyordu, ama herkes onun kendine duyduğu güveni, iç barışını farkediyordu. Camille kendini belirlemişti, Rodin onun yanındaydı, sessiz biraz geride, neredeyse silik. Büstün yanında onun kartı duruyordu. Herkes okuyabilirdi:

MATMAZEL CAMILLE CLAUDEL, HEYKELTRAŞ,
113, ITALIE BULVARI

Sergiden sonra, Güzel Sanatlar Akademisi üyeliğine kabul edildi. Tek başına iyi eleştiri toplamıştı. İyi övgü topluyordu: "Büyük heykeltraşın hatlarını yücelten, bronzdaki kızıl ve yeşil tonlar." Leonardo da Vinci'nin adı geçiyordu. *La gazette des beaux-arts*'da Raoul Sertat coşkuyla eleştiriyordu. Rodin sergi açmıyordu. Ama Camille'in sayesinde herkes ondan sözediyordu.

Üyeliğe alınmıştı "ama herkes arkasında kimin olduğunu biliyordu..." Bu tarzdaki yorumlar Rodin'ni bile öfkelendiriyordu: "Hepsi Matmazel Claudel'i benim korumam altında sanıyor! Oysa anlaşılmamış bir sanatçı o!" Ya da ikisini karşılaştırıyorlardı, birbirleriyle didişmelerini istercesine.

"Hey baksana M'syö Rodin uğradı. Birazdan tekrar uğrayacakmış." Kerberos beliriyor kapıda. Camille duruyor. Çoraplarını çıkartmak üzereydi. Çoraplarının yıpranmasından korkuyor, eve gelir gelmez çıkartıp çıplak ayaklarına sabolarını giyiyor.

Rodin gelmişti. Kimi zaman çekiniyordu gelmeye, endişeli gibi. Oysa ona yardım ediyordu. Camille işin içinden yalnız başına çıkmayı çok isterdi, ama parası hiç yoktu ve sipariş de alamıyordu. Kızkardeşi Louise yeni evlenmişti ve annesiyle babası ona şimdilik yardım edemezlerdi. "Başının çaresine baksın!" Camille'in satacak bir şeyi yoktu. *Çakuntala* vardı ama onu bronza döktürmek gerekirdi, çok pahalıya patlardı. Oysa satış için örnekler, kopyalar gerekliydi. Rodin'

nin büstünü sergiye yetiştirebilmek için ondan yardım almıştı. Borcunu ödeyecekti. Rodin: "Önemi yok," demişti. Oysa Camille borcunu mutlaka ödemek fikrindeydi. Rodin aldırmıyordu. Atölyenin kirasının ikinci taksidi geldiği zaman Camille meteliksizdi. Tüm kısıtlamalara rağmen beceremiyordu.

Rodin'nin siparişleri vardı. "Balzac" harika bir iş olacaktı. Bu işi alması için dostu Emile Zola çok uğraşmıştı. Lorrain'li ismiyle anılan ressam Claude Gellée'nin anıtı Nancy'de açılmıştı. Ayrıca Rodin'ne, *Légion d'Honneur* nişanı verilmişti.

"Bugün günlerden ne?"

"9 Haziran. Eğer uğursuz sayılmazsa!"

Nedendir bilinmez kapıcı kadın için uğursuz bir gündü! Camille gülümsüyor. Lorrain'nin açılışı iki gün önce yapılmıştı. Camille daha hiç haber alamamıştı. Belki olup biteni anlatmak için uğramıştı Rodin.

"Ah, Mam'zel Claudel, Mösyö Rodin öfkeden kıpkırmızıydı. Öfkesi tükenmiyordu."

"Bana karşı mı?

"Hayır gazetelere. Nancy'de... Açılış..."

Camille endişeleniyor. Kötü geçmişti herhalde. Gerçeği söylemek lazım! Camille at çalışmalarını düşünüyor. Tam bir felaket. Hiçbir şey düzgün değildi. Vazgeçseydi keşke. *L'enfer*'in heykeltraşını "ışığın ressamını" gerçekleştirirken canlandıramıyordu gözünde. Bu siparişi istemişti. Camille Plantes Sokağında üzerinde siyah giysileri, başında şapkasıyla onu hâlâ görür gibi. Ve Camille onu böyle gösterişli giyinmiş caka satarken görünce gülmüştü. Birden Jeanne geliyor aklına. Ondan mutlaka haber alması gerek. Üç hafta oldu... Neyse yaza Azay-le-Rideau'da yeniden görecek onu. Gülmekten kasıkları ağrımıştı, Rodin kızıyordu. "Bakanlıktan geliyorum. Nancy'deki anıtı ben yapacağım.

Hayır, iş almak için dahi olsa Camille asla bu kılığa girmeyecek. Nasıl yapabildi? Bu ukalaca sözlerin ve davranışın

ardındaki sanatçı elleri, işçiliği, sadeliği, iş gömleği nereye gitmişti? Ya Camille, onun bakanla görüşmesi gerekse, şapka ve vualet mi takması gerekecekti? Bütün bunlar çok saçmaydı. O da gülünç duruma düşecekti.

"İşte, herifiniz geldi."

Kapıcı kimseyi atlamıyordu. Her şeyi bilmek istiyordu. Bu ikisi birlikteler miydi? Kapıları dinliyordu –nafile... Hayır olamaz! Geçen günkü gibi giyinmiş. Camille onun avludan gelişini görüyor. Rodin pantolonunu paçalarını çekip çöplerin üzerinden atlıyor. Onun da çorabı elinde hâlâ, durumu daha iyi sayılmaz... Camille gülüyor, pat! İşte şapkasını kağıt vapur havuzuna düşürdü işte. Çocuklar çevresinde neşeyle gülüşüyor, Camille onlara üç canavarlar adım takmış, savaş naraları atıyorlar. Keşke Rodin üzerini değiştirseydi!

"Üstüme ne vazife!" Kapıcı kadın atılıyor. İyi giyimli bir beyefendi. Bu sabahtan beri Mösyö Rodin gözünde değer kazandı; beş parasız ve bahşiş vermeyen şu sanatçılardan nefret ediyor. Camille onun eğilip şapkayı kaldırışını, çocukları kovuşunu seyrediyor... Sonra da Rodin'le konuşuyor. Rodin tükenmiş gibi, elbiseler bir yana öksüz gibi. Camille ona doğru koşmak istiyor. Rodin, avlunun ortasında attan düşmüş gibi çaresiz duruyor.

Bunun üzerine kapıyı açıp ona sesleniyor ve karşılamaya koşuyor. Rodin onu görüyor, elinde çorabı, güneşte, bir iki, bir iki, kesik yürüyüşü, söz dinlemeyen ayağı, gizli cazibesi, Camille'i kucaklıyor, bağrına basıyor ve fısıldıyor: "Yorgunum, öyle yorgun ki..."

"Gelin... İçerde serinlersiniz."

Rodin kendini eski hasır koltuğa atıyor, onun koltuğu – Clos Payen'den getirdiği tek eşya. Bir süre sonra Rodin'ne de bir koltuk almışlardı, "Clos Payen geceleri için."

Buz gibi bir bardak limonata. Nereden buldu? Öylesine azla yetinirken birden her şey ortaya çıkıyor: Huzur, sessizlik, geçen susuzluk, barış...

Alnında serin eli. Rodin teninde hissediyor bu eli, ya-

kından tamdığı ince uzun el.

Ve konuşmaya başlıyor, her şeyi anlatıyor: Bitmek bilmeyen Nancy yolculuğunu, Pépinière Bahçelerini, heykeli açmak için orada bulunan Cumhurbaşkanını, Sadi Carnot'yu, kalabalığı, Kültür Bakanı Léon Bourgeois'yı... Ta-ta-tam... Askeri müzik, konuşmalar, kayan örtü ve bağrışmalar, hoşnutsuzluk çığlıkları, halk bağırıyor, protesto ediyor, gülüp parmaklarıyla onu işaret ediyorlar. Kapalı bir yere sığınıyor ama yorumlar orada da duyuluyor.

"Köpek büyüklüğünde iki at düşünün, karışıklık fırtınasında kaybolmuşlar... İşi aceleye getiren heykeltraş onları yeterince büyütememiş..."

"Dinleyin Mösyö Rodin, bütün bunların önemi yok. Her zaman eleştirildiniz. Hatırlayın, *La porte de l'enfer*'i, *Victor Hugo*'yu, hatta *L'homme qui marche*'ı, ilk heykelinizi. Hiçbir zaman bitmez. Bırakın bağırsınlar." Doğru sözcükleri bulup ona cesaret veriyor. Heykel için olduğu gibi ona yeniden sabırla hayatı, isteği, inancı aşılıyor.

"Bana söylediklerinizi hatırlasamza. Sabır. Sabır! İşi zamana bırak. Biliyor musunuz Katsuşika Ḥokusai, hani resim delisi ihtiyar var ya, onun söylediklerini kendi kendime sık sık tekrarlarım: 'Altmış yaşından önce ürettiklerimin hiç önemi yok. Doğanın gerçek yapısını öğrendiğimde yaklaşık yetmişüç yaşımdaydım. Ağaçlar, otlar, hayvanlar, balıklar, böcekler bu yüzden seksen yaşıma gelince daha çok ilerleme göstereceğim...'."

Rodin ona bakıyor. Camille gözlerini yumdu. Yerde çömelmiş, yüzünde değişik bir güzellik, dua eden ihtiyar bir Japon keşişine benziyor. Rodin saygı ve hayranlıkla dinliyor.

"'Doksan yaşıma gelince nesnelerin gizine katılacağım, yüz yaşımda harikalar mertebesine ulaşmış olacağım ve yüzon yaşıma geldiğim zaman ister bir nokta, ister bir çizgi, bende her şey hayat kazanacak'."

Mırıldanıyor hâlâ: "Katsuşika Hokusai 1760 yılının dokuzuncu ayının yirmiüçüncü günü, Edo'da bilinmeyen an-

ne–babadan dünyaya geldi.

Bir yaz öğleden sonrasının sessizliği. Camille çömelmiş, derin düşüncelere dalmış susuyor, arkalarındaki avlu güneş içinde; onlar burada gölgede huzur içindeler. Kadınla erkek yauyana, dünyanın tüm uyumuyla karşılarındaki duvara gölgeleriyle resim çiziyorlar.

"Ay!" diye bağırıyor Camille ve gülerek poposunun üzerine oturuyor. "Kramp girdi! İhtiyar Doğuluyu oynamak isterken her yanım uyuştu!"

Bacaklarını oynatıyor, Rodin ovuyor, ayağa kalkmasına yardım ediyor. Camille onun getirdiği pakete dayanıyor. "Sosis gibi bağlı bu şey de ne?"

Rodin çekingen bir tavırla özür diliyor: "Benim. Hediye vermesini pek bilmem. Sana hediye etmek istedim. Oradan, Nancy'den aldım.

Camille hareketleniyor. Hiç hediye vereni yok. Ne annesi ne de babası... "Nancy'nin bütün iplerini bitirmişsin," diyor düğümleri açmaya çalışırken. Duruyor, elinde bir şemsiye var, dantelli, yanar döner, kırmızı, müthiş bir şemsiye!

Rodin ona bakıyor. Yanakları kıpkırmızı. Camille karşısında, bir ayağında sabosu, diğeri çıplak, üzerinde eski gömleğiyle şemsiyeyi seyrediyor. "Benim için fazla güzel." Hiç bu kadar güzel şemsiyesi olmadı.

Ve bütün gün malzemelerden sözeden, kendi aletlerini kendisi yapan, heykel üreten bu kadın allak bullak oluyor. Yararsız, gereksiz bir şeyin hediye edilebileceği bir kadın o. İşte ihtiyacı da buydu –fazladan ufak bir şey, özellikle de bir hediye, öyle nedensiz. Yavaşça, özenle şemsiyeyi açıyor, bir bozukluğu ele verecek en ufak kuşkulu sese karşı duyarlı, sanki hayatı sözkonusuymuş gibi. İşte açıyor, kocaman, başının üzerinde bir güneş gibi. Bir o yana bir bu yana yürüyor, kadın o, şemsiye taşıyan bir kadın. Bir erkek ona bu aşk nesnesini hediye etti. Uzun yürüyüşlerden yüzü yanık kadın. Bu yüzden onunla alay etmek için Mağripli adını takmışlar.

"Camille! Camille! Gel buraya.

Rodin düşüncelerini açıklıyor. Camille'in yalnız çalışmaya devam etmesi lazım. Atölyesi kendinin, ama Rodin birlikte yaşamalarını istiyor, yardım edecek. Aylardan beri cehennemde yaşıyor sanki, hiçbir şey yapamıyor. Camille'in artık ona ihtiyacı yok, bunu biliyor. Yakında siparişler alacak. Paris gazeteleri bir devlet siparişinden bahsediyor, Camille "çift dalda madalya aldı". Zaten Camille'i ihmal eden *Le courier de l'Aisne*'dekileri de azarladı. Yazışleri müdürüne bir mektup yazdı, hem sonra Lhermitte, ondan bir büstünü yapmasını isteyecekmiş. Büyük ressam büstünü Camille'in gerçekleştirmesini istiyor. Rodin'ni aklına bile getirmemiş. Evet, Camille'in heykel yapmak için ona ihtiyacı yok, ama onun için Camille vazgeçemeyeceği yoldaşı, hayatı, karısı...

Camille son sözcüğü yakaladı, yoksa evlenmek mi istiyor? Öyleyse alenen birlikte yaşayabilir, herkesin önünde, annesinin babasının, kardeşinin önünde birbirlerini sevebilirler – hem artık onu, heykeltraş olarak, eşiti olarak kabul ediyor.

"İstersin değil mi?" Bourdonnais Caddesinde bir ev tutacak. İyi bir yer bulmuş. İşlerini halledinceye kadar...

Camille tabii istiyor. Kendi atölyesini koruyacak, ama hayat bir bayram artık. Tatsız uzun geceler bitti artık, yalnızlığım kabullenmemek için Kerberos'la umutsuzca ettiği sohbetler de bitti, kabuslar da, daha geçen gece, hayır düşünmemeli –iğrenç ihtiyar kadın– bitti hepsi!

Rodin bir nişanlı gibi. Camille eliyle ağzını kapatıyor: "Bu yüzden mi güzel giysilerini giydin? Benimle evlenmek için mi?"

Kapı çalınıyor. Aman gene ne istiyor bu kadın? "Şapkanızı temizledim. Sonra bir de bu vardı... Camille şaşkın, kadının diğer elinde kira makbuzu duruyor. Pis kadın! İntikam alıyor. Pencereden duymuş olmalı. Mösyö Rodin ona şemsiye hediye ediyor, ev tutuyor! Öyleyse kirayı da ödesin, madem küçük armağanlar düşünüyor, hiç de fena olmaz.

Rodin olup bitenden bir şey anlamadı. Camille para bulmak için başının çaresine bakmalı. Rose işin içinden daha kolay çıkıyordur... Of! Bütün bunlardan kurtulmak! Uykusuz gecelerden... Çıldırmamak için yüksek sesle konuşmamak artık...

İğrenç zayıf ihtiyar kadın geçen gece karanlıkta belirdi. Çocuğuydu –yitirdiği çocuğu, küçük bir kız– ama ihtiyar maskesi vardı yüzünde.

"Yarın görüşmek üzere Mösyö Rodin." Camille elini uzattı ona. Açık, içten, bu davranışıyla her şeyi söyledi. Onun "hayır"ı korkunç, şiddetli, öldürücüdür. Ama evet dedi mi de, kabul etti mi de insam ışığa, güvene boğar. Her şeyi verir. Teslim eder. Sizi kral yapar.

Mösyö Rodin çıkıyor. Yürümüyor, uçuyor adeta. Avludaki çamur birikintisini görmeyip içine girdi, ne önemi var.

"Ay! Gördünüz mü Matmazel Claudel. Ne kadar iyi. Ah bu çocuklar. Onlara para verdi. Gençlik işte!"

"Önemi yok, hepimizin başından geçti çocukken."

Kapıcı kadın bugün hayatında duymadığı şeyleri duydu.

Açılıştan beri Mösyö Rodin'nin üzerini değiştirmeye vakti olmamıştı.

Akıl Hastanesinden Mektup

Villeneuve'deki bir hastaneyi benden esirgemek. Sandığın gibi skandal yaratmam. Ne yapmak için olursa olsun sıradan yaşama dönmekten büyük mutluluk duyacağım. O kadar acı çektim ki, kıpırdamaya cesaret edemem. Bana hizmet edecek birinin gerektiğini söylüyorsun. Nasıl yani? Hayatımda hiç hizmetçim olmadı..."

Clotho'nun Valsi

"Nereye kaçmalı? Biraz sonra burada olmayacak mı? Merdivendeki ayak sesi onun değil mi?...
Anlamsız! Size, şimdi kapının arkasında o diyorum."

EDGAR POE

"Bu o!" El sıkışıp teşekkür ediyor. Hüzünle gölgelenen gözleriyle bastıran kalabalığa bakıyor. Neredeyse yirmidokuzuna basan bu kadının mağrur, mesafeli bir yanı var. Yorgun ağzından mı, yoksa kimi zaman başı ağrıyormuş gibi kırışan alnından mı? Gözleri hâlâ kocaman ama onu tanıyanlar kimi zaman bakışlarındaki şimşekleri ya da garip durgunluğu farkediyorlar. Ama dünkü haliyle, bugünkü halini kim karşılaştırabilir?

Bir adam hareketsiz sessiz. Genç, üzerinde bol bir elbise, elinde kocaman bir şapka, sırayla sanatçıya ve büyük yorumlara yol açan heykellere bakıyor.

La valse. Clotho.

Kimileri *Clotho*'nun karşısından dehşetle ayrılıyor. Küçük ihtiyar aldırmıyor. Onlarla alay ediyor, bıçak yarası izi taşıyan karnıyla. Göğüslerinden biri sanki uzun irin akıntısında kayboluyor, adaleli bacakları öldürücü adımlar atarken –öldürüyor– ve pis pis sırıtıyor. Korkunç adımlarla ilerliyor ve başında yarısı çözülmüş sargılar.

Claude Debussy başından ayrılamıyor. Gözleri bu beyazımsı hayalete çakılmış. Neden bu ürkünç heykeli yapmış? Adını Clotho koymuş –Üç Kader Tanrıçasından doğuma bakanın adı.

Dudak büküp anlamıyorlar. Heykeli çirkin, edepsiz ne-

Cloths

redeyse kaba buluyorlar. Kadınlar mendillerini burunlarına götürüp başlarını çeviriyorlar.

Bir kez daha bakıyor. Camille ayakta, görünüşte sevecen ama hayaleti andırıyor. Siyahlar içinde, erkeksi, benzi soluk, mor halkalar, koyu giysilerinin içinde solgun, çok solgun. Claude Debussy Edgar Poe'nun öyküsündeki Lady Madeline'i düşünüyor! Kafasında, Camille'in hep bu lanetli şairlerin ırkından olduğuna ilişkin bir düşünce var.

Camille ona doğru geliyor. Gördü. Karşısında, aynı boydalar neredeyse, Camille onu görmekten mutlu olmuşa benziyor, ama gözbebeklerinde av sırasında sıkıştırılmış hayvan bakışı var. Claude yavaşça elini onun koluna dokunduruyor, tensel varlığından emin olmak istercesine. Gülümsüyor ona. "Rüya. Rüya gördüğümü sanıyordum... Neredeydiniz bunca zamandır? İyi çalışmışsınız!"

Camille gülümsüyor. "Yorum yok Mösyö Debussy."

Claude da gülümsüyor, hatırlıyor. Camille müzikten çok hoşlanmazdı. Daha doğrusu konserlerden, insan gürültüsünden, ayak sürüme seslerinden, ahenksiz gırtlaklardan nefret ederdi. Claude ona büyük bir rahatlık içinde, yalnız başına sonatlardan tatalmayı öğretmişti. Camille uzun uzun onu dinleyip hiçbirşey söylemezdi. Yeterince bilgisi yoktu bu konuda. Bu yüzden de Claude piyanonun başından kalktığı zaman, basma kalıp laflar söylemek yerine: "Yorum yok Mösyö Debussy," derdi. Ve Claude bu sanatçı sessizliğinin bir tür saygı belirtisi olduğunu bilirdi.

Camille dönüp gözleriyle iki heykeli işaret ediyor ve: "Yorum yok Matmazel Claudel," diyor.

İşte bir sürü ukala çevresini aldı, onu sürüklemek istiyor; onları kibarca uzaklaştırıp Debussy'nin yanına geliyor, birbirlerine sarılıp dans eden çifti işaret ederek: "*La Valse*, olanaklarım elverdiği zaman, daha dayanıklı bir malzemeyle yapacağın onu. Bu sizin için, onu size veriyorum."

Gitti bile. Claude sergiden ayrılıyor, yanında onun verdiği sözle birlikte. *La Valse*, *La Valse* onu, içine düştüğü

melankoliden bir an için uzaklaştırdı. Camille'e güveniyor, sözünü tutacağını biliyor. Günün birinde *La Valse* onun olacak –ölümün rüzgarıyla savrulan çift.

Camille Claude'un gidişini gördü. Belki de onunla her şey başka türlü olurdu... Belki! İtip kakıyorlar Camille'i. "Bu iğrenç paçavralar da ne! Gene Matmazel Claudel imzalı." Camille birden başını çeviriyor, kim olduğunu gördü, pancar suratlı kadın düşmanı şişko Bouchot!

İki heykel de sorulara, tepkilere yol açıyor. Camille uzaklardan, uçmayı düşleyip duran, insanların horgördüğü, üzgün palyaçonun öyküsünü anlatan Debussy'nin sesini duyar gibi oluyor, bir gün öylece ona atfettiği Banville'in şiirini hatırlıyor:

Sonunda beş para etmez sehpasından
Palyaço öyle bir zıpladı ki
Kumaş çatıyı deldi
Kononun ve davulun sesinde.
Ve aşkla çarpan kalbi
Yıldızların arasında yuvarlandı.

Karda ayak sesleri. Son bir kez. Birkaç uyumsuz nota.

"Ama bu iğrenç *Clotho* niye?"

"Haydi gelin, bir şeyler içelim.

Mirbeau artık neredeyse ayakta duracak hali kalmayan Camille'i kolundan tutuyor. Octave Mirbeau'yu sever. Bütün eleştirmenlerin arasında en cesuru o. Kararsızlık göstermeden, cesaretle söylemek istediğini söyler. Paul *Tete d'Or*'u ona gönderdiği zaman, alaya alınmaktan çekinmeden genç şairin dehasından sözetmişti. Rodin'nin ilk savunucularından olmuştu. Kırk yaşlarında, saçları yandan ayrılmış, ince bıyıklı, zarif, tatlı dilli, Henri Bouchot'nun aşağılayıcı tepkisini o da duydu. Camille'i rahatlatıyor: "Gelin, size yazımı getirdim."

Küçük salona oturdular, Camille okumaya başlıyor.

Mirbeau ona bakıyor. Yüzü gergin, tetikte. Yavaş yavaş rahatlıyor, güven kazanıyor.

1893 SERGİSİ, YAZAN OCTAVE MIRBEAU

"Matmazel Claudel Rodin'nin öğrencisi, Mösyö Paul Claudel'in kızkardeşidir. Herkes Rodin'nin kim olduğunu bilir; Paul Claudel'in kim olduğunu ise bilmez. Paul Claudel'in iki kitabı var, iki dramı, biri *Tete d'Or*, diğeri *La Ville* ve eleştirmenler rica ederim gülmesinler, her ikisi de dahice eserler; kimi zaman karmaşık, karanlık bir deha ama çarpıcı açıklıklar sergiliyor. Karmaşık ve karanlık diyorum, bunun nedeni de sanırım kendimi rahatlatmak, çünkü Mösyö Paul Claudel'i tümüyle anladığımı söyleyemem, kimi zaman gözlerimle bu canlı ışık arasına perdeler giriyorsa, yazarı hatalı diye suçlamanın gereği yok, bunun sebebi belki de benim bakışlarımdaki güçsüzlüktür. Olağandışı öyküsünün kimi yerinin, okuyucunun gözünde bin kat daha karmaşık ve karanlık olması, düşünceleri sel gibi akan ve sürekli yaratım içinde olan genç sanatçının belirtici noktalar üzerinde oyalanmamayı seçmesinden kaynaklanıyor; ben o bir dahidir diyorum ve bu onun isminin yanına yakışacak tek niteleme.

Böylesine bir ustanın eğittiği, böylesine aydın bir kardeşle yaşayan Matmazel Claudel'in, eserlerinde bir kadından beklenmeyecek derecede yaratım ve gerçekleştirme gücünün sınırlarını aşması hiç de şaşırtıcı değil. Geçen yıl Rodin'nin bustünü sergilemişti: Güçlü bir yorumlama harikası, özgür imgeleme yetisi ve büyük bir alımlılık. Bu yıl iki garip kompozisyon sergiliyor, tutkusal, yepyeni bir yaratım, düzenlemeleri etkileyici çarpıcılıkta, derin bir şiir gibi öylesine erkeksi bir düşüncenin ürünleri ki bunlar, bir kadın sanatçının elinden çıkmış olmaları insanı şaşırtıyor: Şaşkınlığımı dile getirmeyi seviyorum.

La Valse ve *Clotho*, eserlerin isimleri böyle... Matmazel Claudel heykel sanatında yansıtılması en güç olana cesa-

retle saldırıyor: Dans hareketi. Kabalaşmaması, taşta donup kalmaması için sonsuz bir sanat yeteneği gerektirir, Matmazel Claudel bu yeteneğe sahip..."

Camille açıklıkla onun iki heykel betimlemesini okuyor. Görmüş, anlamış.

Birbirlerine sarılmışlar. Fakat nereye gidiyorlar böyle, ruhsal sarhoşlukları ve böylesine birbirine kenetlenmiş tenleriyle? Aşk mı, ölüm mü yoksa? Tenler genç, yaşam dolu, ama üzerlerindeki örtü, onlarla birlikte bir kefen gibi adeta. Nereye gittiklerini bilmiyorum, aşka mı ölüme mi, ama bildiğim tek şey bu çiftten çarpıcı bir hüzün yükseliyor ya da ölümden de hüzünlü bir aşk belki...

Kimbilir? Belki biraz kalbinden biraz ruhundan alıyor esin kaynağını...

Mirbeau ona bakıyor, bu trajik yüzde biraz sevinç belirdi.

...Matmazel Claudel günümüz sanatçılarının en ilginçlerinden. Auguste Rodin öğrencisiyle, *Tete d'Or*'un yazarı kızkardeşiyle gurur duyabilir. Matmazel Claudel'in biriyle aynı soydan, diğeriyle aynı aileden geldiği belli oluyor."

Camille teşekkür ediyor ama Mirbeau sesindeki zorlamayı farkediyor. Gözleri yaşlı. Onu kırdı mı?

"Dostluk için değil biliyor musunuz? Geffroy da benim gibi düşünüyor, Lucien Bourdeau da. Daha dün sözünüzü ettik.

Camille ona birinin öğrencisi, diğerinin kızkardeşi olmaktan bıktığını nasıl anlatabilir? Kıskaç... Zaten ikisi de burada yoklar. O bir heykeltraş hepsi bu. Camille Claudel: Heykeltraş. Heykeltraş. Bir kadın. Nokta.

"Nerede o? Göremedim.

"Taşrada, diye cevap veriyor Camille öylesine, aptalca. Onu savunan tek dostunu da kaybetmesi aptallık olur! Ama sorularıyla hepsi Camille'in sinirine dokunuyor. Gidip Rose'a sorsunlar nerede olduğunu, ne yaptığını. Bitmiyor: "Peki Mösyö Rodin şimdi ne üzerinde çalışıyor?" – "Siz projelerini

biliyorsunuzdur." – "Hayır, hayır. Ayrıldılar galiba."

Octave Mirbeau onun sinirlendiğini farkediyor. Kalabalığın arasındalar, herkes soru yağmuruna başladı. Şu anda Camille'in bir şeylerle savaştığını anlıyor. Auguste Rodin gelmedi. Bir felaket olduğu kesin. Kimse gelmedi. Onun ne kadar yalnız olduğunu keşfediyor birden. Ürkütücü bir yalnızlıkta. Kardeşi de yok. Annesini hiç görmedi. Kardeşi gitmiş, duyduğu kadarıyla Amerika'daymış, Auguste bugünkü sergiye adımını atmadı. Dimdik, yalnız duruyor –asil!– fildişi alın terliyor ama, gözleri irileşti, düşecek. Ne istiyorlar ondan?

Mirbeau yılbaşında Jules Renard'ın yaptığı açıklamayı hatırlıyor; birlikte Paul Claudel'den sözederlerken ansızın Jules Renard: "Paul Claudel tamam! Ama kızkardeşi Camille! Dayanılır gibi değil!" demişti. Kahvedeki diğer insanlar gülüşmüştü: "Ha! Evet Rodin'nin esin perisi! O da aklını kaçıracak zavallı! Heykel yapmıyormuş artık."

Octave Mirbeau kabalıkları yeniden duyar gibi oluyor. Peki ya o! "Mutlaka çalışıyordur Rodin, ama heykel vakit ister. Bir şeyler yapıyordur. *Balzac*'ı kuşkusuz."

"Gelin!" Camille'i bahçeye çıkartıp oturtuyor.

Camille, sessiz, yorgun, çökmüş oturuyor. Terkedilmiş bir bankta yaşlı bir kadın. Çok pahalıya ödüyordu, çok. Mirbeau Rodin'ni hatırlıyordu tıpatıp aynı duruşta. Nancy dönüşü. Bitkin, hareketsiz. Öldüresiye yaralanan iki büyük hayvan.

"Teşekkür ederim. İyiyim artık. Beni bırakabilirsiniz," diye mırıldamyor Camille.

Mirbeau onu rahatsız etmek istemiyor, sergi salonuna dönüyor. Biri yanına geliyor: "Fenalaştı mı? Sıcaktandır. Heykel yapmak istiyor, ama kadın! Unutmamalı! Çok da güzel, eğer cesaretim..."

Camille başını kaldırdı. Camille orada, valizinin başında,

Islette'e götüreceği eşyalar. Hazırlanmak. Bu yıl yalnız gidiyor. Bu son gidişi. Kapatacağı bir kapı daha. Yitirilecek bir yer daha. Elinden alınan son liman. Artık prenses yok, küçük kız da yok, rengarenk balonlar birer birer patlıyor.

Azay-le-Rideau. Islette... Beraber hazırladıkları eşyalar, eski araba, tren. Daha sonra yerleşirlerdi...

Jeanne, küçük kız, büyümüştü, toprakla arası iyiydi, onlara yardım ediyordu artık. Auguste Rodin kendi Balzac'ını arıyordu. Touraine yöresini baştan aşağı dolaşıp çevreyi tarıyorlardı. Auguste Rodin "etnik bir tip" arıyordu. Camille ona durmadan uzun bölümler okuyor, o da yakaladıklarını yutuyor, daha çok istiyordu. David d'Angers'den bir madalyon, Louis Boulanger'nin yaptığı bir portre, krokiler, karikatürler; Balzac'ın hâlâ hayatta olan bir terzisi varmış, hemen koşuyorlar, trene biniyorlar. Paris'in kuzeyinde bir köy, "Balzac'ın ölçülerine göre" bir pantolon, yelek, ceket siparişi alan adam şaşkın: Balzac'ın öldüğünden emin, anlayamıyor; daha sakin olan Camille açıklama getiriyor. Terzi onları açıkça deli yerine koymuştu.

Annesine de babasına da tasarımları konusunda henüz bir şey söylemedi. Sorunu yaz sonunda çözümleyecek. Camille onun karısı!

Sonra iki üç hafta geçmişti. Rodin birkaç kez Paris'e gitti. "Anlıyorsun değil mi Rose'u yalnız bırakamam. Hasta." Hemen geri dönüyordu.

Sonra Camille atölyesiyle ilgilenmek üzere Paris'e dönmüştü. İşlerlemiyordu. Rodin'nden haber yoktu. Bir haftadır o da Paris'teydi. Rose'da. Camille'i aramıyor, küçük kızdan bir mektup, bir resim ve birkaç satır:

"Mösyö Rodin bu sabah gitti. Çok sıkılıyorum. Ne zaman geliyorsun? Ben iyiyim. Öperim."

Camille atölyesinde yalnız, şaşkın. Tarihe bakıyor. Bunu neden yapmıştı? Kusmak, ruhunu teslim etmek istiyor. Bulantıyla sarsılıyor. Bir hafta önce Azay'den ayrılmış, dönüşü-

nü beklemeden.

Bütün gece yürüyüp bir açıklama aramıştı. Bir haftadır Paris'teymiş. Rose'da. Birkaç adım ötesinde...

8 Haziran 1893.

Bu gün Islette'e gidiyor, son kez ve yalmz başına. Onu Rose'u ile başbaşa bırakıyor. Yalan söylemesine gerek kalmayacak.

Camille'in çocuğu olmayacaktı. Onun endişesini görmüştü. Artık tedbirli davranıyordu Rodin, Camille için değil, kendisi için kaygılamyordu. Azay'deki halini yeniden görür gibi oluyor. Camille mutluydu, inanmak istemiyor, hiçbir şey söylemiyordu ama Rodin onu sorularıyla tedirgin ediyordu. Giderek daha çok önlem alıyordu. Ve işte Camille Paris'teydi, kendini gülünç denecek kadar gereksiz buluyordu, çürük bir meyve gibi. "İnsanların işine yarayanlar ve hiç yaramayanlar." Sağlığına kavuşamamıştı. Dereye girmeler de onu kandırmıştı, birkaç hafta iyi gelmiş, sonra daha da kötü olmuştu.

Gecenin bir kısmım yatakta uzanarak geçirmişti, iyi geleceğini düşünerek. Kendi kendisini iyileştirmişti. Ertesi sabah Rodin ona bir not bırakmıştı, bir çocuk getirmişti notu: "Bugün öğleden sonra atölyeye uğra. Döndüm. Senin Auguste'ün." Bundan bir yıl önceydi. O kadar olmuş...

Camille atölyeye kadar gidememişti. Rodin endişeyle onu görmeye gelmişti. Camille üç gecedir üzerinde çahştığı desenleri onun kafasına atmıştı. Birbirinden çirkin üç desen. Rodin ilk başta onun ağzım aramıştı: Neden yerde oturup öyle yatağına dayamyordu? Hasta olduğunu, başına geleni söylediğinde yüzünde gördüğü ifadeyi asla unutmayacaktı –bir rahatlama vardı yüzünde. Bunun üzerine Rodin'nin kafasına, kıskançlığım, öfkesini, desenleri fırlatmıştı: "Git hemen git. Beni rahat bırak." Onu dışarı atmıştı ve desenler ardından uçmuştu, üç nokta...

Chatlo

Rodin onun çocuğunu öldürmüştü, içindeki çocukluğu.

Camille üzgün değil. Sergide başarı kazandı. *La Valse, Clotho*. Rodin onu kutladı. Yakında otuz yaşına basıyor. Çok büyük bir heykeltraş olacak. Geriye kalanın pek önemi yok. Varoluş, hayat ondan esirgendi. O lanetli bir sanatçı olacak. Camille burada ateşler içinde ama farkında değil. *Clotho*'dan kurtuldu, korkusunu doğurdu, şimdi özgür.

Clotho. Bir gecede onu kağıda döktü, içinden attı. Mösyö Rodin'nin atölyesine koşuyor. Malzeme verecekti. İlişkileri yeniden başlamıştı, iş ilişkileri, birbirlerine yardım ediyorlardı. Rodin yeniden Rose'a dönmüştü, artık Camille'in yanında kalmıyordu. Camille hep hastaydı, içine kapanık yaşıyordu, mesafeli, hep bahaneler buluyordu. Önemli olan tek şey işiydi. Rodin'nden uzak duruyordu, vahşice. Rodin bir saat olsun onunla başbaşa kalamıyordu– Camille ona kızgın değildi ama ulaşılmaz olmuştu. Uzaklaşmış, çalışıyordu.

Mösyö Rodin'nin atölyesi! Taş. Üniversite Sokağının anahtarı Camille'de vardı. Dilediği zaman uğramasını söylemişti Rodin. İçerde kimse yoktu. Rodin taşın nerede durduğunu söylemişti. Camille gidiyor. Ansızın kendini görüyor –bir kez, bir kez daha: Neredeyse bitmiş iki heykel de... Kendisi, biliyor.

Özellikle birinden gözlerini ayıramıyor. Ve ağlamaya başlıyor: Alçı kütlesi onu tutsak ediyor ve iki eliyle yüce bir öpüş gönderiyor. Orada işte, inanılmaz derecede narin, sanki ölüme kayar gibi, aym zamanda birine seslenir gibi: "Beni bırakma." Cébès'i düşünüyor, bülbüller öterken ölen Cébès' i. Camille uzanmış, aşktan yoğrulmuş sanki. Diğer heykel, yanındaki de güzel ama ilki onu sarıyor, onunla bütünleşiyor. Bağışlar gibi, zerafetin ta kendisi, bir öpüşteki sonsuzluk.

Kurşun kalemle bir şeyler yazmış. İlk heykelin üzerinde: "Nekahat"; Camille yaklaşıp ikincisini okuyor: "Veda" –

sözcüğü yazarken eli titremiş.

Gözyaşları sessizce akıyor. Aylardır ilk kez heykeltraşın sanatının karşısında ağlıyor. Rodin'nin o gün her şeyi kavradığını, bir bakışta her şeyi yakaladığını anlıyor Camille. Heykele karşı savaşmak niye? Onunla yaşamayı istemekte direnmek niye? Birbirlerine her şeyi taşta anlatıyorlar, ülkeleri orası, gerçek yatakları, aralarında durmadan uzayan gerçek istekleri, yeniden doğuşun ve yokluğun... Tutku kadar güçlü... Hiç eşi, evi, çocuğu olmayacak Camille'in. Yalnızca bir taş, birlikte mutlu olmalarının olanaksızlığının taşı.

Camille büyük atölyenin kapısını kapatmıştı. O geceyi Italie Bulvarı, 113'de geçirmişti. Mum ışığında *Clotho*'yu doğurmuştu. Sesten ürken Kerberos, bu katta oturan kadının deli olduğuna karar vermişti. Deli, Camille Claudel! Ateş yakıyor. Toprakla oynuyor. Bir büyücü. Bütün gece pencerelerin ardında dolandı durdu, gördüm onu...

Camille o gece cehenneminin dibine inmişti. Çılgınlık labirentinden *Clotho* fırlamıştı.

"Utanma ve ona beni sevdiğini söyle! Bakalım yüzü ne hal alacak, acımasız aşk böyledir işte!
Sevecen ve iyi gözüküyor, ama küslah ve acımasız, onun kendi var, bizimkilerle hiç ilgisi olmayan ve istemleri, ona sofuca itaat etmek gerek."

PAUL CLAUDEL, *L'échange.*

1. Resim

Bir adam yorgun uyuyor. Sarkık memeli cadalozun göğsüne sığınmış ihtiyar çocuk; Rose Beuret'nin topuzu hemen anlaşılıyor, erkeğin seyrek sakalı. Mösyö Rodin kaybetme korkusuyla kadına iki koluyla sarılmış.

Altyazı: *Uyanış. Beuret'nin yumuşak sitemi.*

2. Resim

Kıçlarından birbirlerine yapışmış bir kadınla adam. Çırılçıplak. Kadın neredeyse dört ayak üzerinde. Rose'un topuzu yüzüne dökülmüş. Parmakları kıvrık, yere dayalı. Sırtı neredeyse kıllı.

Mösyö Rodin iki eliyle bir ağacın gövdesine tutunmuş.

Altyazı: *Le Collage* (Yapışma)
Eh! Pes doğrusu! Nasıl da yapışmış"

3. Resim

Rose. Bir ihtiyar kadın -çıplak- süpürge sallıyor. Burun ve topuz yüze çok çirkin ve tehditkar bir hava veriyor. Kağıdın solunda bir erkek ve genç bir kadın birbirlerine sarılmışlar, bir taşa zincirliler. Ayaklarında demirler. Ellerinde demirler. Zincirler onları birbirlerine sonra da duvara bağlıyor. Genç kadın ona sarılıyor gene de. Erkeği yanında tutmak için.

Metal bağlara rağmen. Sevgililer de çıplak.

Altyazı: *Hücre Hapsi.*

Camille altyazıları kendi yazmış.

Resimleri gördüm. Kıskançlık onları kemirmiş, umutsuzluklarını haykırıyorlar...

Uçup Giden Tanrı

"Yangın nasıl çıktı? Bütün hizmetçiler gitmiş bir ben kalmıştım. Ve bahçede olduğum için salondaki kızıllığı görmüştüm ansızın...
Ve ben de yanıyorum! Tıpkı fitilsiz kandiller gibi, cehennemin ta ortasında yanan zenginler gibi, sen de yanacaksın..."

PAUL CLAUDEL, *L'échange*

Camille perşembe günü gidecek. Rodin uğrayıp not bırakmıştı. Kuşkusuz vedalaşmak için. Camille cevap vermeliydi. Onu böyle bırakamazdı. Rodin endişeliydi. Camille yeniden hastalanmıştı. Sergiden beri görüşmemişlerdi. Rodin Camille'in hasta olduğunu öğrenmişti, ondan haber alıp içini rahatlatmak istiyordu.

Perşembeye kadar yapılacak o kadar çok iş var ki. Camille'in ona yazması lazım. Odada dönüp duruyor, kağıtların mürekkebin nerede durduğunu hatırlamıyor. Bir süredir eşyalar elinden, gözünden kaçıyor. Heykel yaptığı zamanlar hariç, her şey bulanık, uzak. Varlığını nasıl ortaya koyacağım, işleri nasıl bitireceğini bilemiyor. Bu evi tutmalı mı bırakmalı mı? Rodin ona hâlâ yardım ediyor ama onu bölen, yoran bu iki yeri birden tutmak niye? Kendi atölyesini daha çok seviyor. Daha bir güvende hissediyor kendini.

8 Haziran 1893

Siz geldiğinizde evde yoktum, çünkü dün babam geldi. Evimizde yemek yedim ve orada kaldım. Sağlığımın iyiye gittiği söylenemez çünkü yatamıyorum, her saniye yürümek için bahane arıyorum. Perşembeden önce gidemem sanıyorum...

Babası, babasının Octave Mirbeau'nun yazılarını okurken duyduğu gurur! Bir süre umutsuzluğa kapılmıştı. Şimdi inancı yerine geldi. Paul de artık Mirbeau'nun yazılarını okumuş olmalıydı. Camille sabırsızlıkla ondan mektup bekliyordu. Mektuplarının gönderilmesini kimden isteyecekti? Ya o, o ne yapacaktı? Paris'te mi kalacak yoksa Rose'la birlikte mi gidecekti? Yeniden yalnız başına çözmesi gereken bir sürü konu. Karar verirken yalnız; yalnız...

Güneş beyaz kağıda vuruyor. Camille'in gözleri ağrıyor. Bir an iskemlenin arkasına yaslanıp odanın gölgeli tarafına bakıyor. O köşedeki ne? Şemsiye, güzel kırmızı şemsiye! Hediyeden birkaç gün sonra Camille'i dışarıya davet etmişti: Onu ...la tamştırmak istiyordu, Camille elini alnında gezdiriyor: Bütün o isimleri hatırlamakta güçlük çekiyor. Sevinçten yerinde zıplamıştı. Ertesi gün aym saatte onu almaya gelecekti. Nasıl? Kalınıyordu! Karşısında sıkıntılı duruyordu. Rose'un sağlığı iyi değildi. Fakat ertesi gün kalacaktı, onu götürüp bir sürü ilginç insanla tanıştıracaktı. O günden beri kırmızı şemsiye yerinde duruyordu. Bir kadın ve dört günlük mutluluk. İşte bu evde yaşadıkları bunlardı. Tam bir yıl önce!

Camille'in başı ağrıyor, mengeneyle sıkıştırılmış gibi, kalem elinden kayıyor, yeniden tutuyor.

Orada yerde, dizlerinin üzerinde Camille – yalvarıyor, çıplak. Rodin konuşmuyor. Yalmzca başıyla hayır diyor. Kapının dışında konuklar, dostlar, kibar kadınlar. Onunla alay ediyorlar. Camille çıplak, çünkü giyecek bir şey bulamadı. Rodin kapıdan çıkarsa kendisi ölecek. Yalvarıyor ona. Elleri-

ni uzatıyor. Rodin kapıya doğru geriliyor. Camille ona doğru ilerliyor, dizlerinin üzerinde cehennem azabı yaşıyor. Ellerini yere koymuyor. Avuçları açık ona doğru uzanmış. Rodin burada, ona yardım etmiyor, tam kapının yanında, Camille çağırıyor, ona sesleniyor. O her şeye kadir. O bir tanrı ve insanlar paylaşamıyorlar. Dizleri acıyor Camille'in. Devam ediyor gene de, onun uzaklaştığını sanıyor. Ona hiç ulaşamayacak. Oysa az önce buradaydı, yanında, ona sarılıyordu, Camille başını yaslamıştı ona, bacaklarına ve ansızın boşluk, boş eller... Kapı menteşelerinden ayrıldı. Hepsi içeriye girdi, odayı işgal ettiler, kimileri gündüz kimileri gece giysileriyle, Camille ortalarında, onu döndürüyorlar, dizlerinin üzerinde, sehpasına çıkmış, utanıyor. Onu göremiyor artık. Kıçını, göğüslerini yorumluyorlar: "Hayır kollar çok kalın, kalçaya bakın, bacak yanlış yerleştirilmiş, ayak dışarıya doğru. Böyle bir şey gördünüz mü hiç?"

Le dieu envolé

Rose'un yanına gitti, Rose onu kendine doğru çekiyor, boynuna sarılıyor, sarmalıyor, sanki sırtına tırmanıyor, yarasa kanatlarını açıyor, onu sürüklüyor, birlikte uçuyorlar...

Camille düştü. Sertçe. İskemleden kaydı. Başı kağıdın üzerindeydi. Güneş kabaca aydınlatıyor onu. Her şey yanıyor. Uzaktan Victoire'ın sesini duyuyor: "Endişelenmeyin Matmazel Claudel, biraz sükunet ve karanlık gerekli size. Doğumlardan sonra hep böyle olur." Çocuğun viyaklamaları... Kaçmak, uçmak. Şemsiye. Şemsiyeyi açıyor. Uçuyor, uçuyor...

Oda lanetli bir ay gecesi gibi mosmor. Bir kadın yaklaşıyor, kafası kazınmış. Camille kadının üzerine eğilişini, saçlarını okşayışını hissediyor. Yeniden başlıyor. Ne yapıyor? Camille dirseklerinin üzerinde biraz doğruldu, bıçak sesleri, çelik sesleri duyuyor, ihtiyar yontu kalemini aldı ilerliyor ona doğru. Saçlarına bakıyor: "Hayır istemiyorum, hayır!"

İhtiyar orada. Hayır ihtiyar değil. Oniki yaşında. Jeanne ışıklar içinde ona bakıyor, ellerini kalçasına dayamış: "Haydi kalk! Burada ne yapıyorsun? Haydi, yeterince büyüdün artık!" Küçük elini ona uzatıyor, Camille tutunuyor, kalkıyor, el hafif, çok hafif. Camille taşındığını, yardım edildiğini hissediyor, ayakta artık.

Ne oldu? Aynada kendine bakıyor, solgun – güneş batmak üzere. Oda huzurlu, kapının yanında bir miyavlama. Camille kapıyı açıyor. Küçücük bir kedi. Kediyi alıp seviyor. "Sen bilmiyorsun değil mi, hiçbir şey görmedin? Ne kadar zamandır kapının arkasındasın bakalım?"

Şemsiye. Masanın altında ne arıyor? Camille son zamanlarda çok çalıştığını düşünüyor. Mektup. Valizler. Olaylar peşpeşe. Kedi miyavlıyor...

"Haydi karnımızı doyuralım." Camille kendisine ve yeni dostuna birer tas süt doldurup oturuyor ve kalemi eline alıyor. Önce ona yazdığı mektubu bitirmeli. Bakalım...

Perşembeden önce gidemem sanıyorum. Matmazel

Vaissier bana uğradı ve Islette'te hakkımda uydurulan bir sürü hikaye anlattı. Odamın penceresinden elimde kırmızı bir şemsiyeyle çıkıp uçuyormuşum ve bu şemsiyeyle ormanı ateşe veriyormuşum!!!

Kapı çalınıyor. Mösyö Rodin geldi. Yazdan önce mutlaka Camille'i görmek istiyormuş... Onunla birlikte gitmeyi ne kadar istermiş... Belki daha sonra gelebilirmiş. Eski koltuğuna oturmuş, çekingen. Güzel Sanatların başkanlığına atanmış. Haberi verdiği ilk insan Camille'miş. Dalou'nun yerine geçmiş. Ona yardım edebilecekmiş...

Camille dinlemiyor. Rodin ayaklarına bakıyor. Uyukluyor sanki.

Camille hiç konuşmadı. Masanın kenarına oturmuş bacaklarını sallıyor. ona bakıyor. Yavru kedi Auguste'ün büyük ayaklarının arasında oynuyor.

Camille'in çok işi var.

8 Haziran 1893

Akıl Hastanesinden Mektup

Sana yazmakta çok geciktim, ama o kadar soğuktu ki zorlukla ayakta durabiliyordum. Herkesin oturduğu salonda yazamıyorum, küçücük bir ateş, büyük bir gürültü. İkinci kattaki odama çıkmak zorundayım, orası da o kadar soğuk ki parmaklarımın ucu uyuşuyor ve kalem tutamıyorum. Bütün kış ısınamadım, iliklerime kadar donuyorum, soğuk beni ikiye bölüyor. Çok nezle oldum. Dostlarımdan biri, Fénelon Lisesinde öğretmenken kendini burada buluvermiş, yatağında soğuktan ölü bulundu. Dayanılır gibi değil. Montdevergues'in soğuğunu anlatamam. Ve yedi aydır tam anlamıyla sürüyor..."

Kent

"Yakında bu ismi duyacaksın: Cimri.
İnsanlarla dolu kentler tuluştuğunda!...
Anlamıyor musun?
Herkese kusursuz adalet
Bülün geriye kalanlar da
Ona mu ait?...

PAUL CLAUDEL, *La Ville*

Paul yakında geliyor. Camille bir an önce onu görmek istiyor. Ayrıntıları bilmek. Onun yokluğuna üzülüyor. Gideli bir yıldan fazla oldu. Yeni kıtaya, Amerika'ya.

Otuz yaş. Otuz yaşında. Yıllarına bağlı. Onları kazandı. Zorlukla. Ama artık her şey yerli yerinde. Bedeni güçlendi, adalelendi, heykel yapmak için son derece elverişli bir hal aldı. Güçlü omuzları, uzun sert bacakları, her şey kusursuzca işliyordu istediğinde...

Camille pencereyi açtı. Ailecek yemek yediler, Paris'e bakıyor. Otuz yaşında.

Babası onun uzun gölgesini görüyor. Ona hayran. Başarıyor durmadan. Son sergisi çok beğenildi *Le dieu envolé* (Uçup Giden Tanrı), *Portrait d'une petite châtelaine* (Soylu Küçük Kızın Portresi). Sipariş alıyor. Artık iyileşti. Bugün öğleden sonra Paris sokaklarında babası onun yanında yürüyüşünü seyretti. Büyük adımlarla yürüyor, erkekler gibi omuzlarını geri atıyor. Güçlü, erkekler ona bakıyor.

Camille iki eli balkonun soğuk demirine dayalı duruyor. Kenti soluyor ve onun kendine doğru aktığını hissediyor. Kenti ta içinde duyuyor. Onunla tek vücut oluyor. Camille *Kent*'in ta kendisi. Caddeler o, sokaklar o ve damarla-

rında akan kan, sıcak, öldürücü, kardeşinin de yazdığı gibi *avare* bu, içini saran, içinde dolaşan. Kardeşi, kardeşinin sözcükleri, imgeleri ne güzel kullanıyor!

Yakında gelecek. Önümüzdeki ay kuşkusuz. *La Ville*'in şairi. Kent de onun gibi sıcak. Uykusuz gözleri Kente bakıyor. Çevresindeki binlerce bakış onda. Topuzundan kaçan saçları, tıplı çıplak dallara asılan sis gibi. Bu gece otuz yaşına bastı. Kalbi Kentle birlikte çarpıyor, tamtam dansı gibi. Paris.

Paris onun kanında, bir daha hiç ayrılmak istemiyor. Kent de hiç durmuyor onun içinde. Camille gölü duyuyor. İçinde dolaşan suyu, nehri, asıl nemi. *Dopdolu,* kimseyi kıskanmıyor, hiç pişmanlık duymuyor, ne terkedilmekten, ne kırgınlıktan, ne sessizlikten. Kızkardeşini de kıskanmıyor. Kocası yok, çocuğu yok, sevgilisi yok; artık alan o, karar veren o, kendi elleriyle heykel yaratan o. Dilediğinde, dilediğine öylece birden, sevinçle, harika, özgür biçimde kendi verecek. Bir Kadın.

"Pencereyi kapat Camille, hava soğuk. Annesi. Evet onu unutmuştu. Bu açıdan işler daha da kötü gidiyor. Madam Claudel Rodin'ni bile arar oldu. "Büyük bir sanatçıydı. Kimi zaman gelirdi ve karısı... Annesi arkasından konuşuyor. Camille pencereyi kapatıyor. Artık oniki yaşında değil. Annesinin söylenmesi! Artık onu ilgilendirmiyor.

La Ville. Yakında kardeşi burada olacak. O büyük gemiyle gitme cesaretini göstermişti. Camille günün birinde ona eşlik edecek. Tek eksiği bu. Gemiye binmek! Geminin güvertesinde, iskele alınıyor, motor sesleri, rıhtım ve uzaklaşır, uzaklaşır insan. Giden oluverir.

Biri anlattı. Auguste'ün gidişini. Pek başarılı değildi. Roger Marx anlatmıştı acıklı öyküyü. Bir yıl önce.

Mösyö Rodin allak bullak Camille'in üzerinde hiç etkisi kalmadığım ağlayarak anlatmıştı ona. Zavallı Roger Marx! Geri dönmesi için Camille'e yalvarıyordu. Mesajı iletmeyi

kendine görev bilmişti Roger Marx. Zavallı Roger bunları anlayamayacak kadar gençti. İkisine de hayrandı. Neden ayrılıyorlardı ki?

Bir gün Roger Camille'in atölyesine uğramıştı. Rahatsızdı oldukça. Camille ona soruyordu. Birden, karmakarışık içini dökmüştü... Sabahleyin Grands-Augustins Sokağında bir araba. Komşular bakıyor. Yüklenen eşyalar ve heykeller. Mösyö Rodin taşınmaya bizzat nezaret ediyor. "İhtiyarladı Camille, bilseniz, uyuyamıyor!" Yüzünde kahverengi lekeler çıkmıştı. "Hiç gülmüyor. Hiç." – "Tam Rose'la birlikte arabaya binerlerken arkalarından birinin: 'Bu bitik bir adam, Mösyö Rodin yani,' dediğini bile duydum... Taşraya gidiyor Camille."

Camille onun sözünü kesmişti: "Bu her şeyin sonu değil. Sizi duyan da 14. Louis ile Marie-Antoinette'in giyotine gönderildiğini sanır." Umutsuz görünüyordu. "Dinleyin Marx, çok kötü giderse ona yazarım. Size söz veriyorum."

Marx rahatlamış ve gülümsemişti: "Sizi seviyor. Yalnızca siz varsınız... Camille gerisini dinlememişti, çalışıyordu. Artık kendisi için çalışıyordu.

Azay'den bütün eşyalarını getirmişti, en azından taşıyabildiklerinin tümünü. Taşıma ücretleri giderek artıyordu.

Camille zengin bir sanat hamisi olan Maurice Fenaille'a bizzat kendi yazmıştı. Mösyö Rodin'nin öfkesini bugün bile görür gibi: Bir siparişini geri çevirdiği, bir heykelini çaldığı hiç olmuş muydu? Yeniden yanlış anlaşılma. Bunun üzerine Rodin'nin elinden mektubu çekip almıştı, artık onun tarafından tavsiye edilmek istemiyordu, ondan ayrılıyordu, yalnız başına hareket edecekti. Bunu herkes biliyordu artık.

Beyefendi,

Kendi kendime size yazma cesaretinin gösterilmemi bağışlayın. Sizinle tanışma şerefine, öğrencisi olduğum Mösyö Rodin'nin evinde nail olmuştum. Artık bağımsız çalışıyorum

ve sizi atölyemi ziyaret etme lütfunda bulunmanız için rahatsız ediyorum. Pazar günleri misafir kabul ediyorum.

Beyefendi saygılarımı kabulünüzü rica ederim.

Matmazel Camille Claudel

113, Italie Bulvarı

Rodin tek sözetmeden gitmişti.

Neyse ki siparişler devam ediyordu. Mösyö Rodin yerini bildirmişti. Birçok kimse Rodin'ne başvuruyordu. İkisini hep birlikte düşünüyorlardı. Brüksel'den sergi teklifi almıştı, Villeneuve *Le psaume*'u (Mezamir) ona sipariş vermişti. Gerçi küçük meydanın abidesi değildi ama Camille burun kıvıracak değildi ya? Paraya ihtiyacı vardı. Kendi atölyesine yerleştiği zaman babasının ona bağışladığı paranın geliriyle yaşıyordu. Sanki evlenmiş gibi, babası ona biraz para vermişti... Evlenmek mi? Babası aptal değildi.

Babasına bakıyordu Camille. O da ihtiyarlamıştı, ama küçük bir kızken tamdığı öfkeli ve yumuşak dağlıydı babası. Vosge ırkı! Çam ormanları. Babasını seviyordu, kendisi kadar alaycı, öfkelenmeye hazır, kimi zaman feci tartışırlar, birbirlerine çok ağır laflar söyleyip karşılıklı dikleşirler sonra yeniden şakalaşıp düş kurmaya başlar, birbirlerini iğnelerlerdi.

Babasına bakıyor. Bir sigara aldı, yakmasına yardım ediyor. Sonra gazeteleri istiyor, kızı konusunda yazılanları yeniden okumak için. Camille yazıları onun için saklıyor. Annesinin ilgilenecek hiç zamanı yok. "Sanki yapılacak tek işim bu. Üstelik heykellerin de iğrenç."

Madam Claudel sergisine hiç gelmedi. Çıplak heykeller yaptığım biliyor, bundan fazlasını da öğrenmek istemiyor.

Camille dolabın çekmecesinden çıkarttığı eleştiri yazılarını babasına veriyor. Onları yeniden okumak istemiyor. İlerlemesi gerek. Onu bekleyen bütün heykeller. Bulmadan önce, o kadar çok heykel yapması gerekiyor ki... Bir tek kardeşi biliyor. Ona gösterecek. Peki ya o neler yazdı acaba?

Camille dolabın üzerinde duran kristal küreye bakıyor, Amerikan işi. Paul göndermiş. Küreyi çeviriyor ve kuşlar uçmaya başlıyor: "Sevgili Paul bu buluşları sana emanet ediyorum, kimseye gösterme." Orada, Boston'da ne yapıyor acaba?

Camille ona olan borçlarını bir gün ödeyecek. Paul biraz para göndermişti. Camille ona yazmış, dondurucu kışı, şöminedeki ateşi anlatmıştı. Bir yıl oldu bile. Eleştiriler ve iki heykeliyle kazandığı başarı: *Le dieu envolé* (Uçup Giden Tanrı) ve *Jeanne enfant* (Jeanne Çocuk).

Le dieu envolé. Paul ayrılma hikayesini biliyordu. Şimdi onu anlayacak tek insan Paul'dü. Kardeşiydi. Ama mesafeler onları ayırıyordu. O Amerika'da, Camille burada. Paul Paris'ten ayrılmadan Camille'e anlatmaya çalışmıştı: İman sahibiydi, günah çıkarmış ve bunu yazmıştı. *La Ville* dört yıldır verdiği bu savaşın tanığıydı. 1886 Noel gecesi. *Proverbe*'lerin VIII. kitabı! Bilgelik Rimbaud'ya elini uzatıyordu.! Camille buna inanmak istemiyor, olayların böyle gelişmesini kabul edemiyordu. Bunun üzerine parça parça, yaşadığı hayatı anlatmıştı erkek kardeşine. Tanrıya sonuna kadar meydan okuyacaktı. Melekle savaş: Bu parabolü mutlaka biliyordu Paul! Camille de İncili okumuştu. Bütün gece oldukça sert bir biçimde tartışmışlardı. O gece Paul'ün evinde kalmıştı Bourbon Rıhtımı 43 numarada, yorgundu. Aşkı tatmak istemiyordu Paul. En azından tereddüt ediyor, sözcüklere takılıyordu, Camille anlamıştı. Bu sert çocuk hiç cinsel ilişkide bulunmamıştı. İçine kapanık, tertemiz. Şimdi açılmaktan çekinen Camille'di. Oysa Paul Tanrısını anlatırken bir buluşmadan, bir başka aşktan, endişeli, kaçamak ve tutkulu çılgınca bir aşk öyküsünden sözeder gibiydi... Camille topallıyordu, lanetliydi, sevilmiyordu, hırçındı! Paul onu yatıştırıp bu 91 yılının başında neden kaçmaya, hep kaçmaya çalıştığını anlamaya çalışıyordu. Neden ya da kimden?

Üç yıl geçti bile! Yakında geri dönecek. Paul mektuplarında imanından sözetmiyordu. Camille'in inancı yoktu, ha-

yır, hiçbir zaman da olamazdı. O yalmzca küçük Jeanne'nın gözlerine inamyordu. Bu bakışa karşı mücadele edlilemezdi. Hiçbir mantığı yoktu. Dünyayı bir çocuk kurtarmıştı. Bir kadın anlamıştı. Artık Azay'e gitmiyordu. Ne önemi vardı ki! Bir şimşek ruhunu parçalamıştı! Öldüresiye. Umarsız bir hastalığa yakalanmıştı: Gözlerini açık tutma tutkusuna...

Ne mücadele, iki kardeş arasında! Fakat Paul Tanrı değildi, Camille de Jacob. Camille onu alaya alıyordu. "Kalçam, zaten yerinden çıkmış, Yabboq'un ırmak geçidi." Melekle çarpışmasına gerek yoktu! O yüzerek aşıyordu suyu. Her şey olup bitmişti.

Paul sinirleniyor, onu aptal, dar görüşlü buluyordu. Ama Camille işi iyice azıtmıştı: "Ben onun yaratığı değilim. Hiç kimsenin, anladın mı? Hiç kimsenin! Eğer her yaratık eşsizse, gününü görecek o. Senin büyük sanatçının elinden eşsiz bir eseri alacağız. Yıkıp harabediyorum. Sonsuza dek onu kendimden yoksun bırakacağım. Sen başının çaresine bak."

Zavallı Paul! Şimdi nerelerde? Bu sınırlayıcı dinden hoşnut görünmüyordu. Her neyse durumu çok zordu, kolay değildi tabii... Şimdi Camille inzivaya çekilmişti! Manastıra kapanmıştı sanki!

La Ville. Barok görüntülerle kaplı bu çetin piyesi seviyordu Camille (gitmeden önce Paul metni bırakmıştı).

"Gecenin dev parlaması
Cimri..."

Babasını neredeyse unutuyordu... Ona ertesi gün atölyeye gelmesini söylemişti. Bir sonraki sergi hazırlıklarını gösterecekti ona. Birkaç heykel yani. *Les causeuses*'ü (Konuşkan Kadınlar) gelecek mayıstan önce ortaya çıkartmayacak. Sevgili yoldaşlarını iyice gizliyor! Onları bir süre daha mühürlü tutacak. Hayır, Jeanne'ı gösterecek ona, doğrudan doğruya mermere yontulmuş halini. Onun hem yaratıcısı hem uygulamacısı. Baştan sona her şeyi o gerçekleştirdi. Başlangıçta kimsenin ona dokunmasını istemiyordu, hem

sonra işçileri intikam almak için iki heykelini kırmışlardı. Ödemeyi iki gün geciktirmişti. Her şeyini karmakarışık etmişlerdi. Madam Kerberos'un da işin içinde parmağı vardı tabii. Neyse ki Rodin'nin almasına izin verdiği mermer blokuna dokunmamışlardı.

"İster bir nokta ister bir çizgi olsun, her şey canlanacak." Onun *Le dieu envolé*'nin karşısında ağladığı söyleniyor. Bulacakları bir Toprak bir Kil kalıyor geriye. Bir ömürlük zaman. Kaç taslağa hakları olacaktı?

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Deliler evinde değişiklikler ummak yanlış olur. Bütün bu 'sinirli, sert, gürültücü, tehditkâr yaratıklar' için kurallar gerekli, o kadar sevimsiz ve zararlılar ki aileleri onlara katlanamıyor. Peki ben niye onlara katlanmak zorunda bırakıldım? Hoş olmayan böyle bir biraradalığın getirdiği sıkıntılar da cabası... Bütün bunların arasında olmak çok sıkıcı, hemen çıkabilmek için param olsa yüzbin frank verirdim...

"Konuşkan Kadınlar"

"...O unutulmuş kızkardeşin arayışında, ruhumuz, yüzüstü bıraktığımız, peki ne zaman? Ona neler oldu o zamandan beri?...

PAUL CLAUDEL,
Seigneur, apprenez nous à prier

İşte. Camille gara kadar götürdü onu. Yeniden gitti. Belki üç yıllığına. Belki de beş? Camille uzun süre kendini sorguladı endişeyle. O da gitmek istiyordu. Belki kabul ederdi. İkisi birden o kadar düşlemişlerdi ki bunu. Çin! Paul Çin'e gidiyor! Gitti bile...

Camille onunla gara kadar gitmişti – Paul sonra da vapura binecekti. Yalmz. Garda yalmz kalmıştı. Dostsuz, yakınsız. Öyle duruyordu. Paul ona aniden el sallamıştı. Acıklı sahneleri, gösterişi sevmezdi. Anneleri onları hiç öpmezdi.

Paul oraya gitmişti, küçük bir kızken gitmeyi düşlediği ülkeye. Camille neredeyse her şeyi bırakacaktı. Şimdi evine dönüyor, sırtı kambur, ağır adımlarla, tıpkı geri götürülen bir tutuklu gibi. Ya son şansıysa bu?

Sallanıyor. Bugün nesi var? Kardeşi gitti, tamam, hepsi bu işte. Tuhaf bir biçimde, ben de gitmeliydim diye düşünüyor. Üne kavuşuyor. Mayıs Sergisi büyük başarı sağladı. Yıl sonunda otuzbir yaşına basacak. Herkes *Causeuses*'den, *Peintre*'den, sanatçının doğrudan mermere işlediği *La petite châtelaine*'den sözediyor. "Michelangelo'dan beri yapılmıyordu!" Omuz silkiyor. Çok iltifat aldı, ama övgü dolu olsalar da duyduğu saçmalıklar onu düşündürüyor. Başarının ne olduğunu bilmiyor.

Neden gitmedi? Henüz aradığım bulamadığı için mi, o

bir heykeltraş ve aramak istiyor ondan mı? Çocukluğundaki Dev, yüzyıllara meydan okuyarak ona hâlâ alaycı gözlerle baktığından, onu küçümsediğinden mi? Küçüklüğünden beri garip bir duygu var içinde: Bunları çözmeden ölmek istemiyor! Bir türlü bitmiyor. Bir yazarı sonuna dek anlamak istiyor, bir malzemeyi incelemeye başlıyor. Bu yolla Bernini zamanında kullanılan parlatma yöntemini buldu: Koyun kemiğiyle yapılıyormuş. İnatlaşıyor, inatçı. Nasıl biri? Sanki durmadan ağırlaşan bir suçu var. O ne tanrılara, ne şeytana, ne cehenneme, ne arşa inamıyor, o bir dünyalı...

Mayıs Sergisi başarı kazandı ama pahalıya maloldu. Camille birden endişeye kapılıyor. Yazı nasıl geçirecek? Önümüzdeki aylarda müşteri az olur. İyi eleştiriler yetmiyor, yemek gerekli insana. Onları satamaz bile...

Rodin'le ilişkisi biteli zenginlerle, alıcılarla irtibatı kesildi. Bu yitik atölyeye gelmiyorlar. Camille de neredeyse hiç dışarı çıkmıyor. Giysisiz, şapkasız, "koruyucusuz", herkes öyle söylüyor, pek davet alamıyor.

Biri bronz, biri mermer toplam dört heykeli sergiye yetiştirmek için öyle çok çalıştı ki, hiç zamanı kalmadı. Araç gereç, alçı, döküm, işçiler, dökümcü için para... Neyse ki Léon Lhermitte bronz heykelinin ve işçilerin parasını ödedi. Gedik kapandı. Fakat gelecek sergiye hazırlanması için yeniden para bulması gerekecek, ya siparişler, yeterince olmalı ki biri diğerini karşılasın, uygulamacılarla çalışabilsin, biri biterken diğeri ilerlesin, bütün bunlara taşımayı da eklemek gerek tabii. Paul ona biraz para bıraktı ama hiçbir şeyi çözmüyor! Olumlu eleştiriler de pratikte herhangi bir çözüm getirmiyor. Ertesi gün heykelin gerçek sorunları yeniden başlıyor. Hayır, yeni yaratımlar, taslaklar, heykele ilişkin büyük düşünceler değil sözkonusu olan. Her şey öylesine sıradan, günlük ve acı ki. Kilolarca toprağı, mermer bloku nasıl edinmeli, filanca dökümcü kaç para ister? Düşünceyi taslaklamıyor sanatçı. Taslaklar toprak halinde kalamaz, toprağı pişirmek gerekiyor, mulajlar, röprodüksiyonlar. Ro-

din'le birlikte sık sık yaşadılar bu çelişkiyi: Yeni biçemlerden, sadık kopyalardan, modernden, antikten sözeder insan ve ertesi gün kendini parasal sorunlarla karşı karşıya bulur. Camille'i yalnız Mirbeau anladı. Belki o da yazar olduğu için.

"'Bu genç kız inatla, istekle, düşünemeyeceğin kadar tutkuyla çalıştı... Sonunda bu noktaya geldi... Ama yaşamak gerek. Ve sanatıyla yaşayamıyor!... Bu yüzden cesareti kırılıyor, üzülüyor. Bu tür heyecan dolu, ateşli kişiliklerde, umut yükseklere götürürken umutsuzluk büyük düşüşler yaratır. Sanatı bırakmayı düşünüyor.'

'Sen ne diyorsun?' diye kükrüyor Kariste, yüzü allak bullak... 'Bu olanaksız!...'

'Ona verecek ekmeğin var mı, modellerini, kalıpçılarını, dökümcülerini, mermerinin parasını karşılayabilir misin?'

'Güzel Sanatlar Bakam da bir sanatçı... Onun bu sanattan etkilenmemesi mümkün değil, bizi bu kadar coştururken. Onunla konuşabiliriz... İyiniyetli ve anlayışlı biri olduğunu biliyorum... Ama böylesine büyük bir sanatçıya çalışma rahatlığım, kafa dinçliğini sağlayamamak sorumsuzluk olur, onu da rahatsız eder... Düşünün bunu dostum... Olabilir mi?'

'Kuşkusuz olur ama, tek hakim o değil. Ve çalışma odalarında olup biteni kim bilebilir?'

'Bir amatör o zaman... Zengin bir amatör vardır...'

'Ama onlar yalnızca gözde sanatçıları ve benimsenmiş eserleri ister.'

Bunun üzerine Kariste bastonuyla yere vurup: 'Fakat onda büyük bir yetenek var,' diye bağırıyor."

Uzun konuşmaları, avcunu yalamayı bırakacak mı? Çocukluklarındaki yaşlı kedi Crapitoche'a benzetiyor kendini, uzun bıyıklı ihtiyar bir felsefeci havasıyla onlara bakan kedileri. Paul ve o. Paul'le bahçenin duvarına ata biner gibi oturuyorlar. Gelecek! Yolculuklar!

Paul! Camille ne yapardı Çin'de? Başka bir yaşam, bu doyumlu toplumun altım üstüne getirmek. Paul ona Çin'de boğulduğunu söylüyordu –"...yumuşak gövdeler yığım... , ...kötü bir şişkinlikle genişlemiş insanlar..." – "Ya Tanrı sevgisi Paul?"

Masanın hemen yamndaki, en yakınındaki iskemleye oturdu, çöktü adeta. Şimdi çalışmaya başlamak... Hemen. Teninize yapışan nem, sıkıntılı haziran ayı, tembellik. Bu buhar banyosunun içinde insanın canı nasıl çalışmak ister?

Kırmızı şemsiyenin yamnda gazeteler, kağıda yapışmış yığınla sinek; atölye, demir çiviler üzerine oturtulmuş yarı yanmış mumlar, iki kirli bardak. Paul gitmeden önce, şişe, Camille, masa, çıplak parkeler, pencere... Işık çok sert. Çıplak parkeler. Örtülerinin altında mumyalanmış taslaklar. Kızılımsı kumaşlar. Yere bir parça toprak düşmüş, taslaklardan biri çatlamaya başlamış herhalde. İşte burada kavrulmuş bir dünya. Camille. Masa. Sinekler ve o. Kayıtsızlıkla uzamp bir gazete çekiyor. Yığın devriliyor. Sert bir ses. Açtığı gazetenin kağıdı hışırdıyor. Gazeteler. Gazetelere bir göz atmak. Belki biraz cesaret almak için. Sevinmek için ne dersiniz?

"Yetmişbeş yaşımdayım." Dört ihtiyar yüzünü buruşturuyor. Yüzünü buruşturmuş dört kadın. Atölyesindeki aynalar ve o.

"'Kendine özgü bir yaratığın karşısında olduğumuzu biliyor musun, doğamn başkaldırışı, dahi kadın?...'

'Evet dahi, sevgili Kariste. Ama bu kadar yüksek sesle söyleme... Bundan rahatsız olanlar var ve M'zel C.'nin böyle nitelendirilmesini asla bağışlamayabilirler...'

'Bu da ne?'

'Katalog dilsiz ve grubun adı yok, diyorum... Şey bu, görüyorsun ya, bir kadın başka kadınlara bir öykü anlatıyor, diğerleri de onu dinliyor. Bu bir genç kızın eseri, M'zel

Claudel'in.'

'Evet tabii! Biliyordum,' diye bağırıyor Kariste... *La Valse*'i, Clotho'yu, *Tete d'enfant*'ını, Rodin'nin büstünü yapanın elinden çıktığı belli oluyor zaten. Büyük ve olağandışı bir sanatçı ve bu grup çalışması buradaki en iyi eser' "

"Gerçekten de öyle değil mi hanımlar?" Dört ihtiyar başlarını sallayıp doğruluyor ve yorgun bedenlerini iskemlelerin arkasına yaslıyor. Dört ayna.

Şu aziz Mirbeau! Ne kadar heyecanlanmış, coşmuştu. Camille onu görür gibi oluyor, kolalı yakasını, çevresindekileri el kol hareketleriyle konuşarak *Causeuses*'e doğru çekmesini. Camille onu düşünüyor. Camille'e inananlar var ama onlara nasıl anlatmalı ruh hallerinden çok daha başka gerçek zorluklar olduğunu... Yalnızca Octave Mirbeau anlamıştı. Açmazı. Mirbeau Kariste kılığında: Öyle yaratıcı biri ki...

"Salonları dolaştıktan sonra bahçeye sigara içmeye indik. Kariste bu hayranlık uyandıran kusursuz güzellikteki heykeli gördükten sonra sevinçten yerinde duramıyordu; doğaya hayran, hayata tapan kutsal sanatçıların kaynaştığı Pompei ve Tanagra'da bile bundan daha saf, daha güçlü bir heykel olamazdı... Enfes hayali bir kompozisyon, doğanın mucizevi bir yorumu, bilge bir ustalıkla yapılan bu uysal heykel onu tıpkı bir keşif gibi sevindiriyordu. Durmadan heykele bakıp ondaki tüm güzelliklerini ortaya çıkarıyordu.

Ya Geffroy! Allak bullak olmuş, heykelden ayrılmıyordu. "Bir köşede toplaşmış bu kadınlar, biri bir hikaye anlatıyor, diğerleri dinliyor. Siz o kadar gençsiniz! Bu dört ihtiyar? Bu yaşlılığın ve gölgenin şiiri. İç gerçeğin belirişi, zavallı birleşmiş gövdeler, kafalar birbirine yakın, işlenmiş bir sır gibi!

İnsan duygularının anlaşılmasının bir şaheseri." Camille çocukluğundan beri bencil, acımasız diye tanınırdı oysa, tam üstüne basmıştı. Bu adamı annesine göndermek isterdi. "Laf aramızda, söylesenize bana, size bu fikri kim verdi? Bu dört ihtiyarın arasındaki sır da ne?" Camille tatlılıkla gülümsüyordu. Kimse bu sırrı öğrenemeyecekti. Bu dört ihtiyarcık! Onundu, giziydi...

Ve Roger Marx: ...canlı varlığın kulak kesilişinin kıvrımları...

İlginçtir kimileri uzak durmayı seçiyordu. Söylemek istediği de neydi? Ve bu ani yaşlılık? Gündeme getirildiklerini düşünüyorlardı.

Bu dört küçük ihtiyar, bu "konuşkan kadınlar" kayıtsızlıkla gevezeliklerini sürdürüyorlardı, aralarında dokunan bir öykü ağı vardı. Dehadan sözediliyordu! Roger Marx yanındaydı. Dehadan sözediliyordu! Rodin'nden sözedilmiyordu kesinlikle. Artık kimse onları birlikte görmüyordu, onunla hiçbir soy bağı kalmamıştı. Kendi çağından, tek başına, fırlayıp çıkmıştı. Yeni bir sanat yaratıyordu. Mathias Morhardt

Les Causeuses

ona şöyle demişti: "Marx baksanıza, *Le Peintre*, dostumuz Lhermitte'in küçük bir heykeli, o yapmış. Yeni bir sanat başlatıyor Ya *Les causeuses*! Muhteşem bir çalışma! *Causeuses*'ün çapında hiçbir eser yoktur modern sanatta. *Causeuses*! Dehanın öngörülmez ve açıklanamaz isteğinin ürünü burada! İşte! Hepsi bu.

Camille onları duymuştu. Onların ortasında duruyordu. Kimse ustadan sözetmiyor, adını bile anmıyordu. Oysa Camille *onu* her yerde soluyordu. Gözlerinde, yorumlarında, kibarlıklarında. O gelmemişti, hiç gelmemişti. Sergi bitmiş ve Rodin görünmemişti. Camille birkaç kez ona yazmak istemişti. Sonra da kalemi kağıdı kaldırmıştı.

"Balzac" da, "Victor Hugo" anıtı da ilerlemiyordu. Hasta olduğunu söylüyorlardı. Oysa atölyeleri çalışıyor, sipariş alıyor, uygulamacıları eski taslaklarını yeniden yapıyor, yontup pişiriyorlardı. O neredeydi? Ne yapıyordu? Durmadan Touraine'de diyorlardı. "Balzac"ını aramaya gitmişti. Yalnız.

Camille susuyordu. Ancak biri ona haber vermeye geldiğinde öfkelenmişti! "Balzac"ı Mösyö Rodin'nin elinden alacaklarmış. Hatta Marquet Le Vasselot işi hemen çıkartmaya hazırmış. Kırksekiz saat içinde teslim edebilirmiş malı. Belki de Camille... Karşısındakini hemen susturmuştu, hepsi iğrençti bu insanların. Yarınları övmeye ve öldürmeye her an hazırdılar. Tek işleri buydu demek! Bir heykel, üretilmesi gereken sürede üretilir. Dakikalar, sayıları kaç olursa olsun, ilerde yüzyıllar şeklinde ona geri döner.

Eski dostları Mathias. Bir gün birisi Camille'le alay etmişti. Asla başaramazmış, kalıp çıkarma o kadar işi hızlandırırmış ki, kendi kendine yontmak düşüncesi de neymiş? Mathias Morhardt öfkeyle cevap vermişti. Diğer adam ikisini de deli yerine koymuştu! Onun şaşkın haline sonradan da çok gülmüşlerdi.

Eski dostları Mathias! Yılın başında gelip *Clotho*'sunu mermerden yapmayı kabul edip etmeyeceğini soran da o olmuştu. Camille sevinçten çılgına dönmüştü: Tereddüt et-

mek niyeydi? Anlayamıyordu. Mathias şapkasını elinde bükerek karşısında dikiliyordu. Camille anlatması için ısrar ediyordu, siparişi veren kimdi? Hangi müze? Nasıl?

Sonunda bazı şeylerin pek açık, pek belirgin olmadığını anlamıştı. Sözcüyü oturtup: "Haydi Mösyö Morhardt itiraf edin," demişti.

Süklüm püklüm o da başlamıştı anlatmaya. Puvis de Chavannes yetmişinci yaşını kutluyordu. Bir ziyafet düzenlemişti. O da yani Mathias Morhardt... Aslında Mösyö Rodin içindi ama...

"Ne Rodin'mi? Açıklayın.

Evet, Mösyö Rodin! Davetin şerefkonuğu olacaktı. Puvis de Chavannes'ın yetmişinci yıldönümü.

"Peki Rodin'nin bu işle ilgisi ne?"

Bir komplo düzenlenmişti anlaşılan.

"Bu bir komplo. Siz hepiniz delirdiniz herhalde." Ne saçmalıyordu bu adam!

"Balzac" siparişini Rodin'nden geri almak için bir komploydu bu.

"Ee sonra?"

İşte Puvis'nin yaşgünü dolayısıyla...

"Tamam anladım."

Rodin'nin yaptığı Puvis'nin profili bronzdan plaket halinde her konuğa verilecekti davette. Böylece de...

"Konuklar satın alınacak yani?" Camille sonunda anlamıştı işte. Böylece sanatçılar Rodin'ne sevgilerini belirtip şiş karınlarının yam sıra bir de plaket sahibi olacaklardı. Ya Camille? *Clotho*'nun kopyasını yaptıracak kadar bile parası yoktu. Plaketi satın almak çok pahalıya gelirdi!.

Camille işi alaya aldı. Hayır yanılıyordu. Mathias Morhardt yalnızca, bu vesileyle *Clotho*'nun mermere geçirilmesi için Camille Claudel'e sipariş verilmesini önermişti.

"Rodin'nin öğrencisi!" Ustanın yeteneklerini övmek için ona ihtiyaç vardı! Yine de kabul ediyordu Camille. *"Clotho*'yu mermerden görmek istiyorum. Mermerin parasını sağlamak

için tek şansım bu. Bu yüzden kabul ediyorum. Ama ben yontacağım. Onu saran uzun iplik ağını ben işleyeceğim yontu kalemiyle. Kimse elini sürmeyecek. Vakit alır. Ama bir mücevher yaratacağım. Kendi başıma."

Mathias hiç ses çıkartmamıştı. Açık kart vermişti. Yerinden kalkınış kapıyı açmış ve dönüp: "Evet, şimdi..." demişti.

"Hayır, bu kadar!"

Mathias Auguste'ten bahsetmek istiyordu. Camille: "O nasıl? Neler oluyor?" diye sormak istiyordu. Hiç. Sessizlik. Onun eli kapıda, Camille masaya dayanmış, iki eli de masanın üzerinde, birbirlerine bakmışlardı...

Yemek çok gülünç olmuştu. Rodin uzun bir söylev vermiş, kimse dinlememişti.

Camille *Clotho* üzerinde çalışıyordu. Mermer gelmişti. Aylarca çalışacaktı. İşte işi vardı. Düş kurmak niyeydi? Bu siparişten para alamayacaktı. Mermeri hediye etmişlerdi, bütün geriye kalam kendisi yapacağı için de ek olarak az bir para vermişlerdi.

Yerinden kalktı. Haydi çalışmaya!

Puvis de Chavannes'ın yemeğini umursamayabilirdi. O sırada, hemen hemen aym gün kendisi de bir yemek vermişti. Tam bir felaket! Paul Boston'dan yeni dönmüştü. Arkadaşlarıyla Camille'e gelecekti. Arkadaşları!

Öğlene doğru kapı çalınmıştı, Camille kapıya baktı. Hayır, hiçbir zaman unutamayacak. Annesi kapının önünde duruyordu. Yemeği hazırlamaya gelmişti! Camille beceremezdi öyle değil mi? Camille'i itti ve... Camille annesinin bu halini ölünceye kadar unutamayacaktı!

Japon adam çırılçıplaktı. Annesine bakıyordu, dua eder gibiydi. Tek kası kıpırdamamıştı. Madam Claudel gerilemiş-

ti, Camille tam arkasındaydı. Onun yere düşüp bayılmasını bekliyordu. Annesi Camille'e doğru dönmüş, onu dışarıya itiyordu. Renkten renge giriyordu yüzü. Sonra ansızın kendi etrafında dönüp meditasyondaki Japon'a elini uzatmıştı. Beriki tören giysileri içindeymiş gibi önünde eğilmişti annesinin. İki dakika sonra da kırk yıllık dost gibiydiler. Japon giyinmişti, onun aşırı nezaketi köylü annesinin sonsuza dek kalbini fethetmişti.

Oysa tavana gelişigüzel asılmış fenerler, mumlar, uydurma şamdanlar Louise'i öfkelendirmişti. Camille pudra sürmeye başlayınca da annesinin Villeneuve usulü her türlü eleştirisine maruz kalmıştı. Tıpkı bir palyaço, bir... yok hayır annesi o kelimeyi söyleyemezdi. Camille hiç ses çıkartmadan pudralanmaya devam etmişti.

Bir süredir yüzündeki çizgileri beyaz bir maskenin ardında gizliyordu. En azından insanlarla görüşeceği zaman. Yalnızca gözlerini ve ağzını beğeniyordu. Geriye kalan her şey bembeyaz, hareketsiz, ölgündü. Otuz yaşındaydı. Otuzunu geçmişti bile.

Yemek! Kardeşi serseri kılıklı biriyle gelmişti, inanılmaz bir genç adam, pantolonunu iple tutturmuş, keman çalıyordu. Bir Debussy aşığıydı. Debussy'nin adını duyunca Camille ürpermişti. Sakinleşmeliydi.

Annesi yemekte söylenen her şeye bir yorum getiriyor, her söylenene bir karşılık veriyordu, Camille'i iğneliyordu, iç geçirerek: "Japon giyinince bir derece. Ah öbürü yok mu, şu cebi delik! Adı neydi onun? Christian de Larapidie mi? Ne garip isim– Camille mi? Hiçbir şey yapmazdı. Hem zaten heykel...

Son konuğa gelince, Camille ondan nefret ediyordu. Durmadan Camille'le dalga geçiyordu adam: "Matmazel, Guernesey'de Victor Hugo'nun üzerine oturduğu kayalarda sahiden yeşil çarpı işaretleri var mı?" Camille bu hödüğe cevap bile vermiyordu. Jules Renard.

Paul başını tabağından kaldırmadan sinir içinde oturuyordu. Sinirden elleri titriyordu. Böyle bayat pasta gibi pud-

ralanmış kardeşine kızıyordu.

Christian de Larapidie eğleniyor gibiydi. Çok içiyor, coşuyordu. Cebi delik, paramparça pantolonuyla durmadan gerçek ya da uydurma hikayeler anlatıyordu. Kim bilebilirdi, Paul'le aynı odada yaşadığını? Aynı *boarding-house*'da. Birbirlerine nasıl katlanıyorlardı acaba? Paul'ün bir çelişkisi daha! Camille onu artık tammaya başladığını düşünüyordu: Bu genç belirsiz bohemi... Louis Laine. Tanrım birdenbire Louis Laine'i düşünmüştü. Paul ona son iki oyununu göndermişti. *L'échange* ve *La jeune fille Violaine*'i sevmemişti. Violaine'i saran cüzzamdan iğrenmişti. Annesinin kovduğu Violaine herkesin içinde küçük düşmüş, herkes tarafından terkedilmiş ve iki kızkardeş arasındaki cinayet. Köye, o yöreye ait sürüyle anı. Kurban edilen Violaine. İşlemediği bir suçun ağırlığı. Hayır! Villeneuve'ün rüzgarı kadar acı, sert bir piyes. Piyesin başındaki ihtiyar Marki'ye gülmüştü: "Enginar göbeği kadar kıllı kulakları olan ihtiyar." Onu tanır gibi olmuştu, eski komşularım. Camille bir ara onların üç çocuklarıyla ilgilenmek istemişti ama olanaksızdı bu. Ne olmuştu o komşuya?

"Ya Marki?"

"Kapatıldı. Fazla olmaya başlamıştı," demişti annesi. "Aramızda imza topladık. Çok oluyor. Sonunda kurtulduk."

Zavallı Marki. Akıl hastanesine kapatmışlar onu. Kimi zaman ne komik olurdu. Bir gün Camille'le birlikte sek sek oynamışlardı. Bir çocuktu o!... Ya Paul, o da bir hücreye kapanırsa? Hayır buna dayanamazdı. Çin'e gitmeden önce söylemişti Paul. Daha fazla bekleyemeyeceğini. Çağrı, gizemli ses, sürgün, "çile, aşkın katılığı" Kendini dine adamaya karar vermişti. Keşiş olacaktı! Kaçınılmazdı bu!

"İçimde benden daha ben olacak biri," demişti Camille'e dalgın, düşünceli, dizlerinin dibine oturup. Neler görüyor, neler işitiyordu? Neye doğru gidiyordu? Kime doğru? Ya gözlerindeki bu ışık...

Benim küçük Paul'üm!

Akıl Hastanesinden Mektup

Bana gelince burada yaşamaya devam etmek zorunda olduğum için öylesine üzgünüm ki, artık... [okunamadı] *Canlı bir varlık bile değilim. Bu yaratıkların bağırmalarına dayanamıyorum, içim kaldırmıyor. Tanrım Villeneuve'de olmayı ne kadar isterdim! Hayatımı böyle bir yerde bitirmek için yapacaklarımın hepsini yapmadım, bundan başka şeylere layığım..."*

"Büyük Bir Deha"

"Bir kadın heykeli yaratmak için
saldırdığında insan
Alplerin sert taşına,
Bir canlı yüz çıkar ortaya
Küçüldükçe taş yüz büyür."

MICHELANGELO

"Mektubum çok umutsuz, Matmazel Claudel'in eline geçmesin – sanırım adresi hâlâ aym."

Camille kağıdı elinde çeviriyor. Boyun damarları atıyor. Demek Paul'le birlikte Çin'e bu yüzden gitmedi!

Mektup burada. O yazmış. Yazısından tamyor. Şaka değil. Acıklı. Bu adam boyun eğiyor. Yolundan alıkonan sanatçı sarsılmış. Hayır olamaz!...

Ellibeş yaş. Ellibeş yaşında artık Rodin. Hayır Mösyö Rodin, salakları haklı çıkaramazsınız. *La porte de l'enfer*'in heykeltraşı bunu yapamaz. Hayır! Bir de bitirmeniz gereken "Balzac" var! Haydi kaldırın başınızı. Yaşanacak çok şeyler var. Haydi! Elleriniz! Elleriniz hareketsiz mi? Olamaz!

Mektubu Mirbeau getirmişti. Ertesi gün gelecekmiş. Eğer görüşmek istemezse ısrar etmeyecekmiş, Rodin'ne bu mektubu kendisine gösterdiğini hiçbir zaman söylemeyecekmiş...

"Matmazel Claudel'in benimle aym günde sizi ziyaret etmeyi kabul edip etmeyeceğini bilemiyorum, onu iki yıldır görmedim, yazmadım da, bunu söyleyecek durumda değilim..."

Camille okuyor, yeniden okuyor. Onu yanında, çok yakınında hissediyor. Aşka bürünüyor. Duyarlı, açık. Elleri... Onun ağzını özlüyor, bakışını, erkeklik organını – büyük bir alev.

"Orada bulunmam gerekiyorsa bunun kararını Matmazel Claudel verecek...

Çılgınlıkları, heykel konusundaki tasarıları, tartışmaları... Ne kadar zamandır arıyor Camille? Kim heykeli biliyor? "Tanrı dünyayı yaratırken ilk düşündüğü şey model oldu." Rodin ve Camille birlikte, bunu onlardan başka hiç kimse anlayamaz.

Kafasında karmakarışık imgeler. Ayağa kalkıyor, kaçmak istiyor, söylemek: Hayır, asla. Fakat imgeler Camille'i sarıyor, kuşatıyor. "Yeter köpekler! Çekilin başımdan!" Hakaret edip onları yola getirmeye çalışıyor, *Eumenide*'ler, *Furie*'ler onlar. Darmadağınık saçlarında yılanlar, bir elde meşale, diğerinde hançer tırmanıyorlar.

Hayır! Yarın Mirbeau'ya hayır demek! Ona bir mektup yazıp bırakmak. O gelmeden önce kaçmak. Camille bir mektup bırakacak. Mirbeau'yu görmek istemiyor, yoksa yine dayanamaz.

"Hayatımız ne kadar acımasız!"

Camille onunla birlikte – hayır, olamaz – aradan on yıldan çok zaman geçti – buluşma. *Les portes de l'enfer*. Ya çektiği acılar, sessizlik, uçup giden tanrı. Çabuk birileriyle konuşmalı. Yaklaştığını hissetmemek. Kaçmak. Mektup, atmalı mektubu, kendisine yazılmamış, atmalı...

...sonunda başarı kazanacağından eminim, fakat zavallı sanatçı, daha çok üzülecek o zaman, hayatı tanımış olacak, önceleri belki geç kaldığı, dürüstçe çalışan bir sanatçı olarak kaçışının kurbanı olduğu için pişmanlık duyup ağlayacak, bu

mücadelede ve karşılığında sizi hasta eden bu çok gecikmiş şöhret uğrunda yitirdiği gücüne acınacak...

RODIN, 8, Chemin Scribe, Bellevue.

Hastalanmış, Rodin hasta. Camille onun yatışını görüyor adeta, dayanıklı, güçlü, dirençli, halkın çocuğu, hayır o hastalanmamalı. Kalem titriyor. Kaçmak! Rose ona bakar!

"Kiraz zamanını hep severim
Gönlümdeki açık yara
O zamanlardan kalma...

Camille kurtuldu. İhtiyar müzisyen avluda. Biriyle konuşabilecek. Mektuptan kaçmak için...

"Camille'in büyük bir deha olduğu açık... Ve bu deha sözcüğü, Matmazel Claudel'in eserine göz ucuyle bile bakmayan boş gözlü yaratıkların bir aşağı bir yukarı dolaştıkları bu büyük bahçede acı bir çığlık gibi yankılanıyordu."

Rodin ve Camille. Androjin tek bir varlık. Sımsıkı birleşmiş, birbirinde erimiş – cehennemin iki büyük hayvanı! "L'étreinte" (Kucaklaşma) – Hayır böyle değil, nasıl isimlendirmişti o heykeli? *L'emprise* (Nüfuz) "Hakim olan, erkeği kucaklayan kadın ve kıstırdığı av!" Rodin çift kuyruğun anlamını açıklıyordu. Camille heykeli hatırlıyor, 1885, Rodin'nin skandalları! Haydi, başını kaldırsın! Camille onun içindeki Erkekti. İşte Rodin'ne saldırıyordu! Camille, büyük Dişi, ona bir kez daha güç veriyordu. Camille Mösyö Rodin'ne yazıyor.

Yarın mektubu Mirbeau'ya verecek.

"Vegençliğin yanılsamalar zamanı olduğunu söylüyorum, çünkü bu dönemde insan olayların güzelliğini, çoğulluğunu, istenirliğini olduğundan farklı görür...

PAUL CLAUDEL,
Le soulier de satin

Cythère'e yola çıkış: Mösyö Rodin tabloyu yorumluyor.
Camille ondokuz yaşında.
Şafak vakti toprak hâlâ uyuyor.

24 Haziran 1895.
Rodin onun dönüşünü uzun zamandır bekliyordu.
El ele tutuştular. Sadece.
O gece sevişmediler.

Geceden önce çekilen güneşte boğulmuş sıcak toprak.
Camille her zamakinden daha güzel.
"Çakuntala, eşi tamyor onu, yeniden seviliyor ve kabul görüyor...

Cythère'in alacakaranlıkları.

"...Camille Claudel Rodin'nin öğrencisi, neredeyse usta kadar güçlü.."

Chronique de l'Indre

"Matmazel Claudel'in büyük ustaların arasında yer almaması beni çok şaşırtır...

ARMAND DAYOZ

JOURNAL DU DEPARTEMENT DE L'INDRE
10 Ekim 1895

"Müzeye bağış. –Matmazel Camille Claudel, Rodin'nin öğrencisi, müzeye doğal boyutlarda, alçıdan bir grup çalışmasını hediye etti. Yapıt Hint efsanesi *Çakuntala*'dan esinlenerek yapılmış."

17 Kasım

"Dün, Touraine'e giderken Matmazel Claudel, Châteauroux'ya uğradı. Bölgenin ileri gelenleri tarafından karşılandı... Mösyö Buteau; Matmazel Claudel'e Châteauroux Müzesine hediyesinden ötürü teşekkür etti...

Aralık

"...Châteauroux kenti Matmazel Claudel'in yapıtından tedirginlik duymaktadır... Yapıtın uzlaşmazlığı ve ahlak yargılarını sarsması nedeniyle gösteriler düzenlendi...

"Daha iyi ya. Bu bir varlık gösterme biçimi!"

"Bu tek parçadan oluşan kireçtaşı amtı görmeyenlerin acele etmesi gerek... Bir ayağı kırıldı bile...

...Belediye görevlilerinden biri, halkın gözlerinden saklamak amacıyla bir anıtın örtüyle kapatılmasını önerdi..."

...Ölümle noktalanan bir evlilikte aşkın ifadesi buysa eğer?"

...Yapıtın tamamı kahverengiye çalan bir boya ile örtülü. Boyanma fiyatı: 100 F.

İki ölçek siyah boya ve bir kova suyla aynı sonuç elde edilebilir..."

"Son olarak da doğuştan lokantacı gibi iştahlılardan birinin söylediği şu sözü hatırlatalım:

'Yine de yapıtın büyük olmadığı söylenemez!

Size inanıyorum: Yüksekliği 3 m. 50 cm.'"

Çakuntala Şakası.

Camille Châteauroux Müzesine bir hediye vermek istemişti.

Risotto

"Yemeğe verdiğimiz
Bu iğrenç önem!
Yemek dediğin de ne?
...Ondan daha açgözlü değiliz ya..."

PAUL CLAUDEL, *La Ville,1*

Pazar günü *risotto* var. Cevap vermeli. Uzun sürmez. Yalmzca bir mektup. Fakat omuzları ağrıyor, bacakları sızlıyor. Hava sıcak değil ama tıpkı şişman kadınlar gibi zor nefes alıyor, kendini kalınlaşmış hissediyor. Ağırlaştı. Özellikle de kafası, gecikmiş anılarla, endişelerle dolu. Dışarda yağmur yağıyor. Gözleri ağrıyor. Hayır düzen kuramıyor. Savaş tanrısı Mars'ın delilikleri bunlar!

Şimdi de terledi. Şalım atıyor. Böyle bir sıcak, bir soğuk... Oturdu, mermer önünde, pürüzsüz, parlak, şişkin, dolgun. Sergiye hazır olabilecek mi? Önünde bir ay kaldı, ama hâlâ o kadar işi var ki!

Pazar günü? Ona iyi gelecek. Madam Morhardt ve *risotto*'su. Camille *risotto* yemeyi seviyor. O kaşıktan kaçan küçük taneler. Bir yemek *risotto*. Çukurlarla, tıpkı gülen bir çocuk gibi size göz kırpan bir yemek. Camille otuziki yaşında. Aman hiç hastalanmamalı! Bitirmeli. Bir ay, bir ay kaldı.

Risotto, Camille'i dinlendirecek. Çok lezzetli bir yemek.

Sevgili Madam Morhardt...

Onların evi bir sığınak. Orada seviliyor, korunuyor. Rodin arada bir uğruyormüş. Mathias Morhardt'da mermeri yontma konusunda kimin kendisine yardımcı olabileceğini sormalı. *Les causeuses*'le kendi ilgileniyor ama süslemeli

kenar için iyi bir işçiye başvurabilir. İş ilerlemiş olur. Tabii işçinin parasını da ödeyebilmesi gerekiyor! Ondan istemek, *ondan*. Hepsi meşgul. Onun atölyesinde o kadar çok yapılacak iş var ki! Siparişler artıyor, iki yıl önceki filanca heykel, üç yıl önceki falanca ve "Victor Hugo" ve "Balzac", yüzlerce taslak!

Rodin ona taş işçilerine yol göstermeye gelip gelemeyeceğini sormuştu. Camille'in vakti yoktu. Aksi halde *Les causeuses*'ü asla yetiştiremezdi. Üstelik elindeki tek iş bu değildi, para kazanması da gerekiyordu! İşi bitik denilen Rodin'nin hiç bu kadar işi başından aşkın olmamıştı! Şimdi burnundan soluyan, beli bükülen, soluğu kesilen Camille'di! Haydi yaşlı at! Ha gayret, deh! Camille ona güvenilir işçiler sağlamıştı. Rodin işi olduğu için iyi para veriyordu. Jules, Roger, onları seviyordu Camille. Her şey iyi gidiyordu. Yani orada... onun üç atölyesinde...

Ya Camille! Morhardt'dan para istemek? Olabilir ama ya beceriksiz bir uygulamacı çıkarsa karşısına?... Köşeyi işlemek çırak işiydi neredeyse. Fakat onun *Causeuses*'leri! İşçi onlardan birini delebilir, kafasını koparabilirdi. Camille aylardan beri mermer üzerinde çalışıyordu. Bedelini ödeyeceği bir düş. Bir çılgınlık. Tasarruf yapıp karşısına çıkan her işi kabul etmişti. İşlerin sayısı da çok azdı zaten. Rodin'nin dostu, büyük sanatsever Mösyö Fenaille Camille'e biraz yardımcı olmuştu. Fakat Camille hazır olacak mıydı?

Haydi çabuk! Madam Morhardt'a cevap vermeli. Kardeşinin yazıları konusunda teşekkür etmeli. Mösyö Ganderax! Dostları! Onun sayesinde Paul'ün yazıları yayınlanacaktı. Annesiyle babası memnun olmuşlardı. Madam Louise bile sevindiğini belli belirsiz bir gülümsemeyle ortaya koymuştu. Paul'üm, orada! Şanghay'da! Çin'i düşleyen küçük oğlan çocuğu. Mavi gözlerini kocaman kocaman açıp haritaya dikmiş, küçük parmağıyla orayı işaret ediyor, orayı, başka bir yeri değil, Şanghay'ı. Paul orada. Camille birden onun için endişeleniyor. Dalgalar halinde yükseliyor endişesi. Gittiğin-

den beri hiç tiyatro eseri göndermemişti. Yalmzca şiirler, denemeler...

Camille ansızın üşüyor. Bir kez daha güneş, kirli sarı yüzünü sakladı. Camille saatin kaç olduğunu soruyor kendine. Bu siyah beyaz günde zamamn geçtiğini bile farketmeden, durmadan çalıştı. Yalmzca bir kez, sıcak bir şey içmek için ara verdi. Mektup bu gece gitmeli. Camille hızla yazıyor:

Pazar akşamı yemeğinize memnuniyetle katılırım, yalnızca risotto'*nun tadını çıkarmak için değil...*

Hiçbir şey unutulmamalı: Yazılar, teşekkürler, gecikme, ilk işçiler; bir hata, haftalar boyunca onların yaptıklarım toparlamaya çalışmış, her şeyi mahvetmemeleri için onları denetlemişti; sonra bir sabah işçiler gelmemişlerdi, başka bir yerden daha iyi para alıyorlarmış.

Hiçbir şey unutulmamalı. Mermerin işlenmesi gereken kenarı. Mutlaka açık havada, bahçede yemek yiyeceklerdir. Bahçe. *L'hamadryade*'dan sözetmek... Mösyö Bing gözlerinin önünde eskizini yaptığı büstü Camille'den satın almıştı. Burada tüm tekniğini ortaya koymaya karar vermişti Camille. Altın yaldızlı, patine bir mermer. "Olamn yumuşaklığı, olmayanın pişmanlığıyla," diyen Paul gibi.

...Bing'in büstünü de koyacağım.

Ona da teşekkür etmesi gerekecek. Nilüferli genç kız için. Bir daha olamayacağı genç kız için.

...Bing'in büstü kesinlikle. Ayrıca... Usta onu güzel buluyor...

Rodin'le dışarda yemek yemek. Bundan aylar, aylar önce, altı ay önce... Son ayların fırtınası ve Camille şimdi geç kaldı. Aym hayatı paylaşmıyorlardı. Rodin'nin endişeleri

onunkilerden farklıydı.

Bir daveti her kabul edişinden sonra iki misli çalışması gerekiyordu. Yardımcısı yoktu. Gelenlerin her biri Camille'i alaya alıp teker teker yokoluyordu. Bir gün, bir uygulamacıyı çalışırken yalnız bırakmıştı. Mösyö Pontrémoli'ye gitmesi gerekiyordu. Dönüşünde mermer kırılmıştı. Kerberos bu genç adamı çok sevimli bulmuş, adamı anlatıyordu –Mam' zel Camille, fille uçuç böceğinin öyküsünü biliyor musunuz, çok komik, ha demek biliyorsunuz..." – Sonra bir kadeh içki içmişler... Genç adam öylesine solgun ve zavallıymış ki. "Mam'zel Camille bütün gün çalıştı... Bir lokma ekmek için.. Camille olup biteni anlamıştı. Bir saatlik çalışma ve iki kırık. Aylardır çalışmasının sonucu unufak olmuş, kül olup bitmişti – kutsal tende yaralar, damarlar, açılan yaralardan kendi kanının aktığını görür gibi. Hesap çok pahalıya patlıyor. Çok pahalıya.

Camille heykeltraşların gözlerini aletlerini, ellerini yerleştirdiği saatte, gölgelerin yavaş yavaş konturları emdiği anlarda yani akşamları, çıkarsa, ertesi sabah daha bitkin kalkıyor, gözleri alacakaranlığı yeniden çiziyor, aletini tutarken elleri titriyor, büyük ışığa daha zor katlanabiliyor. Bunun üzerine giysilerini çıkartıp başlıyor çalışmaya. Durup dinlenmeden çalışıyor.

Ve işte hazır değil: Sergi! Bir ay sonra. Bütün kış boyunca bir saatini bile ziyan etmedi. Gün ışığı enderdi, zaman ellerinden ağır ağır kayıyordu. Saniyeleri yakalıyor, cimrilikle bir tanesini olsun yere düşürmüyor, durmadan parlattığı mermere katıyordu.

Madam Morhardt'da cevap vermek! Yemek! Onunla birlikte. Bundan çok önce...1895 Temmuzunda.

Büyük ağaçlar, güzel lokanta, kuğuların boynundaki sonba-

har, güneş gölün üzerinde, lezzetli yemekler, özenle seçilmiş şarap, kırmızı altın öpücük, başlarının üzerinde ağaçlar ve kırlangıçların çığlıkları. Alçalıyorlar. Tam üzerlerinde, delici. Çığlık. Rodin: "Öldürdüklerimiz onlar," diyor.

Camille anlayamıyor. Kırlangıçlar mı?

"Nemfaeler! Duyuyor musun onları? Nemfaeler bağırıyor. Ağaçlarla birlikte doğuyorlar. Onların geleceğini hem koruyup hem de paylaşıyorlar. Nemfaeler... *hamadryade*'lar...

Camille onun ellerini tutarak: "Anlat... Anlat *hamadryade*'ları," diyor.

"Onlar göğün yağmuru çınarların yapraklarını ıslattığı zaman mutlu olurlar; ağaçlar yaprak dökünce de yas tutarlar. Sevdikleri ağaçla aynı anda öldükleri söylenir."

Rodin anlatıyordu. Camille masanın üzerinden eğilmiş, poposu sandalyenin tam kenarında, birbirine dokunan elleriyle ona bağlı. Rodin onun gözlerinin pırıltısına asla alışamayacak. Sanki bir anda karşısındakinin heykelini yapar gibi. Camille'e poz vermeyi hiç istemezdi. Şimşek gibi, sarsıcı, delici bakışlarından insan kendisini onun karşısında çırılçıplak hissediyor. Gördüğü de ne? Neler okuyor? Rodin gözlerini kısıyor.

Ölümlülerle ölümsüzler arasında bir haberci. *Hamadryade*'lar arabuluculardı. Böyle onurlandırılmışlardı." Camille'in elini tutup uzamyor. Elini öpmüyor. Durdu. "Senin gibi bir *hamadryade*! Senin gibi bir aracı! Benim aracım!"

Camille gülüyor: "Gökle yer arasında bir araf!" Camille arkasına dayamp onun ellerini bırakıyor. "Yalmzca bana ait bir araf!"

Rodin omuz silkiyor. Camille, "iltifatları, laf kalabalıklarım sevmem. Ben hayatı severim, hepsi bu. Ne cehennem, ne ölümsüzler... Hayatı burası, şu an," diyor.

Rodin ona, titreşen mum ışığında her an değişen yüzüne bakıyordu. Kırlangıç uzaklara uçmanın telaşıyla acı acı ötüyordu. O artık gergin inatçı küçük kız değildi. Bu akşam

Rodin onun topuzundan dökülen saçlarının altın rengi gölgelerini seçiyordu. Hiçbir kadında doğanın böylesine başkaldırısına rastlamadı. Camille'in saçları hiç derli toplu olmaz. Saçlarını toplamak için çaba gösterdiğini görmüştü, ama başını bir döndürür ve saçları bir anda dağılırdı gene. Küçük perçemler yüzünün çevresinde koşuşur, bataklık pırıltıları gibi, bakışına göre muzip ya da hüzünlü dikenli bir taç.

Siyah giysisi onları yavaş yavaş ayıran geceye karışıyor – masanın üzerinde ateşin buğusu – Camille alnını buruşturuyor.

"Neden gülümsüyorsunuz Mösyö Rodin?"

"Defne ağacına dönüşen Dafne'yi düşünüyordum da. Kırlangıç olan Progne'yi. Her ikisinde de kadınlıklarının sonunda dönüşecekleri kuşu ya da ağacı görür gibi oluyor insan.

Camille sessiz. "Kadın olmanın sonu..." Ne dedi? Kuş olmak içinse bile. Hayır, böyle olmaz, tenin ölümü –kendi teninin ölümü. Bana biraz daha zaman tamyın. Bırakın arzu uyandırayım. Hayır buna katlanamaz Camille. O bir kadın olmaktan hiçbir zaman vazgeçmeyecek. Bekle biraz sayın profesör! "Ya Dante?"

Rodin yerinden sıçradı.

"Bir yılan bir lanetlinin vücuduna yapışır ve o insana dönüşürken adam da sürüngen olur. Oyunun sonunu bekleyelim Mösyö Rodin.

Rodin gülmüyor. Gülümsemiyor bile. Camille elini uzatıp: "Barış imzalayalım, diyor.

Camille büstü yapmıştı. Mösyö Bing sergileyecekti. En azından birkaç heykeli bitirmeyi başarırsa. *L'hamadryade*! "Zaman geçiyor! Zaman geçiyor..." Önünde yalmzca bir ay var. Atölye artık tamamen soğudu. Bu akşam dışarıya çıkabilir. Bir kap sıcak yemek. Ama o kadar çok geri çevirdi ki. İnsanlar onu terkettiler, dostları, kardeşi... Kadınların da işi çok, akşamları ansızın Camille'i karşılarında bulmaktan pek hoş-

lanmıyorlar. Sonra bazı yorumlar da kulağına geldi: "Hafif kalça çıkığına rağmen çok güzel, değil mi?" –"Bacağı albenisini arttırıyor."

Bunların önemi yok. Zırhı sağlam. Gerçek tehlike buralarda değil. Sayıları zaten çok az olan birkaç sipariş de söylentilere yolaçıyor. Bir sabah Üniversite Sokağında Mösyö Fenaille ile karşılaştı. Mermeri parlatma yöntemiyle ilgileniyormuş. Eğer bir büstünü yapabilirse... Hemen dedikodular başlamıştı. Birlikte yemek yemişler! Bu kadının hiç sıkılması yok! "Zaten bu sayede sahip olmuş! –Biliyorsunuz mermere!" Norveçli ressam Fritz Thavlow vardı. Bing... Rodin'nin dostları. Herkes onun sanatı konusunda umut besliyordu ama insanlar her konuda ileri geri konuşbiliyorlardı.

Ve günün birinde Sadi Carnot gibi canevinden vurulmuştu. (Camille politikayla pek ilgilenmezdi ama gazetelerde bir başlık dikkatini çekmişti: "Başkan Carnot öldürüldü. – "Kalbine onaltı santimetre yakın..." – "Devlet başkamna saldırı. *Le matin, L'intransigeant*. Bir yıl önceydi. 25 Haziran 1894. Camille hatırlıyor. Olaydan bir gün önce Rodin'ni görmüştü.) Biri: "Heykel onu oyalıyor! İnsanlarla tanışmak için iyi bir bahane! Kirli elli kibar fahişe," demişti. Camille karşısındakine bakmıştı. Darbenin etkisiyle bir saniye –bir saniye– kalakalmıştı. *"Heykel onu oyalıyor."* Hiç kimse Camille'i gerçekten ciddiye almıyordu.

Bu insanların numaraları Camille'i hiç ilgilendirmiyordu. Bundan on yıl önce de bu insanlara katlanamıyordu zaten. Gençti, çok az dışarıya çıkıyordu, insanlar da çevresinde dönüp dönüp onu soru yağmuruna tutuyorlardı. Camille onların heykelle ilgilendiklerini sanıyordu. Onların istediklerini düşünerek anlatıyordu. Otuz yaşını geçmişti ama değişmemişti. Gittiği yerlerde insanlar ona sırt çeviriyorlardı. Sanatçılar, yazarlar, gazeteciler bile. Kadınlara gelince, hiçbiri yontu kalemini nereye sapladığıyla, toprağın itaat edip etmediğiyle ilgilenmiyorlardı.

Jane'in söyledikleri gelmişti aklına: "Yaptıkların ilgilen-

dirmiyor onları. Sen ilgilendiriyorsun, büyük gözlerin, küstahlığın... Heykelden sonra sözederler. Üstelik..." Küstahlık yerini keyifsizliğe bırakmıştı. Uzlaşmama, ihtiyar kızların kötü huyu. Bourdelle, Rodin'nin eski öğrencisiydi ama "Heykeltraş Bourdelle"di, o ise, "Camille Claudel, dahi kadın, Rodin'nin öğrencisi," olarak kalmıştı.

"Heykel onu oyalıyor."

Bir başkası da : "Evet evlenemedi," demişti. Camille bunun üzerine eskisinden daha çok kendi içine kapanmış, her zamankinden daha yalnız ve vahşi olmuştu. O heykel olacaktı. Babasız ve Sevgilisiz. Ve öldüğü zaman insanlar arkasından: "Bir kadındı!" diyeceklerdi. Seslerinde büyük bir insanın ölümündeki hayranlık...

Yeniden saygınlık kazanmak için dışarıya çıkmamaya karar verdi. Ondan yalnızca heykelleri sözettirecekti. Kimileri kulaklarını keserken, Camille için için yanıyor ve bir rahibeden daha içe dönük, daha titiz yaşıyordu. Arada bir karşılaştığı Rodin bile ne kadar canlı ve sürprizle dolu olduğunu farketmiyordu. Camille hazırlanıyordu. Dünyayı gözlemliyordu. Erkeklerin dünyasını. Yönetimin gücünü. Dev sabırla onu bekliyordu.

Beklerken, karnı açtı. *Risotto* pazaraydı. Ve şimdi bu saatte her yer kapalıydı! Bu saatte yalnız başına dışarıya çıkmak! Yemeğe gitmek, nereye? Bir lokantada yoksul ve yalnız kadın...

Kerberos vardı! "Kapıcınız dışarda... Başvurabilirsiniz...

Yarın Serginin Özel Açılışı

"Ben giyinmeyi bilmem. Kadınlık sanalından nasibimi almamışım. Her zaman bir erkek çocuk gibi yaşadım. Oysa o kadar çirkin sayılmam. Beni güzel giysiler içindegörmeni isterdim. Kıpkırmızı bir tuvalet..."

PAUL CLAUDEL, *Le pain dur*,
Perde III, Sahne II

Mösyö Rodin,

Beni Cumhurbaşkanı ile tanıştırmak üzere yaptığınız nazik davete teşekkür ederim. Atölyemden iki aydır dışarıya çıkmadığım için bu vesileye uygun bir kıyafetim yok. Elbisem serginin özel açılışı için ancak yarın gelecek. Üstelik, mermerden küçük kadınlarım üzerinde çalışıyorum, bazı çatlamalar oldu, bütün gün onların üzerinde çalışmak zorundayım, yarın açılışa hazır olurlar umarım (eğer sergilenme zamanları geldiyse tabii). Beni bağışlayın ve iyiniyetime inanın. Teşekkürlerimle. Camille Claudel.

12 Mayıs 1896, Camille Claudel sergiye gelmedi. Ne kendisi geldi ne de başka biri mermerden *Causeuse*'leri getirdi. Son ana kadar beklenmişti.

Neredeydi? Dostları, akşam atölyeyi tümüyle boş buldular. Batan güneşin altında, *Les causeuses* tüm ihtişamı ve parlaklığıyla bitmiş duruyordu. Kırmızı, ipek bir elbise askıda duruyordu. Üzerinde bir etiket vardı. Kiralık bir elbiseydi.

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Öncelikle artık hiç yemek yemeyeceğimi söyleyeyim. Beni feci şekilde hastalandıran bu yemek artıklarına artık dokunmak istemiyorum, öğlen ve akşam yemeklerinde haşlanmış patates yedim, bununla yetinmek zorundayım, yirmi franka değer mi? Bu durumda delirdiniz mi diye düşünüyorum...

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Size birinci sınıf bölümlerin daha da kötü olduğunu söylemiştim. Öncelikle yemek odaları, çok cereyanlı ve herkes birbirine yapışık halde bir küçük masanın çevresinde oturmak zorunda. Yıl boyunca dizanteriden kurtulamıyorlar, bu da yemeğin çok iyi olmadığının bir göstergesi. Yemeğin aslı şu: Çorba (yani sade suya pişmemiş sebzeler), siyah soslu bir parça dana yahnisi, yağlı, acı, yanmış makine yağında yüzen makarna ya da pilav, yıl boyunca, tek kelimeyle artıklar, ilk yemek birkaç küçük çiğ jambon parçacığı, tatlı da birkaç hurma veya bayat incir ya da bir iki bayat peksimet ya da kurumuş bir parça keçi peyniri, işte günde yirmi frankınızın karşılığı, şarap sirke, kahve nohut suyu..."

"Önlerden Bir Yer, Yoksa Birinci Sıra..."

"...İlk sıralarda ya da en ön sırada yer aldığını söyleyebiliriz onun..."

MATHIAS MORHARDT

İşte. Neredeyse zirvede. Dev uzakta değilmiş. Eleştirmenler onun dehasından sözetmişlerdi ve dernek üyesi olmuştu. Tüyleri yolunmuş kuş yerini buluyor. Camille kendini tüyleri yoluk, parçalanmış, takla atıp tüneğinde tepinen kargayla karşılaştırıyor. Tek ayağının üzerinde! Ve karga artık ibiğinin de tüylerinin de kalmadığının farkında değil...

Kış geldi. Son sergiden sonraki başdöndürücü eleştirilerden elinde kalan birkaç övgü ve Tilki kardeşin uydurma sözleri. Camille'in ağzından düşürecek peyniri bile yok. Ah! İşte. Otuzüç yaşına bastı basıyor!

Şikayet etmemeli. Elinde birkaç yeşil tüy ve güzel bir ördek kaldı! Kemik çatısı ve birkaç yeşil tüy. Yeşim taşından *Causeuses*'ü büyük başarı sağladı. Champ-de-Mars sergisinde. 97 yılının Mayıs ayım hiç çıkartamayacağını sanıyordu. Ve işte yazmaya başladılar:

"Ne olağandışı sonuç! Bu enfes yapıtın haftalarca süren özenli bir çalışmanın ürünü olduğundan ve genç sanatçının gerçeği böylesine yaratmasını sağlayan büyük sabrından ve tutkusundan kuşkumuz yok. Fakat aslında..."

Neler de yumurtluyorlar! Son korkunç iki yıla onlar katlanmamışlardı.

Hem sonra Camille üşüyordu. Her an. Kış uzuyor uzuyor, bacaklarına, karnına, kollarına tırmanıyordu. Üşümesi bitmiyordu. Bunun üzerine ateş yakıyordu, küçük tahtalardan, küçük bir ateş. Camille tek başına gülüyor. Kendisiyle

alay etmeyi seviyor: Odun pahalı, odunu yontmak daha iyi olur.

"Camille Claudel!" 97 Sergisi! Ateşin yanında ellerini ısıtıyor. Mathias, Fenaille ve kendisine destek sağlayan birkaç insan sayesinde yeşim taşından *Causeuses*'ünü bitirebilmişti. Başarısı yanılgıları vurguluyordu. Ondan çok sözediliyordu. Demek ki hiç parasal endişesi yoktu! Eğer onun bu soğuktan, açlıktan büzülmüş halini görebilseler, bilebilselerdi... Zaten çok büyük bir servete sahip olmayan babasından para isteyemezdi ya... Sonra Louise'e yardımcı olmak gerekiyordu. Zavallı Louise kocasını da kaybetmişti! Öylesine genç, öylesine yalnızdı ki o da...

Mösyö Rodin! Hiç değişmemişti: Onu Cumhurbaşkamyla tanıştırmak istiyordu. Telaş. Aranıyordu. Kerberos'un ona verecek elbisesi yoktu. Madam Morhardt'la bedenleri uymuyordu. Kızkardeşi, olamazdı. Diğer kadınlar? Ne kadar gülüşürlerdi! Şapkası ve ayakkabıları yoktu ama şemsiyesi duruyordu hâlâ. Bir seferinde, bir gecede eski pembe bir perdeden kendine elbise yapmıştı. Camille'i karşısında görünce Mösyö Rodin'nin ifadesi! O ki güzellikleri sever... Üzerindekilerle gitmeyi önerebilirdi. Eski siyah elbisesi. Daveti savmıştı; herkes Camille'in yeniden kışkırtıcılık yaptığını düşünebilirdi.

Bir kez sınırları aşmıştı! Ağzının payını almıştı. Camile onları rahatsız edip utandırıyordu. Maurice Fenaille'ın evinde büyük bir davet vardı. Havuzun ışıkları yakılmış, yemek, kahveler, likörler. Her şey katlanılmaz olmuştu. Rodin gecenin ta başında ondan uzaklaşmıştı. Güzel ve uçarı Madam Fenaille'ın yanından ayrılmıyordu. Kadın şık giysiler içindeydi. Camille basit havasının heykellerinin değerine gölge düşüreceğini çok geç olmadan anlamıştı. Yani ona "acıyacaklardı". Görkemli sanatı, parlak mermerleri, yontu sanatı, incelmişliği, önerdiği güzellik taslakları, Rönesansı hatırlatan altuni patineleri, sergilediği bolluklar görüntüsüne uymuyordu. İnsanlar hangisine inanacaklardı? O gece Rodin tek

sözetmeden onu eve bırakmıştı.

Rodin Meudon'daki Villa des Brillants'ın yeni satınalınmıştı. Nasıl beceriyordu? Atölyeleri hâlâ çalışıyordu. "Balzac"ı ilerlemiyordu, açılışı yeni yapılan *Bourgeois de Calais*'sine hangi tarihlerde başlamıştı... tamam... 1885. On yıldan daha fazla! *Portes de l'enfer*'e gelince, düşünmemek en iyisi.

"Şimdilerde hangi okula ait olurlarsa olsunlar, çeşitli stillerin sanatçıları, yeterince destek görüp yeni savaşlara hazırlanırken, insan yaza çıkışın sessizliğinde biten yılın bize değerli kişilikler kazandırıp kazandırmadığını düşünüyor. Tüm içtenliğimle, bunların arasında su yüzüne çıkan tek kişi...

Mersi Mösyö de Braine! Camille ateşin yanma çömelmiş, başım kaldırıyor. Zor olacak.

"Ama sözkonusu o olduğunda hep tartışmalar çıkıyor."

Camille bunu biliyor. Eleştiri ona bir şey öğretmiyor. İkinci partiyi kazanacak. Mathias yazısını gösterdi. "Dostum Mathias."

"*Les Causeuses* onun isminin yanma ilk başarı ışıltılarını ekledi. Bugün bile şöhretinden kuşkusu yok."

Yapacak çok işi vardı, üstelik *Clotho* da mermere geçirilmeyi bekliyor. Neredeyse bitti. Camille sıkı durup 1898'i bekliyor. Sıkı durmak, diğer taraftan düşü, uçuşu, yükselişin başlangıcı.

"Yeşim taşından *Causeuses*'üyle Matmazel Claudel."

Yeşimtaşı! Kimse doğrudan doğruya yeşimtaşım yontmaya cesaret edemezdi. Camille gülümsüyor.

Dev Bir Kukla

"...Eğer gerçek ölecekse, gelecekteki nesiller benim Balzac'ımı *parçalarlar. Eğer gerçek ölümsüzse size şimdiden söylüyorum heykelim alıp başını gider..."*

AUGUSTE RODIN

Gece. Karanlık köşe. Her yanından yaralı. Evet her şey onun başına geliyor: Daha hızlı ilerlemek için tuttuğu iki uygulamacı. Çok az parası olduğu için yoksul mahallelerine gitmişti. Taş kırıcıları. Ne garip düşünce! Ama ilerlemeyi o kadar çok istiyordu ki. Kimseye damşmamıştı. Üniversite Sokağındaki atölyede duymuştu: Son çare olarak, işler çok olursa oraya başvurulabilirmiş. İyi yönlendirildikleri zaman iş çıkartabilirlermiş. İşte iş çıkartmışlardı: Burada yerde sürünüyordu. Camille bir ikazda bulunmuş, adamlardan biri kapıya doğru yürümüştü, hatta bir an gideceğini bile sanmıştı onun, diğeri arkasından Camille'i yakalamış kolunu bükmüştü. Çok para almadıkları kesindi! Onların parasını vermemişti, aslında vermişti tabii, cebinde tek kuruş kalmamıştı. Üstelik heykellerinin her çatlamasında: "Keşke çatlayan ben olsaydım," derdi hep. Bu kez nasibini almıştı işte. Parçalanmış kukla. İmdat diye bağırmıştı. Yardımına gelen yoktu. Üstelik kendi hatasıydı! Böyle tek başına yaşamak. Önceden belliydi. İki kez bayılmıştı. Elbise yırtılmıştı, kanıyordu. Bütün gece öylece kalmıştı. Korkuyordu. Hayatında ilk kez!

Onu Mathias Morhardt bulmuştu. Sabah uğrayacaktı. Birlikte öğlen yemeğine gitmeye karar vermişlerdi. Çeneleri birbirine çarpıyor konuşamıyordu. Boğazı, boğazı... Boynunu gösteriyordu. Görünürde bir şeyi yoktu ama korkudan sesi

kısılmıştı. Mathias şaşırmış, Rodin'ne, annesine, doktora haber vermek istemiş, Camille ona sarılıp istemediğini anlatmıştı. Sonunda Mathias Camille'i ikna etmeyi başarıp kapıyı açık bırakarak avluyu geçip Kerberos'u doktor çağırmaya göndermişti. Onu sakinleştirip tedavi etmişlerdi. Morhardt Camille'i evine götürmüş karısı ona bakmıştı.

"...Sonunda ona saldıran iki uygulamacıyla çok kötü bir hafta geçirmiş. Polis kanalıyla onları tutuklattık..." Morhardt neden Paul'e haber vermişti? Endişelenmiştir şimdi! Camille onun mektubunu cevaplamalı. Tanıklık etmesi de gerekmişti.

Birkaç gün sonra her zamankinden çok daha kararlı atölyesine geri dönmüştü.

Rodin yaz için Touraine'e gitmişti. Eskiz üzerine eskiz, "Balzac" onu küçümsüyor, elinden kaçıyordu. Çıplak etüdler, vücut taslakları, iyi giyimli Balzac, üstü başı dökük, göbeği ön planda Balzac, sabahlıklı Balzac, ev giysileriyle Balzac... Rodin günbegün daha öfkeli oluyordu.

Camille çalışıyordu. Rodin ona yeni bir taslak göstermişti. Camille komisyon başkammn tepkisini düşünerek basmıştı kahkahayı. Özellikle de avukat Alfred Duquet'yi düşünmüştü. Tatilden önceydi. Ne çabuk! Zaman nasıl geçiyor! Zavallı Alfred Duquet, yarı açık paltosunun içinde çırılçıplak Balzac'ın karşısında. Hiçbir zaman olmadığı kadar çıplak, Camille hiçbir insanı böylesine çıplak düşünemezdi, böylesine müstehcen çıplaklıkta...

Rodin burada karşısında, hayır o bunu hiç de komik bulmuyor. Kızgın. Camille'in araştırmalarını ciddiye aldığım düşünmüştü hep. Mösyö Duquet de bu eskizi "devasa fötüs" olarak nitelendirmişti. Deyim Camille'i çok etkilemişti. Rodin farketmişti. Rodin yakmıyor. Yirmidört saat içinde heykelini teslim etmeli. "Anlıyor musun Camille! Yirmidört saat içinde...

Rodin iyi görünmüyor. Ona bakıyor Camille. Rodin devam ediyor: "Jean Aicard bezgin. Tanırsın Edebiyatçılar Derneğinin başkam." Tabii tanıyor. On yıldır sürüyor bu iş.

"Zola onu uyarmıştı. Ve şimdilerde Zola şu Dreyfus Olayıyla meşgul. Terkedildim." Bir sürü insan onunla ilgileniyor, bütün Paris! Ve Rodin terkedilmiş! Yazmalı, dövüşmeli.

"Her şey üstüste geliyor! Grip oldum. Sürekli başım ağrıyor. Öylesine yorgunum ki, anlayamazsın. Sen de hiç uğramıyorsun! Gitmeliyim."

Bunun üzerine geçen gün birinin kendisine aktardığı şu pis Duquet'nin yorumunu anlıyor. "Bu adamın durumu iyi değil. Ya ölürse, biz de onbin frankımızı kaybederiz." Alçaklar, bu insanlar alçak. Bunlar Balzac'ın kapısına bekçi dikenler. Şimdi de heykeltraş modeline erişmek istediği için kafa tutuyorlar. Camille onun yerine başkaldırıyor. "Hatırlıyor musun, Mösyö Rodin? Bir heykel üretilmesi gereken sürede üretilir..."

Rodin gülümsüyor, yazıyor. Yarın sekreterinden mektubu gözden geçirmesini isteyecek, yardımcı olmak isterse tabii... Özür diliyor, çekingen, hatalar yapıyor, cümleleri nasıl toparlayacağım bilemiyor... "Her neyse, imla hataları kimilerinin yaptığı resim hatalarına benzer!"

Camille evine döndü. Üşüyor. Yalmz. Bütün bu işin karşısında yalmz! Başarmak zorunda. Onun onbin frankı yok. Eğer ölürse kimsenin bir şey kaybedeceği yok. Rodin'nin de kıskanılacak hali yok. Camille devam etmeli hepsi bu.

Mathias Morhardt'ın bir siparişini kabul etmişti. Camille'i geciktirecekti ama vazgeçmesi mümkün değildi. Rodin'nin ona ayıracak zamam yoktu, camm sıkmamalıydı Rodin'nin. O bir kadın heykeltraştı tabiri caiz ise.

Mathias Morhardt'ın siparişi... Camille onun evine gitmeye cesaret edemiyordu. Nasıl söylemeli? Yapamıyordu. Bir de üstüne üstlük yaptığı küçük heykelcikler! Satmak amacıyla. Aylardır hiçbir şey satamamıştı. Sipariş, Mor-

hardt'ın siparişini bitirmek. Bir sipariş almışken... Bronzdan on büst, her biri üçyüz franka satılacak. Mösyö Rodin'nin on büstü. Dökümcünün parasının ödenmesi gerek, kendinin yontması gerek, battallığın kazınması... Kimi anlarda kafasına bir kurşun sıkmak istiyor. Para alabilecek mi? Hiç avans almadı. İstemeye cesaret edemedi. Zaten Morhardt da iş bitmeden hiçbir şey istememesini öğütlemişti: "*Mercure de France.* Bir kadın, güvenmiyorlar, biliyor musun?" İşe başlamak için borç almak zorunda kalmıştı. Yakında bin frank borcun altına girmiş olacaktı.

Hatırlıyor: Léon Maillard! Onun için yaptığı iki gravür vardı. Parasını ödememişti. Nasıl olur, ustanın eski dostu! İşin kötüsü gravürleri ona önceden vermişti. Rodin'ne yazıp yardımcı olmasını istemişti. Gravürler Léon Maillard'ın ya da başka birinin evindeydi ama o tek kuruş almamıştı. Bundan neredeyse iki yıl önce...

Rodin hasta. İyi olmuş! ...*Sizi çevreleyen ve nefret ettiğim, sağlığınızı ve zamanınızı elinizden alıp karşılığında bir şey vermeyen lanetli insanlarla gene yemeği faza kaçırdığınızdan eminim.*" Neden kendini yoruyor ki? Rodin felakete sürükleniyor. "*Ben burada sizi üzerinize gelen kötülüklerden korumaya çalışıyorum. Siz ise kendi yüzünüzün maketi üzerinde çalışmayı nasıl beceriyorsunuz?...*" Tanrım öylesine az zamam kaldı ki. Taslak biter bitmez atölyeler çalışmaya başlayacak. Birkaç hafta içinde başarılı olabilir. Mayıs Sergisi yaklaşıyor. Camille'in durumu ise çok farklı...

Size uzun yazmamamdan yakınıyorsunuz. Siz de bana beni eğlendirmeyen birkaç satır karalıyorsunuz yalnızca.

Benim durumum da burada çok parlak değil. Sizden öylesine uzakmışım gibi geliyor ki bana! Sanki sizin tümüyle yabancınız oldum.

Sonra yapılması gereken o yolculuk. Ne yorgunluk.

Öperim. Camille

Camille'i yalnızlıktan kurtarmak için Mathias Morhardt onu görmeye geldi. Hayır o yemeğe gitmeyecek. Yeter artık! Eğer Rodin orada olmazsa konuşmalar Dreyfus Olayı çevresinde dolanırdı. Eğer Rodin orada olursa yalnızca "Balzac"tan sözedilirdi. Bu iki konu yalnızca...

Dreyfus Olayını ezbere biliyordu Camille. "Anla beni Camille, diyordu Morhardt. İnsan Hakları Derneğinin başkanıyım. Bu olay çok önemli biliyor musun? Bir kadın olduğun için politikayı yabana atmamalısın. Sizin durumunuz rahat. Biraz başıboş bırakıldığınızda..." Ya Rodin o Dreyfus Olayından etkileniyor muydu? Yalnızca kendisinden, Balzac'ından ve gene kendisinden sözediyordu.

Mösyö Rodin'nin on büstü! On büst! Hayır! Mümkün değil! Mathias Morhardt! On büst! Şaka mı ediyorsunuz, acıyın bana! Yorgunluğunun içinde elinin altındaki bu yüzün bir röprodüksüyon olup olmadığını soruyordu kendine, çok kötü yapılmış üstelik. Hatlar iyi belirlenmemişti, iyi gitmiyordu.

"Camille! Neyin var? Öylesine uzaklaştın ki?" Auguste burada, yam başındaydı. Gerçekle heykeli birbirinden ayırdedemiyordu. Yorgun gözlerinin önünde her şey titriyordu.

"Ne güzel ateş! Senin evindeyiz! Ne yazık! Ben de böyle huzurlu bir yerim olsun isterdim... Meudon'da olmuyor. Atölyelerde de! Bir sürü insan. Karmaşa... Ziyaretler, röportajlar, gazete kupürleri, dostlar. beni bir tek şey endişelendiriyor Cam'... Sanatsal bir hata yapmaktan korkuyorum... Eski ustam Barye'nin bir dostumuza söylediklerini hatırladım –Barye'yi tanıyorsun değil mi? Hayvan heykelcisi, sık sık botanik bahçesine gelirdi... Onu bugün gibi hatırlıyorum. Ondört, onbeş yaşlarımızdaydık. Üstü başı dökülürdü. Zavallı bir lise belleticisine benzerdi. Bu kadar hüzünlü, ama bir o kadar da güçlü başka insan hiç tanımadım. Eserlerini kendi tasarlayıp yapar ve düşük fiyatlara satardı. Zorlukla. Gerçek bir deha!" Camille Rodin'ni dinliyor. Evet onu yakından bir dostumuzla konuşurken görür gibi oluyorum:

'Evet ben kırk yıldır heykelle uğraşıyorum, henüz ölmedim ve her şeyin tersine kadere teşekkür ediyorum'."

Camille yambaşında dinlenen yorgun adama bakıyor. Onu hâlâ seviyor. Neden? Belki de biraz önce anlattığı hikaye yüzünden...

Yerinden kalkıp ateşi karıştırıyor, bir örtüye sarınmış. Dizlerinin üzerinde, elindeki maşayı bıraktı. Kollarını dua eder gibi davlumbaza dayıyor.

Rodin onun bitirmek üzere olduğu heykeli seyrediyor. Bronzdan. *Femme devant la cheminée.* Bütün bunları nasıl yapıyor? Yardımcısı olmalı. Oysa Morhardt endişesini dile getirdi, çok çalışıp hiç yemek yemiyormuş Camille. Açık renkli kumaşa sarılı, diz çökmüş forma bakıyor Rodin. Ona dokunup okşamak istiyor. Bir rahibe sanki.

"Sende..." Birden Louis Boulanger'nin belgesini hatırlıyor –1837– Lamartine'nin tasviri. Her şey karışıp üstüste biniyor, Camille, Lamartine, hayır o, "Balzac ev kıyafetiyle" –her zaman beyaz kaşmirden bol bir ev giysisiyle dolaşırmış, keşişler gibi, "ipek bir kuşakla büzdürülmüş". İşte! Bu!

"Ne diyecektin?" Camille ayağa kalktı, ona doğru yaklaştı.

"Rahibelere benziyorsun... Balzac'ın keşiş elbisesi giydiğini biliyor muydun? Ev giysisi buymuş."

Camille gülüyor. "Büyük adamlar her şeye cesaret edebilirler. Onun hem gerçek hem de mecazi anlamda çok büyük olduğunu söylemek lazım. "Balzac" konusunda ilerliyorsun."

"Sanırım. Ama insanlar beni sıkıştırıyor."

"Ya öbür felaket? Duquet?"

"Gelecek sergiye mutlaka katılmam lazım, yoksa batarım. Parasızlık. Beni sinirlendiriyorlar. Anlamak istemiyorlar."

Parayı düşünmemek. Ne şanslılar var! Camille ona sertlikle anlatıyor:

"Ben neyi arıyorum biliyor musun? Ölçekli çizim! Çizgi.

Başka bir şey değil! Ayrıntı yok, öykü yok. Sadelik. Hokusai! Hokusai'ya olan tutkumu biliyorsun. Dinden sözediyordun! Öyle bir şey. Ama dikkat, Paul gibi değil, hayır. Asla. Cümleyi hatırla..."

Biraz daha eğiliyor, örtüyü üzerine çekiyor, burada, Doğu heykeli, eski bir Buda. Dev'in öyküsünü anlatıp çocukluğunun masalsı taşını tamamlıyor. Kendi devini, "Balzac" gibi. "Yüzon yaşıma geldiğim zaman ister bir nokta, ister bir çizgi bende her şey hayat kazanacak..."

Rodin ansızın kalktı. Onu öpüp deviriyor, sarıyor. Camill alaylı bir gülümsemeyle çırpmıyor. "Seninle çok ciddi konuşuyorum, sen ise...

Rodin onu ısırıp içinde oluyor. Gücüne kavuştu yeniden, heykel yapmaya hazırlanır gibi. Örtü kaydı, bedeni sıcak, şehvetli, dünyalı, hiç hata yapmaz, tamdığı ten. Rodin biliyor.

Camille çok kısa olsa bile işi olduğunu unutuyor.

Sergi tarihi yaklaşıyor. Camille Rodin'ni cevaplamak zorunda. Le Bossé –iyi bir uygulamacıdır– aracılığıyla son "Balzac" eskizini gönderdi. Acele cevap bekliyor. Le Bossé uğrayıp alacak. Camille acele ediyor.

...Bu konudaki eskizlerin en güzeli ve en büyüğü gibi geldi bana. Özellikle de giysinin sadeliğiyle çatışan vurgulu kafa... Özetle, büyük bir başarıya hazırlanmalısınız, özellikle de sizin sanatınızdan anlayanların nezdinde...

Bir ay kaldı. Camille nereye gittiğini, ne yaptığını bilmiyor. Çalışıyor. Gözleri beyaz, elleri beyaz, yüzü beyaz. Kalbi çarpıyor. Çok hızlı. Çok yorgun. Sıcaklıyor.

Mathias, karısı ve doktor üzerine eğilmişler. Nesi var?

Hiçbir şeyi! Yorgunluk ve yetersiz beslenme.

Bir de kıskananlar var. Rodin Morhardt'dan ona ilişkin yazısını unutmamasını istedi. Neyse ki! Camille bunu düşünmemişti, ona gene "öfkelere ve intikamlara" malolacaktı.

Bir ay. Bir ay kaldı. Morhardt'da Rodin'nin pembe mermer blokunu nereden aldığını sormalı ve özellikle, özellikle –rica ediyor– yaptığı genç kız büstüne çok dikkat edilmeli. Çok narin, öylesine narin ki –hayatının ateşli saatleri bunda sergileniyor. Camille korkuyor. Hemen yeniden çalışmaya başlıyor. Dokunmasınlar! Korusunlar onu!

Sergi Machines Sarayında açılacak. Yönetim son kozunu oynadı. Büstü, tozun güneşin altında. Çok narin! Rodin'ne yazmalı, haber vermeli.

Bir gece. Bir gece kaldı. Bir şey yapmış olmalı. Nerede o? Çalışacağı bir gece daha.

Serginin açılış günü, Champ-de-Mars'ın geniş sahanlığında...

"Çekilin küçükhanım. Camille bir süredir dolaşıyor. Sergi açtığını ve içeriye girmesi gerektiğini nasıl söylemeli? Davetiyesi bile yok. Üç gün önce onu neredeyse kapı dışarı ettiler. Beyaz dantel yakası, siyah elbisesi, okul çocukları gibi. Şanssızlık işte eşlik edecek kimseyi bulamadı. Heykeltraş olduğunu söylemeye nasıl cesaret etmeli!

Sergi açıldı! Açgözlü kalabalık. Dev tekne sallanıyor. Machines galerisi göz alabildiğince uzanıyor. Sergi bir bayrak gibi dalgalanıyor. Camille 1900 yılında gerçekten başarı sağlayacak. Bunu hissediyor... O zaman görürler!

"Neyi görmeye geldiniz?"

"Herkes gibi *Balzac*'ı. On yıldır sözü ediliyor."

Güleç, çiçekli giysili ve şapkalı bir grup genç onun arasında bulunduğu kalabalığı bir anda itiyor. İşte içeriye ancak böyle girebiliyor!

Tökezliyor. Gördü. Daha ileriye gitmeye gerek yok. Bü-

yük sahan ortasında beş metre yüksekliğiyle Camille'i tepeden tırnağa süzüyor. Beş metre! Camille haykırıyor! Üzerine düşecek. Dev! Dev! Büyük hayalet ona bakıyor, ağzı alaycılıkla çarpık, Camille ona doğru itilip kakılıyor.

"Alçıya giysisiyle dökülmüş", başı dik, acılı, "gözleri güneşi ararken gölgelenmiş" – biri bunları söylüyor, yanındaki biri bunları söyledi. Kendinde değil, ölecek. Otuz yıl önceydi... Dün gibi. İşte sanki çıplakmış, soyunukmuş gibi saklanıyor. Büyük bir şapkanın rahat, sakin gölgesindeki heykelin karşısında, Rodin orada. Camille eliyle ağzını kapatıp içe dönük bir çığlık atıyor. Ölmek üzere, çünkü bu kez Dev ile Mösyö Rodin'nin tam ortasında *Le baiser*'yi gördü, onbeş yıl önce tasarlanan eser. *Le baiser*.

"Nereye böyle Mam'zel Camille?" – "Mösyö Rodin'ne." – "Bu saatte mi?"

Camille geriliyor, akıntıya karşı sürüklenerek. Onu bana geri verin! Elleri dokunmaya çalışırken, kör olmuşcasına, çıkışa doğru geriliyor. Kapının önünde. Sonsuza dek geriliyor. Defol sanatçı!

Balzac. Rodin bulmuştu. Her şey bitti. Biri fısıldıyor: "İsimsiz üçkağıtçılık." Camille donup kalıyor.

"Balzac geri dönebilseydi heykelini reddederdi." Camille kıpırdayamıyor.

"Hayır ben eleştirmiyorum, ama anlıyamıyorum da." Camille taş kesiliyor.

"Ne heykel! Hepimize izlememiz gereken yolu gösteriyor Rodin." Camille soluk alamıyor.

"Giysinin altında acımasızca işlenen çıplaklığı görüyor musunuz? Durmak üzere olan bir kalbin ince ve son çırpınışlarını yansıtır gibi." Camille çıplak.

"Düş görüyorsunuz azizim. Sizin *Balzac*'ınız. Dev bir kukla. Altında bulduğunuz bu işte. Zavallı bir kukla.

"Nasılsınız zavallı hamm?" Bir adam yaklaştı. "Oturun birini

bulayım. Sizin yaşınızda dışarıya çıkmak akıl kârı değil. Burada ikibinden çok insan var. *Balzac*'ı mı görmek istediniz? Üstelik içeriye giriş ücreti de ucuz sayılmaz. Zavallı kadın." Gözlerini kaldırıyor. Bu adam onunla konuşuyor. Yüzünü pek seçemiyor adamın. "Sakın kıpırdamayın. Birini bulayım. Sizi evinize götürsün." Uzaklaşıyor adam.

Bunun üzerine Camille kaçıyor. Çıkarken kendi yaptığı büstü görüyor, toza rüzgara, güneşe karşı narin büst. Buraya bırakmışlar, çıkışa, sergilememişler, bir köşeye kaldırmışlar. Dev kalabalık büstü çiğniyor. Önemi yok artık! Koşuyor. Sıcak sokak, kaldırımlar. Düşüyor, kalkıyor. Çabuk, çabuk! Yoldan geçenler ona bakıyor. Kimileri alay ediyor. "Bir deli." – "Bir zavallı.

Çabuk, çabuk. Italie Bulvarı. İşte Kerberos, atölye, avlu, kapanan kapı, gölge... Dizlerinin üzerine çöküyor. Ayağa kalkmaya çalışırken kibrit arıyor, desenleri, bütün eskizleri ateşe vermek için. Dev bir kukla.

Neden ona anlattı ki?

Çocukluğunun öyküsel taşını.

Devini terketti.

Artık sırrı kalmadı.

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Düş gücü, duygu, yenilik, beklenmedik gelişmiş bir zekanın ürünleri onlardan uzak şeyler, tıkanık kafaları, dar görüşleri ışığa sonsuza dek kapalı, onlara ışık sağlayacak biri gerek. Şöyle diyorlardı: '...Konularımızı bulmak için sanrılı birinden yararlanıyoruz.' Karınlarını doyuranlara minnet duyanlar var neyse ki ve dehasından yoksun bıraktıkları zavallı kadını ödüllendirenler... Hayır! Akıl hastanesi! Evim diyebileceğim bir yere sahip olma hakkım bile yok! Onların keyfine kalmış işim! Bu, kadının sömürülmesi, sanatçının ölesiye ezilmesi..."

Yirminci Yüzyıl Başlıyor

"Bir kadın oturmuş ateşi seyrediyor, zavallı kızkardeşimin son heykellerinden birisinin konusu bu... Ruhumu hatırladığım anlarda onu böyle canlandıracağım... Oturmuş ateşi seyrediyor. Kimsesi yok. Herkes ölmüş veya aynı şey..."

PAUL CLAUDEL,
La rose et le rosaire

Burada, şöminenin karşısında. Her şey yandı. Yağmur yağıyor. Ateşin önünde. Sönmüş. Bourbon Rıhtımı, 19. Camille Claudel Bourbon Rıhtımı, 19. Uzun süredir aranmıyor. Kerberos da yok. Hareketsiz, siyahımsı boş deliğe bakıyor. Küller ıslandı şimdi.

Mektubu yazdı.

Feci yağmur yağıyor. Yağmur yağıyor ve yeniden yağıyor. Biraz kambur, kaşmir bir şalın örttüğü sırtı ürpermiş, gözyaşları kurumuş, bu kadın ağlamış. Ama bitti artık.

Mektubu yazdı.

Kapı kapalı artık. Az önce Paul buradaydı. Eski Çinli dostunu görünce ne kadar mutlu olmuştu. Birbirlerini beş yıldır görmemişlerdi. Paul endişeliydi. Hayır her şey iyi gidiyordu. Yeniden başlamıştı, yokuşu tırmanıyordu yeniden. Sekerek de olsa! Geçen yıl *L'âge mûr*'ü (Olgunluk Çağı) sergilemişti. Başarı sağlamıştı. Her zamanki eleştiriler yani...

Paul'ü! Otuzüçünde şimdi. Çin! Şanghay! Hangkou! Her şeyi anlatması lazım –söz veriyorsun değil mi?– ama kızkardeşleri Louise Paul'ü almaya gelmişti. "Annemiz bek-

liyor." Louise, Camille'in yaptığı kurabiyelerin şöyle yalandan tadına bakmıştı.

"Biliyorsun acelemiz var."

Camille de Azay'e eşyalarım almaya gitmişti. Madam Courcelles ona kirayı ödetmek istemişti. "Anlamamız gerek, eşyalarımıza sahip çıktım, büstlere, sizin deyiminizle taslaklarınıza filan!" Camille yarısı kırık büstlere bakmıştı. Toprağı almıştı gerekli olur diye! "Hem Mösyö Rodin artık gelmeyeceğinizi söylemişti."

Mektup gitmişti artık.

Jeanne hâlâ Mösyö Rodin'nin mimiklerini taklit ediyordu. Küçük Jeanne'ı Camille'in! Onbeşine yaklaşıyordu artık! Tombulca, kıvırcık saçlı, kırmızı yanaklı, sönük gözlü, Matmazel Claudel'i belli belirsiz selamlamıştı! Bir an önce gitmek için çiçekli elbisesinin içinde kıvramıyordu. Zevksizce giydirilmişti! Bir çocuk bekliyordu: "Biliyor musun beni oraya götürüyor... Balık tutacağız..." Jeanne hayatını yaşıyordu.

Camille eşyaları toplarken, kirli, yarısı yırtık bir desen bulmuştu, tavşan deseni. Madam Courcelles'e sormuştu. "Ha! O mu, öldü! Yani yedik! Biraz kartlaşmıştı ama..." Camille sormaya devam ediyordu: "Resimler, küçük kız?... "Ooo çoktandır elini sürmüyor. Küçükken seviyordu. Şimdi oğlanlar var...

Sonra Mélanie vardı. Camille onun nasıl yaşadığım bir türlü tam olarak anlayamamıştı. Hiçbir şey umurunda değildi bu kızın. Mélanie arada bir uğrardı. Biraz şarap, biraz ter kokardı ama çok güzel bir gülüşü vardı. Her olayın karşısında etli omuzlarını silkeler, sanki camm sıkacak her şeyi dışarıya atmak isterdi! Endişelerinden kurtulmak için: "Haydi, hop minnoş!" derdi.

Nereden bulduğu belli olmayan gazeteler getirirdi. Camille bilmek de istemezdi. "Al al Mam'zel Flaubel, seni dertlerinden uzaklaştırır. Yüz defa Camille ona *Clau, Claudel*, Flaubel değil demişti ya da yalnızca Camille de diyebilirdi. Mélanie gülüp gene: "M'zel Flaubel!" diyordu.

Bir gün kıpkırmızı, bağrı açık belirivermişti: "Bana baksanıza, şu Mösyö Rodin sizin şeyiniz değil mi!" Camille anlayamamıştı. "Mösyö Rodin! Baksana!... Üç sermayedar ona para veriyormuş! Hem de yüklücü ha! Durun nerede okuduğumu bulayım." Camille bir anda kasılmıştı.

"Şurada, Dünya Sergisi için! Kendine bir av köşkü yaptırıyormuş, klas bir şey! Bekleyin, okumam pek iyi değildir. Louis bilmem ne... Kendini Güneş Kral sanıyor herhalde! İşte burada! Tüm eserlerini oraya koyacakmış. Amerikalılar bile ziyaretine geliyormuş. Ah be bütün bunlar beni çok heyecanlandırıyor. Ne yapacağını şaşırmış diyorlar. Bana bunu dostlarım anlattı. Kibar baylar. Sizin onu eskiden tanıdığınızı söyledim M'zel Flaubel. Ama aldırmıyorlar. Gerçekten. İsminiz onlara bir şey ifade etmiyor. Baksana dünyanın dört bir yanından ona fikir danışmaya geliyorlarmış. Daha da iyisi herkes resmini yaptırmak istiyormuş. Ona 'Meudon Sultanı' diyorlar."

Bir an gazeteyi elinden bırakmıştı. Kahverengi gözleri boşlukta, iç geçirip: "Böyle bir aftosum olsa, asla peşini bırakmazdım. Dostlarımdan biri, ben adlarını pek sormam onların, anlattı bana kadınlara da çok yardım edermiş. Ben olsam bırakmazdım böyle birini.

Gazete öyle sarkıyordu, tıpkı sonbaharın son yapraklarından biri gibi. Camille sessizce ağlıyordu.

Doğum günümü hatırlıyor musun
Beni Robinson'a götürmüştün
O zaman aşk başımızı döndürürdü
Çünkü kalplarimiz aynı şarkıyı söylerdi
La la lala

"Yarma M'zel Flaubel! Yani belki yarın görüşürüz." Bir çalgılı kahvede şarkı söylüyormuş. Mélanie, arada bir, Camille ateş yaktığı zamanlar, hem ısınmaya hem de bir tek atmaya gelirdi, yeni ezgileri mırıldanırdı. Ona dışarısını,

sokaktaki hayatı anlatırdı...

Gece oluyor. Gözyaşları, gözyaşları, gözyaşları, saatler ve kuruyan iki yol. Camille çok bekledi. Ve sonunda mürekkebi, kağıdı ve kalemi eline aldı, hatasız, tereddütsüz, öfkesiz, acısız, ürpertisiz, pişman olmadan, isteksiz, kinsiz, eleştirisiz, aşksız, ona yollayacağı sözcükleri çizmeye başladı.

Kağıdı katlayıp, zarfı yapıştırıp mektubun eline ulaşmasını istemişti. Kapısını kapatmış ve artık hiçbir şey hissetmediğini farketmişti. Önündeki geceyi seyrediyordu.

"Yirminci yüzyıl başlıyor ve..."

Yitik tohumu buldum! Kaybolan numaramı
Biriktirilmiş gözyaşları. O değişmez cevheri...

PAUL CLAUDEL, *Le soulier de satin*

Camille Montdevergues'den annesine, P. Claudel'in "Job'un gözyaşı"* diye adlandırdığı, kalp biçimindeki bir tohumdan dizilmiş bir tesbih gönderiyor.

Camille avucunda bir tane tohum saklamıştı. Artık tesbih yapmasını bilemiyordu. Kaç düzine dizilirdi tam olarak? Hem sonra birkaç tane küçük top yerleştirilirdi...

Avucunda ısıttığı minnacık bir heykel: Dünyadan gizlenen yüreği.

Sobanın yanında ayakta. Montdevergues'in camları. Yığın halinde yaşlılar: Zavallı titrek köstebekler.

Camille tam uçarken felç olmuş. Kanadı sol göğsünün üzerine kapanmış. Yeni bir Çakuntala. Hüzünlü bir terkediliş.

"Herkes öldü veya aynı şey. Ve ben de bu yüzden tohumu başparmağımla işaret parmağımın arasında tutuyorum ve daha uzağa gidemem artık.

* Paul Claudel, *Journal*
** Paul Claudel, *La rose et le rosaire*

"t"lerin Çizgisi

Aziz Mösyö,

Salı günü Mösyö Rodin'nin beni görmeye gelmemesi için elinizden geleni yapmanızı rica ediyorum. Ayrıca Mösyö Rodin'ne artık beni ziyarete gelmemesini kesinlikle ama kırınadan da belirtebilirseniz şimdiye kadar olmadığım gibi mutlu hissedeceğim kendimi. M. Rodin de bazı kötü insanların benim heykellerimin onun tarafından yapıldığını söylemekten çekinmediklerini gayet iyi biliyor; bu durumda bu kara çalmayı körüklemek niye? Eğer M. Rodin bana gerçekten yardımcı olmak istiyorsa, üzerinde yoğun biçimde çalıştığım heykellerimde bana tavsiyeleriyle ve esinlemeleriyle yardımcı olduğuna insanları inandırabilir...

Rodin misafir kabul etmiyor. Rose endişeli. Bir el hareketi yetti. Yolundan döndü. Mathias Morhardt uğramıştı. Meudon'daki atölyeden ayrılırken yalnızca: "Yarın gene uğrarını, Mösyö Rodin yalnız kalmak istiyor..." demişti.

Mösyö Rodin ışıkları yakmıyor. Orada oturuyor, kolları iki yanına sarkmış. Gözyaşları damla damla yanaklarından süzülüyor. Silmiyor onları.

Sağ elinde bir mektup. İmzaya gerek yok. Zaten mektuplarım çok ender imzalardı, eserlerini de öyle. "Zaman tüm imzaları siler Mösyö Rodin," der ve mavi gülümsemesine boğulurdu. Rodin "t"lerini tamdı onun, çizgileri çubuklarından daha uzun ve kağıdı delen "t"lerini. Hemen anladı. Dostu Morhardt mektubu ona uzattı ve her şeyi hemen anladı. Ve buraya oturdu.

Hayatında ilk kez korkuyor. O ki Meudon Sultam, dünyanın dört bir yanından insanlar Villa Des Brillants'na geliyor, bütün kadınların sevgilisi, parası var, siparişleri var, başarılı... *Balzac* bitti. Son öpücüğü! Onbeş yıllık çalışma.

Önünde yaşaması gereken yıllar ansızın onu korkutuyor. Camille'siz. Kendini bomboş, gereksiz hissediyor. *Vanitas vanitatum.* Camille gizemli yüzüyle iki yıl önce yaptığı heykeliyle karşısında.

Sınırsız uzayıp giden "t"ler. İşte altmış yaşma basıyor, tasarısız, heykelsiz ve onsuz!

O otuzbeşinde var yok. Onun yaşında ilk skandalı *L'âge d'airain*'e yeni başlıyordu.

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Gerçekten çok zor!... Bir şey istememem için müebbet hapis cezasına çarptırılmam!...

Bütün bunlar Rodin'nin şeytani başının altından çıkıyor. Kafasında bir tek düşünce vardı, o öldükten sonra benim sanatçı olarak atılım yapıp kendisini aşmam; yaşarken olduğu gibi öldükten sonra da beni avucunda tutmalıydı. O yaşarken olduğu gibi ölümünden sonra da ben mutsuz olmalıydım. Her bakımdan başarıya ulaştı gerçekten çok mutsuzum!... Bu... Bu esaretten çok sıkılıyorum...

Aziz dostum, üstadım, zavallı kadın konusundaki arzunuzu ziyarelime gelen M. Philippe Berthelot'ya ilettim... Güç birliği yapmamız konusunda ısrar ettim... Tüm iyileşme umutları sönse bile... Biron'da bir odayı Camille Claudel'in eserlerine ayırmanızı isterdim...

MATHIAS MORHARDT'dan
AUGUSTE RODIN'ne
5 Haziran 1914

Düşünmesine fırsat vermeden, onun başını şiddetle ellerinin arasına alıp tıpkı yalvarır, dilenir gibi dudaklarından sertlikle öpüyor. "Hayır, hayır yeniden gitme!" Eller sımsıkı sarıyor onu.

Camille zevke dalıyor, onun pişman olmasını istiyor, tıpkı onun modelleriyle olan ilişkilerindeki gibi davranmak istiyor. Ondan çok şey öğrendi, şefkati olduğu kadar talanı da, yumuşaklığı, alçaltılmayı, bekleyişi. Bu gece onun üzerine bütün bunları dökecek, Camille de büyük bir insan heykeltraşı. Sıcak vücut toprak oluyor, artık acımasız, spazmını bile elinden alacak kadar insan bedenine hakaret eden sanatçı gibi...

Onu soyuyor. Teninden giysisini ayırıyor. Onu tutuyor, avucunda çarpan bu duygusal kalp açılıyor. Onu ilk kez yakaladı, tıpkı bir insan kaçırma. Memelerini tutuyor. İki İlkçağ savaşçısına benziyorlar – Camille dimdik, göğsü tıpkı beyaz altından bir zırh, onun bronz kılıcı, elinde parlıyor, keskin yam aranıyor. Açık renkli yatak, güneşin altındaki bir kum plajı. Gözlerinin içine bakıyor Camille'in – kendi kendisinin katili bu kadın. Birdenbire dönüp adice gülüyor. Saçla-

rını çözerken ona yandan bakıyor ve üzerine dökülen saçlar. Orgam dağınık saçların arasında, boynunu ona sürtüyor, ansızın dönüp ağzıyla yakalıyor orgamm, sonra bırakıyor. "Mösyö Rodin" – adı bir tokat gibi patlıyor, Camille muhteşem, Rodin onu öldürmek istiyor: Seslenişini, hakaretini anladı.

Yatakta bile eşitlendiler. Burada bile Camille'in kendisini geçtiğini söylemeye cesaret edemiyor. Ona asla tümüyle sahip olamayacağını anlıyor, onu yitirdi: Artık asla evcilleştirilemez; günün birinde yamldı, yamldığı günlerin sayısı çok.

Ansızın ondan bir çocuk daha istiyor. Tıpkı sevgilisinin terkettiği bir kadın gibi, bu isteğini haykırıyor ona, tıpkı son kozunu oynayan bir erkek gibi. Ona ulaştı. Camille durdu, dondu, gözleri kocaman. Rodin'ne bakıyor, bacaklarım yavaşça kıvırıyor, öldüresiye yaralandı – çocuk, belleğini oyan bir am.

Belki Camille düş gördü.

Olgunluk Çağı

"Feminizm, demokratik sanat gibi büyük çağdaş sorunlarla ilgilenen beyinlerin tanımazlıktan gelemeyeccekleri bir simge gizli bu heykelde; geride duran biri, duygulu yanaklı, zavallı şeytan milden kurtulabilmek için çalışıyor, tepinip duruyor ve kanatlar istiyor!"

PAUL CLAUDEL,
*Rodin ou l'homme de génie**

"Pır pır pır pır pır pır
Jüponuyla kadın
Pır pır pır... pır pır pır
Hoplatır yüreğini erkeğin...

"Eh M'zel Claudel gelişme gösteriyorsunuz. Yakında benimle birlikte şarkı söylemeye kahveye geleceksiniz. Size oranla ben iyi para kazanıyorum, bir de ekstralar var..."

Mélanie mutlu. Eğer M'zel Flaubel daha önce söz dinleseydi şimdi bu durumda olmayacaktı. Bir de şanslı olsaydı bu kız! Üstelik güzel de! Her şeyi sattı, evinde hiç eşya yok. Kişisel eşyaları da dahil.

"İşte al! Bu akşam size şeftali getirdim. Taşraya gidiyorum. Beni götürüyorlar. Sebze de var. Bunları size bırakıyorum. Arada bir pişirin."

Camille Mélanie'yi öpüyor, seviyor onu.

Sergiden, *Balzac*'tan buyana Camille ikik kez taşıdı. Önce Turenne Sokağı, 63 numaraya sonra Bourbon Rıhtımı,

* Eylül–Ekim 1905

19 numaraya. Yeni yerinde rahat. Yüksek duvarlar, Mélanie, boş atölye. Her şeyi sattı gerçekten, *pır pır pır*! Birara ortalığı toparlamalı. Bu öğleden sonra. Şimdilik heykelleri var. Büyük heykeli. Altı yıldır bunu düşünüyordu: Her şey bitti, son buldu –*Dev kukla.*

Saçlarını bir eşarpla topluyor. *Pır pır pır* diye şarkı söylüyordu. Büyük heykeline yeniden başlamıştı.

Camille çalışıyor. Sokağın sesini tokmağın yoğun vuruşları bastırıyor. Daha kırkına basmadı. Hâlâ güzel, yapılı. Büyük heykeli! Önünde uzanan tüm hayatı – neredeyse tüm hayatı keşfetmişti. Hokusai gerçekten çalışmaya altmış yaşında başlamıştı. Bundan önceki eserleri kekeleme olarak değerlendiriyordu. Camille vuruyor. Delik deşik eski gömleğinden, şekilsiz şabolarından rahatsız olmuyor artık. Arıyor. Vakti var artık.

Paul Çin'e geri döndü. Seni gidi Çinli seni! Hiç olmadığı kadar sessiz ve kapanık. Bir yıl. Bir yıl kaldı Fransa'da. Bir gün bir süre için gideceğini açıkladı. Camille biliyordu. Paul Ligugé'deydi. Keşiş olmak istiyordu.

Camille artık gazeteleri okuyamıyordu. Her yerde onun resmi, Rodin'nin isimi. Büstlerini bitiriyordu... Gerçek bir bulantı. Sonuna kadar ödemeliydi! Mathias Morhardt on büstü bekliyordu. Rodin'ni çirkin, buruşuk, ukala buluyordu.

Yorgun kafasında kendisine yardımcı olan dostları Dreyfus'e imza verenlere karışıyordu. Onların hepsinden nefret ediyordu. Demirler ardında olan Camille'di. Ama kimse onu savunmuyordu. Herkes Mösyö Rodin ile ilgileniyordu, daha doğrusu güzel dünyaların insanları!

Oysa Mösyö Rodin *Balzac* heykelinin yapımcılarının listesine Dreyfus karşıtı oldukları herkesçe bilinen Forain ve Rochefort'un isimlerinin yazılmasını istiyordu. Politik tartışmalara karışmak istemiyordu çünkü! "Dreyfus Olayıyla ilgilenmek istemiyordu." Belli olmaz!

Ya Camille? Morhardt durmadan onu paylıyordu – "çev-

renizde olup bitenle ilgilenin, Mösyö Rodin'ne bakın tüm dostları Dreyfuscu!" – Camille gülüyordu bunlara artık. Onların tepkilerini hayal ediyordu. Dev kukla! Ama kendisi en azından hain değildi.

Yalnızca Clemenceau sert çıkmıştı: Madem ki Mösyö Rodin Zola'nın pek çok dostunun adının listede yeralmamasını istiyordu, o da Georges Clemenceau olarak heykeltraşı destekleyenler listesinden adını çekiyordu. Bunlar *L'aurore*'a manşet olmuştu.

İnsan her şeye bir anda sahip olamaz Mösyö Rodin. Biraz uzlaşmacı davranmalıydınız değil mi? Rodin bunun bedelini de ödemek istemiyordu! Haydi bakalım! Camille'in *Légion d'honneur*'ü, madalyaları, melon şapkası yoktu! Birlikte skandallara güldükleri zamanlar ne kadar gerilerde kaldı.

"*Légion d'honneur* satın alınabilir. Başka madalyalar da biliyor musunuz? İnsan Mösyö Daniel Wilson'a başvurması yeterli. Ya? Cumhurbaşkanının damadına. Evet ya..." Değişen bir şey yoktu. O bile! O bile! Bunların olmasını istememişti kuşkusuz ve belki de şimdi vicdanıyla hesaplaşıyordu. Heykel yapmıyordu artık. Davetler, röportajlar, kadınlar, yolculuklar, madalyalar, resmi büstler; bütün bunları nasıl reddedebilir? Camille bir kez daha onun elinden tutmayı isterdi. İkisi birlikte kurtulurlardı...

"Sevgili dostlarım,

Eserlerimin tek sahibi olmak istiyorum artık. Kesintisiz çalışmalarım, yorumlarım her şey bunu gerektiriyor. Sanatçı saygınlığımdan endişeye düştüğüm için Champ-de-Mars sergisinden *Balzac* yapıtımı çekiyorum, hiçbir yere dikilmeyecektir."

Bravo Mösyö Rodin.

"Sanatçının da kadın gibi saklaması gereken mutluluğu vardır," diyordu Mösyö Rodin. Güzel cümle! Ama bedelini ödemeden heykelini çekmek nasıl olacak?

Camille yemek yiyecek parası olmadığından başkaları-

nın eserlerini satmak zorunda kalıyordu. Henry Lerolle, sevgili Lerolle'ü, Claude Debussy ile dostluklarının anısına bir resim hediye etmişti. Bu resmi çok seviyordu, günün çeşitli ışıklarında onu seyrederdi. Ama bir sabah resim de gitti. Ona açıklamıştı: "...*Beni bağışlarsınız değil mi, siz sanatçı çılgınlıklarından anlarsınız...*" Lerolle, sevecenlikle resmini imzalamıştı, daha pahalıya satabilsin diye. Camille böylesine bir utancı hiç yaşamamıştı. Sürünmüyordu! Hayır ikiye bölünmüş gibiydi! Ölesiye kederliydi, bütün açıklamaları süresince gözlerini eski sevgili dostu Lerolle'den ayırmamıştı.

İlkbahar gelmişti. Akşama doğru Camille Meudon'a gitmişti. *Balzac*'ı evinde, rahata ermiş haliyle yeniden görmek istiyordu. Anlamak. Kalbinin bir parçasını daha bırakmıştı, son bir kırıntı daha –şu resim.

Meudon'nun dik yokuşuna doğru ilerliyordu, Villa des Brillants. Karanlık, kuşların ölen ötüşleri, daha güçlü, delici. İşte tepecik, gazetelerin yazdığı gibi *Val Fleury*. Yüzlerce defa tasvirleri okumuştu. Yanılamazdı. "Villa des Brillants", tepenin ucunda.

Camille giderek daha güç nefes alıyor. Kuşlar daha çok bağırışıp tartışıyorlar. Saatler, yol yok, her şey yavaş yavaş görünmez oluyor. Ayakları yolun çamurunda. Az önce Villa'yı gördü. Bunun üzerine yoldan ayrılıp çayırlara dalıyor.

Köyleri aşan çingenelere benziyor. Gençlik o! Tanınmayan! Hayatınızdan bir an gelip geçen – yürüyen kader, talih, çabuk. Kolunda çocuk yok. Uzun bacaklar, başının duruşu onu bir gezginci prenses yapıyor, ülkesi nerede? Nereden geliyor? Onu gören köpekler korkup susuyor. Büyük dişi kurt ilerleyen geceye doğru. Gözleri alev alev, eteği uzun baldırlarında saklıyor. Yükselen ayın altında sıçrar gibi – bir görünüyor bir kayboluyor. Tırpanlanan ot adımlarıyla yürüyor. Gür saçları arkasından ensesine çarpıyor. Duruyor, içine dönük, muhteşem hayvan karşısında ve vahşi kedi gözleriyle alacakaranlığı deliyor.

Orada, birkaç adım ötesinde, biraz kambur – siyah le-

ke. Hayır o olamaz! Doğru değil bu! Acı mı çekiyor? Düşecek gibi. Ona sesleniyor, yavaşça, kuş gibi: "Mösyö Rodin!" Kıpırdamadı.

"Mösyö Rodin!" Tanrım! Yığılacak! Bunun üzerine gizlendiği çalılıktan fırlıyor, ona yardım etmek istiyor, tutmalı. "Auguste!" Ses patlıyor.

Hızla döndü ve şimdi oradalar, karşılıklı. Aptalca sırıtıyor. Aym kaşlar, aym saçlar, alın, karmakarışık sakal, fakat bu o değil. Her şey burada ve hiçbir şey yok. Bir taklit bir kopya. Şaşkınlığından geriliyor. Oğlu! Auguste Beuret. Hayır, bu ayyaş ellerini uzatmış onu tutmak ister gibi, o açık saçık bakış. Kayboluyor.

Villa des Brillants orada aydınlandı. Oysa hava daha tam kararmadı. Ne müsriflik! Tabak çanak sesleri, mutfak sesleri. Annesi, Villeneuve'de. Kestane ağaçlı yol, 13. Louis'nin evine giden kral yolu, kenarları beyaz taşlarla işli tuğla ev. Beyaz taş... Camille biraz sakinleşti.

O dışarıya çıktı. Hâlâ sevmek istediği adamın gölgesini görüyor. Yaklaşıyor. O, her akşamki gibi "Balzac"ına bakıyor. Büyük diyagonal. Topallayan biri!

"Auguste, camm, üşüteceksin. Rose'un sesi. O, dönüyor. Camille bu sayede onun bakışım, kafasını, alnını, güzel ağzım, hüzünlü yüzünü görebiliyor. Bir anda duygulanan kalbi parçalamyor. Gördü mü? Camille kaybolmaya o kadar hazırdı ki! Onun yüzünden mi yıldırımla çarpılmış gibi öyle hareketsiz duruyor orada? Camille en yakın çalılıkların arkasına attı kendini.

İşte Rose elinde bir pardösü, saçı başı dağımk, zayıf... "Beni rahat bırakın. Yorgunum... Düşünmem gerek! Düşünmek istiyorum."

Soluk benzi yüzünden Camille onu zar zor tamyabildi. Kurumuş, kötü. Rose ona yirmi metre uzaklıkta. Dönüyor. "Köpeği işettin mi, camm?"

Rose ona doğru gidiyor. Pardösüyü sırtına koyup eve doğru çekiyor onu. Bir saniye – sonsuz yılgınlık. Her yan yeniden sessiz. Perde.

Camille allak bullak, ağır adımlarla geri dönüyor. Otuzyedi, neredeyse otuzsekiz yaşında...

Üç yıl önceydi! Onu görmüştü. Aynı olay. Aynı perde! *L'âge mûr* veya *Les chemins de la vie* (Hayatın Yolları). Gördüğünün heykelini yapmıştı. O zamanlar bilmiyordu. Ve olmuştu işte! 'Yaşlılığın sürüklediği insan", uzlaşmanın iğrenç yüzü, "yutulmuş memelerin" getirdiği rahatlık – Paul heykelini bu deyişlerle tanımlamıştı. Onu güldürüyordu. Erkeğe bakıyordu Paul, acınası ihtiyar çifte.

"Ahdiatikte buluşun ve çalışmanın bir zamanı var diye yazar." Paul sevgiyle ona doğru dönmüştü: "Sen buluşsun, kardeşim."

Camille onu hiç bu kadar yakınında hissetmemişti. Bir sonraki ay Ligugé'ye gidiyordu. Tüm zincirlerini koparmış, bağlarını kesmiş, yazmaktan bile vazgeçmişti, her şeyden arınmış ilerliyordu. Paul'ü hazırdı artık! Ligugé Manastırı.

Hâlâ Çin'de! Aylardır haber yok. Her zaman az yazardı. Ama bu sefer hiç haber yok! Oradan gelen, karşılaştığı insanlar kaçamak cevaplar veriyorlardı: "Evet iyi!" – "Sağlığı, yok daha neler!" Camille hepsinin bir şeyler sakladığını hissediyordu. Paul'ün dönüşünü endişeyle bekliyordu. Yakında otuzyedi yaşına basacak. Camille kırkına varıyor. *Pır pır...*

Saat öğleden sonra üç olmuş bile. Tanrım! Temizlik. Aletlerini bırakıp alçının üzerini örtüyor, saçlarına bir eşarp bağlıyor. Ve işte, temizlik bezi elinde!

Sade bir kadın. Her zaman da öyle olmuştu. Manastırla başarı arasında, günlük hayat vardı mütevazı. İşi heykel yapmaktı. Bu yüzden işine dönmüştü. Hepsi bu. Başka açıklaması yoktu bunun, ne giz, ne düş ne de kabus. Hiçbir şey hiçbir şeyi açıklamıyordu. Modelsiz, dehasız, *L'âge mûr*'ü Mösyö Rodin şımarmaya başlamadan bir iki yıl önce yapmıştı. Utancından kurtulmak için dizlerinin üzerindeki küçük heykeli gerçekleştirmişti. Hayır bütün bunlar bir şeyleri açıklamaya yetmiyordu!

Rodin'nden ayrıldıktan sonra heykele devam edemeyeceğini sanmıştı. Her şey bitmişti değil mi? Fakat hayır. Ölünceye kadar heykel yapacaktı. Büyük sabrı öğrenmişti artık.

İnsani anlamda büyük sefalet çekiyordu, Tissier'nin döküm sorunları, *L'âge mûr*'ü o satın alıyordu, Mösyö Fenaille'a ödenmesi gereken avans, dökümcü Rudier – Rodin'nin dökümcüsü – altıyüzbin frank istiyordu. Çok pahalı! Bunlar Camille'in sorunlarıydı.

Her yıl sergi açıyordu. Yeni heykeli azdı. Ama hepsini kendi mermere geçiriyordu, bronza döktürüyordu ve düşük fiyatlara satıyordu. Kimi zaman göklere çıkarılıyor kimi zaman hakarete uğruyordu. "Kadın dehasının kusursuz çehresi", "Rodin dehasının karikatürü" Aziz Romain Rolland: O Camille'i beğeniyordu! Camille Mauclair: "On yıldan beri açtığı sergilerle çağımızın beklediği birkaç heykeltraşın adının yanma yazdırdı adını..." Paraları ödenmesi gereken yumurtalar, kapıcı Adonis sık sık uğramaya başlamıştı. Ne önemi var!

Her işi zamam gelince halletmeye çalışıyordu. Postacı yeni yıl günlerinde, işçiler giderek pahalanıyor ve tükeniyorlar, birkaç dost, her şeye katlanmayı bilenler. Tabii Mathias Morhardt vardı – fakat Mösyö Rodin'nin bu dostuna giderek daha zor katlanıyordu – Eugène Blot yeni bir yayıncı, heykellerini ve kişisel eşyayalarını satmaya çalışıyordu; Mösyö Fenaille arada bir ona küçük bir heykel siparişi vermeye çalışıyordu; Eugène Blot vasıtasıyla tamdığı Hemy Asselin...

Seslerini çıkarmasalar bile hepsi endişeleniyordu. Camille'in coşkunluğu, sinirliliği, süsten uzak duruşu, kesik hareketleri ve özellikle de gülüşü... Kesik, çizgili hıçkırık yeli gibi boşalan gülüşü...

"Postacıyı, vidanjörü, Bourbon çöpçüsünü unutmayın, yeni yıl günü onu öpmeye gecekler!... Her zaman sizin."

"...Yağcı bana getirdiği yumurtaların parasını ödemediğim için avaz avaz bağırıyor... Adonis Pruneaux beni sıkıştırmaya başladı (bu kez Venus peşinden koşuyor diyemeye-

cekler!)"

"...Eğer beni korumak isteseydiniz bu durumda olmazdım, olmazdım..."

"...Önümüzdeki sabahların birinde gene sevimli Adonis Pruneaux tarafından uyandırılacağım... şık şapkası ve beyaz eldivenlerine rağmen bu sevimli memurun ziyaretinin baştan çıkarıcı yanı yok benim için, fırsatlardan yararlanmasını iyi biliyor. Bu kötü şakalarım yüzünden beni bağışlayın!"

"Beni takip eden tek erkek yağcı."

Zavallı Adonis Pruneaux'nun ziyaretlerini taklit ediyordu. Artık alacağı bir şey kalmamıştı. Sanatçının kendisinden başka. "Beni alın! Satılık sanatçı!"

Saint-Louis Hastanesine yaptığı ziyaretler de vardı:

"Küçük bir yeğenim, onbir yaşında, tavsiyem üzerine tedaviye alındı (iki makas darbesiyle karnını yararak intihar etmeyi denemiş); iyileşip iyileşmeyeceği hâlâ bilinmiyor. M. Pinard öğrencilerinden birine onu ameliyat ettirdi, felaket bir şey, beni kendime gelemeyeceğim kadar sarsan bir deneyim..."

Kimsenin sorularına cevap vermiyordu. Ama bakışlarındaki pırıltı günden güne daha rahatsız edici bir hal alıyordu. Eugène Blot günden güne sayıları etkileyici bir biçimde kabaran mektupları önüne yığıyordu. Ama dostları öylesine azdı ki, onu destekleyemiyorlardı...

Camille çalışmaya devam ediyordu. Onlar ise üzgündü, başlarını önlerine eğiyorlardı. Bakışlarından rahatsız oluyorlardı artık – sanki biliyordu: *"Çünkü,* diyordu Asselin, *biçemlerden de ayrıntılardan da hiç sıkılmayan mutlak bakışları tümüyle gizli bir içtenliği yansıtıyordu."*

Büyük heykel vardı. Her gün çalışıyordu. Ona soruyorlardı. İlk kez sergileyeceği *Persée* miydi? Fakat onlara kapıyı açmadan elini dudaklarına götürüp heykelin üzerini örtüyordu.

Paul Çin'den ikinci kez geri gelecekti.

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Gönderdiklerinin hepsini aldım, şapka yakıştı, palto iş görüyor, çoraplar harika. Seni öpüyorum.

Camille.

"Bana yaz, grip çok acı verdi mi? Mektubunu alınca rahatladım, yerimin değiştirildiğini görünce senin öldüğünü sandım, gece hiç gözümü kırpmadım, dondum...

Böylesine bir güç, böylesine bir içtenlik, hem aşk, hem umutsuzluk, hem nefret dolu, sanatın gerçekleştirildiği yerin varsın aşsın sınırlarını...
L'âge mûr... *Onu üreten doruktaki pırıltılı zeka artık sönecekmiş...*"

PAUL CLAUDEL, *L'oeil écoute*
"Camille Claudel."

Bir sabah onun adına karar verdiler; yaşlanmaya zamanı olmayacaktı. Camille'i zamandan, yaşamdan, anılardan çıkardılar – diri diri cehenneme gömdüler.

Burada değişmez olmuştu – tıpkı akıl hastanesi gibi. Bir anlamda korunuyordu. Paul'üm benim!

Kapanma. Manastıra! Manastıra!

Bütün bunlara değer miydi?

Rose Beuret Meudon'da bir merdivenin tepesinde Rodin'ni korumak için çarpışıyor. Sayıları giderek artıyor: Hayranlar... Dansözler.. Hayat kadınları... Sıra Rose'da... "Beni kimse kovamaz! Elliiki yıldır bir çocuk gibi ona bakıyorum! Benim delirdiğimi varsın söylesinler, kapatılmam gerekirmiş... Mermerleri götürdüler," diye bağırıyordu Judith Cladel'e.

Zavallı Rose o da ihtiyar annesi gibi Champagne'da doğmuş.

Claude Debussy acılar içinde can çekişiyor.

Ya Paul, kardeşim nerede? Château-Thierry'deki beyazlı kızı hatırlıyor musun? Manastıra! Manastıra!

"Bu çıplak genç kız benim kardeşim! Kızkardeşim Camille.

Dizlerinin üzerinde, yalvarır halde, alçaltılmış, bu muhteşem mağrur insan, kendini böyle canlandırdı. Yalvarıyor, alçalmış, dizlerinin üzerinde ve çıplak! Her şey bitti! Bize, sonsuza dek seyredilmek üzere bunu bıraktı..."*

*Paul Claudel, *L'oeil écoute*. "Camille Claudel"

L'axe mur

Delik Deşik Kırmızı Elbise

"...Sonsuz karanlıklar açılmadan önce: Persée. Bu ardından kalkan kanlı kafa delilik değil de ne? Fakat pişmanlık imgesi neden görmeyeyim? Bu kalkan kolun ucunda gördüğüm yüz, evet, onu paramparça olsa bile tanır gibiyim.

PAUL CLAUDEL, *L'oeil écoute*
"Camille Claudel"*

1905 Kasımının o günü çok soğuktu.

"*Bu ucuz şakaları bağışlayın.*" Bir kez daha, aym sabah, Eugéne Blot'ya yazmıştı. Ertesi gün gene zorla alınacaktı. Bir kez daha, Adonis Pruneaux uygun olan şafak vakti gelmişti. Ama yüzü gülmüyordu. Emir almıştı. Hiçbir şey yağcıyı yumuşatamamıştı. Ne yatağından – garip bir döşekti bu zaten – kaldırdığı kadının perişan yüzü; ne haberi duyunca dans edermiş gibi yapması, ne yorulan bacağı –yere düşmüştü– ne gülme krizi... İmzayı atmasını bekliyordu.

"Yorum yok Mösyö Pruneaux." Endişelenmek niye? Camille "hukuki işlerden" hiçbir şey anlamıyordu. Denemişti ama işler büsbütün kötüye gitmişti. Özellikle de bir süredir. Kağıtlar! İlgililer! Bu durumda da zamana ve paraya ihtiyaç vardı!

Daha önemli işleri vardı. Büyük heykel, örtüsünün altında yerinde duramıyordu. Her şeyi yeniden ele almıştı. 1902'de sergilediği, yalnızca soluk alçı bir taslaktı. Hayır, Camille artık bulmak üzereydi.

Yağmurlu, sıkıcı kasım ayı. "Bulanık kasım günleri" – kardeşi ne kadar haklıydı. Bitip tükenmek bilmeyen kara

* Brangues, 1951

yağmur. Paul!

Bir akşam çıkıp gelivermişti. Camille onu bekliyordu. *Quai d'Orsay*'den haberi almıştı. Onun evindeydi işte. Birbirlerini kucaklayıp öpmüşlerdi. Sonra Camille onun yaralı yüzünü, çılgın gözlerini, vücudunun titreyişini farketmişti. Ateşler içindeydi; anlamıştı, biliyordu zaten! Ya öfke, ya öpüşler, ya ayrılık, ya terkediliş. Paul ihanete uğramıştı, ihanete.

Paul Parıltılı Kadın anlatmıştı. Bir kadın. Camille bilmek istemiyordu. Neye yarardı ki bilmesi? Bütün varlığı haykırıyordu, bu da ona yetmiyor muydu? Camille ayrıntıları istemiyordu! Bütün aşk öyküleri başkaları için sıradan, hatta bayağıdır. Bir öykü değil mi? Camille soru sormuyor, konuşmuyordu. Kayıtsızlıktan değil! Hayır tam tersine. Çok iyi biliyordu yalmzca. Varlıkların gizleri, buna saygısı vardı.

Birlikte yemek yemişlerdi. Yani Camille dışarıya çıkıp yiyecek bir şeyler almıştı. Paul ona para vermişti. Hiç kimseyi görmek istemiyordu, özellikle de aileyi. İkisi de çok az yemişlerdi. Paul bitkindi. Ulaşılmazdı. Camille onu yatırmak, bütün gece yanında yatıp acısına ortak olmak istiyordu. Tek kelime söylemeksizin.

Paul! Kasım çocuğu. Camille elma dişlerkenki halini görür gibi. Hüzünlü çocuk, orada Villeneuve'de yalağın yanında.

Villeneuve'e kapandı. Camille buraya, Paris'e...

1905 Kasım günleri. Çam, buz gibi papaz evini, paslı rüzgar gülünün sesini duyuyor sanki. El eleler. Üşüyorlar. Uyku. Karanlıklar içinde ihtiyar amca tekdüze sesiyle okumaya devam ediyor:

"Deniz suyu kadar çiğ ve karanlık bir sis, limanı ve sokakları sarıyor.

Lambanın altındaki tek canlı benim ve benim altında bu duyulmadık çokluklarm suları sıkışık.

Miserere'yi *kime okumalıyım."*

Camille çırpınıyor. Bir gün sonra zorla alınacak. Dün Asselin ona odun getirdi. Ateş yaktılar. Ona haber vermişti: "Eğer öğlen yemeğine gelecekseniz bir şeyler getirin, yoksa yemekten vazgeçmemiz gerekebilir!" Asselin ısınmak için odun da getirmişti. Sevgili Asselin! Birkaç parça odun artmıştı. Yalnız iki modeli kalmıştı Camille'in: Sevgili Asselin ve Paul!

Hem sonra zorla alınacaktı. İktisat yapmak neye yarar! Hedefine ulaşacak büyük heykeli bitirmesi gerekiyor.

Camille odunları yerleştiriyor. Camille büyük alevleri bekliyor. Enine boyuna odayı arşınlıyor. Ellerine, moraran tırnaklarına bakıyor.

"Mavi dişli kel kesicileri mahallesi."

La ville! Paul her şeyi öngörmüştü. İşte! Bu dehşetler kentini tanıyordu! Hatırlıyor musun Paul: Mouffetard Sokağı ve Bièvre sepicileri, etlerin sallandığı mahalle, iğrenç –ve "Camp des Pauvres" (Yoksullar Bölgesi), "Boulevard du Ventre Désert" (Boş Mide Bulvarı)... Saatlerce yürürdün. Korkunç kent.

Ateşyavaşyavaş ellerini ısıtıyor. Parmakları heykeltraşa cevap veriyor artık. Çalışabilecek. Örtüleri kaldırıp yüzü açıyor. Yavaş yavaş yüz beliriyor, şekilsiz daha – prematüre. Beyazımsı krizalit. İkinci kez devle buluşmaya gidiyor – kendi deviyle. "Bunlara gülmemek lazım."

Villeneuve. İhtiyar hizmetçi Victoire! Victoire Brunet! Bir kasım gecesi. Altı belki de yedi yaşında. Noel gecesi. İhtiyar yanında ceviz kırıyor. Alçak sesle anlatıyor. Victoire av bekçisinin kızı, şimdi Claudel'lerde çalışıyor. İşte bütün gecede korkudan çenelerinizi titretecek öyküler anlatıyor. Ve çocuk kocaman mavi derin gözleriyle onu dinliyor!

"Bir zamanlar çok mutsuz bir dede varmış. Erkek çocuklar istiyormuş. Bunun üzerine tanrılara yalvarmış. Bir kızı varmış Danae. Yalvarıyor, inliyormuş. Zavallı Acrisios! Oğlu olmuyormuş."

Camille için için onunla alay ediyor. Bir kızı var ya, ne-

den onunla yetinmiyor?

"Bunun üzerine Tanrı ona: "Dileğin yerine getirilecek. Kızın Danae dünyaya bir oğlan çocuğu getirecek, adı Perseus olacak çocuğun. Fakat günün birinde Perseus seni öldürecek."

Küçük kız çok memnun. Oh olsun!

"Bunun üzerine ihtiyar kral korkar. Korku içinde Tanrıların sevabını engellemek ister...

Victoire anlatıyor, anlatıyor, Camille geceyle harelenen gözlerini daha da kocaman açıyor.

...Kral kızını toprağın altında, uzaklarda, bronz bir odaya kapatır...Buna rağmen tanrılar tanrısı Zeus bir çatlaktan içeriye sızıp kızın üzerine bir altın yağmuru yağdırır..."

Camille kıvılcımlarla parıldayan gözlerini kısıyor.

Günün birinde kral odanın yanından geçerken, içerden çocuk sesi duyar. İçeriye dalıp kendisine ihanet eden dadıyı öldürür, kızıyla torununu da denize atmaya karar verir." Camille artık neredeyse soluk almadan dinliyor.

"İkisini de tahta bir kutuya kapatıp uzaklara, çok uzaklara fırlatır."

Camille çocukla annenin dönüşünü görüyor. Onları bir balıkçı kurtarmış, Polideuskes'in sarayında yaşamışlar. Victoire'ın ona söylediği garip isimleri hatırlıyor hâlâ. Bütün gün ve daha sonraki günlerde de o isimleri durmadan tekrarlayıp eğlenmişti.

"Günün birinde, artık yakışıklı bir delikanlı olan Perseus, Polideuskes'e bir hediye vermek ister. Bunun üzerine ona Gorgo'ları öldürmeyi önerir. Gorgo'lar üç kızkardeşti, üç canavar. İçlerinden yalnızca Medusa ölümlüydü. Boyunları ejderha pullarıyla korunuyordu, ürkütücü savunmaları vardı. Elleri bronzdandı. Kanatları altından. Fakat en önemlisi bakışlarıydı, öylesine korkutucu bakışları vardı ki, bir kez baktıklarını taşa dönüştürüyorlardı.

Camille onları giderek daha güzel bulmaya başlıyor. Orada oturuyor ve gözleri üç kadının uçuşuyla çarpıyor.

Perseo

"Perseus başarıya ulaşmak için Medusa'yı öldürmenin yeterli olacağını biliyordu. Eline, güneşin altında pırıl pırıl parlayan bir kalkan alır. Üzerlerine doğru gider ama Medusa'ya bakmaz hiç. Oysa onu görür. Başı havaya kalkık, kalkanını yukarıya kaldırır. Medusa kalkana yansır. Onu böyle denetler işte. Korkuyla geriler. Kafasının çevresinde yılanlar kıvrılmaktadır – korkunç. Bunun üzerine birden hatırlar. Medusa güzel bir kızmış ama kıskanç tanrıça Atena bütün bakışları üzerinde toplayan saçlarını kıskanıp onu bu iğrenç yaratığa dönüştürmüş. Yılanlar başının etrafında kıvrılıp bükülür, kahramanımız gözünü kalkanından ayırmaz. İlerler."

Victoire sesini alçalttı: "Güvende olmak için Perseus Medusa'nın dinlendiği saati seçiyor. Uyurken gözkapakları kapalıymış onun da."

Camille kızgın. Uyuyan genç kızları öldüren bu kahraman da kim oluyor. Haydi uyan! Uyansana!

"İlerler, ilerler... Victoire bağırıyor artık. Uyansana! Uyan! diye haykırıyor küçük Camille.

Camille yerinden sıçrıyor. Neler oluyor? Heykelinin üzerinde uyuyakalmış. Artık ayakta duracak hali yok. Bu gece hava ne kadar soğuk. Titriyor. Oysa ateş hâlâ yamyor. Gene de titriyor, alnına dokunuyor, ateşi var. Hasta olmamalı. Olamaz! Bitirmeden hasta, olamaz – yılanların hareketini, Medusa'nın gözlerini ve özellikle de kesik baştan fırlayıp çıkan atı, altın atı bitirmeden...

Sendeliyor. Oturması lazım. Alevlerin yanma, birkaç dakika, ısınır, kendine gelir. Ateşin yanına yığılıyor adeta. Cehennemin dörtnala ateşi. Nemli elleri artık hakim olamıyor. Cehennem onu çağırıyor. Kırbaçın ve dört nalın çıkardığı sesleri duyuyor şimdi! Kapanan metal kapılar, kırmızı toprağa bulanmış yüzünün çevresinde dolanan altın yılanlar. Yumruklarının tüm gücüyle metal kapılara vuruyor, kanlı elleriyle. Ve yankılanıyor, genç yankılanıyor. Bir, iki, üç, dört! Dolu dizgin koşuyor! Uzağa, hep daha uzağa. İşte

Asselin, dizginleri yakalamaya çalışıyor. Gemi azıya almış gülüyor şimdi. Yükseliyor ve kanatlarını açıyor. Orada ne yapıyorlar bunlar? Babası ellerini uzatıyor. Fakat dansa giderken giyecek elbisesi yok. Babasına gülümsüyor. Kırlaşan saçlarıyla yaşlı babası. Onun kulağına fısıldıyor: "*Ben evde külleri beklemek zorunda olan Külkedisi gibiyim, kötü giysilerimi zaman rengi elbiselere dönüştürecek iyi yürekli prensin veya perinin gelişinden umudunu kesmiş.*"

Paul beline sarılıyor. Camille her yana yansıyor. Büyük bir balo salonu. Herkes ona bakıyor. O kadar, o kadar güzel ki! Bu kırmızı giysiler içindeki gizemli kadın da kim? Camille kendini görüyor – elbisesini alıyor, parlayan, şaklayan Amazon elbisesi ve kırmızı ipek elbise yamyor. Ve herkes onun karşısında geriliyor. Ve o dansediyor, *Gipsy* o! Neden herkes gözlerini kaçırıyor? A evet, gene mi Mösyö Rodin? Basında çıkan kötü bir yazıya sinirlenmiş. Nesi var? Elinde kocaman bir balta! İlerliyor. Camille korkuyor. Bir külünk kapıyor. *Saint Jean-Baptiste Vaız Verirken*'in kafasını uçuruyor. Rodin sırıtıyor. Camille dansa ara verdi, kendini korumaya hazır. Ne garip, çok ama çok güçsüz hissediyor kendini... Kafası yuvarlanıyor, terkediyor onu...

"Doğa tükendi mi? Ağaçları düzene mi sokuyorlar?... Artık hiçbir şeyi tümüyle bitiremem...

14 Kasım 1905'ti. Ertesi sabah poz vermeye gelen Asselin Camille'i dehşet içinde buluyor. Kapıyı açacak hali bile yok.

"Solgun, darmadağımk ve korkudan titriyordu, ucuna çiviler çakılı bir süpürge sapı tutuyordu elinde."

Asselin'ne: "Bu akşam iki kişi kepenklerimi zorlamak istedi. Onları tamdım, Rodin'nin İtalyan modelleri. Onlara beni öldürmeleri için emir vermiş. Benden rahatsız oluyor: Beni yoketmek istiyor," deyip bayılıyor Camille.

Son anda Mösyö Asselin'nin şaşkın yüzünü görüyor.

Eski dostu da ona inanmıyordu...

"...Yılgı onu korunmalı bir duruma soktu sonsuza dek! İstediğimiz kadar elini tutup onu öpmeye çalışalım! Yeterince kötülük ettik! Daha fazlasını yapamayız artık. Vicdanlarını rahatsızlıktan kurtarmak için tüm güçlerini kullananlarla benzeşmiyor musunuz? Ya ben, bu şaşkın yüzle, aynanın karşısında bunları düşünmedim mi?"

PAUL CLAUDEL,
Seigneur, apprenez nous à prier

İki yumruğunu birden vuruyor.

Geriye cehennemin kapısı kaldı – ateşten kapılar.

"Matmazel Claudel'in bu büyük acıdan kurtuluncaya kadar yumuşaması lazım... Sizin de benim gibi, onun büyük hayranlarından olduğunuzu düşünüyorum."*

Bu korkunç kapının eşiğinde Camille dehşet veren yüzüyle duruyor. Yüzüne bir maske yerleşti. Kendimi saran beyaz yılanları seyrediyor.

"'Apollon! Apollon! Kapılar Tanrısı! Benim ölüler Apollonum! Beni yitirdin! Kehanet asasından ve şeritlerinden oluşan bu alaycı süslemeleri neden boynumda taşıyorum? Lanet olsun size! İşte minnettarlığımı böyle gösteriyorum.'

'Ölüm, git benim yerime bir zengini al!'

Zavallı kızkardeşim Camille'i düşünürken kimbilir kaç kez bu ürkünç dizeleri düşündüm..."

Geriye öldürmek kaldı. Koyu mavi olağandışı gözlü, yapılı genç kız makası alıyor. Şimdi saldırdı. Perseus'un heykeli çılgın darbelerin altında patlıyor.

*Rodin'den Morhardt'a. 28Mayıs 1914

...Trajedinin son satırlarında felaketi bile ürkütecek bir yüz belirir, Gorgo'nun yüzü, yaşamının son bilinçli anlarında kızkardeşim, Perseus'un kalkamnda bu yüzü gördü."*

Her şey hazır. Tanrılar müdahale edebilir. Bir kadın belleksiz, geleceksiz ilerliyor. Kapılar açılıyor.

Son bir alevlenmeyle değişen kadın. Artık heykel olmayacak.

Ona "La Porte de l'Enfer"i (Cehennemin Kapısı) sipariş vermeye kim cesaret edebilirdi? Oniki yaşından beri beklediği buydu.

* Paul Claudel, *Conversation sur Racine*

Görüntüler Mağazası

"Bu kadar gülünç olmak niye
Eğer beni de denizi aşıp tükrükle
Boğulan biri haline getirdilerse?
Saygı duyulan bu sanatta bir süre
Ulaştığım ün beni neye götürdü:
Zavallı, ihtiyar, başkalarına hizmet etmeye mecbur;
Eğer yakında ölmezsem ben bitik bir insanım.

MICHELANGELO, 1546

"Kızkardeşimin eserlerinin hoşunuza gideceğinden eminim. Zavallı kızcağız hasta ve uzun süre yaşayacağım sanmam...

Tüm dehasına rağmen hayat onun için o kadar acı ve iğrençliklerle doluydu ki uzaması istenmez hale geldi...

Paul Claudel, 15 Kasım."

Camille başım kaldırmıştı: "4 Aralıktan 16 Aralığa kadar neler olmuştu?" Kalkabiliyor artık. "Gitmek istiyorum."

Eugène Blot ona tüm eserlerinin büyük bir retrospektifini söz verdi. Heykeller onüç tane olacak. Camille onun uzattığı taslağa bakıyor. Eli hâlâ titriyor, çok solgun, yatakta halsiz yatıyor.

CAMILLE CLAUDEL'İN BÜYÜK RETROSPEKTİFİ
EUGENE BLOT GALERİSİNDE
5, BOULEVARD DE LA MADELAINE
4 Aralık–16 Aralık 1905

Başını yastığa dayıyor. Tıpkı düşlediği bütün hediyele-

rine kavuşan küçük bir kız gibi gülümsüyor. Ama içinden bir şeyler kopuyor, terkediyor onu.

Giydirdiler Camille'i, destek oluyorlar. Hepsi burada, birkaç dost ve kardeşi Paul. Mélanie'nin uzattığı elbiselere bakıyor. Eugène Blot bu büyük sergi için bir elbise aldı. Madam Morhardt'da başvurdular. Camille düşlediği ateş kırmızısı elbiseyi düşünüyor. O elbiseye hiç ama hiç sahip olamayacak. Yalnızca bir şemsiye! Hiçbir işe yaramayan...

Yumuşak bir sesle *onun* içeri girmesinin, sergiye gelmesinin yasaklanmasını istedi. Çok da kolay olmayacak! Daha erken gelmek gerekirdi. Artık olmaz. Artık olmaz! Hiçbir zaman olmaz.

Güzel bir kırınızı şemsiye – bugün.

Yardımları itiyor. Kendine bakıyor. Koyu maviler içinde. Asselin'ne: "Son mektubumu hatırlıyor musunuz?... *Ben evde külleri beklemek zorunda olan külkedisi gibiyim, kötü giysilerimi zaman rengi elbiselere dönüştürecek iyi yürekli prensin veya perinin gelişinden umudunu kesmiş....* Teşekkürler. Bakın prensler geldiler. Yakında onlarla buluşacağım," diyor.

Sonra Paul'e eğilip kulağına: "Beni bir kez olsun güzel bir tualetle görmeni isterdim. Kırınızı bir tualetle," diyor.

Sonra pudraya uzanıp yüzünü, boynunu –o kadar genç ki hâlâ– pudraya buluyor. Gene çok pudralandı. Elbisesini fırçalamak gerek. Çelimsizce gülümsüyor: "Çok başarılı olmadı. Zaten hiç doğru dürüst giyinmeyi bilemedim." Her zaman erkek gibi yaşadı. Çevresinde yalnızca erkekler vardı.

"Ne diyorsun Paul? Ha! Evet!" Kadın sanatından yoksun. "Hayır Paul! Heykel!" Sesini sanki gırtlağından taşlar karmakarışık yuvarlanıyormuşcasına kalınlaştırdı. Paul bezgin. Camille durmadan konuşuyor. Onu oturttular. Asselin eğilip botlarını giydiriyor. "Bir hasta, o bir hasta." İstemiyor. Dalga geçiyor onlarla. Zavallı dostu Asselin'nin burnunun

ucunda ayaklarım sallıyor.

"Sağı mı solu mu? İyiyi mi deliyi mi? Usluyu mu yaramazı mı?" Asselin sağ botu bırakıp solu alıyor, bir kez daha bırakıyor. Burnunun ucunda sallanan bilekleri durdurmaya cesaret edemiyor. "Mösyö Asselin yapamıyor, yapamıyor..."

Babası! Gelecekmiş. Bu sergiye katılmak için onca yolu gelmek. Onu görünce mutluluk duyuyor. O yaşta bu kadar uzun bir yolculuğa katlanmak. Yetmişdokuz yaşında. Camille de endişeli. "Babamın bu yola dayanabileceğinden emin misin? Onu öyle özledim ki..." Paul Camille'i rahatlatıyor.

"Ama rahat durun Matmazel Flaubel, saçlarınızı tarayamıyorum." Zavallı Mélanie! Fırça gibi saçları taramakta olduğu kadar Claudel ismini söylemekten aciz. Saçlar parmaklarının arasından kayıp karışıp akıyor. Mélanie yılmak üzere. "Hiç böyle şey görmedim. Bu ne yüz! Biraz renk sürsenize!"

Camille Mélanie'nin uzattığı allık kutusunu alıyor. Parmağım içine batırıp emiyor, gözlerini deviriyor, yeniden parmağını batırıp hâlâ botlarıyla ilgilenen Asselin'nin yüzüne sürüyor. Asselin ona bakıyor, ötkelenmiyor. Kimseden tepki yok. Eugène Blot geç kalacaklarını düşünüyor. Ne önemi var! Bu büyük sergiyi onun için düzenlediler. Yaşamaya öylesine az zamam var ki! Zavallı genç kadın. Paul huzursuz. Üşüyor. Diğerini Çin'de bıraktığı ve haber alamadığım düşünüyor. Onun da sert hareketleri, parlamaları ve gülüşü aynıydı. Dayanılmaz! Varlıkları! Yoklukları! "Camiiiiiiiillllle!" kalbinizi allak bullak ederler...

Ne oluyor? Camille yerinden kalktı. Bu yüzden. Birkaç umursamazlık saniyesi, şakalaşma, güzel elbise, botlar, saçlar, Asselin'nin burnunun ucundaki allık... İstediklerini yapmalarına izin veriyordu. Her şeyi kabul ettiler. Ya şu Blot, alışkanlıklarının tam tersine acele bile etmiyor. İşte burada sesini bile çıkarmıyor. Bu yüzden demek? Paul? Ya buradaki her şeyi dağıtırsam, izin verecek misiniz bana? Öfkesiz, gülümsemesiz. Camille anlamıştı.

Ölecekti. Hepsi böyle düşünüyordu. Bir sergi gerekiyordu. 4 Aralık 16 Aralık arası, 1905. Çabuk, o...

Camille hiç sesini çıkarmadı. Mendilini aldı. İşli bir mendil aldılar. Evet o da var. Bir an kalbinin üzerine bastırıyor mendili. Wassy'deki yatağın üzerinde Louise'in işlemeleri mi vardı? "Artık uslu ve sakin duracağım. Şimdi bağlayabilirsiniz Mösyö Asselin. Hiç hareket etmeyeceğim!" Masaya dayanıyor. Sesini çıkarmıyor. Sığırcık kuşu... bitti.

Eldivenler. Kap. Kapüşon. Onu sarıp sarmalıyorlar. Saçları dağıldı bile. Sesini çıkarmıyor. Uzaklarda şimdi...

"Her şeyi hatırlıyorum, kışı, bayramları,
Aileyi, mutluluk ve yas zamanlarını...

Atlar hareket ediyor. Prenses ölüyor. Atlar ilerliyor ilerliyor. Paul tam karşısına oturmuş. Birkaç dakikalığına hayattan uzaklaşıyor. Kralın kızının son yakınması.

...zamanlar, ülkeler
Ya benim servi ağacından sandıktaki elbiselerim."

Kafasında çınlayan bu nakarat. Atlar rahvan. Sürüklemiyor. Sürücü atları tutuyor. Yavaş gidecekler. Camille'e göre cenaze havası bu; bir cenaze arabası geçen, ama kimse aldırmıyor. "Bir sanatçıydı. Çok da yetenekliydi...

"Paul Villeneuve'de yazdıklarım bana okursun olur mu? Sevinirim... Söyle bana nasıl...

Konuşmakta güçlük çekiyor. Gözyaşları. Yorgunluk. At nalları.

"Başlığı ne? Bilirsin senin verdiğin isimleri severim... *Tete d'or, Avare, Lechy Elbernon, Lechy, Lucky, Lucky...*

"*Partage de midi* (Öğlen Paylaşması)... Yeniden ele aldım... *Une mort prématurée*'yi biliyorsun..." Susuyor rahatsız. Camille biliyor. Yirmi yaşındaydı Paul. Bakmasını istemiyordu. Kağıdı yırtmıştı...

"Hangi uzun, zorlu, yeraltı yollarında
Hangi uzun, zorlu yollarda,
Aralarındaki uzaklık giderek artan
İç içe yollarda, telaşlı
Ruhlarımızı dolaştıracağız?"

Ani duruş. Parıltı.

"*Camille Claudel'in Büyük Sergisi.*" Camille girişteki ilana bakıyor. "Retrospektif" sözcüğünü kaldırmışlar. Oysa, geriye doğru bir yarışı çağrıştıran bu sözcüğü seviyordu. Cesaret edememişlerdi. Zamam kurmak. İleriye. Geriye. Şu buluşun adı neydi? Gazetelerde okumuştu. "*Le Magasin Pittoresque*" (Görüntüler Mağazası) hayır başka bir şeydi?... Ha evet! Sinema! İşte tamam uzun sürdü ama sinematograf sözcüğünü hatırladı. Her şey hareket ediyormuş. Yazıdan çok etkilenmişti.

"Pardon, unutuyordum... Alışkanlığım yok." Camille gülümsüyor. Kap. Karlanan kapüşon. Kar yağıyor işte. Eldivenler. Birisi giysilerini alıyor. Üşüyor Camille.

Sinematograf. Demek hareketi sabitleştirmenin yolunu sonunda buldular. Clos-Payen'nde Rodin'le birlikte bitip tükenmeyen tartışmaları!...

"*Le Maréchal Ney* de Rude (Rude'lü Mareşal Ney). Sanatın yorumladığı hareketlerin tüm sırrı burada saklı. Onlara iyi bak. Heykelin değişik parçaları değişik zamanları anlatıyor. Böylece hareketin tamamlandığını samyorsun."

"Ya fotoğraf?"

"Yürüyen insanların fotoğrafları? Hiç ilerlemiyorlar sanki. Bir bacaklarımn üzerinde hareketsiz ya da seker gibi duruyorlar...

"Ya *L'emberquement pour Cythère*'in üç bölümünü hatırlıyor musun?..."

Hayır Camille hiçbir şey hatırlamıyor.

"Cami–i–ille. Tüm dostların burada." – "Görüntüler Mağazası." Olağanüstü. Eugène Blot onu sürüklüyor. Çıldırtan dans başlıyor: "Mösyö Roger Marx. Memnun oldum... – "Evet – sizin bir dostunuz. Merhaba Mösyö." – "Ya siz... yok... Olamaz. Neden zahmet ettiniz." – "Ya evet sizden sözedildiğini duydum Mösyö..." – "Evet...Evet... Arkadaşınız mı? Anlıyorum... Heykel seviyor demek?" – "Yok canım. Evet kadın sanatçı olmak? Zor mu? Hayır. İnsan sevdiği zaman bilirsiniz..." – "Mösyö Mirbeau. Sizinle sakin sakin konuşmak isterdim. –Ya evet efendim..." Bu da kim acaba? "Hayır olamaz? Bütün bu yola katlandınız, yapmasaydınız."

Babası? Babası nerede? Camille gözleriyle onu arıyor. Paul? Paul nerede? O bilebilir.

"Şeref duyarım Madam la Kontes. – "Bir şair kadın... Eugène Blot çok mutlu. Bu kadar kalabalık hiç olmamıştı. Mutlaka satış olur. Ne kadar iyi fikirdi bu.

"Sanatçı bir kadın. Hayır. Yalnız değilim. Yazıyor musunuz? O da çok zor iş." – "Efendim? Mathias Morhardt mı? Evet kabul ediyorum. Yalmz mı?... – "Ah, ah! Mösyö Fenaille, bütün bunlar için nasıl teşekkür...

Madam Fenaille ipek, esnek, yılankavi bir elbise giymiş...

"Camille insanlara böyle bakma. Ayıptır."

"Anne, şuradaki elbise!"

"Elinle de gösterilmez."

"Çirkin değil mi? Nasıl yürüyebiliyor? Japon kadınlarına benziyor, değil mi?" Madam Frumerie dudak büzüyor. Büfenin üzerinde geçen yazdan unutulmuş hurmaya benziyor. "Şu yeni terzi, Poiret'nimiş, isme bakın!"

Camille dinlemiyor. Camille cevap vermiyor– Madam Fenaille'ın üzerinde çok güzel kırmızı bir elbise var. İnanılmaz. Çok güzel. Madam Fenaille'ın bir elbisesi var. Kırmızı.

"Yorulacaksınız. Bir şey için.

Şarlatanlık. Sanatçıya özen gösterin! Son sıçrayışta sıra.

"Yo hayır. Yapmasaydınız. Gerçekten. Hepsini görmüştünüz. Yeni bir şey yapmadım ki zaten."

Daha heykellerini göremedi. Şöyle bir gözattı. İki giysi arasından. Üç elbise. Bir şapka.

Onüç heykel. İşte *L'implorante*'dan bir küçük parça. Hiçbir şey göremiyor. Ya onlar? Eğer devam ederse onları taklit etmeye başlayacak. Bir katalog satın alıp..."13 heykel"

"Aziz Camille Mauclair. Yazınıza teşekkür ederim." – "A! Gabrielle, Gabrielle Réval. Camille Mauclair. Tabii tanışıyorsunuz. Ne dalgınım. Diyordum ki...

Birinden diğerine gidiyor. *L'âge mûr*. Gene dizlerinin üzerinde.

"A! Mösyö Morice!" İnce uzun yelpazesiyle hep babasını hatırlatır Camille'e.

Babası? Gelmeyecek. Ne olur acaba? Sevgili Charles Morice, ateşli, aşık reddeden. Herkes burada.

Camille gözleriyle Octave Mirbeau'yu arıyor. Biraz oturup onunla gevezelik etmek isterdi. Onun olaylara, eşyalara bakışını hep severdi. Kimi zaman çok katıdır – hiç ödün vermez. Camille onu uzaktan Noailles Kontesiyle birlikte görüyor; bir gülümseme bıyıklarını kıvırıyor. Bir mesaj algılıyor. "Kendini onunla karşılaştırma. Kontesin parası var. Senin yok!"

İki kadın sanatçı! Ama her şeyin tersi ve yüzü var – biri ayağına bastı. Üstelikte topal – zavallı, sakat. O bacağı çok ağrıyor. Rodin'le birlikte olduğu zaman bacağım hiç düşünmezdi. Hayır onu düşünmemeli. Morhardt'ı göremedi daha. Francis Jammes bir şapkanın ardından kollarını sallıyor – ama ne şapka! "Gözalıyor, tüyler, danteller!" Mösyö Jammes bu natur mortun ardından umutsuzca bir dans sergiliyor. Camille anlayamadı. Bunun üzerine Jammes yeni bir taktik

deniyor, kadın yüz yüze geleceği biçimde çeviriyor. Döner kapı sistemleri gibi bilirsiniz. İçine girersiniz dönerler. İnsan azmam takılıyor.

"A! Mösyö Jammes, ne mutluluk! Şey... Camille ona gülümsüyor. Jammes eğiliyor, natur morta karşı nazik – "tüyler, meyvalar... Onun insanlara olan özenini seviyor. dinleyişi, sürekli dikkati... Ne olursa olsun dinlemeyi bilenlerden...

"Kızkardeşinin dehasının aydınlattığı bu iç düşleri görmekten büyük sevinç duyuyorum...

Sevgili Francis! Sevgili Paul! Camille'i *ona* karşı korumaya çalışmışlardı. Rodin gene saldırıya geçmişti. Onu düşünmemeli. Paul yazısında çok acımasız davranmıştı: "...Popolar karnavalı... Aşağıdaki figürler dişleriyle pancar koparır gibi..." Paul iyi saldırmıştı. İyi yazıyordu. İmgeler. Çok insan yazıyı gülerek defalarca okumuştu: *"Mösyö Rodin, poposu yüce yıldızlara doğru!"*

Gülüyorlardı. Camille yaralıydı. Ona karşı, üstada karşı olmak istemiyordu. Ama *Persée*'nin büyük heykeline neden savaş açmıştı? Neden *Clotho*'sunu evinde saklıyordu, Camille ile Morhardt heykelin Lüxembourg Müzesine hâlâ gönderilmemiş olmasına şaşırıyorlardı? Bir tür çağrı mı? Ona yönelik. Geriye nefret kalıyordu. Çaresiz. Ünlüydü, övgüye boğuluyordu, kadınlar çevresindeydi. Camille ölüyordu. Kimin daha şanslı olduğunu kim söyleyebilirdi. Bilemiyorum artık. Sevgili Francis! Onların saldırılarını anlamıştı. "Yenik birinin yumrukları acıtmaz." Mösyö Rodin yaşıyordu. Camille can çekişiyordu.

"Sevgili Francis! O kadının arkasında tüyler içindeydiniz. Tam bir silahşör gibi."

"Camille babamz geldi. Bu kadın olmasa. O...

Ondan ayrılıp kalabalığı yarıyor. Telaşlı. Yetmişdokuz yaşındaki ihtiyar adam. Babası.

Kapının yanına oturmuş, yıldızlı gözleri, derin çizgileriyle Louis–Prosper purosunu içiyor. Hülyalı, onu bekliyor.

Orada Villeneuve'de, şafak vakti – genç kız sinirli, yele gibi saçlarıyla yerinde duramıyor. Babası Camille'e sarılıyor. Francis ikisini yalnız bırakıyor. İhtiyar biraz kenara çekilmiş, alın daha geniş, mağrur kıvrımlar saçan saydam elleri...

Beyaz deliğe yaklaşan iri gölge. Söylenmemiş sözcükler. Şapkasını, bastonunu alıyor. Paltosunu da. Biraz kamburlaşmış. Camille'in kendisine eşlik etmesini istemedi. Edepli. Baba, dönsene! Bir kez. Öpüşmediler. Artan kar. Kapıyı tutuyorlar! Baba! Olaylar! Çatışmalar! Aynı fırtınaya atılan gemileri. Hayır daha değil! Koyu renkli bir araba durdu! Cenaze atları! Burunlarında buğu. Yeni bir puro yaktı. İhtiyar erkek. Yanyana kalkan başlar. Ahşap çıtırtıları. Baba. Biniyor. Yeri boş. Atlar geriliyor. Kamçı. Yoğunlaşan kar. Onu sevdiğini söyleyemedi. Uzanan bir el. Bir işaret mi? Hayır purosunun külü. Eli orada. Gri, gümüşi, beyaz. Karın aydınlık noktası. Karanlık.

"Üşütteceksiniz!" Francis yanında. Dışarda ne yapıyor? Kaldırımda.

"Gelin.

Francis'in kolu. Claude Debussy, karda vals. Karla valsi hep birbirine karıştırırdı. Geçen yaz Paul Pireneler'de birlikte seyahat ettiği genç şairle tanıştırmıştı onu. Sonra Francis din değiştirmişti. Paul ve Francis. Otuzyedi yaşlarında iki adam. Olgunluk çağlarında ama köksüz. Aynı anda. Bir kadının yanında. Tanrını o yaz!

"İyi değil misiniz?"

Francis'in eli. Onları unutmuştu.

"Görüntüler Mağazası." Camille onlara dayanamıyor artık. Onları görmek istememişti. Demin beklediği babasıydı. Gecenin soğuğundan mı, şampanyadan mı –çok içti: İki bardak, on bardak bilemiyor, biri bardak uzattığı zaman alıyordu. Elmacık kemikleri morardı. Mélanie memnun olacak. Matmazel Flaubel'in *taşlarını* görmeye geleceğini söylemişti. Francis'nin parmakları. Ters hayatı. Yüksel Camille. "Güm, Güm!" Kukla. Büyük sıcak salon, çoğalan kolları. Java

bebekleri. Gölgeler tepiniyor. Dans başladı.

Utanç! Tokatlar! Anlaşmazlık!

Onlara yeterince katlanmıştı. Agnès de Frumerie, "kadın heykeltraşçık, kadın heykeltraş" beş heykeliyle, çenesi düşükler! Hindi gibi kabarıyor buralarda.

Henry Cochen! Kolay iş. Biliyordu. Bir yudum şampanya. "Matmazel Claudel'in yeteneğini selamlıyorum." – "Cochin'nin şerefine." – "Mösyö Rodin yoklar, çevrede sayısız taklitçilerini görüyorum.

Neden yakınıyor ki? Üstadın hareminin baş kadını! Başkadın! Ya Henry Marcel: "*Persée*, raşitik kahramanı. Cadaloz bir kadının kabalıkları..." Ona ne demeli...

Sen kendine bak söylevci papağan! Camille gözlerini ona dikiyor. "Vatanından olmuş *Iroquois**, sen kendine bak, kurt kafalı. Sen bir işe yaramazsın. Haydi yoluna...

"Sana daha önce söylemiştim. Büyük öfkenin dönüşümü. "Henry Marcel işte layığımızı buldunuz." *Vanitas vanitatum.*

"Ya siz aziz Romain Rolland. Çirkinlik nedir sizce? Terkedilmemek için dizlerinin üzerinde yalvaran bir kadın mı? Sonsuza dek donuk alçaltılmış kalbim mi? Çıplak, çıplaktım Mösyö Rolland. Dizlerimin üzerinde ve çırılçıplak."

"*L'âge mûr*'ü sevmediniz, hakkımız bu. Ama bize kolay yolları gösterin. Size de biraz saygınlık gerek. Özellikle eleştirilerinizi yazarken. 'Rodin'nin dehasını karikatürleştirmeye çalışan fazlasıyla kararlı bir zevk anlayışı.' İyi saldırıyorsunuz Mösyö Rolland. Canımızın istediği gibi.

Camille ona doğru yürüyor. Gözlerini dikti. Ağzına geleni söylüyor.

Eugène Blot Camille'i alıp götürüyor. "Skandal istemez." Doğru. Onun sergisi, onun gecesi. Eugène'in de gecesi. Satış yapacak, değil mi Mösyö Blot? Ben bedavayım. Bana çoktan ödemede bulundunuz, iki misli ödemede, öyle değil

1701'e kadar Ontario civarına yerleşip Fransızlarla çarpışan yerliler.

mi?

Mösyö Blot korkuyor. Camille karşısında, yanakları kıpkırmızı, gözleri bıçak gibi, teni kuru. Neyse ki Jammes onu tutuyor. Paul geri gelecek.

Az önce onları göremedi. Kürkler cehennemi, gülen hayvanlar, omuzlarına sarıyorlar, boyunlarına doluyorlar, ayak bileklerine sürtüyorlar. Güzel dünyaların uydurduğu kılıf! Yenmiş! Oyulmuş! Bitli!

Mösyö Blot Camille'e engel oluyor. Saat geç oldu. Camille bağırıyor: "Sizleri evime davet ediyorum. Atölyeye! Geceyi noktalayalım. Şampanyam var." Yayıncıya dönüyor: "Mèlanie'den istedim! Tam çıkmadan önce, içecek bir şeyler al dedim. Bana para vermiştiniz hatırlıyor musunuz? Sergim için. Kutlamamız lazım. Sizleri bekliyor."

Eldivenler! Kap! Kapüşon! Francis Camille'i tutuyor. Camille istemiyor. İyi o. Eugène Blot onu arabaya kadar götürüyor. Fırtına iki misline çıktı. "Paul'e söyleyin bizimle gelsin. Babasını götürecekti."

Baba!

Camille nefes alıyor.

İki erkek üşüyor. Atlar endişeyle bekliyor. İyice sarınıp sarmalanmış sürücünün insan hali kalmamış. Afişteki yazıyı yüksek sesle okuyor Camille: "Camille Claudel'in büyük sergisi. 4 Aralık–16 Aralık 1905."

Eugène Blot'nun içi rahat. İyi bir fikirdi. "Mutlu musunuz?" Camille ayaklarının dibindeki karlara bakıyor.

"Artık çok geç Mösyö Blot."

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Benim yerim burası değil, beni bu ortamdan kurtarmak lazım; ondört yıllık böylesi bir yaşamdan sonra, avaz avaz özgürlük istiyorum..."

Eğer bacakların kusursuz olsaydı!
Beni kolay elde ederdiniz.
Gerçekten satılık mı?
Satılık neden olmasın?

PAUL CLAUDEL, *Le soulier de satin*

Doğal güzelliklerimi ortaya çıkaran güzel şapkalar, güzel giysiler satın almalıydım kendime. Bu sanat daha çok ihtiyar sakallılara, aptal suratlı kadınlara göre, doğayı paylaşan bir kadına göre değil...

Burada ödüllendirilmeler, yapılacak büstler, büyük adamlar, yemekler yok.

"– Dünyevi bir vatan istiyorum
Benimle aynı soydan olanlarla,
Kardeşlerim karanlık bir gecede...
– Seni çağıranlar deliler "*

Büyük gösteri bitti. Ona *Légion d'honneur*'ü satmazlardı bile! Parası olsaydı da!

Camille Montdevergues Akıl Hastanesinde.
Burada madalyalar yok. Yalnızca numaralar var.

* Camille Claudel.
Paul Claudel, *Le pain dur*

"Çocuksu bir şey sonsuza kadar..."

"Camille binlerce rengin birbirine karıştığı, tüylü, kurdeleli şapkalara, abartılı giysilere isyan bayrağını çekmişti. Çünkü bu olağandışı sanatçıda bir aşırılık, sürekli çocuksu bir yan vardı...

HENRY ASSELIN

Bourbon Rıhtımındaki iki odası tütüyor konuklarla. Duman bulutunun ardında Mösyö Asselin onu görmeye çalışıyor. Asselin divanın bir köşesine kıvrılmış, yatağın orası burası patlak, eğri büğrü. Mösyö Asselin ürperiyor, kalbi paramparça. Sonuna kadar kalacak. Camille için elinden bir şey gelmiyor. İzliyor. Hepsi bu.

Bu akşam ilkbahar, şampanyanın zincirlerinden boşanmış temposuyla sıçrıyor. Asselin, orası burası patlak yatağın üzerinde, yanındaki yaşlı mermere bakıyor. Daha geçen gün Camille elini mermerin üzerinde dolaştırıp sevecenlikle: "Zavallı ihtiyar mermer. Tıpkı benim gibi Mösyö Asselin. Kof!" diye mırıldanmıştı.

Camille ona anlatmıştı. "Mağrur" mermerler vardır, bir de "kof" mermerler. Bir aletle dövüldükleri zaman kimilerinin güzel bir sesi vardır; kimileri yalnızca "kof" bir ses çıkarır. Çatlamaya hazırdırlar. Hâlâ güzel olan omuzlarını silkmişti. "Çürüktürler yani.

Yatağının ayakucuna ihtiyar taşları yığmıştı. Oradan buradan toplanmış. Mösyö Asselin yerdeki yığına bakıyor. O olayı hatırlıyor.

Gene böyle bir gecede, yiyip içip eğlenenlerle birlikte sabah-

lamıştı. Camille darmadağınık, üzerinde eski iş gömleği, "Mösyö Asselin... Sonuna kadar kalırsınız, değil mi? Öyleyse beni izleyin," demişti.

Camille onu *surlara* götürmüştü. Başı toprağa doğru, kırık taşların yanındaydı. Ağlıyordu. Mezarlıkta bir ihtiyar kadın. Yoksa bir ölü çocuk mu? Asselin böyle düşünmüştü. Çöplerin arasında, ilkbahar rüzgarında, kirli bir şafak, Camille –gözleri torbalı ve Asselin yanında sessiz– onun bu yaşlı yüzünden korkmuştu.

Yürüyor, bir ayağının üzerinden diğerine sekiyordu, hızlı, giderek daha hızlı. Onu izlemekte zorluk çekiyordu. Tek söz yok. Paris surlarındaki uzun dinleniş, o kadar. Sonra geri dönüş. Açıklamasız. Birkaç konuk yerlerde sızmıştı, birkaç enkaz. Onlara bakmamıştı bile. "Yarına Mösyö Asselin. Büstünüzün bitirilmesi lazım."

Başlangıç... Blot Sergisinin gecesi. İnsanlar –dostlar, gazeteciler, sosyete kadınları– Camille'in evine gelmişlerdi. Tıpkı bu geceki gibi Asselin de oradaydı. Hiç bitmeyecek bir gece. Şampanya su gibi akıyordu – "onaltıncı bölgeye yaraşır bir ziyafet". Asselin bunu nasıl becerdiğini düşünmüştü. Blot ona borç para vermişti. Mélanie içki dağıtıyordu. Sonra Mélanie kaybolmuştu. Sadece koşuşturan sıkı, yağlı bir çift bacak. Birkaç sosyete kadını karşı çıkmıştı. Gitmek gerekliydi: "Hem zaten tanımadığımız insanlar var!" Kendilerini rahatsız hissediyor, ceplerini yokluyorlardı. Kimileri de çantalarına sıkı sıkı sarılıyordu.

"Bakın. Elleri yüzüklerle dolu! Ve boyun incilerle..." Puro dumanları arasında belirivermişti. Asselin o gece gördüklerini asla unutmayacaktı.

Bir elinde tıpkı dengesiz bir tepsiymişcesine mavi elbiseyi, kapı, eldivenleri, birkaç saat öncesinde bağladığı botları tutuyordu. Diğer eliyle bir adama dayanmıştı – hayır bir insan enkazı, bir serseri, sakallı, sendeleyen kabuk bağlamış biriydi sanki adam. O da Virgilius'un anlattığı Volsque'lar kraliçesine benziyordu. Ama altın yayın, sırta atılan kaplan

derisinin, Diana'nın kalkanının yerinde gözlerini onlara dikip sırıtan bir hayvan vardı. Anlaşılmaz sözcükler.

Sessizlik. Herkes çekiliyor. Camille ciddiyetle Eugène Blot'ya doğru ilerleyip önünde diz çöküyor ve katlanmış giysileri temizlemeye kalktığı mendile varıncaya dek görkemli bir şekilde ona geri veriyor. Asselin haykırmak istiyor – diğerleri gibi. Paul. Paul'ün yüzü! Asselin onu da unutamayacak! Şair fosilleşiyor adeta. Yalnızca Francis Jammes yapmacıksız parçalanan bu ruha kulak verip Camille'e yaklaşıyor, onun kalkmasına yardımcı oluyor, yanağını okşuyor.

O gece zafer çığlıkları atılmışlardı.

4 Aralık 1905'ti.

Giysileri törenle geri verdiği zaman Asselin de Mirbeau da anlamışlardı her şeyi. Manastır ya da cehennem. Artık acele etmek gerekiyordu. Camille ateşi körüklüyordu. Kalbini parçalıyordu.

Hepsi geri gelmişti, oburlar, soytarılar...

"Mösyö Mirbeau bir şey yemiyorsunuz. Siz de Asselin. İki sadık dostum benim!" Gülmeyle karışık birkaç hıçkırık. Camille başını yazarın omzuna dayıyor. Narin boynun çevresindeki kollar titriyor. Kim onu gerçekten düşünüyor? Belki şehirdeki sanrılı gezintilerinde orada burada rastladığı, eğlenceden birkaç saat önce o gün sokaktan topladığı serseriler...

"Yemeği hatırlıyor musunuz Mirbeau?... Size hiç söylememiştim. Yemeğimiz. Size dayanamayacaktım az daha. Zavallı Mirbeau! Görüyorsunuz tam zamanında kurtuldunuz. Ama siz benim sanat eleştirmenimdiniz. Ben bu türün insanlarıyla birlikte uyumam." Mavi alaycı gözleri gözlerinde.

"Ne yazık. Yapabilirdim..." Camille gitti.

"Belki...

Camille yanında, dudaklarına dokunuyor. "Size saygım var. Daha da zor bu..."

Bir nefes – onu öptü mü Camille? Ne demek istedi?

Camille hakkında dahi sözcüğünü ilk o kullanmıştı. 1895 Mayıs Sergisiydi. Birden kendini eşsiz bir şeyin karşısında bulmuştu, doğanın başkaldırısı: Dahi bir kadın– *Les causeuses*. Camille'i tanımak istemişti. Üstadın yanında birkaç kez Camille'le karşılaşmıştı. Onu baş başa yemeğe davet etmişti. Zaten ayrıldıkları söyleniyordu. Yemek!

"Doğanın başkaldırısı!" Böyle yazmıştı. Ve işte Camille'in geldiği nokta! Masalsı bir "kloşar kadın" Güzel dünyaya zavallılıklarını sunan, yakıp yıkan gözler, "zaten kendisi için binbir zorlukla toplanan" o az parayı da "saçıp savuran" kadın! "Tabii aziz Mösyö Blot, anladı o. Sadaka istemiyor. Çok kolay. Üç atölye! Alma köşkü! Gerçek siparişler! Ona bunu sunun. Sadaka değil. Daha saygılı davranın ona.

Mirbeau duvara dayanmış, hâlâ hareketsiz. Kimse bilmiyor. On yıl önce o yazıyı neden yazdığını şimdi anlıyor!

Toplumda gözden düşmüş. Anarşiyi andırıyor. Biraz sonra onu tutuklayacaklar, neden olmasın? Aylardır neden kuşkulandığını bilmeksizin bunu bekliyor Mirbeau.

Camille Claudel: Bir dahi. Cüret etti. "Rodin'nin yanındayken." Mirbeau elini kahin gözlerinde dolaştırıyor. "Mösyö Rodin daha çok olay yaratıyor ama Camille daha devrimci. Toplumu gündeme getiriyor ve...

"Bağışlayın beni aziz Mirbeau, çok endişeliyim... Camille dışarıya kaçtı, gecenin içinde yalnız, fırtına çıkmak üzere.

"Artık pek bir şey yapamayız Asselin. Onu izlemek istediği yolun sonuna kadar bırakmak lazım. Özgür. Eğer onu seviyorsak... Bir dahinin ne olduğunu bilir misiniz Henry? İlkçağlarda her insanın geleceğini yönlendiren bir tanrısallık. Ona ihtiyacı olan bizleriz Henry."

Mirbeau taslaklara, nemli bezlere sarılı maketlere, Asselin'nin büstüne bakıyor. Yarın her şey kaybolacak. Her ilkbaharda atölye birdenbire boşalıyor. Satıyor mu? Kimse bunu bilmiyor.

Tutku

"Ne resim ne heykel
Kutsal aşka yönelen bu ruhu avutabiliyor
Kutsal aşk çarmıhla kollarını açmış bize."

MICHELANGELO

Artık Camille'in son gecesi başlıyordu.

Kırk yaşında. 1905, 1906... Kırkiki yaşımdayım, kırküç yaşımdayım. Kırkbeş yaşımdayım. Kaçıyor. Gökyüzü ağlıyor. Koşunun dönemeçleri. Deli? Sokaklar. Dönüp dolaşıyor. Yenilgi. 27 Kasım. Camille sabaha karşı dörtte evinden kaçtı. 1909–1910–1911. Nerede olduğu bilinmiyor. Koşuyorum. Telaşlıyım. Kör bellekli Kent. Ne zamandan beri Kent insanları yutuyor. Adımlarım. Nereye gidiyor Camille? Durdu. Gri sınır burada, oturmak. Bacağı, kanıyor şimdi. Soluk soluğa. Atılıyorum. Boğaz. Acı. Artık acı istemiyor. Kalbi sıkışıyor. Kalbim. Mösyö Rodin! Kaldırım. Kurşunlu kaldırım taşı. Oturdu. Onu çağırıyor. Fırtına. Ateşten gece. Cehennem azabı!

Ya ben, ben onu sevmedim mi?
Benim de yakınmaya hakkım yok mu?

Su birikintisi yükseliyor. Gömülen çorabının çevresindeki fokurdamayı seyrediyor. *La petite fée des eaux* (Suların Küçük Perisi). 1890. "Hatırlıyor musun Mösyö Rodin?" Kirli suyu tokatlıyor.

Pantolonu, bacakları görüyor. Rodin titriyor. O da üşüyor. İkisi bu iğrenç yağmurun altında ne arıyorlar? Geçen

gece, yok geçen yıl... Biron köşkünün penceresinde ışık. Kaçıyor. Onu yine görmek istiyor. Paris'te Varenne Sokağında yaşıyormuş artık. Büyük kapı. Arkadan dolaşmalı. Tırmanmak. Işıklar. Soğuk gecenin arkasında. Camille büzülmüş. Fonograf, yayılan müzik. Rodin'nin arkası dönük. Eğer cam olmasaydı Camille ona dokunabilirdi. Resim yapıyor, ama eli titriyor. 1910 mu? Rodin yaşlı değil. Camille onun elini tutmak için ilerliyor, eskisi gibi ısıtmak... Odanın dibinden, saçları oksijenle açılmış, yüzü pudralı bir ihtiyar kadın cılız kollarını sallıyor – gürültülü sahte mücevherlerin ışıltısı.

"Şuna bakın! Bu kadın azmış."

Kabus bu. Camille onu görüyor, korkudan donmuş; Roger Marx – Charles Morice. Burada ne arıyorlar? Camille kendini tutuyor. Bağıracak.

Mösyö Rodin plak koyuyor. Camille duyuyor. Gıcırtılar. Bum! Bum! Şimdi de mum. Camille soyunuyor. Dans ediyor. Üstat bağırıyor: "Olağanüstü sevgili bir alev gibi fethediyor." Ve öteki hıçkırığını tutuyor: "Ben kızkardeşiniz Maria'nın yeniden doğuşuyum.

"Aşkta kutsal olan ne kadar yan varsa, Matmazel Claudel bu olağanüstü esere yerleştirmiş, *Çakıntala*. Charles böyle yazmıştın – şimdi bak ve beni ne hale getirdiklerini anla!"

Camille düştü. Kalbinin artık çok ağır, yüklü kütlesi. Yerinden kalkan Charles Morice'i görüyor. Babasına benzeyen Charles. Charles odadan çıkıyor ve Rodin tepinmeye başlıyor. "Gidin hepiniz. Düşesle benim size ihtiyacımız yok."

Camille yere doğru kayıyor. Kafasını cama çarparken kristalimsi bir ses çıkıyor, ding! Mösyö Rodin atılıyor. Pörsümüş yüzünü cama yapıştırıyor. Cam yanıyor. Gece sonsuza dek boş. Cehennemin bile bir kül tadı vardır! O gittiğinden beri...

"Gözleri yalnızca paranızda olan bu insanların hepsini kovun. Dikkatli olun. Bahçede sizi öldürmek isteyen kıskanç kadınlar var." Rodin geri çekildi. Kapı açılıyor. Konuklar

gidiyorlar. Birer birer. Sessiz.

Bir ses son kez fısıldıyor. "Onu artık rahatsız etmeyin ben buradayım. Her şeyle ilgilenirim. Mösyö Rodin benim! Ben Choiseul Düşesi."

"Haydi Dora, saldır!"

İhtiyar adam kadını kaldırıyor. Kör ama suda yatan bedeni farketti. Birisi acı çekiyor, inliyordu. Çok yakında. Camille köpeği okşuyor, hayvanın vücuduyla bir an ısımıyor. "Teşekkürler Mösyö. İyileşirim şimdi. Fenalaştım herhalde."

Kabus! Utanç! Bütün bunlar gerçek. Herkes onu uyarmıştı. Mösyö Rodin'nin ahlaksız, küstah bir esin perisi var, ihtiyar bir düşes, Biron köşkünde birlikte kalıyorlar. Mösyö Rodin mi? Olanaksız!

"Artık çalışmıyormuş." Camille gülümsüyordu. Başka şeyler uydursunlar! Şafak vakti giysisinin omuzu yırtık, yüzü gözü toprak içinde. Her şey gerçekmiş. Neden Dora? Düşesin köpeği, onu öldürmemiş miydi? Neden?

"Aşkların en büyüğünün göstergesi, sevdiğine hayatını vermektir."

Kent sessiz. Gözyaşları labirenti.

Kalan bekliyor.
Biri kapıyı açıp itsin.
Kimse yok.

Camille kayboldu. Eve dönmek istiyor. Kaldırım taşlarını birer birer sayıyor, yeniden sayıyor. Sert taşlar. Çorabı, çorabım bırakmış. Düşüyor. Pürüzlü toprakta kayıyor elleri. Solgun ve engin.

İsa ilk kez düşüyor.

Ve vahşi ve çorak yerlerden yalnız başıma çıktını,
elimde,
Bir kap; kum çölünü aşarken.
Kap kırıldı.
Ve gözyaşı damlaları üzerime döküldü.

Gökyüzü mora çalıyor. Flap! Flap! Flap! Iselette Şatosu. Araba. Geçtiler.

Siz kutsal Anne o ilk ve tek çocuğun ölümünü
gördünüz...!
Elveda...! Elveda benim parçam!

Camille ayakta ne ilerliyor ne geriye dönüyor. Bakıyorum. Bekliyorum. Yağmur durdu, rüzgar kesildi. Yer yer paramparça yalnız kadın. Ölmesi gerektiğini hatırlıyor.

Saat duruyor. Kan. Gözyaşları. Tükürük. Ona doğru gidiyor. Çalışması bitti. Zavallı çiçekler, çiçeklere sımsıkı sarılıyor. Kalbine dayalı güllerin her notada yaprakları dökülüyor. Şarkı söylemeye başladı.

Ve ağla, ağla...

Yaklaşıyor, onu duyuyorum.

...Artık gözyaşlarına mahkum
Onu böylesine inciten
Dalgaların yeni katliamı
Şimşekle Okyanusun arasında
Boşluğa sesleniyor
Ve ağlıyor...

Karşı karşıyalar. Şarkıcı paltosunun önünü açıyor. Bir çiçek kalmış. Gömlek kuruyor. Özenle Camille'in yüzünü

temizliyor. Çamurlu, kirli kumaştan bir çiçek açıyor. Yaşlı şarkıcı uzaklaşıyor. Camille, elinde çiçek. Birkaç damla daha... Atılıyor.

Ona son bir kez bakalım, bırakın. Onun altıncı duraklaması.

Sarhoş olduğum ve düzgün yürüyemediğim için
gülün bana!
Kaybolmuşum ve neredeyim bilmem.

Camille ikinci kez düşüyor. "Benim küçük körebem Paul Victoire'la birlikte küçük eller. Böyle böyle yapar..."

Dört ayak üstünde, destek alıyor, dişikurt, tüyleri diken diken. Boğuk sesler çıkartıyor, kan içinde yüzü, geriliyor. Işık onu açmaza sokuyor. Şafak uzakta, onu kokluyor. Çılgın, direnemiyor, geriye çekiliyor. Tehlikeli olmaya başladı. O kadar az yer bıraktılar ki ona. Giriş kapısı, oraya saklan Camille. Camille gel.

Kim arkamdan şapkamı çekiştiriyor?
I like some drink. Two little girls in blue...

Yeniden valsileşiyor. Hayvan eğitmek yok Mösyö Rodin. Gökyüzü gürlüyor kana boğulmuş.

"Artık işin sonuna geldim. O kopuk çeşitli yollardan heykellerimi ele geçiriyor ve zengin sanatçı dostlarına veriyor, onlar da karşılığında madalyalar, övgüler yağdırıyorlar... Sözümona büyük yeteneğim kendisine epey kazanç sağladı!"

Kentte bir kadın konuşuyor. Yalnız. Yürüyor. Evinin yolunu bulmaya çalışıyor. Herkese açıklamalarda bulunuyor. Karşılaştığı insanlar kayıtsızca ona bakıyorlar. Yalnızca kirli, hepsi o!

"Beni mahsus kaçırdılar onlara fikir vermek için,

yaratıcılıklarının ne kadar sınırlı olduğunu biliyorlar. Kurtların kemirdiği bir lahana gibiyim. Yeni filizlenen her yaprağımı yiyorlar..."

Yüzünün saflığı yükselen güne doğru kayıyor, el değmemiş neredeyse şeffaf.

"Ve tek düşüncesi bir yere gidip uyumak...
Sırtıma bir kaldırım taşı koyun."

"Onu cezalandırmamak diğerlerinin cesaretini artırıyor; bunu iyi belle."

İsa'mn dokuzuncu durağı. 1913 baharı.

"Yaşlı ve kanlı gözler son kez bize doğru.
Kimiz biz? Onu uzun süre yanımızda tutamayacağız...
Ve ona bağırıp yargılayan kalabalık elinin kirini yıkıyor..."

PAUL CLAUDEL,
Le chemin de la Croix

"Sayın Doktor,

Dün Ville-Evrard Akıl Hastanesinin yöneticisiyle görüştük. Belgeler yeterli... Eğer mümkünse tecridine bugün geçilmesini istiyoruz.

Sayın Doktor en...

"Onu söğütlerin kıpırtılı gölgesinde, Bourbaı Rıhtımındaki atölyesinde, üzerinde beyaz gömleğiyle görüyorum, yalnız şu *La vague* şiiriyle yavaş yavaş yıpranıyor.. Sabırla sabahtan akşama kadar... Yıkılacak..."

Bir horoz ötüyor. Camille Montdevergues'de hâlâ uyumamış. Villeneuve güneşin bakır ışıklarıyla uyanıyor.

"Tam tarihi belirtmekten çekiniyorum. Büyük bir önemi mi var bunun? Sanatçı tüm yaşamının çağdaşıdır. Anılarında yer almayan bütün olayları duyumsar..."*

1897 yılının sonuydu.

Camille otuzüç yaşındaydı.

Biri Beni Teslim Edecek

"Ne, sizin İsa'nız bu mu? Gülünç.
Yaralı ve pis
Ruh doktorlarının ve polislerin yerini alınış."

PAUL CLAUDEL, *Chemin de Croix,**

Kapının arkasında, eski koyu renkli bir paltoyu üzerine çekmiş biri kıvrılmış yatıyor.

Bir kez daha düştüm ve bu sonum...
İsa üçüncü kez düşüyor,
Ama artık Golgota'nın zirvesinde.

Atölye. Hepsi gitmişler. Kirli kozalarının ardındaki heykelleri görüyor. Katlamlmaz pislik yayılıyor, ihtiyar kemirgenin çalıştığını duyuyor. Embrion ve ölüm bizden ayrılıyor.

Saat belki altı var yok. Serçeler küçük cıvıltılarla ilkbahardan yemleniyorlar. Öldürecek. Aşklar zamam, hâlâ yeşeriyor, muzip. Touraine'e doğru yola çıkma zamanı... Azay–le–Rideau... Vaatler...

İlk gürültüler – "Bütün geçişini kaplıyor kapıcının zehiri. Koşup kepenklerini kapatıyor. Çabuk! Camille telaşla kepenkleri sağlamlaştırıyor. Her şeyi kapat. İçeriye kimse giremesin. Hiçbir zaman...

Bir akşam kapının altından bir kağıt sokulmuştu. Ödemesi gerekiyordu. Sonra mahkum edildi. Çırpınıp bin frank buldu. Heykeller söz verdi. İşi değiş tokuş aracı haline geldi – boş vaatler, gecikmeler...

Gülmeye sığındı, şölen. Neresi olursa olsun yeter ki onu

* Paul Claudel, *L'oeil écoute*, "Camille Claudel"

bulamasınlar! Elbisesi yırtılmıştı, artık hiçbir yere gidemezdi. Yorulmuştu, koşmaktan vazgeçti. Ve ancak o anda, tam o anda tüm çıkışları tıkadı.

Son heykelleri, çatlak mermeri ve delik deşik yatağının yanındaki taşları kırmak kalıyordu geriye.

"Büstünüz güllerin yaşadığını yaşadı."

Mösyö Asselin son dostu, onu da paramparça ediyor. Alçıyı ezip vuruyor, saldırıyor. Gücü iki katına çıktı. Saat belki yedi oldu. Komşuları duyuyor, ama duymamazlığa geliyorlar. Az sonra bitecek. Ailesine, polise haber verildi, ne yapacağı belli olmaz...

Yarın çöpçü artıkları toplar. Surların orada bir yere gömer. Her ilkbahar olduğu gibi. Emirler böyle. Onun için para alıyor çöpçü.

Geriye bir tek o kaldı.

BABAN SABAH SAAT ÜÇTE ANSIZIN ÖLDÜ.

3 Mart 1913. Bir telgraf kapının altından atılan. Mektubu okumadı. Yedi gün kaldı, yedi gün. Yeter.

"Gerçekten, gerçekten söylüyorum size, biriniz beni teslim edeceksiniz.
–Tanrım o kendim olmayayım?"

Gece bitmedi. Camille kıpırdanıyor. Ne bir hareket ne de bir ses. Biliyor. Şafağı bekliyor. Onları bekliyor. Kimler gelecek? Kaç kişi olacaklar?

Bir haftadır dışarıya çıkmadı. Yemek de yok. Gereksiz hareket etmek yok. Çıplak. Daha hazırlıklı olmak için, arınmış.

Her şeyi almışlar, gizlenecek şey yok.

Korunmasız, cam gibi çıplak.
Bütün insanlara ve keşiflere teslim.

Bütün atölye üzerine geliyor. İçeriye girdikleri an boşluk onu yutacak, sonsuza dek dengesini yitirecek.

Gece berrak. Şafak acele etmeden çöküyor. Yumuşak bir sabah. Damla damla. Atölyede tek bir figür. Benzersiz.

Korkuyor. Bu yüzden hareketsiz. Yalnızca dudakları kıpırdıyor, yavaşça. Ayakta ve yavaş yavaş can çekişiyor. Kendini savunmayacak. Kılıcı bekliyor – boynunun kenarındaki küçük damar hızla atıyor. Kılıç acıyı kesecek.

"Ruhum ölesiye kederli."

O bile terketti! O bile! Onüdört durak duvara çakılı. Yakın tarihli gazetelerden birinden kesmişti. Çarmıhında sessiz. Hayaller!

Ya Paul! *La jeune fille Violaine*'i (Genç kız Violaine) yazmıştı. –"Skandalı önlemek lazım. – "Utanmaz, cehennemlik" – cüzzam. Paul! Cüzzam. Yüzü hiç oynamıyor. Zavallı Violaine!

Gözleri – biraz daha irileşti. Tam orada, ayaklarının dibinde, sakına sakına, kaçamak, büyük solgun gözyaşları ve ilerliyor ve tırmanıyor. Kepenkler aydınlanıyor. Biliyor, bekliyor.

Sanki tüm dünya yokolmuş gibi, hiç ses yok. Çıkacak. Her şey yokolmuş–Paris yok, kentler yok, o ülke yok – sonsuza dek, hareketsiz topraklar, dondurulmuş çirkef kuyusu!

Yalıyarın yanında, yukarda, Géyn'e ilk o ulaşmış duruyor. İlk o ulaşmış. Dönmek zorunda. Onu birisi itecek.

Şşşş

Siz acıyın! Yardım istiyor. Onu terketmeyecekler. Ölecek. Onu burada böyle unuttular. Öylesine çok oldu ki.

Birden peydahlandılar, botları, kaskları. Kapı kırıldı.

Sürü, yığını halinde üzerine çullanıp tıpkı bir ceylanmış gibi boğazından tuttu.

İşte vurup yere fırlattılar onu. Hiç konuşmuyor. Çıplak bir kadın, dayanılır gibi değil.

Kendini bırakıyor. Sessiz. Kanatları budanmış. Deli gömleği yıpranmış.

Dışarda ambülans bekliyor. 10 Mart 1913. Atlar kamçıyı yiyince kişniyorlar. Tel örgüler, araba sarsıntıları...

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Bundan tam ondört yıl önce bu gün, atölyemde her bakımdan tehditkâr, silahlı, botlu, kasklı iki zaptiyenin girişinin sevimsiz sürprizini yaşamıştım. Bir sanatçı için acı bir sürpriz, ödüllendirilmek yerine başıma bu geldi! Zaten böyle şeyler hep beni bulur...

Akıl Hastanesinden Mektup

"...Ayrıcalıklı bölümde kalmak istemiyorum, mektubumu alır almaz, senden, beni eski yerime hemen göndertmeni rica ederim..."

"Bir tek şeyin eksik, git; tüm varlığını sat ve yoksullara dağıt. Servetin gökyüzünde. Sonra gel ve beni izle."

Marc'a göre İncil

Yoksullarla yoksul oluyor.

Camille ayrıcalıklı olmak istemiyor.

Koğuşta kalacak.

En alt düzeyde. Paul'üm, sonuncular da birincidir değil mi?

"Yaşamak öğütlenir.
–Benim öğüdüm ölüm.
Alçakça, adice, bu kadar erken uyanmış olmaktan hoşnutsuz iki görevliyle..."*

* Paul Claudel, *Le pain dur*, 1913

Yasak

"Denizciler eğlenmek için, sık sık
Alırlar albatroslarını, denizlerin engin
kuşları...

Mart 1913

"Camille ayın onunda, sabah Ville–Evrard'a kapatıldı. Bütün hafta perişan oldum.

Deliler Ville–Evrard'da. Tıpkı hasta zavallı bir sığırcık kuşu gibi, yumuşak sesiyle durmadan İngilizce konuşan kadın. Hiçbir şey söylemeden bağıranlar.

Koridorda oturmuşlar başları ellerinde. Bu ruhların korkunç hüzünleri...

Paul Claudel, *Journal.*

17 Mart 1913

"Beni ...evinde gördüğünde öyle genç ve parlaktım ki şimdi beni tanıyamazsın. Ziyaretini sabırsızlıkla bekliyorum. İçim rahat değil. Başıma gelecekleri bilmiyorum. Sanıyorum sonum kötü olacak!!! Bütün bunlar bana çok acayip geliyor! Eğer benim yerimde olsaydın anlardın... Eski komşun Marki'yi hatırlıyor musun, kapatıldıktan otuz yıl sonra ölmüş. Ne feci.

Benim başıma gelecek şeyler değil.

Paris'te bir yerde Mösyö Rodin'ne yarım felç inmiş.

"Rose Beuret'nin aktardıkları: 'Kimi zaman beni tanımıyor. Şöyle diyor: Karım nerede? Ben de: Buradayım, ben sizin karınız değil miyim? diyorum. – Evet ama Paris'teki karım, onun parası var mı acaba?...'

(...)

Odasında oturuyor, açık pencerenin önünde. Onunla yavaşça konuşuyorum...

'Büyük İsa'nızın koruması altında, burada iyisiniz.

–Ah, diyor bir kez daha, kırılmış bir tavırla, o çalışkan bir adamdı!'

Judith Cladel"

17 Mart 1913 Ville–Evrard Akıl Hastanesinin başhekimi şunları yazıyor:

"Bir dahaki Paris'e gelişinizde, eğer bir komplikasyon çıkmazsa –ki bu çok az bir olasılık– Matmazel Claudel'i ziyaret edebilirsiniz, akli dengesi ve sağlığı genelde oldukça iyi.

Matmazel Claudel'in ziyaret edilmemesi, sağlığı konusunda kesinlikle bilgi verilmemesi emri bundan birkaç gün sonra kararlaştırıldı.

...Yuhalamalar arasında, yeryüzünde sürgündeyim.
Dev kanatları yürümesini engelliyor onun.

CHARLES BAUDELAIRE.

Size Randevu Veriyorum

"Don Camille: Bana verdiğiniz çok değerli bu şey de ne? Hiçbir şeyin kalmadığı, orada bir yer mi?...

PAUL CLAUDEL,
Le soulier de satin

"Sayın Büyükelçi,

Mezarının üzerinde 1943–392 numaralarının yazılı olduğu bir haçtan başka bir şey yoktu. Matmazel Claudel'in ölürken, anı için saklanmak üzere bile olsa değerli hiçbir evrağı yoktu, resmi evraklarda da bir şey bulunamadı. Sayın Büyükelçi..."

"Sayın Vali,

Paul Claudel'in ailesi şairin evrakının arasında bir kopyasını bulacağımız mektubu bulmuştur. Paul Claudel ailesinin mensupları, Paul Claudel'in büyük ablası, eşsiz sanatçıya yaraşır bir mezar yaptırmak istiyorlar."

MEZARLIKLAR MÜDÜRLÜĞÜNDEN CEVAP

"Mösyö,

Madam Camille Claudel'in mezarının taşınması talebinde bulunduğunuz mektuba cevaben, size belirtmek isteriz ki; 21 Ekim 1943'de ölen sanatçı, Montfavet Mezarlığının Montdevergues Hastanesine ayrılan bölümüne gömülmüştür, ancak arazi istimlak edildiğinden mezarın kaybolduğunu size üzüntüyle bildiririz."

Jean-Louis Barrault

"Tiyatro insanın kendisine, deliliğe, şansa, kazaya, yaşama yasasına ilişkin canlı yorumudur."

NOVALIS

Sırtında çantası, Brangues'a çıkan dar yolda bir genç adam yürüyor. Kendisiyle görüşmeyi kabul eden şaire altı kilometre kaldı. Paul Claudel yetmişbeş yaşında. Neredeyse yirmi yıldır, "hayatının özeti", *Le soulier de satin* isimli eseri tiyatroyla buluşmayı bekliyor.

Genç adam cesaretli. Comédie-Française'de yaklaşık beş saatlik bir gösteri.

Bindokuzyüzkırküç. Oyunun ilk gösteriminden bir ay kadar önce yetmişdokuz yaşındaki ihtiyar bir kadın Montdevergues Hastanesinde ölüyor. Adı Camille. Tıpkı erkek kardeşi gibi "Camille le Maure" da her gece *Soulier de satin*'in ilk sahnesinden itibaren ateş cehenneminden çıkacak.

"Tutsak ruhlara özgürlük."*

"Zorla hapsedilen kadın çıktı! Hücreden çıktı... Doğan güneşle su yüzüne çıkan bir deli değil, korkmuş bir ihtiyar... Tanrı dünyayı yaratırken cesaret bulabilmek için gözleri önüne bu yüce yüzü koymuştu!"**

* *Soulier de satin*'nin son repliği (Claudel ekliyor: "Orkestranın bütün enstrümanları birer birer susar.")

** P. Claudel, *Seigneur apprenez-nous à prier*

Öykünü burada mı başlıyor...

Altı yaşlarında küçük bir kız çocuğu, güneşli bir öğleden sonra Normandiya'da bir bahçeye giriyor. Genç adam orada. Yanında, "gülümseyen melek" gibi bir kadın duruyor, adı Madelaine. Gözlerini ondan ayırmıyor. Adamın yanında biri var. Bir oyuncu.

Paul Claudel koyuyor sahneye. Ellili yıllar.

Her şey burada mı başladı...

Oniki yaşındayken onu ilk kez tiyatroya götürüyorlar. Güneşli bahçeye kavuşuyor. Onları tanıdı. Jean-Louis Barrault *Tete d'or*'u ilk kez sahneleme cesaretini gösterdi. Altmışlı yıllar.

Şair ölmüştü. Onunla tanışamayacak.

Her şey burada mı gelişti...

Kalbimi sonsuza dek orada parıldayan ağaçların altında bırakmıştım: *Tete d'or* ile *Prenses*'in ilk aşk konuşmalarını yaptıkları salonda. Onlardan artık hiç ayrılmak istemiyorum.

Binbeşyüzelliyedi. Yaşlı bir adam ölmek üzere. Sekseniki yaşında. Üstadın içi sevme duygusuyla kaplı. Kadının adı Anguissola. Otuz yaşında bile değil: Bir sanatçı, bir "meslektaş", ilk ve son öğrencisi. Michelangelo resimlerinden birini ona gönderiyor: "Kendi elinle bitirdikten sonra yağlı boyaya geçirirsin" diye.

Daha çok Michelangelo adıyla tanınan Buonarotti'ye bağlanıyor kadın. Birkaç yıl sonra kör oluyor... çocuklarıyla birlikte bir köşeye çekiliyor. Altmış yıl sonra ölene dek büyük saygı görüyor, portresini de yapan Van Dyck onu ziyaret ediyor. Neredeyse yüzyıllık.

Öykü buradan mı fışkırıyor...

Kumpanya kuruldu. Benim kumpanyam.

Bir öğleden sonra, bir heykeltraşın atölyesinden içeriye girdim. Bakırlar, bronzlar, taşa yontulmuş bir büst duruyor kenarda. Bütün bunlar beni çok etkiledi.

Başka bir kıtaya açılmayı bekliyordu dev kapılar. Bilmediğim bir malzemeden yapılmışlardı. Sanki ışıkla, bulutlarla ve üzerlerine yansıyan güneşle durmadan değişiyorlardı. Siena toprağından donuk maviye, çeşitli tonlardaki grilere, kimi zaman da kızdırılmış kın parlaklığına...

Heykel şairlerin düşlerini kabule hazır bir tiyatroya dönüşüyor.

O.

O heryerden fışkırıyordu. Başlangıç *L'oeil écoute*'un metniyle oldu.

Sonra yavaş yavaş, o veya şu replikte kendi sırlarına da şairin düşlerine de ihanet etmeden beliriyordu. Benim Paul'üm!

Dokuz ay önce bir oyun: *Bir Kadın, Camille Claudel*'in ilk gösterimiydi. Hepsi gelmişti, benimle birlikte çalışanların tümü. Jeanne Fayard – bir yaz boyunca, notlar, mektuplar, yazılar, o ve ben birlikte çalışmıştık, durmadan araştırarak. Yıllardır peşine düştüğüm, sevmeye başladığım Camille. Şansıma, tanıma fırsatını bulduğum insanlar: Jacques Cassar örneğin, o da günler geceler boyu karanlıklarda kalmış bu büyük kişiliğe adamıştı. Sabırlı ve büyük işinden beklenmedik bir ölüm ayırıncaya dek birçok kez görüşmüştük. Daha başkaları her gece yeni bir haberle gelen, bir akraba, bir dost. Jacques de Massary'nin gösteriye gelişini hâlâ heyecanla hatırlıyorum. Yavaş yavaş bağlar kuruluyordu. Bir

ayrıntı, bir diğer ayrıntıyı çekiyordu. Rodin Müzesi, yapıtları görmemize, fotoğraflarını çekmemize izin verdi. "Mösyö Rodin'ni öylesine çok sevmişti ki. Bir akşam Londra'dan gelen bir profesör zincirin bir halkasını daha tamamlatmıştı.

Çok sevdiğimiz şairin çocukları, torunları bütün zorluklara rağmen uzun süredir bize omuz veriyorlardı.

Babasından sonra Renée Nantet bu dahi kadını canlandırmaya karar vermişti. Henri onu akıl hastanesindeyken görmüştü, babasıyla birlikte gitmişlerdi. Durmadan kıpırdayan ellerinden sözetmişti *Onun*. Boşlukta.

O gün mü her şeyi çözmüştü?... Camille.

12 Kasım binsekizyüzkırk. Auguste Rodin'nin doğumu.

8 Aralık binsekizyüzaltmışdört. Camille Claudel'in doğumu.

Küçük kız oniki yaşında ve Villeneuve'ün kilini yoğuruyor.

"Mösyö Rodin'nden ders mi aldınız?"

Her şey o gün mü oynandı...

Dün akşam genç adam gene geldi.

Jean-Louis Barrault haftalardır bizi kabul ediyor. 28 Nisan 1982'de *Bir Kadın, Camille Claudel*'in Rond-Point Tiyatrosunda son gösterimi.

Kitabı bitirmek üzereyim.

Tiyatrodaki üst bölümlerden son kez heykellerinin fotoğraflarını indiriyoruz. Dünyaya dağılmış ve müzelerde saklanan eserlerin.

Nathalie Alexandre, Micheline Attal, Sylvie de Meurville, Pascaline Pointillard selam veriyorlar. İzleyiciler "Festin de la sagesse" için sabırsızlanıyor. Camille Claudel gülüyor, o tok sesiyle koyu mavi gözleriyle... Ondan hiç ayrılmamak isterdik. Kulise girecek... Genç adam yaklaşıyor. Onu kollarına alıyor. İşte onu hâlâ tırtuyor.

Gösteri uzatıldı. Bırakalım ikisi konuşsunlar. Bunu uzun zamandır bekliyordu. Hatırlıyor musun? Ekim 1943! Koca şair bir akşam sana ondan sözetmişti...

"Kızkardeşim senden ayrılıyorum
Bir zamanlar bir adın vardı
Benim için inançsızdın!
Haydi!
Dilediğimi yaptım ve kendi kendime öleceğim."

Yirmi yaşında. Her şey burada mı parçalandı...

28 Nisan 1982.
Başlayan bir öykü...
Belki bir çocuk o kadını eteğinden çekiyordur.
"Camille haydi gel! Işığa doğru gel...
Kimileri araştıracak, kimileri yazacak, kimileri...

29 Nisan 1982

Ek Bilgiler

Morhardt Mathias'ın 1898 Martında *Mercure de France*'da Yayınlanan Makalesi:

...Oysa Matmazel Camille Claudel'in benim de izleyebilmek ve en sadık biçimde aktarmak istediğim düşüncesine göre sanatta belirtilmesi gereken en önemli şey harekettir. Ama aynı zamanda anlatılması en güç olan da budur. Her halukârda Rönesanstan beri ustaların tümünün bunu pek önemsemedikleri kesin. Onların saptamaya çalıştıkları, en değişmez uğraşlarının nesnesi olan şey, parçadır, ışık ve gölge kontrastları içinde iyi yerleştirilmiş, iyi çözümlenmiş, iyi incelenmiş güzel eldir; fonun alacakaranlığında hareketsiz beliren adamakıllı iri yapılı güzel hayvandır: zorunlu poz verişin sakinliğinde sabırla ve kimi zaman inceden inceye gözlemlenmiş çıplaktır. Onlardan hangisi hareketle ilgilenmiştir ki! Hangisi enerji dolu bir eyleme bağımlı olarak insanoğlundaki değişimleri izlemeye çalışmıştır? Hareket fikrini en eksiksiz biçimiyle hangi biri –Japonların, Çinlilerin, Yunanlıların İlkçağlardan beri böylesine öngörülü, böylesine dahice yaptıkları gibi– canlandırıyor? Zira dinlenen bir bacakla yürüyen bir bacak iki farklı şeydir ve ikincisi çok daha canlı, çok daha gerçektir! Kuşkusuz hareket biçimi bozar. Bizzat Camille Claudel'in yaptığı bir karşılaştırmayı kullanacak olursak, hızla dönen tekerlekle hareketsiz duran tekerlek arasında esaslı bir fark vardır: Hareketsiz tekerlek yuvarlaktır ve parmakları arasındaki mesafe aynıdır; hızla dönen tekerlek ise artık yuvarlak değildir ve parmakları hiç yoktur. Hareket bir anlamda anatomiyi, tekerleğin iskeletini yemiştir. İnsan bedeni için de aynı şey sözkonusudur, hareket onu uzatır ya da kısaltır, onun oranlarını değiştirir ve dengesini altüst eder. Dolayısıyla hareket halindeki bir bedenin anatomisini kıpırdamadan duran bir bedenin anatomisi gibi değerlendirmek kaba bir gözlem hatasıdır. Hareketin içinde, gerçekten de, bir oluşum hali vardır. Sanatçı geçmişte olanla gelecekte olacak'arasında duramaz. Seçim

yapmalıdır. Geçmişte olandan ancak gelecekte olacak olanı anlatmak için gerekeni almalıdır. Oranları değiştirmekten kaçınmayan Yunanlılar, oranları bu kaçınılmaz zorunluluğa tabi kılmayı biliyorlardı. Çinliler ve Japonlar canlı ve cansız varlıkların hareketliliğini belirtme sanatını inanılmaz bir ustalık seviyesine yükselttiler. Ayrıca yetenekli gözlere sahip olup da hayata bakmasını bilen bütün halklar, hayatı canlılığı, yani geçiviriciliği içinde aldığı biçimle yansıtmayı kendilerine özellikle iş edinmişlerdir. İlkel halkların en basit kabartmaları ve oymaları da aynı gerçeklik kaygısını yansıtır ve sanatın olabilecek en yüksek, en saf anlatımını, yani onun dramatik anlatımını sadece bizim modern uygarlığımızın borgördüğünü kanıtlar. Amerika'nın vahşileri, Orta Afrika'nın adı konmamış kabileleri bir zebranın ya da bir karacanın tıraş gidişini unutulmaz bir biçimde canlandırabilirken, bizler, en uzman sanatçılarımızın bir atın adımını bile anlamaktan aciz olduklarını görüyoruz. Çöküşümüzün nedenini – Matmazel Camille Claudel'in bu konuda hiç kuşkusu yok – işte burada, sadece burada aramak gerekir. Rembrandt'ların, Velasquez'lerin sanatının, kendi aleyhine olarak, Phidias'ların, Hokusai'lerin sanatından böylesine belirgin biçimde ayrılmasının esrarengiz nedenini de özellikle burada aramak gerek.

Şu halde, doğayı saygıyla, hatta titizlikle gözlemlemek, başyapıtlar yaratmak için yetmiyor. Bu konuda özel bir tutku gerekli. Hayatın gözleminden, başyapıtın birinci unsurunu oluşturan ve bir anlamda gerçeğin kanıtı olan şeyi bulup çıkarmayı sağlayacak özel bir yetenek gerekli: Güzellik duygusu. Yunanlılar, bütün sanatçı halklar gibi bu yeteneğe sahiptiler. Tanagra'nın küçük heykelleri, yaşamlarındaki sıradan olayları sonsuzluğa dek bizlere yeniden yaşatan bu olağanüstü "enstantaneler", onların gözlem yapmayı bildiklerini ve gözlemlerinin de beylik ve aptalca olmadığını göstermektedir. Zira sözkonusu olan kopye etmek değildir. Esas önemli olan kopye edenin şairin gözlerine sahip olmasıdır. Esas önemli olan,

onun, önündeki manzaranın anlamını ayırdetmeyi bilmesidir. Bay Edouard Pailleron çağdaş topluma baktığında, inanıyorum ki büyük bir içtenlikle, *İnsanın Canının Sıkıldığı Dünya* ya da *Sıçan*'ı yazıyor. Aynı örneklere, aynı insanlara, aynı tutkulara sahip olan ve aynı dramları işiten Shakespeare *Coriolan* ya da *Fırtına*'yı, *Hamlet* ya da *Falstaff*'ı, *Othello* ya da *Macbeth*'i yazıyor. Matmazel Camille Claudel, Bay Edouard Pailleron'dan çok Shakespeare'e yakın. Doğa, o baktığında, yapıtında anlattığında hemen yüce bir kişilik, gerçek bir egemenlik kazanıyor. "Cour des Miracles"a bakan penceresinden orada her gün yaşanan drama tanık olduğu döneme ait küçük grup çalışmaları – kör müzisyenin etrafında yarı çember halinde oturmuş çocuklar; şapkaları elde, elleri arkada, gözleri kapanan yukarki pencerelerde iki küçük şarkıcı ve daha bilmediğim niceleri – ölümsüz eserlerin kutsal izlerini taşırlar. Onun Bay Y... manzara resimleri yaparken çıkardığı krokilere dayanarak 1894'de Guernesey'de gerçekleştirdiği *Le Peintre* (Ressam) de bu türdendir.

Sanatçıya ayakta, fırça sağ elinde, palet sol elinin başparmağına geçirilmiş, iki ayağı da yere gayet sağlam basmış, tuali boyamaya geçmeden önce renkleri özenle karıştırırken gösteren bu küçük bronz heykel kuşkusuz içinde hiçbir giz barındırmamaktadır: Matmazel Camille Claudel notlar aldı; profilleri kağıda geçirdi: sonra da bu notlardan, bu profillerden yola çıkarak kahramanını yeniden oluşturdu. *Peintre* heykelciğini böyle biçemlendirdi, yeni bir sanat yaratmaya başladığını düşünmeden.

Peintre'in ortaya çıkışı, onun meslek yaşamında önemli olaylardan biri olarak değerlendirilmeye değer. Bu, onun hayatı olduğu gibi canlandırma gücünü sahip olduğunu gösteren ilk eserdir. Ve bu ilk eserden itibaren ustalık mertebesine vardı: Hafif omzuna eğilmiş başıyla *Ressam*, gerçekten de doğallığı ve gücüyle kendini ortaya koyan bir eserdir. Bu eserden yayılan o emredici içtenliğin yoğunluğu gelip geçende saygı ve hayranlık uyandırıyor. Yeni ya da eski, ona kaynaklık eden sanat muhteşem ve hayat dolu.

Bunun hemen ardından Matmazel Camille Claudel bize, dehasının daha da açık kanıtlarını sunuyordu. Orada, Guernesey'de

gözlemlediği ressam ona nasıl yukarda sözünü ettiğimiz küçük heykeli yapma fikrini verdiyse, dar bir tren kompartımanında karşı karşıya oturmuş ve kimbilir hangi önemli sırrı birbirlerine açar görünen dört kadın da ona bu olağanüstü başyapıtı esinleyecekti: *Les causeuses* (Konuşkan Kadınlar).

İçtenliği çağrıştıran, açıklanmamış, belirsiz bir köşe. Keyfi olarak dik açıda yerleştirilmiş alçıdan iki kenar, köşenin harap iç duvarlarını oluşturuyor. İki kenarın birleştiği açıda, bir kadın ağzının hizasına kaldırdığı sağ elinin tehdit ve ihtiyat dolu hareketiyle konuşacağım haber veriyor. Etrafındaki ve önündeki meraktan çatlayan üç dedikoducu kadın da, şimdiden yarı açık ağza ve haberci ele doğru, öğrenmeye can atan, bilmek, işitmek için sabırsızlanan suratlarını uzatıyorlar. Bütün başlar tek hedefe, yani konuşacak olanın yüzüne, dudaklarına doğru yönelmiş. Her birinin sırtı, omuzları, boynu aynı harekete tabi oluyor. Aynı irade onları eğdiriyor. Aynı güç onlara egemen. Aynı titreme, aynı kaygı içlerine doluyor ve onları birbirleriyle bağıntılı olarak iki bank üzerine sıralanmış, kardeş gibi benzer gösteriyor.

Bununla beraber hepsi de birbirinden farklı. Konuşacak olanın karşısında oturan neredeyse büzülmüş. Kollarını kavuşturup dizine dayamış, gövdenin üstünü tutan bu kollar. Baş, önemli sırrın karşıdan çıkışını daha iyi görmek istermiş gibi, hem de merakta ve işitme sevincinde bir tür suçortaklığından emin olmak istermişçesine en yakınındakinin başını arıyor ve saçlarını onun saçlarına karıştırıyor. Gövdesinin üst kısmının dayandığı dizlerini biraz yükseltmek ve gözlerini gereken hizaya getirebilmek için ayaklarını ayak parmaklarının üzerinde doğrultuyor. Öteki kadın daha çok eğilmek için sağ elini bankın üzerine koymuş. İyice dayanıyor. Yine de sol ayağını mümkün olduğu kadar uzağa yerleştirerek elin yükünü biraz hafifletiyor, böylece zarif ve doğal bir hareketle bir tür karşı denge sağlamış oluyor. Üçüncü dedikocu o paha biçilmez sırrı elinde tutanın yanında, neredeyse yanlamasına oturmuş. Sol koluyla banka dayanmıyor, sağ koluyla da dizine. Diğer ikisinden daha mutlu, konuşacak kadına yüzünü iyice yaklaştırabilmiş. Ona cepheden bakıyor, gözleri gözlerinde, arzusunun bütün gücüyle, o

harika sırla ilgili hiçbir şeyi kaçırmama, her şeyi öğrenme kaygısıyla dolu. Gösterdiği çabadan ötürü boynu şişiyor, dudakları aralanıyor, sırtı kamburlaşıyor, bütün varlığı olağanüstü tutkusunu gösteriyor.

Causeuses'le boy ölçüşecek hemen hemen hiçbir çağdaş eserin bulunmadığını söylersem, sanırım yanılmış olmam. En azından, dramın böylesine birdenbire, böylesine sadelikle, böylesine bilinçli olarak geliştiği bir başka eser görmediğim kanaatindeyim. Ayrıca bildiğimiz şu ya da bu esere hiç benzemiyor. Bilinen bir yaratıcısı olmayan, edinilmiş bir alışkanlıkla bizi doğrulamayan, esrarengiz soy zinciri açıklanmayan, yine de dahinin anlaşılmaz ve umulmadık iradesiyle birden *olan* yaratıkların sanki gökten gönderilmiş aydınlığı var onda. Bu *Konuşkan Kadınlar* gerçekten de kesin bir biçimde "varlar". Sadece ifadelerinin dramatik niteliği gereği değil "olmaları". "Varlar" çünkü bir tür mucizevi bir sağduyu bütünün amaçları doğrultusunda her parçaya hakim. Burada, her ayrıntı eserin güzelliğini taşıyor ve bu güzelliğe katkıda bulunuyor. Gözler kelimelerin güzelliğiyle, orantıların görkemli değişkenliği ve uyumlu beraberlikleriyle sarhoş olup onu cümle cümle okumaya koyulduğunda ya da kendilerine heyecan veren dramdan uzaklaşıp onu oluşturan unsurlara doğru yöneldiğinde eser her yanıyla savunmaya geçiyor ve hiçbir inceleme, ne kadar titiz olursa olsun, onun mükemmelliğindeki gizi çözemiyor.

Şiir çok güzel yazılmış. Zira, onlara hakim olan fikrin, onlara esin veren ta içlerindeki tutkunun etrafında çember olup oturmuş bu dört kadın, gerçekten de bir şiir. Kıtaları uzanmış boyunlardan, kaldırılan başlardan, esnek ve parlak gövdelerden, oluşan bir şiir. İçinde kanın dolaştığı, bir şeyin titreştiği, heyecandan kalkan omuzların, soluyan göğüslerin bulunduğu, kısacası hayatın olağanüstü zenginliğinin kendini kanıtladığı bir şiir. Ama aynı zamanda insan doğasından bir parça! Sıradan bir olay, bir rastlantı, geçerken gözlemlenen bir hareket Matmazel Camille Claudel'e bu şiiri esinlemiş. Hiçbir büyü, hiçbir gayret, hiçbir araştırma bunu açıklayamaz. Tamamen kendi etki gücünden kaynaklanan büyük bir çekicilikle donanmış. Yaşıyor. Sürekli yaşıyor. Biçem ve imgeleme

gücü karşı konulmaz bir güçte. Burada, sanatçının insan biçimine saygısı, onun sadakati bile bugüne dek görülmemiş bir yücelik ve serbestlik içinde kendini gösteriyor. Gerçekten insan ona baktıkça daha çok seviyor onu, daha çok anlıyor, hayran gözlere güzelliğin hakiki sarhoşluğunu doldurduğunu daha çok hissediyor.

Onyedi yaşında bir kız... En büyük arzusu heykeltraş olmak... Kabul edilemez bir durum... Evinde oturup eş olarak seçilmeyi beklemek yerine sanatçı olmaya kalkışmak, üstelik heykeltraşlık gibi yalnızca erkeklere mahsus bir sanat dalı seçmek... Bir skandal...

Ama Camille Claudel'i hiçbir şey yıldırmaz. Kendine özgü o coşkulu ve vahşi yapısıyla maceraya atılır. Heykel yapar. 1883'de Auguste Rodin'le tanışır, onun önce öğrencisi, sonra sevgilisi olur. Bunu onbeş yıllık tutkulu ve fırtınalı bir ilişki izler. Camille bu ilişkiden bezgin ve yenik çıkacaktır...

1943'de otuz yıldır kapalı tutulduğu bir akıl hastanesinde ölen Camille görsel anlamda ender denecek güçte ve özgünlükte eserler bırakır. Ama erkekler dünyasında üstünlüğünü ispatlamış kadınlara uygulanan cezadan kurtulamaz: Unutulur...

Bir başka kadın, bir başka sanatçı tarafından yazılan bu kitap, Camille Claudel gerçeğini sergilemektedir.